

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**DEĞİŞEN ULUSLARARASI GÜVENLİK SİSTEMİ
BAĞLAMINDA YUGOSLAVYA'NIN DAĞILMASI
VE KOSOVA'NIN NİHAİ STATÜSÜ SORUNU**

(Yüksek Lisans Tezi)

Erleta GJEJLANI

Bursa 2007

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**DEĞİŞEN ULUSLARARASI GÜVENLİK SİSTEMİ
BAĞLAMINDA YUGOSLAVYA'NIN DAĞILMASI
VE KOSOVA'NIN NİHAİ STATÜSÜ SORUNU**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Danışman
Prof. Dr. Tayyar ARI**

Erleta GJEJLANI

Bursa 2007

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda U2004694 numaralı **Erleta GJEJLANI** 'nin hazırladığı **“DEĞİŞEN ULUSLARARASI GÜVENLİK SİSTEMİ BAĞLAMINDA YUGOSLAVYA’NIN DAĞILMASI VE KOSOVA’NIN NİHAİ STATÜSÜ SORUNU”** konulu **Yüksek Lisans** ile ilgili tez savunma sınavı, 06/06/2007 günü ...11:00... - ...13:00.... saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin**başarılı**..... (başarılı/başarısız) olduğuna**oybirliği**..... (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Sınav Komisyonu Başkanı
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Prof. Dr. Ercan Dülgeroğlu

Üye (Tez Danışmanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Prof. Dr. Tayyar Arı

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Doç. Dr. Göksel İşyar

Ana Bilim Dalı Başkanı
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

...06../.06../ ...2007....

Enstitü Müdürü
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

**DEĞİŞEN ULUSLARARASI GÜVENLİK SİSTEMİ BAĞLAMINDA
YUGOSLAVYA'NIN DAĞILMASI VE KOSOVA'NIN NİHAİ STATÜSÜ
SORUNU**

ÖZET

Erleta GJEJLANI
Uludağ Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
(Yüksek Lisans Tezi)

Soğuk Savaşın bitmesi ve çift kutuplu yapının dağılması sosyalist sisteme bağlı birçok ülkeyi krize sürüklemiştir. Bazı devletler bu süreci daha hafif olumsuzluklarla atlarken, SSCB gibi bazı ülkeler yıkılmış, Yugoslavya ise İç Savaşa sürüklenerek parçalanmıştır. Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin dağılmasından sonra, bu devleti oluşturan tüm cumhuriyetler bağımsızlıklarını kazanarak AB ve NATO'ya üye olma yolunda ilerlerken, Sırbistan'a bağlı olan Kosova özerk bölgesi ise 1999 yılında yaşanan etnik çatışmadan ve NATO'nun müdahalesinden sonra hala çözümlenmemiş bir sorun olarak uluslararası gündemdeki yerini korumaktadır. Bu tez çalışmasının amacı, Yugoslavya'nın tarihsel süreç içerisinde nasıl parçalandığını ve bu bağlamda Kosova'nın nihai statüsü sorununu açıklamaktan ziyade, tüm bu sorunları uluslararası güvenlik sistemindeki değişikliklere ele alarak analiz etmek ve değerlendirmektir. Ayrıca, oluşan yeni uluslararası sistem ve güvenlik bağlamında, Kosova sorunu ele alınarak, Kosova'ya verilecek bağımsızlığın kaçınılmaz bir karar olduğu sonucuna varılmıştır.

Danışmanı: Prof.Dr. Tayyar ARI

Sayfa Sayısı: xiv + 140

Anahtar Kelimeler:

**Sistem,
Yugoslavya ,**

**Uluslararası Sistem,
Kosova,**

**Uluslararası Güvenlik,
Soğuk Savaş.**

**THE DISINTERGRATION OF YUGOSLAVIA AND KOSOVO FINAL STATUS
ISSUE IN CONTEXT WITH CHANGES IN INTERNATIONAL SECURITY
SYSTEM**

**Erleta GJEJLANI
University of Uludağ
Department of International Relations
(Master Thesis)**

ABSTARCT

Together with the end of the Cold War and disperse of bipolar structure, many of the countries devoted to Socialist systems were drag into crises. Some of these countries passed this process with little negativity; some of them as USSR is, were disintegrated, while Yugoslavia faced the interior war. After the disintegration of Yugoslavia, the republics that were the part of the Federation earned their independence and are in way to be members of EU and NATO. Kosovo as the autonomous part of Serbia, still after the ethnic fight and NATO intervention in 1999 is staying as unsolved problem. The aim of this thesis is to analyze the disintegration of Yugoslavia and Kosovo status issue in relation with the changes in international security system. This thesis will also analyze Kosovo problem in context of newly formed international and security system and will come up with the conclusion that the independence for Kosovo is the most suitable way to solve this problem and that this foresight can not be avoided.

Advisor: Prof.Dr. Tayyar ARI

Number of Pages: xiv + 140

Key Words:

**System,
Yugoslavia,**

**International System,
Kosovo,**

**International Security,
Cold War.**

ÖNSÖZ

Son yıllarda Balkan yarımadası, bütün Avrupa'nın, hatta tüm dünyanın dikkatini üzerine çeken, medyanın ilgi odağı olan, birçok gazetecinin kariyer konusu haline getirdiği bir bölge haline gelmiştir. Sosyalist sistemin çöküşü, bu sisteme bağlı olan Balkan ülkelerini krize sürüklemiştir. Bazı devletler bu süreci diyalog yoluyla halledip, bağımsızlıklarını ilan ederken, Yugoslavya, Miloseviç/Belgrat yönetiminin sert tutumu sayesinde savaşa sürüklenmiştir.

Son yıllarda istikrarsızlığın simgesi olan Balkanların en karmaşık bölgelerinden biri olarak nitelendirebileceğimiz Yugoslavya, doğal olarak Balkanlar'daki gelişmelerin dışında kalmamış, bunlardan doğrudan etkilenmiştir.

Etnik yapısı oldukça karmaşık olan Yugoslavya, dünyada çokuluslu devletlerin en iyi örneği olarak kabul edilmekteydi. Yugoslavya azınlıkları, Tito döneminde bir arada uyum içinde yaşamışlardır. Tito'nun ölümünden sonra ise dış dünyadaki gelişmelerin etkisiyle de durum hızlı bir şekilde değişmeye başlamıştır.

Doğu Avrupa'da 1989 yılında patlak veren olayların ardından, önce Varşova Paktı yıkılmış, ardından da başlayan ve yükselen milliyetçilik hareketleri önce SSCB'nin yıkılmasına daha sonra ise Yugoslavya'nın dağılmasına sebep olmuştur.

Bu durumda, ortaya çıkan yeni uluslararası güvenlik sorunlarının başında olan milliyetçilik, Yugoslavya'nın dağılmasında barışçıl ve kendiliğinden olmaması sonucunu doğurmuş ve yıllarca devam edecek İç Savaşa dönüşmüştür.

Yugoslavya'nın dağılması aynı zamanda bir uluslararası sorun niteliğini kazanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Avrupa Birliği (AB) ve Rusya başta olmak üzere, uluslararası dinamiklerin, Yugoslavya olayları karşısındaki tutumu kendi içinde tutarlılık taşımamıştır. Bir yandan toprak bütünlüğünün korunması gerektiği üzerinde durulurken, öte yandan Cumhuriyetlerin bağımsızlıklarını ilan etmeleriyle ve çatışmaların şiddetlenmeleriyle, Cumhuriyetlerin hangi koşullarda tanınabileceğinin tespit edilebilmesi için Komisyon kurulmuştur.

İkinci Yugoslavya'nın tam olarak ortadan kalkmasıyla beraber ve Sırbistan ve Karadağ'ın 1992'de kurdukları yeni Yugoslavya'nın ardından, özellikle 1997'de başlayan ve 1998 de şiddetlenen Kosova olayları baş göstermeye başlamıştır.

1999 yılında düzenlenen NATO müdahalesi ile Kosova sorununa bir çözüm getirildiğine inanılmıştı. Ancak savaşın bitmesinden bu yana 7 yıllık bir süre geçmesine rağmen Kosova'nın statüsü belirlenmediği için, söz konusu sorunun çözüldüğü söylenemez. Arnavutlar bağımsızlık talep ederken, diğer taraftan Sırbistan, Kosova'nın Sırbistan (1992'de Sırbistan ve Karadağ'ın bir araya gelerek kurdukları Yugoslavya Cumhuriyeti'nin uluslararası camiada resmen tanınmamasının ardından, 2003 yılında Sırbistan-Karadağ Cumhuriyeti kurulmuştur, ancak bu yapı da Karadağ'da 2006 yılında gerçekleşen referandumunda sona ermiş ve ortaya Sırbistan ve Karadağ olarak iki yeni devlet çıkmıştır) sınırları içinde kalmasını istemektedir. Bu zıt talepler, Kosova sorununun çözümediğini, şimdilik sadece –NATO zoruyla- yatıştığını göstermektedir. Öte yandan, daha önce Bosna savaşı sırasında sorununu çözmek için oluşturulan Temas Gurubu, Kosova sorununa çözüm bulmak için 1999 yılında tekrar aktif hale getirilmiş ve 2005 yılından itibaren Kosova nihai siyasal statüsü hakkında verilecek kararın hazırlanmasında temel aktör haline gelmiştir.

Yukarıda belirtilmiş olan bütün bu sorunların hangi koşullar çerçevesinde meydana geldiklerini, oluşan yeni uluslararası güvenlik ortamının bu sorunların ortaya çıkmasında ne kadar etkili olduğunu, ayrıca meydana gelen bu sorunların uluslararası güvenliğe etkileri ne olmuştur ve ne olabilir sorularına cevap verebilmek, bu çalışmanın genel çerçevesini çizeceklerdir.

Uluslararası güvenlik sorunları bağlamında Yugoslavya'nın dağılması ve Kosova'nın nihai statüsü sorununun incelenmesindeki amacımız, uzun yıllar bir arada ve kardeşçe yaşamış olan Yugoslav cumhuriyetlerinin, Soğuk Savaşın bitiminden hemen sonra neden bu federasyondan ayrıldığını, bu ayrılmanın beraberinde gelen İç Savaşların bölgesel ve uluslararası güvenliğe olan etkilerini ve ayrıca oluşan yeni uluslararası sistemde Kosova'ya verilecek (ya da verilmeyecek) olan bağımsızlığın bölgesel ve uluslararası güvenliğe olan etkilerini analiz etmektir.

Bütün bunları analiz etmeye çalışırken, Balkanlardaki ve Balkanların bu bölgesindeki istikrarın ve güvenliğin nasıl sağlanabileceği üzerinde durulacak ve özellikle de henüz çözümlenmemiş sorun olarak duran Kosova'nın nihai statüsünün istikrarı ve güvenliği bozmayacak şekilde nasıl sonuçlanması gerektiği de analiz edilecektir.

Erleta GJEJLANI

BURSA 2007

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KONU YA İLİŞKİN GENEL YAKLAŞIM

1. TEMEL TANIMLAR, KAVRAMSAL İÇERİKLER.....	6
1.1. Sistem, Uluslararası Sistem Kavramları ve Uluslararası Sistem Teorileri	6
1.2. Analiz Düzeyi Sorunu	13
1.3. Güvenlik Kavramı ve Uluslararası İlişkiler	14
1.2.1. Güvenliğin tanımı	15
1.2.2. Tarihsel arkaplan.....	19
2. ÇAĞDAŞ ULUSLARARASI SİSTEMİN YAPISI VE ULUSLARARASI.....	23
GÜVENLİK SORUNLARI.....	25
2.1. Soğuk Savaş Dönemi, Sıkı İki Kutuplu Sistem ve Uluslararası Güvenlik Sorunları.....	25
2.1.1. NATO	26
2.1.2. Batı Avrupa Birliği (BAB)	28
2.2. Gevşek İki Kutuplu Sistem ve Uluslararası Güvenlik	29
2.3. Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistem ve Uluslararası Sistemi Tehdit Eden Güvenlik Faktörleri.....	34

İKİNCİ BÖLÜM

YUGOSLAVYA'NIN TARİHİ VE SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE YUGOSLAVYA

1. BALKAN YARIMADASI VE YUGOSLAVYA.....	41
1.1. Osmanlı Öncesinde Balkanlar.....	43
1.2. Osmanlı ve Avusturya - Macaristan İmparatorluğu Döneminde Yugoslavya	46
1.3. Çokuluslu İmparatorlukların Dağılması ve Ulus – Devletlerin Oluşumu	48
2. SIRP-HIRVAT-SLOVEN KRALLIĞI'NIN KURULMASI – BİRİNCİ YUGOSLAVYA	51
2.1. Birinci Dünya Savaşı ve Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı	51
2.2. İkinci Dünya Savaşında Yugoslavya	55

3. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ VE YUGOSLAVYA SOSYALİST FEDERAL CUMHURİYETİ'NİN KURULMASI	57
3.1. SSCB ile Yugoslavya'nın Yollarının Ayrılması.....	58
3.2. Yapılan Anayasal Değişiklikler ve Yugoslavya'yı Ayakta Tutma Çabaları ..	59
3.3. Tito'nun Ölümü	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARARASI SİSTEMDE GÖRÜLEN YAPISAL DEĞİŞİKLİKLER VE YUGOSLAVYA'NIN DAĞILMASI

1. ÇİFT KUTUPLU SİSTEMİN DAĞILMASI VE ULUSLARARASI GÜVENLİK.....	63
1.1. Doğu Avrupa'da Sosyalist Rejimlerin Yıkılması	64
1.2. Yugoslav uyumunun Ortadan Kalkması	65
1.2.1. Kosova'daki etnik kıyırdama.....	65
1.2.2. Yugoslavya mozağinde ilk kopan kare: Slovenya	66
1.2.3. Slovenya'yı Hırvatistan takip ediyor	67
1.2.4. Makedonya'nın ayrılması	68
1.2.5. Bosna-Hersek'in ayrılması	69
1.2.6. Yeni Yugoslavya (Sırbistan - Karadağ).....	69
2. ULUSLARARASI TOPLUMUN İKİLEMİ VE DEVREYE GİRMESİ.....	70
3. BOSNA SAVAŞI VE ULUSLARARASI TOPLUMUN TUTUMU.....	73

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARARASI SİSTEMDEKİ YENİ GÜVENLİK YAPILANMASI BAĞLAMINDA KOSOVA SAVAŞI, SONRASI VE NİHAİ STATÜSÜ SORUNU

1. SOĞUK SAVAŞ SONRASI KOSOVA SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI.....	77
1.1. Sosyalist Teori Çerçevesinde Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Kosova	78
1.2. Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK)'nun Ortaya Çıkışı.....	80
1.3. Uluslararası Dinamiklerin Kosova Sorununu Çözme Çabaları	82
1.3.1. Rambouillet Konferansı	85
1.3.2. Yeni güvenlik algılamaları çerçevesinde NATO ve Kosovaya müdahalesi	87
1.3.3. Soğuk Savaş sonrası bölgeye hakim olabilmek için AB ve ABD'nin müdahale ile ilgili tutumları	88
2. NATO MÜDAHALESİ SONRASINDA KOSOVA'NIN DURUMU.....	94
2.1. Kosova Geçici Özyönetim Anayasa Çerçevesi ve Kosova'nın Yapısı.....	96
2.2. Kosova'da 17 Mart 2004 Olayları ve Bölgede Güvenlik	98
2.3. 2004 Parlamento Seçimleri	100
2.4. Kosova İçin Yeni Statüko'nun Hazırlanması ve Statü için Müzakerelerin Açılması	101
2.5. Sırbistan-Karadağ Cumhuriyetinin Kurulması ve Karadağ'ın Ayrılması	104

2.6. Müzakerelerin Başlaması, Tarafların Tutumu ve Uluslararası Topluluğun Görüşleri	106
2.7. Kosova Statüsü ile İlgili Planın Açıklanması ve Bağımsızlığın Uluslar arası Güvenliğe Etkileri	114
SONUÇ	120
KAYNAKÇA	127
EKLER.....	134

KISALTMALAR

Kısaltma	Anlamı
AAK	Kosova'nın Geleceği için İttifak (Aleanca per Ardhemerine e Kosoves)
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABKA	Avrupa Birliği Kurucu Anlaşması
AKKA	Avrupa'da Konvansiyonel Kuvvetler Anlaşması
a.g.e	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Anlaşması
AGSP	Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AT	Avrupa Topluluğu
AVNOJ	Ulusal Kurtuluş Anti Faşist Konseyi
a.y.	Aynı Yer
BAB	Batı Avrupa Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
BİO	Barış İçin Ortaklık
çev.	Çeviren
DBA	Değiştirilen Brüksel Anlaşması
DS	Demokratik Parti (Demokratska Stranka)
ed.	Editör
GK	Güvenlik Konseyi
ICG	Uluslararası Kriz Grubu (International Crisis Group)
KFOR	Kosova Barış Gücü
KPC	Kosova Koruma Birliği (Kosova Protection Corps)
LDK	Kosova Demokratik Birliği (Lidhja Demokratike e Kosoves)
M.Ö	Milattan Önce
NATO	Kuzey Atlantik Anlaşma Teşkilatı (North Atlantic Treaty Organisation)
ODGP	Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
PDK	Kosova Demokratik Partisi (Partia Demokratike e Kosoves)
s. /ss.	Sayfa / Sayfa Sayısı
SALT	Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri (Strategic Arms Limitation Talks)

SFOR	Bosna-Hersek Barış Gücü
SRS	Sırp Radikal Partisi (Srpska Radikalna Stranka)
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
UÇK	Kosova Kurtuluş Ordusu (Ushtrija Çlirimtare e Kosoves)
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nations High Commition for Refugies)
UNMIK	Birleşmiş Milletler Kosova Misyonu (United Nations Mission in Kosovo)
VP	Varşova Paktı
YSFC	Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti

GİRİŞ

Değişen uluslararası güvenlik sistemi bağlamında Yugoslavya'nın dağılması ve Kosova'nın nihai statüsü sorunu adını taşıyan bu çalışmada bu güne kadar bu konuda yapılan çalışmaları bir araya getirerek nihayetinde Yugoslavya'nın dağılmasını ve Yugoslavya federasyonunun halkalarından biri olan Kosova'nın siyasal statüsünün yedi yıldan beri neden hala çözümlenmediğini ortaya koymaktır.

Bu güne kadar bu konu hakkında birçok çalışma ve tez konusu hazırlanıp sunulmasına rağmen, bu çalışmalar genelde dağılma ve ondan sonra yaşanan süreçleri kapsamaktadır. Bu çalışmada ki asıl amaç, özellikle Soğuk Savaş sonrası uluslararası güvenlikte meydana gelen değişiklikler ışığında Yugoslavya'nın nasıl dağıldığını ve dolayısıyla Kosova'nın bu bağlamda NATO müdahalesi sonrasında sekiz yıla yakın bir süre geçmesine rağmen neden hala çözümlenmemiş bir sorun olarak gündemde kalmasını açıklamaktır.

Son zamanlarda Kosova ve onun nihai statüsü sorunu medyanın ilgi odaklarından biridir. Bu nedenle, konuyla ilgili ortaya konmaya çalışılan şey Kosova'nın statüsünün şimdiye kadar belirlenmemesinin nedenlerini, oluşan uluslararası konjonktürden ve özellikle büyük devletlerin kendi çıkarlarının gözetmesinden (ABD ve Rusya) kaynaklandığını açıklamaktır. ABD için bölgede oluşan şartların Dayton Barış Anlaşması ile birlikte kazandığı yeni boyut, savaşı sonlandıran bir devlet olmanın aldatici görüntüsü eşliğinde ABD'nin bölgeye yerleşmesi sonucunu doğurmuştur. Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı'na karşı Avrupa'nın kuzeyinde konuşlanmış ABD üsleri, yeni bir işlev üstlenmek kaydıyla Balkanlar'a kaydırılmıştır. ABD, Balkanlar'da kendisi için yeni bir pazar oluşturmakla beraber, enerji kaynaklarının AB'ye geçişinde de önemli olan bir yere hâkim olmuştur. Bu durum, ABD'nin, siyasal açıdan zaten kontrol ettiği AB'yi ekonomik anlamda da denetim altına alması anlamına gelmektedir. ABD bugün, Balkanlar'daki üsleri sayesinde, gerek bu bölgeye gerekse Ortadoğu ve Kafkaslara daha hızlı müdahil olabilmektedir. Bölgeye yerleşen ABD'nin, bu şekilde AB üzerinde söz sahibi olduğu da apaçık ortadadır.

Kuşkusuz, ABD'nin buradaki varlığı, sorun çözücü bir gerekçeden ziyade, kendi güvenlik stratejisi ile izah edilmelidir. Bu stratejinin bir getirisi olarak, ABD'nin Kosova'nın bağımsızlık sürecinin hızlanmasına önemli katkılar sağladığını söyleyebiliriz. ABD'nin bölgede var olabilmesi, bölgede oluşturabileceği partnerlerle daha da kolaylaşacaktır.

Bu çalışma, Soğuk Savaş sonrası Balkanlarda ve özellikle Yugoslavya'da Tito'nun ölümünden sonra Yugoslavya'nın parçalanma süreci tamamlanmasına karşın bir çok şartın yerine gelmesine rağmen Kosova'nın bağımsızlık kazanması gerektiği varsayımından başlayarak, bu coğrafyada meydana gelen boşluğu büyük güçlerin kendi çıkarları çerçevesinde kullanmak istemeleri ve ayrıca burada yaşanan iç savaşları ve insani kıyımı durdurmak bahanesiyle pay sağlamaya çalıştıklarını oraya koyacak ve kanıtlandırılacaktır. Ayrıca, hala bir uluslararası sorun niteliğini taşıyan Kosova'nın bağımsızlığının kaçınılmaz olduğunu ve bölgesel – uluslararası istikrar ve güvenliğe olacak olan pozitif etkileri ortaya koyacak ve bunun kaçınılmaz bir gerçek olduğunu savunacaktır.

Dünyada meydana gelen gelişmeleri yakından takip edebilme ve özellikle de ortaya çıkan yeni gelişmelere karşı yeni politikalar öngörebilme yapılacak çalışmaların mutlaka bilimsel değerlendirmeleri de içermesini zorunlu kılar. Bilimsellik ölçülebilen, tahmin edilebilen ve doğruluğu kanıtlanabilen bilgi elde etme yöntemidir. Her ne kadar insan unsurunun dahil olduğu diğer alanlarda olduğu gibi, uluslararası ilişkilerde de bilimsel metot insan davranışlarının belli kalıplar ile sınırlı kalamayacağı gerçeğinden etkilenmekte ise de, devletlerin politikalarına yön veren dinamiklerin açıklanmasında bilimsel genellemelerin ve teorik yaklaşımların varlığı ve bu alana olan katkıları da inkar edilemez.

Uluslararası ilişkilere yön veren etkenlerin daha net bir şekilde açıklanabilmesi için uluslararası oluşumlar şu üç temel düzeyde analiz edilmektedir: 1) uluslararası sistem düzeyi, 2) devlet/toplum düzeyi ve 3) bireysel düzey. Bu düzeylerden biri veya birkaçında mevcut etkenler bir devletin herhangi bir konudaki dış politikasına yön verilebilir.

Bir bilimsel konu bazen sadece bir düzeydeki analizler ile açıklanamayacak derecede karmaşık yapıdadır. Bu yüzden, bu çalışmada uluslararası sistem düzeyi esas

analiz düzeyi olarak benimsenip her üç düzeydeki parametrelere zaman zaman atıfta bulunarak, sağlıklı bir tez konusu ortaya konmaya çalışılacaktır.

Uluslararası sistem düzeyini çalışmanın analiz düzeyi olarak benimsemenin nedeni konunun yapısı itibarıyla ve onun açıklanması bakımından en uygun düzey olmasıdır.

Yugoslavya'nın parçalanma süreci sadece devlet ya da birey ekseninde kalan bir neden ve sonuç olayı değildir. Dağılma süreci yaşanırken birçok devlet, uluslararası kuruluş ve teşkilat devreye girerek sorunun uluslararası düzeye yükselmesini sağlamışlardır. Nitekim ayrı bir problem olarak Kosova sorunu da hala bir problem olarak ortada durmakta ve uluslararası sistem içerisinde sürekli gündemde kalmaktadır. Kosova sorununa (NATO müdahalesi sonrası BM gözetimi altına alınmıştır) ilişkin getirilmeye çalışılan çözümler sadece Sırbistan ya da Kosova'yı ilgilendirmeyip büyük devletler ve uluslararası kuruluşları da içine almaktadır. Ayrıca, konun başlığından da açıkça anlaşıldığı gibi tüm bu sorunlar tartışılırken değişen uluslararası güvenlik sistemi bakımından ele alınacaktır. Haliyle, uluslararası güvenlikten bahsederken uluslararası sistem düzeyinden kaçmak mümkün olmayacaktır.

Analiz düzeyinden sonra konunun teorik bir çerçeveye oturtulması açısından benimsenen teori uluslararası sistem teorisi olacaktır. Uluslararası sistemi en iyi şekilde ortaya koymaya çalışan teorilerden birisi sistem teorisidir. Çalışma konusu genel olarak Soğuk Savaş ve Soğuk Savaş sonrası dönemi kapsayacağından, bu dönem çift kutuplu sistemi yansıtmaktadır. Bu sistem türü ise uluslararası sistem modellerinden biridir.

Ayrıca iki kutuplu sistemin ortadan kalkması SSCB'nin dağılarak var olan gücünü kaybetmesiyle beraber Yeni Dünya Düzeni olarak adlandırılan sisteme değinilecektir. Çalışmanın daha kolay anlaşılabilmesi için sistem teorisi bu konuda yol gösterici olacak ve çalışmanın bilimsel bir zemine oturmasına yardımcı olacaktır.

Bu çalışma özellikle Soğuk Savaşın bitimden ve iki kutuplu yapının dağılmasından sonraki yılları kapsamaktadır. Bu 16 yıllık süre içerisinde uluslararası güvenlik sistemini tehdit eden faktörlerin neler olduğu ve bu faktörlerin Yugoslavya'nın dağılmasında ve Kosova sorununa ilişkin olarak ne denli etki ettiği konusunda değinilecektir.

Birinci bölümde kavramsal içeriklere yer verilecek, konunun daha net bir şekilde anlaşılması açısından, uluslararası sistemin ne olduğunu, uluslararası sistem teorilerini

hangileri olduğunu ve uluslararası sistem düzeyine analiz birimi olarak yer verilecektir. Tarihsel süreç içerisinde uluslararası güvenlik konusu ele alınarak, güvenliğin tanımı üzerinde durulacak, uluslararası sistem ve güvenliğin ne olduğu, kimlerden oluştuğu, tarihsel süreç içerisinde nasıl farklılık gösterdiği, güvenliği koruma amaçlı örgütlerin hangileri olduğu açıklanacaktır.

Uzlaşmazlık, çelişkiler ve çıkarların bölünmüşlüğü ile simgeleşen Balkanlar XX. yüzyılın başında siyasal terminolojiye Balkanlaşma tabirinin girmesine neden olurken Soğuk Savaş yılları boyunca iki kutbun manevra alanı olma potansiyelini ve güvenlik kaygılarını taşımıştır. İkinci bölümde Balkanlar ve onun içerisinde yer alan Yugoslavya'nın tarihine değinilecektir. Slavların Balkanlara nasıl ve ne zaman geldikleri, Osmanlı ve Habsburg İmparatorlukları döneminde Balkanlar'ın yapısı, Birinci Yugoslavya'nın kurulması ve Kosova'nın durumu, Balkan ve Dünya Savaşları arasında Yugoslavya ve ayrıca İkinci Yugoslavya'nın yapısı üzerinde durulacaktır. Soğuk Savaş dönemi ile birlikte İkinci Yugoslavya'nın kurulmasından sonra Tito dönemi de bu bölümde ele alınacaktır. Tito döneminde Yugoslavya'nın ayakta kalma çabaları, Sovyetler Birliği ile karşılaşılan sorunlar ve yolların ayrılması ile Tito'nun ölümüyle beraber Yugoslavya uyumunun nasıl ortadan kalktığı konusu ele alınacaktır.

Soğuk Savaşın sona ermesi ve komünizmin çökmesiyle Balkanlar'da yaşanmaya başlayan dönüşüm süreci, sancılı ekonomik gelişmeler ve siyasi istikrarsızlığın yanı sıra savaş yıllarını da beraberinde getirmiştir. Uluslararası sistemin politik aktörlerinden ABD, Rusya yada Avrupa ülkeleri olsun Yugoslavya'nın dağılmasından sonraki olay ve gelişmelere yönelik tutumları değişik çeşitlilikler ya da beklentiler açısından farklılık göstermiştir. Avrupa'nın çevresi ya da Avrupa'nın sınırı muamelesi gören Balkanlar, zamanın çalkantılı, karmaşık çıkarlarının görüldüğü zaman diliminde, AB üyeliğini hedefleyen ve Batı değerlerini benimseyen bölgedeki liderlerin aksine AB tarafından bu yönetimlerin yeterince desteklenmemiş olması milliyetçi ve neo-komünist liderlerin güçlü kalmasına ortam yaratmıştır. İşte tam bu noktada bunun nedenlerine değinmek gerekecektir. Dolayısıyla üçüncü bölümde genelde Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemde görülen yapısal değişiklikler ve ortaya çıkan yeni güvenlik sorunları bağlamında Doğu Bloğu'nun çözülmesi ve bu bağlamda milliyetçi hareketlerinin Yugoslavya üzerindeki etkileri ve Yugoslavya'nın dağılması ve yaşanmış iç savaşlar

üzerinde durulacaktır. Bu bölümde ayrıca Yugoslavya sorunu karşısında uluslararası topluluğun nasıl ve hangi çıkarlar doğrultusunda hareket ettiği analiz edilecektir.

Dördüncü ve son bölümde Kosova sorunu üzerine durulacaktır. 1998 yılından itibaren gittikçe şiddetlenen Kosova olayları, onları barışçıl yollarla çözme çabaları, uluslararası topluluğun tutumu, düzenlenen NATO müdahalesi bu bölümde yer alacaktır. NATO müdahalesi sonrası ortaya çıkan yeni statüko ve Kosova'nın nihai statüsü konusunda ortaya çıkan gelişmeler ile tarafların ve uluslararası topluluğun bu sorunu çözme çabaları ile tutum ve görüşleri ve ayrıca olası bağımsızlığın uluslararası güvenliğe olan etkileri son bölümü kapsayacak olan konular olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KONUYA İLİŞKİN GENEL YAKLAŞIM

1. TEMEL TANIMLAR, KAVRAMSAL İÇERİKLER

Bilimsel metot, gözlem sonuçlarını bir sistem dahilinde tasnif etmeyi ve olaylar arasında bağlantılar kurmayı amaçlar ki, bu esnada teorinin rolü ortaya çıkar. En genel anlamda teori; tabiatta meydana gelen oluşumları sebep-sonuç ilişkileri kurmak suretiyle açıklamaya çalışan ve bu sayede gelecekte meydana gelmesi muhtemel olayları öngörebilmeyi hedefleyen ifadelerdir. Bir bilim dalı olarak uluslararası ilişkiler de geliştirdiği ve geliştirmekte olduğu teorileri ile ülkelerin dış politikaları ve bunlara yön veren yurtiçi ve yurtdışı kaynaklı faktörler arasındaki sebep-sonuç ilişkilerini açıklamak suretiyle mevcut olayların açıklanması ve gelecek olayların sonuçlarının öngörülebilmesini amaçlamaktadır.

Konuyla ilgili analizde kullanılacak teori ve olayların tasnifinde kullanılacak analiz düzeyi sırasıyla uluslararası ilişkiler sistem teorisi (modelleri) ve uluslararası sistem düzeyi olacaktır. Amaç bahse konu çalışmanın içerisinde tespit edilen teori ve sistemli analizlerden yola çıkarak konuyu bilimsel çerçeveye oturtmaya çalışmaktır.

1.1. Sistem, Uluslararası Sistem Kavramları ve Uluslararası Sistem Teorileri

1950'lerden başlayarak, toplum bilimlerinde yapılan araştırmalarda temel bilimlerden esinlenerek toplum bilimlerine uygulanan sistem kuramı oldukça önemli bir yer tutmuştur. Özellikle uluslararası siyaset ve dış politika konularında yapılan araştırmalarda yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir.

Sistem, aralarında herhangi bir nedenle ilişkiler bulunan öge veya birimler seti olarak tanımlanabilir. Bir ülkenin siyaset sistemini ele alırsak; oy verenler, parlamento, hükümet, devleti yönetmekle yükümlü siyasal partiler bir sistemin öğeleridir. Sistem yaklaşımının ne olduğu konusunda birçok görüş vardır. Dörde ayrılan bu görüşleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Etkinliği savunanlar
2. Bilimsel yaklaşımın kurulmasını isteyenler
3. İnsan hislerinin önemini savunanlar
4. Anti-plancı gruptur.

Günümüzde sistem yaklaşımı daha çok ikinci grubun desteklediği bilimsel yaklaşımın yolunda ilerlemiştir.¹

Sistem, her bir parçası bütünüün özelliklerini az çok yansıtan ve parçalar arasında ortak özellikler bulunan bir yapıdır. Uluslararası sistem ise temel öğeleri belirli sınırlarla birbirinden ayrılan ve aralarında düzenli ve bağımlı ilişkiler bulunan devletlerin oluşturduğu bir yapıdır.² Uluslararası sistem Belirlenebilen sınırlar içinden etkileşmekte olan, birindeki değişiklik diğerlerinde de değişikliklere yol açan ve aralarında düzenli ve kararlı ilişkiler bulunan bir bütündür. Uluslararası sistemin temel aktörleri egemen devletler, uluslararası örgütler ve transnasyonel gruplar denilen diğer örgütlenmiş birimlerdir.

Sistem kavramı, bugün uluslararası ilişkilerde oldukça yaygın olarak kullanıldığından ve hemen hepsi de sistem yaklaşımının temel varsayımlarını içerecek şekilde, değişik yazarlar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Modelski, uluslararası sistemi, yapısal ve fonksiyonel öğeleri olan bir toplumsal sistem olarak tanımlarken, John Burton, aralarında ortak özellikler bulunan ve ilişkileri sistemin bütünlüğünün devamına yönelik olan değişkenler arasındaki bağımlı ilişkiler dizisi şeklinde tanımlamıştır. Mclelland ise tanımında, kendilerini dış çevreden ayıran özelliklere sahip ve belirlenebilen şuurlar içinde etkileşmekte olan bir bütün olduğunu belirtmiştir.³ Örneğin Morton A. Kaplan'a göre sistem, kendilerine özgü tanımlanabilen davranışsal düzenlilikler ile dış çevreden ayrılan ve aralarında ilişkiler bulunan değişkenler dizisidir. Uluslararası ilişkiler alanında sistem yaklaşımını temel alarak empirik çalışmalar yapan McClelland'a göre ise, sistem, kendilerini dış çevreden ayıran ve belirlenebilen sınırlar içinde etkileşmekte olan bir bütündür.⁴

¹ Hasan Köni, "Genel Sistem Kuramı Ve Uluslararası Siyasetteki Yeri", **Asam Yayınları**, Ankara, 2001, <http://www.kho.edu.tr/kutuphane/kitap/ozetler/00065ozet.htm>, 5 Nisan 2006.

² Tayyar Arı, "Uluslararası İlişkiler Teorileri – Çatışma, Hegemonya, İşbirliği", Alfa Yayınevi, İstanbul, 2002, s. 512.

³ "Uluslararası Sistem", www.enfal.de/sosyalbilimler/u/006.htm, 28 Mayıs 2007.

⁴ Arı, a.g.e., a.y.

Morgenthau'ya göre uluslararası ilişkiler, uluslar yani devletler arasındaki siyasi ilişkileri inceleyen ve bunu yaparken ulusal güç ve çıkar kavramlarını temel alan bir disiplindir. Yani, ulus-devletler temel aktördür. Uluslararası sistem, egemen ulus-devletlerden oluşan ademi-merkeziyetçi ve anarşik bir yapıdır.⁵

David Easton ve Sistem Kuramı'na göre ise: Easton' un amacı siyaset biliminde evrensel genellemelere ulaşabilmektir. Bu düşüncesini bir toplum içinde siyasal etkileşimlerin bir davranış sistemi oluşturduğunu ileri sürerek desteklemiştir.⁶

Sistem, gevşek veya sıkı olarak nitelenebileceği gibi istikrarlı ve istikrarsız olarak da nitelenebilir. Her sistem içinde bir İletişim sistemi bulunur. Ayrıca her sistemin girdi ve çıktıları vardır. Bunlardan bazıları sistemin dengesini ve istikrarını bozabilirler, fakat bir süre sonra sistem eski dengesine dönebilir. Bazı girdiler ise sistemin tümünden değişmesine neden olabilir. Böyle durumlarda sistem eski dengesine dönmek yerine yeni özellikler taşıyan başka bir sisteme dönüşür. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan ve Milletler Cemiyeti ile korunmak istenen sistemin bozulması ve yerini yeni özellikler içeren II. Dünya Savaşı sonrası sisteminin alması gibi. Büyük sistemlerin içinde daha küçük sistemler veya alt sistemler bulunur. Bunları, kendilerine has özellikleri ve kendi içindeki ilişkileri yönünden genel sistemden ayırmak mümkündür. Uluslararası sistemin bir kesimine uluslararası alt sistem denmektedir. Bunlar da kendi aralarında fonksiyonel ve coğrafik alt sistemler olarak ikiye ayrılmaktadır. Avrupa Topluluğu ve Birleşmiş Milletler örgütü fonksiyonel alt sisteme, Batı Avrupa ve Ortadoğu ise coğrafik alt sisteme örnek gösterilebilir. Bir alt sistem, uluslararası sistemde geçerli olan özellikleri içerir. Ayrıca her alt sistemi içinde yer aldığı uluslararası sistemden ayıran özellikler de vardır.

Uluslararası sistemin temel iki ögesi ilişki ve bütünlüktür. Uluslararası sistemde devletler bir ilişkiler yumağı içindedirler. İnsanlar ve devletler birbirini tamamlayan çeşitli değerlere sahiptirler ve bu yüzden değişimde bulunurlar. Devletler güç, statü, etki, sosyal ve ekonomik gelişme gibi amaçlarından dolayı birbiriyle ve dış dünya ile ilişki içindedirler.⁷

⁵ A.Nuri. Yurdusev, "Uluslararası İlişkiler Öncesi", ed. Atila Eralp, *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996, s.76-78.

⁶ Köni, a.g.m.

⁷ "Uluslararası Sistem", a.y.

Devletler kendi aralarında açık bir şekilde ifade edilmiş ve uzun zamandan beri süregelen bir takım “ oyun kuralları” na bağlı olarak hareket ederler. Bu kurallar Devlet denilen yapıyı yönlendirir ve aynı zamanda devletlerin birbirilerini nasıl algıladıklarına bakar. Bütün bu kurallar bizim bugün bildiğimiz uluslararası sistemi oluşturur.⁸

Bu çalışmayı bilimsel çerçeveye oturtabilmek amacıyla, konuyla ilgili analizde kullanılacak teori uluslararası sistem teorisi ve modelleri olacaktır. Uluslararası ilişkiler alanındaki sistemci yazarlar kendilerine göre bir takım sistem modelleri ve sistem türleri ortaya koymuşlardır. Bunu yaparken genellikle tarihsel bir yaklaşım benimsemekle beraber bunun yanında, devletlerin sayıları, yapıları, örgütleniş biçimleri ve ilişkileri gibi faktörlerin de dikkate alındığı görülmektedir. Örneğin Richard Rosecrance, sistem çözümlemesini 1740–1960 yılları arasında Avrupa tarihini dokuz tarihsel döneme ayırarak yapmaktadır. Bu sistemler aralarında istikrarlı ve istikrarsız olmak üzere ayrılarak incelenmiştir. Bozucu girdilerin yoğun olduğu durumlarda istikrarsız, düzenleyici mekanizmaların ağırlıkta olması durumunda ise istikrarlı olarak nitelenmektedir. K.J.Holsti ise, tarihsel faktörlerin yansısı, sistemin sınırını, sistemler arasındaki siyasal birimler ilişkileri, gücün dağılımını, siyasal birimlerin temel karakterlerini ve bunlar arasındaki ilişkileri düzenleyen kuralların işleyiş biçimini dikkate alarak beş uluslararası siyasal sistem modeli ortaya koymuştur. Bunlar sırasıyla,1) Hiyerarşik Sistem, 2) Güç Dengesi Sistemi, 3) Gevşek İki kutuplu Sistem, 4) Sıkı İki Kutuplu Sistem ve 5) Çok Kutuplu Sistemdir.⁹

Sistemci yazarların en önemlilerinden biri olan Morton A. Kaplan ise analizini şu varsayımlar üzerine kurmaktadır.

1. Uluslararası sistemde belirli karakterde ve tekrarlanan davranış şekilleri bulunmaktadır.
2. Uluslararası sistemin birimlerinin belirli davranış şekilleri göstermelerinin nedeni bunların tutarlı olup, ulusal ve uluslararası alanda bir ihtiyacı karşılamaya yönelik olmasındandır.
3. Uluslararası davranış şekilleri sistemde yer alan birimlerin (devletlerin) karakteriyle ve yerine getirdikleri fonksiyonlarla ilgilidir.

⁸ Joshua S. Goldstein, **Marredheniet Nderkombetare (Uluslararası İlişkiler)**, Çev. Arian ve Teuta Starova, Dituria Yayınevi, Tirana, 2004, s. 18-19.

⁹ Arı, a.g.m., s.515.

4. Uluslararası davranış şekilleri, askeri kapasite, ekonomik kapasite, teknolojik yapı, demografik yapı, iletişim, haberleşme ve diğer faktörlerle de ilgilidir.¹⁰

Uluslararası sistem modellerini bu temel varsayımlar üzerine kuran Kaplan, başta altı uluslararası sistem modeli geliştirmiş sonrasında ise bunlara dört model daha ekleyerek on uluslararası sistem modeli geliştirmiştir. Bunlar sırasıyla şunlardır:

1. Güç Dengesi Sistemi,
2. Gevşek iki kutuplu sistem,
3. Sıkı iki kutuplu sistem,
4. Evrensel sistem,
5. Hiyerarşik sistem,
6. Birim veto sistemi,
7. Çok gevşek iki kutuplu sistem,
8. İstikrarsız blok sistemi,
9. Yumuşama sistemi ve
10. Tamamlanmamış nükleer yayılma sistemidir¹¹

Konu, genel olarak Soğuk Savaş ve ondan sonraki dönemi kapsayacağından üzerinde durulacak sistem modeli bu bakımdan Çift Kutuplu Sistem olacaktır. Bununla beraber güvelik olayları, durumları ve tarihi açıklanırken güç dengesi modelinin de uzun bir süre uluslararası sisteme hâkim olduğunu görmekteyiz.

“*Güç dengesi*” devletlerin ulusal güvenlik sorunlarıyla değişen ittifaklar çerçevesinde nasıl uğraştığını tanımlayan bir bakış açısıdır. Özellikle XVIII. ve XIX. yüzyılların Avrupa’sında geçerli olan bir sistemdir. Bu sistemde kutup ya da bloklar bulunmamaktadır. Güçleri birbirine yakın en az beş ya da altı devletin bir ortamda bulunması gerekir. Sistem, revizyonist devletlerin, statükocu güçlerin güvenliğini tehdit etmeye başladığında gündeme gelir. Bu sistemde yenilen devletlerin ortadan kaldırılması yerine onun sisteme tekrar atılması amaçlanır. Devletler arasında gücün dengelenmesi ya ağır tarafın hafifletilmesi ya da hafif tarafa ağırlık verilmesiyle olur. Bunun için kullanılan bazı yöntemler; böl ve yönet, silahlanma ve ittifaklar ve koalisyonların kurulmasıdır. Devletin yaşamını sürdürmesi statükonun devamı için

¹⁰ www.enfal.de/sosyalbilimler/u/006.htm, 05 Mayıs 2005

¹¹ <http://www.grazian-archive.com/autobiography/journals/67-09-AL.htm>, 28 Haziran 2006

şarttır. Dengenin her bir devleti eşit güçte olabileceği gibi, bir taraf diğerlerinden üstün olabilir. Ayrıca bir devletin Büyük Britanya'nın XIX. yüzyılda yaptığı gibi bilinçli bir güç dengesi politikası izleyebilir. VII. ve VIII. yüzyıllarda güç dengesi politikası izleyen devletlerin amacı, kendi hareket serbestilerini en üst düzeyde tutmaktır. Amaç, devletlerin bağımsızlık ve hükümlerliklerini korumaktır. Devletler serbestçe bir ittifaktan diğerine geçebilmişlerdir.

Kutsal ittifak statüsünün korunmasına, devletin ortadan kaldırılmasına bir örnektir Napolyon'un Fransa'yı mağlup edildikten sonra Fransa'ya paylaşmak yerine Napolyon öncesi duruma getirilmesi tercih edilmiştir. I. ve II. Dünya Savaşlarında ise bu sistemi temelinden sarsan ve çökmesine neden olan Almanya'dır.¹²

İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan yeni uluslararası yapı Soğuk Savaş ile birlikte kutuplaşmayı işaret etmektedir. “*Kutuplaşma*” kavramı, uluslararası sistem içindeki güç düzenine işaret eder. Kavram özellikle Soğuk savaş döneminde iki süper gücün çekişme halinde bulunduğu iki kutuplu düzenle ortaya çıkmıştır. Bu kavram çerçevesinde 1945 öncesi sistem gücün büyük devletler tarafından paylaşılması sebebiyle çok kutuplu olarak isimlendirilir. Benzer biçimde SSCB'nin 1991'de dağılmasıyla ABD'nin tek süper güç kalmasıyla oluşan düzen de pek çok akademisyen tarafından tek kutuplu sistem olarak adlandırılır.

Morton A. Kaplan'ın ortaya atmış olduğu sistem modellerden biri olan “*Sıkı İki Kutuplu Sistem*” Soğuk Savaşın bir bölümünü kapsamaktadır. Sıkı iki kutuplu sisteme en benzeyen yapının 1950'lerin başlarında görüldüğünü söylememiz mümkündür.

Sıkı iki kutuplu sistemde aktör sayısı azdır ve bütün aktörler bloklardan birine üyedir. Bu tür sistemlerde bloksuz aktörler genelde yoktur, olsa da zaten önemli etkileri görülmediği için yok sayılmaktadırlar.¹³ İki kutuplu bir uluslararası sistemde genellikle bir blok liderinin etrafında kümelenmiş iki devletler grubu vardır. Sistem ne oranda sıkı ise, blok üyelerinin, blok liderliğine bağımlılıklarının o derece fazla olması beklenir, yine sistem ne oranda sıkı ise blok üyelerinin zorunlu bir seçim halinde blok çıkarlarına, kendi ulusal çıkarlarından daha fazla önem vermeleri blok üyelerinden

¹² http://www.nstainformation.blogspot.com/2007_03_18_archive, 10 Mart 2007

¹³ Arı, a.g.e., s. 524.

beklenen bir davranıştır. İkinci Dünya savaşıdan sonra "Soğuk Savaş" denilen psikolojik gerginlik ve baskılar devresine giriliş, bazı yerlerde "Bölgesel Savaşlar" denilen gerçek silahlı çatışmalar baş göstermiş ve yine yeryüzünde ve bu kez ideolojik faktörlerinde rol oynadığı yeni bir bloklaşma/kutuplaşma dönemi yaşamaya başlamıştır.

Bu kez kutuplaşma bir yandan "Doğu Bloğu" denilen sosyalist ülkeler (Doğu Avrupa ülkeleri ve Rusya ile Çin'den oluşmuştur) bir yandan da "Batı Bloğu" denilen (ABD, İngiltere, Fransa ve diğer birçok Avrupa ve amerikan kıtası ülkesinden oluşmuştur) iki grup yaratmıştır.

Bu iki blok daha öncelerinden farklı olarak aralarında daha değişik sıkı bağlar kurmuşlar, bazı konularda ise birbirlerine fazla bağlanmamışlardır. Örneğin, Batı Bloğu veya Batı Dünyası denilen bloktan 15 ülke sıkı bir askeri ve siyasi ittifak olan NATO'da işbirliği yaparken, diğer birçoğu bu işbirliğinin dışında fakat genel eğilimi bakımından birbirine yakın bir politika içinde oluşmuşlardır. Öte yandan, Doğu Bloğu'nda da Varşova Pakti içinde 7 ülke sıkı askeri ve siyasi işbirliği sürdürürken; Çin, Arnavutluk, Yugoslavya, Küba gibi ülkeler bunun dışında fakat eğilim bakımından Doğu Bloğu içinde yer almışlardır.¹⁴

Kaplan'ın üzerinde en fazla durduğu sistem modellerinden biri de, "***Gevşek İki Kutuplu Sistem***" olmuştur. Bu tür sistemin en büyük özelliği devletlerin iki blok etrafında yoğunlaşmış olmalarıdır. Fakat bloklara katılmayan ve tarafsız politikalar izleyebilen devletler de vardır. Bağlantısızlar hareketi bunlara bir örnektir. Bir başka özellik ise sistemde bütün dünya devletlerinin üye olduğu BM gibi evrensel kuruluşların var olduğudur. Her iki blokta blok önderleri ve blok aktörleri vardır (ABD ve SSCB ile NATO ve VP gibi).

Gevşek iki kutuplu sistemde, dengeleyici rolü yerine arabulucu rolü vardır. Bu rolü ya bağlantısız devletlerden biri ya da evrensel bir örgüt yerine getirebilir. Bu sistem türünde, bloklardan birisinin askeri bakımdan güçlenmesi sistemin istikrarını sarsacağından bu anlamda ikinci vuruş gücü anlam kazanmaktadır. Nükleer silahların caydırıcı etkisi sistemin istikrarı açısından son derece önemlidir.¹⁵

¹⁴ http://www.nstarinformation.blogspot.com/2007_03_18_archive.html - 460k

¹⁵ Anı a.g.m., s. 522

1.2. Analiz Düzeyi Sorunu

Bu çalışmada analiz düzeyi olarak özellikle sistem düzeyi temel alınacaktır. Bu bağlamda konuyla ilgili bir genel çerçeve oluşturmakta yarar var.

Uluslararası oluşumlar genel olarak üç düzeyde analiz edilmektedir: 1.) bireysel düzey, 2.) devlet/toplum düzeyi ve 3.)uluslararası sistem düzeyi.

Bireysel Düzey: Dış politika karar mekanizmalarında bulunan liderlerin, yöneticilerin ve devlet adamlarının kişisel özellikleri ve politikalara olan etkileri bu düzeyin konusudur. Bu düzeyde daha çok siyasi liderlerin ya da devlet kurumlarını yönetenlerin dış politika konuları üzerindeki kararlılıkları, isteklilikleri, bilgi düzeyleri ve daha önce bu tür politikalar üzerinde kişisel öncelikleri üzerinde durulmaktadır.

Devlet / Toplum Düzeyi: Bu düzeyde devlet kurumları ve toplumun dış politika kararları üzerindeki etkileri üzerinde durulmaktadır. Uzmanlık gerektiren ve süreklilik arz eden dış politikaların devlet kurumları ekseninde oluşturulduğu ve toplumun dış politika konusunda doğrudan etkin bir konuma sahip olamadığı kabul edilmekte ise de, çeşitli baskı grupları yoluyla toplum sınırlı da olsa dış politika konusunda etkili olabilmektedir. Toplum kaynaklı bu etkiler ve bununla birlikte toplum ve devlet kültürü, ulusal menfaat ve değişik devlet kurumlarının dış politikaların tespitinde birbirleriyle olan ilişkileri bu düzeyde incelenmektedir.

Uluslararası Sistem Düzeyi: Devletlerarası ilişkiler ve güç dengelerinin uluslararası ilişkilere yansımalarının incelendiği bu düzeyde esas olan devletler, uluslararası kuruluşlar ve uluslararası sistemdir. Bu düzeydeki açıklamalar devletlerin ulusal çıkarları ve diğer devletler ile olan ilişkilerine göre yapılmakta olup devlet kurumları, toplumsal etkenler ya da bireyler göz önünde pek fazla bulundurulmamaktadır.¹⁶

Uluslararası sistem kuramı uluslararası politikayı yalnızca uluslararası sistem açısından ele alır. Uluslararası sistem kuramı uluslararası alanın tümünde ya da bir kesimindeki karşılıklı etkileşimler ile ilgilenir. Uluslararası politikayı bu açıdan ele alanlar, kişiliklere ve içsel etkenlere veya ideolojilere fazla ağırlık vermezler, devletin

¹⁶ Cüneyt Güner, Erkan Sezgin, "MİT'in Dış Politika Değerlendirmesi ve Uluslararası İlişkiler Teorileri", <http://www.usakgundem.com/makale:php?id=248-86>, 20 Mayıs 2007

davranışını dış çevreye karşı bir tepki olarak gösterirler. Bundan dolayı bu çalışmada diğer iki düzeydeki parametrelere de zaman zaman yer verilecek ağırlıklı olarak konu uluslararası sistem düzeyinde analiz edilecektir.

1.3. Güvenlik Kavramı ve Uluslararası İlişkiler

Güvenlik kavramı, insanın doğumundan itibaren geçirdiği her bireysel ve toplumsal evrede kullanılan bir terimdir. Bu haliyle büyük ölçüde bir yaşamsal zorunluluk gibi değerlendirilebilmektedir. Çocuğun güvenliği, ailenin güvenliği, binanın güvenliği, şirketin güvenliği, devletin güvenliği türünden ele alındığında, bireysel ve toplumsal yaşamın her alanında ciddi bir güvenlik arayışı olduğu ortaya çıkmaktadır.¹⁷

Günlük konuşmamızda güvenlik kelimesini kullandığımız zaman, genelde aklımıza maddi veya manevi bir değer ya da insanın cismani olarak korunması gelir. İnsan toplumsal bir varlık olarak güven içinde olmadan, kesinlikle çalışamaz, üretmez ve en önemlisi hayatta kalma mücadelesi veremez. İnsanın kendisi ve ürettikleri, sürekli başkaları tarafından, doğadan ve toplumun negatif yönlerinden zarar görmektedir. Bundan dolayıdır ki insan, kendi güvenliği için, devlet güvenliği için, toplumun güvenliği için, ulaşımın, yapıların, alanın ve belgelerin güvenliği için çaba sarfetmelidir. Güvenlik, doğru tanımlanması ve pratikte gerçekleşmesi zor bir fenomen olarak karşımıza çıkmaktadır. Güvenli yaşamak demek, olası bütün kötülüklerden korunmuş olmak demektir. Peki bu mümkün müdür? Ne ölçüde mümkündür? Bu ve bu gibi sorulara kesin cevap vermek oldukça zordur. İnsan için olduğu gibi diğer değerler için de mutlak bir güvenlikten söz etmek mümkün değildir. Buna göre pratikte gerçekleşebilir güvenlik, maksimum ve minimum olmayan, insanlara ‘normal’ bir yaşama düzeyi sunan, toplumsal değerlere “normal” bir koruma sağlayan “normal” bir güvenlik düzeyidir. Güvenlik sabit bir değer değildir; güvenlik ‘minimumdan’ ‘maksimuma’ doğru veya tersine hareket eden bir durumdur. Buna göre güvenlik artabilir veya azalabilir, daha doğrusu güçlenebilir veya zayıflayabilir.¹⁸

¹⁷ Beril Dedeoğlu, **Uluslararası Güvenlik ve Strateji**, Derin Yayınları, İstanbul, 2003, s. 9.

¹⁸ Jordan Spaseski, Pere Aslimoski, **Bezbednost, Odbrana, Mir** (Güvenlik, Savunma, Barış), Ohrid: Institut za Istrajuvanje na Turizmot Pri Fakultetot za Turizam i Ugostitelstvo, 2000, s.15-16.

1.2.1. Güvenliğin tanımı

Güvenliğin tanımlanmasına gelince, literatürde güvenliğe ilişkin tek bir tanım yoktur, güvenlik kelimesi birçok açıdan incelenip tanımlanmıştır. Kelime hem teorik anlamda hem de pratikte çok farklı anlamlar taşımaktadır. Literatürde kabul edilebilir tanımlardan biri güvenliği şöyle tanımlıyor: *Güvenlik, devletlerin savaş müdahalesi, ekonomik zorlama veya siyasi zorunluluk olmayacağına dair bir düşünme halidir.*¹⁹ Diğer bir tanıma göre ise: *Güvenlik, korunma ya da korkudan, güvensizlikten, belirsizlikten sıyrılma ve tehlikeye maruz kalmama durumudur.*²⁰ Sosyolojik anlamda güvenliğin tanımına gelince: *Güvenlik, insanlara üretim sürecini gerçekleştirmesini, daha doğrusu onların maddi ve toplumsal değerler üretmesini ya da onlara pratik faaliyetlerini kesintisiz sürdürmelerini sağlayan, toplumun bünyesinde var olan dinamik ilişkiler ve süreçlerdir.*²¹

Şu bir gerçektir ki, güvenlik kavramı “varlığını koruma ve sürdürme” amacı taşıyan her davranış biçiminde karşılaşılan bir olgudur.

Ne biçimde olursa olsun, nasıl kullanılırsa kullanılsın bir biçimde güvenlik olgusundan söz edilebilmesi için;

- a- Varlığın korunması ve sürdürülmesi bakımından bir (ya da bir kaç) içsel tehdidin,
- b- Ve/veya dışsal bir (ya da bir kaç) tehdidin,
- c- Ve/veya bu türden algılamaların ve tahminlerin bulunması gerekmektedir.

Güvenlik, öncelikle amaca ilişkin bir anlam taşımaktadır. Varlığı koruma ve sürdürme çerçevesindeki amaçlar, aslında bireyin kendisini birden çok özelliği ile tanımlamasında ortaya çıkan duruma benzemektedir. Bir kişi, kendisini öncelikle bir kadın, sonra anne, sonra bankacı, sonra Musevi, sonra Fransız olarak tanımlayabilir ve öncelik sırası, verdiği öneme ve koşullara göre değişir.²²

¹⁹Dietrich Fiher, “Nonmilitary Aspects of Security: A Systems Approach UNDIR”, 1993 ,s.10.

²⁰Vebster S: New International Dictionari , II.izdanie, cit, içinde T. Stojanovski, “Funkcija na Policijata vo Demokratskoto Opştestvo” (Demokratik Toplumda Polisin Fonksiyonu), **Bezbednost**, Sayı: 4, Üsküp, 1992.

²¹D. Draškoviç, **Osnovi na Metodologijata na İstrajuvanje na Bezbednosnite Pojavi** (Güvenlik Belirtilerini Araştırma Metodolojisinin Temelleri), Univerzitet “ Kiril i Metodij “-Üsküp, 1984, s. 92.

²²Dedeoğlu, a.g.e., s. 9-11.

İçinde güvenlik olaylarını da içeren toplumsal olaylar, sosyologlar tarafından genel ve özel metodlar kullanılarak incelenmektedir. Böylece, toplumsal olayları inceleyen genel metodoloji dışında, güvenlik olaylarını inceleyen özel metodlar oluşturulmuştur.

Yarattıkları etkiye göre güvenlik olayları üç farklı grupta incelenmektedirler:²³

- Birinci grup olaylar, güvenliği pozitif yönde etkileyen, güvenliği artıran veya geliştiren, daha doğrusu istikrarı sağlayan yapıcı (*constructive*) olaylardır.
- İkinci grup olaylar, güvenliği negatif yönde etkileyen, güvenliği azaltan veya bozan, daha doğrusu istikrarsızlık yaratan yıkıcı (*destructive*) olaylardır.
- Üçüncü grup olaylar, güvenliği pozitif veya negatif yönde etkilemeyen, güvenliği artırmayan veya azaltmayan kayıtsız (*indifferent*) olaylardır.

Belirli bir toplumsal alanda yaşayan ve çalışan bireyler, çalışmaları ve diğer eylemleri itibariyle toplumsal durumları yaratsalar dahi, belirli bir toplumsal mekanda veya zamanda, belirli bir toplumsal durumun nasıl olduğuna dair objektif bilgilerden otomatik olarak haberdar olmayabilirler. Güvenlik durumlarının ne olduğunu anlamaları için, küresel güvenlik durumunu veya kısımlarını değerlendirebilecekleri belirli bilgi ve kanıtlara sahip olmaları gerekir.

Güvenlik durumunun tespiti için gereken süreç zor ve karmaşıktır. Sübjektif insan yaşantısından ve etkisinden ayıklanmış, gerçek temeller üzerine, yani güvenlik olayları ve kanıtlarına dayanmalıdır. Buna karşılık, güvenlik olaylarının belirlenmesi için, objektif gerçeklerin tanımlanmasında bilimsel metodlar uygulanmalıdır; bu ise, belirli süreçlerin kullanılması ve güvenlik kanıtlarının öğrenilmesi ile mümkündür.²⁴

Güvenlik durumu, doğal ve toplumsal güçler tarafından zarar gören toplumsal değerlerin derecesi ile ilgili objektif toplumsal gerçekliğin bir bölümü, güvenlik sisteminin gelişmesi ve organize olması ve onun (güvenlik sisteminin) zarar veren ve istikrarsızlığa yol açan güçlere karşı koyma yeterliliğidir.

Güvenlik olaylarının konusu ile ilgili analizler yapıldıktan sonra, somut güvenlik durumu belirlenebilir ve *istikrarlı*, *karmaşık*, *istikrarsız* ve *belirsiz* olarak değerlendirilebilir:

²³ Spaseski - Aslimoski, a.g.e., s.26.

²⁴ a.g.e., s. 30.

- a- İstikrarlı güvenlik durumu, anayasayla belirlenmiş, ekonomik, toplumsal ve politik sistemlerin normal ve sorunsuz işlediği bir durumdur.
- b- Karmaşık güvenlik durumu, toplumda dış müdahale ve iç sorunlar dolayısıyla bazı problemlerin baş gösterdiği durumdur.
- c- İstikrarsız güvenlik durumu, temel toplumsal değerlerin zarar gördüğü ve anayasayla belirlenmiş toplumsal sistemin işleyişinin sorun olarak ortaya çıktığı durumdur (sabotajlar, terörist saldırılar, vb.)
- d- Belirsiz güvenlik durumu, güvenliğin hukuki boyutunun belirlenmesine ilişkin bilginin olmadığı, fakat toplumsal değerlerin güvende olmadıklarına ilişkin unsurların varolduğu bir durumdur.²⁵

Bireye ve topluma ilişkin verilmiş örneklerde ortaya çıkan güvenlik olgusu, tüm ulusal ve uluslararası kurum, kuruluş, olgu ve olaylarda karşılaşılan bir durumdur, çünkü güvenlik ile amaç arasında doğrudan bir ilinti bulunmakta, amaç değıştikçe ya da geliştikçe, iç ve dış tehdit algılamasında artış olmakta ve yeni güvenlik arayışları doğmaktadır.²⁶

Gelişme ile güvenlik arasında doğrudan orantıya da değinmek gerekmektedir. İster birey ister devlet olsun gelişme bir edinim artışına yol açmaktadır. Uluslararası ilişkilerde de güvenlik, benzer anlamalar taşımaktadır. Uluslararası sistemde yer alan aktörler, büyüklük ve amaçlarına göre farklı güvenlik anlayışlarına ve arayışlarına sahiptirler. Aynı uluslararası konjonktörde bile her aktörün tehdit anlayışı farklı olmakta, güvenlik anlayışı özü bakımından değışmese de bunu arayışı farklı özellikler gösterebilmektedir. Bu durum, aktörün uluslararası sistemde taşıdığı ağırlığa, güç ve kapasite büyüklüğüne, içsel dinamiklerine, uluslararası sistemi algılayış biçimine ve kendine biçtiği role göre değışmektedir. Ayrıca, uluslararası sistemdeki gelişmeleri karşılama biçimi, olumsuz olgulardan, dönüşüm ve oluşumları etkileyebilme biçimleri de farklı güvenlik anlayışlarının oluşmasına yol açmaktadır.

Uluslararası ilişkilerde güvenlik kavramının esas olarak birkaç düzlemde ifade bulacağı ileri sürülebilir:

²⁵ a.g.e, s. 29-32.

²⁶ Dedeoglu, a.g.e., s. 11.

- a- Uluslararası sistemin bütünü ya da bütüne yakınının güvenliği,
- b- Coğrafi ya da işlevsel alt sistemlerin, bölgelerin güvenliği,
- c- Devletin güvenliği,
- d- Toplumsal alt-grupların güvenliği,
- e- Bireylerin güvenliği.²⁷

Sistem içerisinde yer alan aktörlerin güvenlik anlayışları farklı biçimlerde ifade edilse de, güvenliklerini sağlama konusunda genel olarak çok farklı yöntemler bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle, dünyada varlığını sürdüren her aktörün farklı bir DNA yapısı gibi farklı bir güvenlik yapısı yöntemi yoktur. Yöntem farklılıkları, o aktörün kapasitesi, coğrafyası vb. özelliklerine dayanmaktadır. Ayrıca, sistemin bütünü açısından her aktör için güvenlik bozucu unsurların neler olduğu da bellidir. Açlık, nükleer savaş, çevre sorunları, aşırı silahlanma gibi birçok konu, sistemin bütünü açısından, genel olarak, tehdit olarak görülmektedir.

Uluslararası sistemde, sistemin bütünü benzer biçimde algılayan ve varlığını koruma ve sürdürme bakımından benzer kaygılar taşıyan aktörler, aynı tür tehditler karşısında duyarlı davranırlar. Tehditleri aynı biçimde algılayan aktörler ya tehdede direnç sağlamak için aralarında işbirliği kurar ki bu simetrik bir karşılıklı bağımlılık anlamına gelir ve kendini iki biçimde gösterir; a) işbirliği yalnızca bir araya gelenlerin güvenliğini esas alır ve b) işbirliği, bütünüün güvenliğini esas alır ya da tehdede direnç sağlamak için, tehdidi ortadan kaldırmaya muhtedir en güçlü aktörün denetimi altına girilir, bu durum bir asimetrik karşılıklı bağımlılık ya da bağımlılık ilişkisi anlamına gelir.

Esas olarak güvenlik, uluslararası ilişkilerde devlet aktörünün davranışları, bölgesel kuruluşların davranışları ve evrensel ilkeler ile uluslararası kuruluşlar çerçevesinde ele alınan bir kavram olmakta ve daha çok bu perspektiften incelenmektedir. Zaman ve koşullara göre gelişen olaylar, kavramın içeriğini zenginleştirdiği gibi, güvenlik oluşumlarını, yöntemlerini ve tekniklerini değiştirmiştir. Ayrıca bilindiği gibi uluslararası ilişkiler tarihi de, büyük ölçüde çatışma – uzlaşma

²⁷ a.g.e., s. 11-12.

ilkesine dayanan bir tarih olarak ele alınmış ve dolayısıyla güvenlik kavramını doğrudan içerir hale gelmiştir.

1.2.2. Tarihsel arkaplan

Çalışma alanı olarak uluslararası ilişkilerin belirli sınırları yoktur. Siyaset biliminin bir parçası olan uluslararası ilişkiler, *uluslararası politikayı* (hükümetlerin hareketlerine bağlı diğer bir ya da birkaç hükümet kararları) incelemektedir. Buna rağmen bu çalışma alanı bir yere kadar altdisiplinerdir, çünkü uluslararası politikayı, ekonomi, tarih, sosyoloji ve diğer disiplinlerle bağlamaktadır. Uluslararası ilişkileri araştıran bilim adamları birçok zaman uluslararası ilişkileri, devletler arası ilişkiler olan *çatışma ve işbirliği* karışımı olarak görmektedirler. Uluslararası ilişkilerin çalışma alanı onun kendinde barındırdığı alt disiplinler tarafından da belirlenebilir. Geleneksel olarak uluslararası ilişkiler, büyük ölçüde *uluslararası güvenlik* alt disiplini altında savaş ve barış konularını ele almaktadır. Diplomat ve silahların hareketleri, ittifakların kurulması, askeri yeteneklerin gelişimi gibi konular uluslararası ilişkilerin geçmişte temel çalışma alanlarını oluşturmaktadır.²⁸

Ayrıca, uluslararası ilişkiler tarihinin genel olarak, antik dönemlerden başlatıldığını düşünürsek, güvenlik kavramı ile güvenlik tehdit ilişkisinin aydınlatılması için tarihsel sürecin antik dönemlere kadar uzatılması anlamlı olmaktadır.

M.Ö. 3000 yıllarında Sümer site devletlerinin aralarındaki çatışma-uzlaşma ilişkisi, site devletlerinden birisinin güçlenerek diğerini egemenlik altına alma girişimi ve bunu yaparken de bir dış tehdidi gerekçe olarak göstermesi, tam da güvenlik ve tehdit arasındaki bağları açıklamaktadır.

Güvenlik kaygısının ilk formel biçimi, Hitit, Asur ve Mısır uygarlıklarında görmek mümkündür. Monarşik yapıda olan Hititler, başlangıçta hem Asur'u hem de Mısır'ı varlığını koruma ve sürdürme açısından engel olarak görmüşlerdir. Daha sonraları ise Suriye'deki küçük krallıklara saldırmazlık anlaşması yapan Hititler Mısır'ı gittikçe daha da güçlü görmeleri üzerine, baskılarını arttırmaya başlamış ve Suriye krallıklarının kendileriyle aynı ittifak içerisine çekmeye çalışmışlardır. Bunu içişlerine karışmak olarak gören Suriye krallıkları anlaşmayı fes-h ederek Mısır'ın yanında yer

²⁸ Goldstein, a.g.e., s. 18-19.

almışlardır ve Mısır ile Hititler arasında bilinen Kadeş Savaşı yaşanmıştır. Çatışan tarafların bu sefer Asurluların tehdit olarak görmeye başlamaları üzerine çatışma barış sürecine dönüşmüş ve taraflar arasında ilk yazılı barış anlaşması olarak tarihe geçen Kadeş Anlaşması imzalanmıştır (M.Ö. 1283).

Tehdit-çatışma-uzlaşma üçlemesine ilişkin bir diğer örnek ise, Antik Yunan'dan verilebilir. M.Ö. 600'lü yıllarda İmparatorluk olan Persleri tehdit olarak gören Yunan siteleri birlikte davranmaya başlamışlardır. Persler, Atina türü bir toplumsal işbölümü geliştirmek yerine iyi asker yetiştirmekte; oysa örneğin Perikles döneminde Atina demokrasisinin altın çağını yaşamaktadır. Dolayısıyla, Yunan siteleri için kurulmuş bir sistemin yıkılması ile istilaya uğrama ihtimalinin ortaya çıkması sonucunda ilk uluslararası örgütlenme sayılabilecek Attik Delos Deniz Birliği M.Ö. 478'de kurulmuştur. Bu tür bölgesel savunma örgütü olan bu kuruluş, bir anlamda NATO'nun prototipini oluşturmuştur. Ortak bir güvenlik oluşumunun kendine özgü bir kimlik kazanması ise, Truva savaşı sonrasında site devletlerinin kendilerini Helen olarak tanımlamalarıyla ortaya çıkmıştır.²⁹

Atina'nın konfederasyon içerisinde sürekli güçlenmesi, Sparta'nın Atina'nın bu konfederasyondan ayrılmasını istemesini beraberinde getirmiş ve bunun nihayetinde 30 yıl kadar süren Peleponnes Savaşı gerçekleşmiştir.

Thucydides'e göre savaşın nedeni Atina'nın güçlenmesinin Sparta'da yarattığı kuşku ve güvenlik kaygısıydı. Sparta, Helen dünyasındaki egemen konumunu kaybetmek endişesine kapılmış ve gücünü attırmaya ve ittifaklar oluşturmaya dönük karşı önlemlere başvurmuş, Atina da buna aynı şekilde karşılık vermiştir.³⁰

Helenlerin dışı karşı mücadelesi meşru bulunurken, kendi aralarındaki mücadeleleri meşru karşılanmamıştır. Dolayısıyla, “benzemezler arası” mücadele, tarafların her biri için bir güvenlik gerekçesi olarak kabul edilirken, “benzerler arası” mücadele, bu türden bir meşruiyet taşımamaktadır. Bu durum, NATO'nun SSCB'ye karşı mücadelesini güvenlik sistemi açısından meşru, ancak NATO üyelerinin birbiriyle mücadeleye girmesini meşru saymama anlayışı ile örtüşmektedir.³¹

²⁹ Dedeoğlu, a.g.e., s. 15-16.

³⁰ Arı, a.g.e., s. 177.

³¹ Dedeoğlu, a.g.e., s. 17.

Tarihsel süreç içerisinde Antik Yunan uygarlığını Roma uygarlığı izlemektedir. Roma İmparatorluğu'nda güvenlik kavramının dayandığı esaslar, merkeze bağlı yaygın sistemin sürekliliği, tüm diğer aktörlerin bu sistem içerisine dahil edilmesi, güçlü bir ordu ile sistemin korunması, hukuk kuralları ile iç düzenlemelerin yapılması biçimindedir ve bu *Pax Romana* ile ifade bulmuştur. Her kalitatif ve kantitatif büyümeyi bekleyen bölünme olasılığı gibi, Roma İmparatorluğu da parçalanmış, Kutsal Roma İmparatorluğu'nun kurulmasıyla uluslararası sistemde papa ile imparator arasında ve Doğu Roma ile Batı Roma arasındaki güç mücadelesi başlamış, Ortaçağın temel özellikleri de bu yolla ortaya çıkmıştır.³²

XVI. yüzyıla kadar Avrupa'daki siyasal yapıya bakıldığında, siyasal örgütlenmelerin oldukça geri olduğu görülmektedir. Krallar tahtlarında oturmakta ve bunların pek azının sınırları belirlenmiş bir toprak parçası bulunmakta ve bunların üzerindeki halkı yönetmekteydi. Kralların yanında yüzlerce egemen ve etrafı duvarlarla çevrilmiş şehirler ve feodal lordlar bulunmaktaydı.

Bunların içinde kilisenin de kendi içinde hiyerarşik bir yapısı vardı ve bunlar bağımsız bir konuma sahip olmalarından dolayı, gerek halk gerekse yöneticiler üzerine belirli bir etkiye sahiptiler. Bu kilise ve manastırların özel ayrıcalıkları ve dokunulmazlıkları vardı.

Gerek krallarla lordlar gerekse lordların kendi aralarında, ilişkileri düzenleyen bir takım anlaşmalar yapılmaktaydı³³. Fakat aynı zamanda Ortaçağ “benzerlerin mücadelesi” ile “benzemezlerin mücadelesi”ne birlikte tanıklık yapmıştır. Rönesans'a kadar süren şövalye savaşları, İtalyan şehir devletlerinin savaşları “benzerlerin mücadelesine” örnek olmuştur. Şehir devletlerinin krallarla ya da kralların Papalık ile çatışmaları ise “benzemezlerin mücadelesi” örneğine karşılık gelmiştir.

Din, bu çağda güvenlik ile özdeş bir kavram olarak kullanılmış ve bu hem iç hem de dış güvenlik açılarından geçerli olmuştur. Buna göre, aynı dinden, hatta aynı mezhepten olmayanlara mücadele etmek uluslararası güvenlik kavramının başına yerleşmiştir.³⁴

³² a.g.e., s. 19.

³³ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1999, s. 90.

³⁴ Dedeoğlu, a.g.e., s. 20.

XV. yüzyıla gelindiğinde Rönesans İtalya'sında, sınırları kesin olarak belirlenmiş siyasal birimler gelişmeye başlamıştı³⁵. Modern Çağın ilk dönemi, Avrupa'da Fransa ve İspanya gibi merkezi monarşilerin ve İtalya'da olduğu gibi ulusal birlik ve ulusal orduların kurulduğu yıllardır. XVI. yüzyıldan itibaren başlayan reform hareketlerinin ve XVII. yüzyılda önemli buluşların ortaya çıkmasının güvenlik anlayışları üzerinde son derece önemli etkileri olmuştur. Buluşlar “teknik ve bilim” olgularının, antik dönemlerde olduğu gibi, yeniden güvenlik içerisinde yer almasının başlangıcını oluşturmuştur.

XVII. yüzyıla damgasını vuran ise, merkantalizm olmuştur. Bilindiği gibi merkantalizm, dış politika açısından saldırgan ve savaşçı politikaları gerektirmiş, iç politika yönünden de mutlakıyetçi yönetimleri zorunlu kılmıştır. Güvenlik, altın ve gümüş gibi değerli maddelerin ele geçirilmesi ve hazinenin doldurulması ile anlam bulmuştur. XVIII yüzyılda ise liberalizme geçişle birlikte ekonomik ve siyasal dönüşüm ivme kazanmıştır. Ulus devletleşme başladığı bu yüzyıl sonlarından itibaren XIX. yüzyıl ortalarına kadar yaşanan devrimler dönemi, yaşadığımız yüzyılın temel oluşumlarını ortaya çıkarmıştır. Uluslararası sistemde güçlü aktör olmak, ulusal varlığını dünya nimetleri ile olabildiğince beslemek ile eş anlamlı olduğundan, XIX yüzyılın büyük güçleri için güvenlik sadece ulusal sınırları korumak yada komşulara doğru genişletmek olarak tasarlanmamış, gidilebilen ve ulaşılabilen hemen her yer anlamına gelmiştir.

XX yüzyıl başlarında sistem güçlü aktörleri, tüm dünyaya egemen olma anlayışını daha da geliştirmişler ve sömürgecilik faaliyetleri sistemin temel dinamiğini oluşturmuştur. Kolonileştirme sistemi, koloni yaratma faaliyetleri sürdüren aktörler arasında giderek ciddi bir rekabete yol açmış ve özellikle 1925 sonrasında taraflar arasındaki rekabet giderek çatışmaya dönüşmüştür. Bu dönemin etkileri ile faşizm ortaya çıkmış ve dünyaya egemen olmak isteyenler ile onları bir biçimde durdurmak ya da kendileri ele geçirmek isteyenler arasında iki kez küresel savaş yaşanmıştır.³⁶

³⁵ Arı, *Uluslararası İlişkiler ve ...*, a.g.e, s. 91.

³⁶ Dedeoğlu, a.g.e., s. 24-26.

2. ÇAĞDAŞ ULUSLARARASI SİSTEMİN YAPISI VE ULUSLARARASI GÜVENLİK SORUNLARI

Savaşların çıkış biçimi ve sonuçları, XX yüzyılın ikinci yarısında güvenlik anlayış ve uygulamalarında önemli kavramsal değişmelerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Savaşlar sonrasında dünya bloklaşmaya yönelmiş ve ekonomik, siyasi ve askeri anlamda bir tür “işbirliği güvenlik çeperleri” oluşturmuştur. Bu durum, hiç bir aktörün varlığını koruma ve sürdürme konusunda sistemin bütününe belirleme olanağı bulamadığını göstermiş ve ittifaklar sisteminin güvenlik açısından daha yararlı bir teknik olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştır.

XX. yüzyılda uluslararası sistemin temel özellikleri, bu dönemde devletlerin dışında başka siyasal aktörlerin de uluslararası politikaya katılması, nükleer silahlar ve araçlarının ortaya çıkması, bağlantısızlar hareketinin gelişmesi ve ideolojik çaba ve çatışmaların uluslararası politikaya egemen olmasıdır. XX. yüzyıl uluslararası sisteminin yapısı esas itibariyle II. Dünya Savaşı sonrası gelişmelerle ortaya çıkan iki kutuplu sistem ve bunun değişik şekilleridir. Bu çerçevede 1939’a kadar ki sistemi genel özellikleriyle *güç dengesi* sistemi şeklinde ele almak mümkündür.³⁷

Realistler, uluslararası sistem kurallarının bir anarşi oluşturduğu üzerinde durmaktadırlar. Bunun anlamı aslında kurallar ve belirli bir yapının olmaması değil, fakat daha fazla kurallara uymayı zorlayacak merkezi bir hükümetin olmamasıdır. Anarşik olmasına karşın, uluslararası sistem hiç de kaos bir yapılanma değildir. Uluslararası sistemi oluşturan devletler kendi aralarında çok keskin bir şekilde iyi niyeti yansıtan normlara uymaktadırlar.

Uluslararası sistem anarşisinde, bir devlet gücünün en önemli frenleyicisi diğer devlet veya devletlerin güçleridir. Güç dengesi terimi, bir yada birçok devletler gücünün başka bir devlet yada devletler gurubunun gücünü dengelemek için kullanılan genel bir konsepttir. İttifaklar, güç dengesi sisteminde önemli rol oynamaktadırlar³⁸

II. Dünya Savaşı’nın ardından, bir daha aynı yıkıcı savaşların gerçekleşmemesi için ve artık uluslararası sistemde ABD’nin uluslararası sistemde ve güvenlikte varlığını

³⁷ Arı, *Uluslararası İlişkiler ve ...*, a.g.e., s. 97

³⁸ Goldstein, a.g.e., s. 92-93.

meşrulaştırmak amacıyla, çağdaş uluslararası sistemin ve güvenliğin en önemli örgütü olan Birleşmiş Milletler kurulmuştur.

“*Birleşmiş Milletler*” Örgütü’nün³⁹, genel olarak yeni bir yapılanma olduğunu söylememiz mümkündür. Soğuk Savaş’ın bitiminden sonra BM’nin uluslararası güvenlikteki rolünün daha da belirgin hale geldiğini görebiliriz. BM’nin II. Dünya Savaşı sonrasında kuruluş amacının, Soğuk Savaş sonrasında belirginleşen amaçlarıyla örtüşüğünü rahatlıkla söyleyebiliriz.⁴⁰

Dönemin ABD Başkanı Harry Truman’nın vurguladığı gibi savaş sonrası dünya iki seçenek arasına sıkıştırılmıştır; ya uluslararası kargaşa devam edecekti ya da barışı dayatacak bir dünya örgütü kurulacaktı. Günümüze bakıldığında ise ikinci seçeneğin seçildiğini görmekteyiz.⁴¹

BM, 50 yıl önce uluslararası barışı sağlama ve güvenliği oluşturma amacıyla kurulmuştur. 1945 yılının Nisan ayında 51 devletin San Francisco da bir araya gelmesiyle kurulmuştur. BM’nin, büyük ölçüde II. Dünya Savaşı sonrası statükoyu koruma ve uluslararası sorunları çözerek onları kurala bağlama amacıyla oluşturulduğunu söyleyebiliriz. Karmaşık ve çok geniş bir örgütlenme yapısına sahip BM, insani, sosyal, ekonomik ve mali hemen her sorun ile ilgili bir birime ve faaliyet alanına sahiptir. Bununla birlikte, BM’nin uluslararası güvenlik ile doğrudan ilgili olan organı Güvenlik Konseyi (GK)’dir ve bu örgüte uluslararası alanda etkinlik sağlayan ya da kaybettiren de bu organ olmaktadır.⁴²

GK uluslararası barışı ve güvenliği koruma ve barışı geri tesis etme konusunda sorumludur. GK aldığı kararlar bütün BM üyeleri için zorunlu ve bağlayıcı kararlardır. GK’nin güvenliği tehdit eden olayların doğası ve varlığı hakkında ve ayrıca bu tehditlere karşılık verme ve karlarının üye ülkelere zorunlu olması konusunda çok büyük bir güce sahip olduğunu söyleyebiliriz.

³⁹ BM, I. Dünya Savaşı sonrası 1920 de kurulan Milletler Cemiyeti’nin ardılı olmuştur. MC’nin, 1930’lardaki gelişen olaylarda deneyimsel olarak başarısızlık göstermesi üzerine bu oluşum dağılmıştır.

⁴⁰Goldstein, a.g.e., s. 286.

⁴¹Leonid Kistersky, “New Dimensions of the International Security System after the Cold War”, http://cisac.stanford.edu/publications/new_dimensions_of_the_international_security_system_after_the_cold_war/, 27 Temmuz 2005.

⁴² Dedeoğlu, a.g.e., s. 227.

GK, 15 üyeden oluşmaktadır. Bunlardan 5 tanesi Konsey in daimi üyeleridir (ABD, İngiltere, Fransa, Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti). Konseyin diğer 10 üyesi ise rotasyon ilkesi ile iki yıllık süre için seçilmektedir.⁴³ Konsey başkanlığı her ay alfabetik sırayla bir devlete geçmekte, karaların 3/5 çoğunlukla alınması ilkesi benimsendiğinden, 15 oyun 9'unun olumlu olması halinde bir karara varılabilmektedir. GK' de, usule ilişkin bir kararda herhangi 9 üyenin olumlu oyu ile karar alınabilirken, usule ilişkin olmayan konularda ve güvenlik ile ilgili sorunlarda daimi üyelerin oyları olumlu olmak kaydıyla 9 olumlu oy aranır ve durum, "büyük güçler oybirliği" ya da "veto gücü" ilkesi olarak adlandırılır.⁴⁴

GK'nin görevlerini şu şekilde sıralamak mümkündür: *uluslararası barış ve güvenliğin korunması, uluslararası anlaşmazlıkları saptama, uyuşmazlıkların barış yolu ile çözülmesi, barışın tehdidi, bozulması ve saldırı fiili halinde yapılacak hareket* (saldırının durdurulması yolunda baskı yapma amacıyla tüm BM üyelerini ekonomik yaptırım uygulamaya çağırma, saldırgan tarafa karşı askeri önlem alma, BM Genel sekreterini göreve çağırma ve askeri birliklerin tatbikat alanlarını ve zamanlamalarını saptama görevleri)'de BM'nin ana çerçevesinin içindeki görevleri durumundadır.⁴⁵ Görevlerinin özetinden de anlaşılacağı gibi, BM Barış Operasyonları'ndan sorumlu organ, GK olmaktadır.

2.1. Soğuk Savaş Dönemi, Sıkı İki Kutuplu Sistem ve Uluslararası Güvenlik Sorunları

Soğuk Savaş Avrupa kıtasında başlamıştır. Doğu Avrupa'yı Nazilerden kurtaran Sovyet ordusu bu bölgede kazandığı nüfuzu paylaşmak istememiş ve savaşın yorgun galipleri İngiltere ve Fransa karşısında Avrupa'nın baskın gücü olarak belirlemiştir. ABD, onaylamadığı bir rejime sahip bu dev gücün Avrupa sahnesine hakim olmasından çekinmiş ve Batı Avrupa rejimlerinin güvenliğini sağlamak üzere bir girişim yapmak zorunda kalmıştır. 1949'daki Berlin krizi ve savaştan hemen sonra Polonya, Çekoslovakya, Romanya, Bulgaristan, Yugoslavya ve Arnavutluk'ta Sovyetler

⁴³ Goldstein, a.g.e., s. 293.

⁴⁴ Dedeoğlu, a.g.e., s. 228.

⁴⁵ GK nin görevlerini yerine getirebilmesi için verilen belirli ve özel yetkiler BM Kurucu Anlaşması nın VI, VII, VII ve XII nci bölümlerinde düzenlenmiştir. Daha geniş bilgi için bkz. Mehmet Genç, **Birleşmiş Milletler ve Uzmanlık Örgütleri Mevzuatı I**, Ezgi Kitabevi yayımları, Bursa, 1999.

Birliği'nin desteğiyle komünist rejimlerin kurulması ile iyice hissedilen güvenlik zafiyetinin NATO'nun kuruluşuna giden yolda önemli bir kilometre taşı olduğu da bilinen bir gerçektir.⁴⁶

Soğuk Savaş'ın en önemli özelliklerinden birisi de dünyayı iki kutba ayırmasıdır. Dolayısıyla Soğuk Savaş'ın sonuna kadar dünya genellikle iki blokun etrafında toplanacaktır. Soğuk Savaş esnasında *sıkı iki kutuplu sistem* ve *gevşek iki kutuplu* sistem uluslararası sistem ve güvenlikte hakim olacaktır.

Realizmin etkilerinin dorukta olduğu sıkı iki kutuplu sistem, aslında uluslararası sistemin genelinin en büyük tehdit altında bulunduğu dönemi ifade etmektedir. Birbirine rakip olan iki büyük güç, dünyanın büyük bir bölümünü iki kampa böler ve inanılmaz bir biçimde silahlanırlar. Taraflardan biri diğerine mutlak üstün değilse ki öyle olmuştur, çıkabilecek olası bir savaşın kazananı olmayacaktır.⁴⁷

Soğuk Savaş döneminde blokların birbirine karşın üstünlük kurmak istemesinden dolayı uluslararası güvenliği etkileyebilecek örgütler kurulmuştur. Sovyet tehdidini bertaraf etmeyi amaçlayan Batı bloğu ülkeleri, ABD'nin öncülüğünde *NATO*'yu kurmuştur. NATO kurulduğunda ise sistem tipik bir sıkı iki kutupluluk görünümündeydi.

2.1.1. NATO

Bilindiği gibi II. Dünya Savaşı'nın ardından, Doğu ve Batı Avrupa, Soğuk savaşın ideolojik ve politik bölünmeleri sonucu birbirinden ayrılmıştır. Doğu Avrupa, Sovyetler Birliği'nin hakimiyetine girmiştir. 1949 yılında, Atlantik in her iki yakasından 12 ülke Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa'daki kıtanın diğer bölgelerine yayılma riskine karşı koymak için Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütünü kurmuştur.⁴⁸

NATO 1949 yılında Avrupa da Sovyet gücüne karşı gelmek ve onu tehdit etmek amacıyla kurulmuştur. NATO'nun benzeri bir örgüt olan ve Doğu Avrupa da Sovyetler

⁴⁶ Boğaziçi Üniversitesi – TÜSİAD, Dış Politika Forumu, “Riga Konferansı”, <http://dispolitikaforumu.com/etkin.htm-48k>, 12 Şubat 2007

⁴⁷Dedeođlu, a.g.e., s. 44.

⁴⁸ “21. Yüzyılda NATO”, www.nato.int, 17 Mart 2004.

tarafından başı çekilen örgüt olan Varşova Paktı ise 1955 kurulmuş ve 1991 e kadar varlığını koruyabilmiştir.⁴⁹

NATO'nun kurucu üyeleri – Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz, İngiltere ve ABD – içlerinden herhangi birine askeri bir saldırı olması halinde toplu savunmaya geçeceklerine dair söz vermişlerdir. Kuzey Amerika'yı Batı Avrupa'nın savunmasına bağlama yoluyla, ittifak Batı Avrupa'ya karşı herhangi bir siyasi ya da askeri baskı girişiminin başarısızlıkla sonuçlanacağını göstermiş oldu. Aynı zamanda, savunmanın millileştirilmesini önlemek için bir çerçeve sağlamıştır.⁵⁰

NATO'nun kuruluşu ile Sovyetlerin Avrupa'daki yayılması, o günden bugüne, durulmuştur. Ama 1949'a gelinceye kadar da Avrupa'nın mühim bir kısmını sınırları içine katmışlar ve kontrolleri altına almışlardır. Sovyet Rusya, 1940-1945 yılları arasında Avrupa'da 450.000 km2 toprağı ve 24 milyon kadar nüfusu sınırları içine dahil etmiştir. 1945–1948 yılları arasında ise, 1.000.000 km2 toprak ile 92.000.000 nüfusu da kontrolleri altına almışlardır.⁵¹

1950'lerin başlarına gelindiğinde, Kore Savaşı'nın patlak vermesi ile en yüksek noktasına varan uluslararası gelişmeler, Batı ülkelerinin Sovyetler Birliği'nin yayılmacı emellerinden duyduğu endişeleri haklı çıkarmıştır. Buna uygun olarak, NATO'ya üye devletler ortak savunma vaatlerini yerine getirmek için gerek duyulan askeri yapıları oluşturmak yönünde çabalarını arttırmışlardır. Avrupa hükümetlerinin isteğı üzerine Avrupa'ya gelen Kuzey Amerika güçleri Sovyetler Birliği'nin saldırgan tutumunu başarıya ulaşacağına dair düşüncesinden vazgeçirmeye yardımcı olmuştur. Dahası, zaman geçtikçe, daha çok devlet ittifaka üye olmuştur. 1952 de Yunanistan ve Türkiye'nin İttifaka katılmalarından üç yıl sonra Federal Almanya Cumhuriyeti, 1982 yılında da İspanya üye olmuştur.⁵²

⁴⁹ Goldstein, a.g.e., s. 106.

⁵⁰ "21. Yüzyılda NATO", a.y.

⁵¹ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkim Yayınevi, İstanbul, 1997, s. 449.

⁵² "21. Yüzyılda NATO", a.y.

2.1.2. Batı Avrupa Birliği (BAB)

NATO dışında bu dönemde güvenlik amaçlı kurulan bölgesel güvenlik örgütü Batı Avrupa Birliği (BAB) örgütüdür.

Birbirine coğrafi bakımdan komşu, benzer sosyo-ekonomik özellikler gösteren ve aralarında önceden kurulmuş sıkı bağlar bulunan az sayıda devletin, ilişkilerine güvenlik boyutunu da eklemeleri ile dar bölge esaslı ittifaklar ortaya çıkmaktadır. Tarihten ve günümüzden bu tür örgütlenmelere ilişkin örnekler bulmak olanaklıdır.⁵³

Soğuk Savaş sırasında uydu ülkelerde Sovyetlerin yaptıkları komünist darbeleri içinde, Batılı devletler üzerinde en fazla tepki uyandıranı 1948 Şubatındaki Çekoslovak darbesi olmuştur. Diğer taraftan, bu darbe ile Sovyetlerin, Doğu ve Orta Avrupa ile Balkanlar'daki hâkimiyeti de tamamlanmış oluyordu. Komünistlerin Çekoslovakya'da iktidarı ele geçirmeleri, Sovyet Rusya'nın niyetleri bakımından, Batılılar için bir alarm olmuştur.

Bu şartlar içerisinde, İngiltere, Fransa ve Benelux grubu ülkeleri arasında, 4 Mart 1948 de Brüksel de başlayan toplantı, 17 Mart 1948 de Batı Avrupa Birliği'ni (BAB) kuran bir anlaşmanın imzalanmasıyla sona ermiştir.⁵⁴ Daha sonraları ise, 23 Ekim 1954 tarihinde Brüksel Anlaşması değiştirilmiş ve içerisine İtalya ve Almanya'da dahil edilmiştir. Brüksel Anlaşması, Değiştirilen Brüksel Anlaşması (DBA) adıyla BAB kurucu anlaşması haline gelmiştir. DBA ile BAB'a kolektif savunma, kültürel, sosyal ve ekonomik alanlarda işbirliğini amaçlayan yetki ve görevler verilmiştir.⁵⁵

Uluslarüstü değil de uluslararası örgüt niteliğindeki BAB, 50 yıl için kurulmuş ve Avrupa savunmasının Avrupalılar tarafından yürütülmesi tezini savunmuştur. Üyeler arasında askeri işbirliğinin yanı sıra siyasal ve sosyal ilişkilerin de geliştirilmesi öngörülmüş, birisine yapılacak saldırının hepsine yapılmış sayılması ilkesi benimsenmiştir. Avrupa'nın kendi birliğini oluşturmak için başlattığı girişimler, sıkı iki kutuplu dönemde "savunma" alanında hemen hiç bir etki doğurmamış, bu konudaki faaliyetler doğrudan NATO içinde yürütülmüştür.⁵⁶

⁵³ Dedeoğlu, a.g.m., s. 258.

⁵⁴ Armaoğlu, a.g.e., s. 445.

⁵⁵ Kamuran Reçber, "Batı Avrupa Birliği'nin Evrensel ve Bölgesel Barışını Korumada Üstlendiği Rol", Balıkesir Üniversitesi, **Bandırma İ. İ. B. F. D.**, Bandırma, 1999, ss. 23-32, s. 22.

⁵⁶ Dedeoğlu, a.g.e., s. 259.

Eğer değinmek gerekirse, uluslararası sistemde sıkı iki kutuplu sistemin hakim olduğu dönemde 1949 yılında Çin Devrimi, Kore ve Vietnam Savaşları, 1961’de Berlin Krizi ve U2 Casus Uçağı Olayı, 1962’de Küba Krizi gibi olaylar Soğuk Savaşı zaman zaman uluslararası güvelliği uç noktalara ulaştıran tehlikeli olaylar olmuştur. Bu dönem bu şekilde 1960’ların ortalarına kadar devam etmiş bundan sonra ise bloklar arasında yumuşama başlamıştır.⁵⁷

2.2. Gevşek İki Kutuplu Sistem ve Uluslararası Güvenlik

Soğuk Savaşın başlamasıyla beraber ABD atom bombasının tekeli ile kendi güvünde hissetmekteydi. Tek taraflılığıyla Hava Stratejik Kumandası, (en azından 1950’lerin ortasına kadar) kendini ve Bloğu korumakta neredeyse tek dayanaktı. ABD, Batı Bloğu öncüsü olarak, 1950 yılının sonuna kadar, daha doğrusu Küba Krizine kadar kendini tehlikede görmemekteydi. Fakat Küba Krizinden sonra ABD teknolojinin geliştiğini ve kendinin de artık Sovyetler Birliği tarafından tehdit edilebilir duruma geldiğini kabul etmek zorunda kalmıştır.⁵⁸

1960’ların başlarında ortaya çıkan bu gelişmeler Batı ve Doğu Bloklar arasında işbirliğini başlamıştır ve bu döneme gevşek iki kutuplu sistemin özellikleri hakim olmuştur.

Küba Krizinin hemen arkasından ABD, SSCB ve İngiltere, nükleer silahların yayılmasını önlemek üzere 1963 yılında “Tast Ban Treaty” adındaki, Nükleer Denemelerin Kısmi Yasaklanması Anlaşmasını imzalamışlardır. Yine bu dönemde, doğu ve Batı Blokları arasında imzalanan SALT I ve yürürlüğe girmeyen SALT II anlaşmaları dönemin en önemli özelliklerindedir.

Gevşek iki kutuplu sistemin dünyada hüküm sürmesini 1970’li yıllardan sonra görmekteyiz. Güvenlik bu durumda farklı bir anlamda ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönemde bölgesel işbirliği girişimlerine tanık oluruz. Ve haliyle güvenlik, ekonomik işbirliğinin engelleri ya da iletişim olanaklarının sınırlanması gibi konuları kapsar hale gelmiştir. Çok uluslu firmaların sınır ötesi faaliyetleri, uzaydan yayın sağlayan uydular,

⁵⁷ Arı, *Uluslararası İlişkiler ve ...*, a.g.e., s. 98.

⁵⁸ Zbigniew Brzezinski, *The Choice, Global Domination or Global Leadership*, Zenith Yayınları, Prishtine, 2006, s., 21.

sınır aşan suların paylaşımı gibi bir çok konu artık güvenlik arayışları içerisinde bilimsel bakımdan dahil olmuştur.⁵⁹

Genel olarak özellikle 1980'lerden sonra, SSCB de Gorbaçov'un işbaşına gelmesiyle beraber, onun başlatmış olduğu "glasnost ve prestroika" politikaları çerçevesinde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Sovyetler ulusal kurtuluş hareketlerini desteklemede eski tutuculuğunu terk ederken, Doğu Bloğu içindeki gelişmelerde de işleri müdahale etmemeye özen göstermiştir.

Bu dönemi en iyi şekilde yansıtan oluşumlardan biri de AGİT'in bir uluslararası konferans olarak başlaması ve daha sonra ise örgütlenerek bir örgüt olarak kurulmasıdır.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Avrupa güvenliğinin günümüzde en önemli, bazen ise en az anlaşılan bileşkelerinden biridir. AGİT, tek pan-Avrupai güvenlik örgütü olarak, geçmişteki düşmanlıkları fethetmek ve işbirliğine dayalı güvenliği inşa etmek konusunda önemli role sahip olması gereken bir örgüttür. Bazılarınca, her nasılsa, AGİT 1975 Helsinki Nihai Senedine bağlı olarak sadece İnsan Hakları savunucusu olarak bilinmektedir. Aslında, İnsan Hakları gözlemciliği ile güvenlik arasındaki ilişki AGİT için hala temel teşkil etmektedir.⁶⁰

AGİT, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı adı altında 1970 yılların başında Soğuk Savaş koşullarındaki Avrupa'nın bölünmüşlüğüne son verilmesi, güvenlik ve istikrarın sağlanması ve katılan devletler arasında bu amaca yönelik işbirliğinin geliştirilmesi düşüncesiyle kurulmuştur. AGİT'in görevi de doğu batı arasında çok taraflı bir müzakere ve diyalog forumu olarak belirlenmiştir. 1975'den 1990'a kadar AGİT, yeni yükümlülüklerin ele alındığı ve uygulamaların gözden geçirildiği bir dizi konferans ve toplantılar şeklinde devam etmiştir.⁶¹

Soğuk Savaşın bir ürünü olan AGİK, bu anlamda yumuşamanın önemli bir etkeni olduğu kadar bir sonucudur da. Özellikle Doğu – Batı arasında yaşanan yumuşama sonrasında, bir Avrupa Konferansı kurma düşüncesi yayılmaya başladı. Avrupa Konferansı toplanması yönünde ilk öneri Sovyetler Birliği tarafından gelmiştir. Sovyetler Birliği 1966 Bükreş Toplantısı'nda, " Avrupa'da barış ve güvenliğin

⁵⁹ Dedeoğlu, a.g.e., s. 45.

⁶⁰ Miriam Sapiro, "The OSCE: An Essential Component of European Security", <http://www.asil.org/insights/insight8.htm>, 7 Aralık 2004.

⁶¹ a.g.m.

güçlendirilmesi bildirgesini” benimsemiştir. Bu bildirge ile mevcut askeri ittifakların dağıtılması ve bunların yerine ABD’nin dışarıda bıraktığı ortak bir Avrupa güvenlik sistemi hazırlanması çağrısında bulunmuştur. 1969 Budapeşte Bildirgesi’nde Sovyetler Birliği bu çağrısını tekrar etmiş, ancak ABD’nin dışarıda tutulması ve askeri ittifakların dağıtılması önerisinden vazgeçmiştir.⁶²

Bu çerçevede 1955’lerde Varşova Paktı tarafından yapılan Avrupa güvenliği anlaşma önerisi Batılılar tarafından kabul edilmemiştir. Doğu Bloğu’nun bu yöndeki önerileri 1970’lerin başında ABD ile SSCB arasında imzalanan SALT 1 Anlaşması ve Batı Almanya’nın, Polonya ve Çekoslovakya ile olan Doğu sınırlarını tanıması ve Doğu Almanya ile ilişkiye girmeyi kabul etmesi sonucu meydana gelen yumuşama ortamı ile değer kazanmaya başlamıştır.

Bu koşullarda Batı Avrupa güvenliği konusunda görüşmelere girişmeyi kabul etmiştir. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı, 15 Ocak 1973 tarihinde Helsinki’de çalışmalarına başlamıştır. İki yılı aşkın bir süre devam eden konferans 1 Ağustos 1975’de Helsinki Nihai Senedi’nin 33 Avrupa ülkesi ile ABD ve Kanada tarafından Devlet ve Hükümet Başkanları düzeyinde imzalanmasıyla sonuçlanmıştır.

35 imzacı devlet arasındaki ilişkilere rehberlik edecek 10 temel ilke ortaya konmuştur. Bunlar:

- Egemen eşitlik ve egemenliğe saygı,
- Kuvvet kullanmaktan veya kuvvet kullanma tehdidinden kaçınma,
- Sınırların ihlal edilmezliği
- Devletlerin toprak bütünlüğünün korunması
- Anlaşmazlıkların barışçıl yollardan çözümü
- İçişlerine karışmama
- İnsan hakları ve temel özgürlüklere saygı
- Hakların eşit haklardan ve kendi kaderlerini tayin hakkından yararlanması
- Devletler arasında işbirliği

⁶² Emmanuel Decaux, **AGİK**, Çev., Gökçen Tunaylı Alpakaya, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992, s., 13 14.

- Uluslararası hukuktan doğan yükümlülüklerin iyi niyetle yerine getirilmesi.⁶³

1989 yılında Doğu Avrupa’da yaşanan değişimlerden bir yıl sonra, yani 1990’da, 34 devlet “Avrupa güvenliği ve işbirliği imkanlarını” görüşmek üzere bir araya gelmişlerdir. AGİK böylece değişimin güvenlik ve işbirliği üzerine etkilerinin Avrupa’ya yansıyan boyutlarını yansıtmıştır.⁶⁴

AGİK süreci dahilinde kabul edilen belgeler, 1989 yılı içerisinde Doğu Avrupa devletlerinde sosyalist rejimlerin çökmesi ve Sovyetler Birliği’nin dağılma ihtimalinin belirmesi ve iki Almanya’nın birleşmesi gibi uluslararası sistemde meydana gelen bu önemli gelişmeler üzerine toplanan Paris Zirvesi sonrasında 19-21 Kasım 1990 tarihinde “ Yeni bir Avrupa için Paris Şartı” kabul edilmiştir. Paris Şartı ile birlikte amaç ve işleyişi üzerinde değişikliklere gidilmiş ve AGİK’in kurumsal bir yapıya kavuşturulması konusunda temeller atılmıştır.⁶⁵ 6 Mart 1989 tarihinde NATO ve Varşova Paktı üyeleri arasında başlatılan “Avrupa’da Konvansiyonel Kuvvetler Anlaşması’nın (AKKA) imzalanması ile sonuçlanmıştır. 9 Mart Viyana’da başlayan “ Güven ve Güvenlik Arttırıcı Önlemlere İlişkin Görüşmeler”in ikinci aşaması olarak, 17 Kasım 1990 tarihli Viyana belgesi kabul edilmiştir.⁶⁶

Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan hızlı değişim dikkate alınarak, Gorbaçov’un önerisi üzerine, 19-21 Kasım 1990 tarihlerinde, Paris’te Devlet ve Hükümet Başkanları düzeyinde AGİT’in ikinci zirvesi düzenlenmiştir. Paris Şartı’nın kabulü ile AGİT süreç olmaktan çıkartılıp kurumsallaşmasının ilk adımları atılmıştır.

Paris Şartı ile Soğuk Savaşın ve Avrupa’nın bölünmüşlüğü’nün sona erdiği ve Avrupa’da karşılıklı saygı ve işbirliğine dayalı yeni bir dönemin başladığı ilan edilerek, demokrasi, insan hakları, temel özgürlükler ve hukukun üstünlüğü ilkesine bağlılık taahhüdünde bulunulmuştur. Şartın, “Gelecek için Rehber İlkeler” başlıklı bölümünde

⁶³ <http://www.tbmm.gov.tr/agitpa/sil3/osce/www.osce.at/osze/agit.html>, 16 Nisan 2005.

⁶⁴ Sebahattin Şen, “Yeni Dünya Düzeninde Avrupa ve Türkiye”, Der: Sebahattin Şen, **Yeni Dünya ve Türkiye**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1994, ss. 288- 318, s. 290.

⁶⁵ Gökçen Alpkaya, **AGİK Sürecinden AGİT’e İnsan Hakları**, Kavram Yayınları, İstanbul, 1996, s. 22.

⁶⁶ Alpkaya, a.g.e., s.,22-23.

ırkçılık, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığına karşı ortak mücadele edileceği yönünde taahhütte bulunulmuştur.⁶⁷

Yugoslavya'nın parçalanması, Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve Çekoslovakya'nın ikiye ayrılması ile yeni devletler ortaya çıkmış ve bunlar da AGİT'e üye olmak için başvurmuşlardır. Bugün AGİT'in üye sayısı 55'dir.⁶⁸

Budapeşte Zirvesi, 5-6 Aralık 1994 tarihinde yapılmıştır. Zirve sonunda "Budapeşte Belgesi 1994 Yeni bir dönemde Oraklığa doğru" isimli belge kabul edilmiştir. Budapeşte Belgesi ile Avrupa'da yaşanan gelişmelerin yeni bir güvenlik ve işbirliği anlayışını ortaya çıkardığı ve bu anlamda AGİK'in yapısında temel bir değişikliğe gidilmesi ve ortak güvenlik alanındaki rolünün büyütülmesi kararlaştırılmıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda AGİK'in adı "Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı" olarak değiştirilmiştir. Bu isim değişikliğinin 1 Ocak 1994 tarihinden itibaren geçerli olacağı kabul edilmiştir.⁶⁹

AGİT'in bugün, 1975 Helsinki Nihai Senedi'nde belirlenen prensipler çerçevesinde ve belirtilen öncelikler ışığında faaliyetlerini sürdürmektedir. Bunun en büyük kanıtı olarak üye sayısının başlangıçta 35 iken, bugün 55'e yükselmesi gösterilebilir. Gelişmenin olduğu diğer bir alan ise AGİT'in çalışmalarının çatışmaların önlenmesi veya çatışma sonrası normal duruma dönülmesine yardımcı olmak amacıyla görev yaptığı misyonlarının sayısıdır.⁷⁰

Bugün AGİT'in öncelikleri şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Ortak değerleri tahkim etmek ve sivil toplumlar inşa etmek,
2. Yerel çatışmaları önlemek, istikrarı yeniden sağlamak ve savaşın tahrip ettiği bölgelere barış getirme,
3. Gerçek ve güvenlik boşluklarını gidermek, işbirlikçi güvenlik sistemi geliştirerek yeni bölünmeler yaratılmasından kaçınmak.⁷¹

⁶⁷ "PARİS ŞARTI", <http://www.tbmm.gov.tr/agitpa/sil3/osce/www.osce.at/osze/agit.html>, 24 Nisan 2005.

⁶⁸ a.y.

⁶⁹ Alpkaya, a.g.e., s., 23-24.

⁷⁰ İlk kurulduğunda AGİT'teki devlet sayısı 35 iken, 1992 yılında 52'ye ve günümüzde 55'e yükselmiştir. Yeni devletler bir atılım bildirgesi ile AGİT'e başvurmakta, AGİT Bakanlar Konseyi'nin bunu Kabul etmesi üzerine, önce Helsinki Nihai Senedini, daha sonra da Paris Şartı'nı imzalamaktadırlar, daha ayrıntılı bilgi için bkz, Alpkaya, a.g.e.

⁷¹ "Paris Şartı", a.y.

2.3. Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistem ve Uluslararası Sistemi Tehdit Eden Güvenlik Faktörleri

Günümüz uluslararası sisteminin özellikleri eskiye baktığımızda çok farklı bir görünüm içerisindedir. Bu dönemin şekillenmesine neden olan 1980'lerdeki olaylar uluslararası ilişkiler açısından son derece önemli unsurlardır. Soğuk Savaşın sonuna geldiğinin en önemli göstergelerinden birisi, Avrupa bölünmüşlüğü simgeleyen Berlin Duvarı'nın yıkılmasıdır. Bunun yanı sıra SSCB'deki glasnost ve prestroyka politikaları da Doğu Bloğu ülkelerinde reform hareketlerini ve Sovyetlerin denetiminden çıkmalarını sağlamış, ardından ise Sovyetler Birliği yıkılmıştır.⁷²

Öte yandan, Soğuk Savaşın sona ermesi ve süper devletlerin etki alanlarında güvenliği sağlamalarının artık söz konusu olmaması BM örgütünün uluslararası barışı sağlamada yükünü ve sorumluluğunu arttırırken bir taraftan da Soğuk Savaşın önemli bir ürünü olan NATO'nun geleceği önemli bir tartışma konusu olmaya başlamıştır.

Soğuk Savaş sırasında NATO'nun rolü ve amacı Sovyetler Birliği'nin yarattığı tehdit çerçevesinde açık bir şekilde tanımlanmıştı. 1990'lı yılların başlarına geldiğinde, Varşova paktı özgürlüklerini yeni kazanan Doğu Avrupa ülkelerin ısrarı üzerine dağılmış ve Sovyetler Birliği çökmüştür. Geleneksel muhaliflerin ortadan kalkmasıyla, bazı yorumcular NATO'ya gerek kalmadığına inanmaya başlamışlardır.

NATO üyesi devletleri katıldığı 1990 Londra Konferansı'nda yeni bir strateji geliştirilmesi kararı alınmış ve Kasım 1991 NATO Roma Zirvesi'nde, Sovyetler Birliği ve liderliğini yaptığı bloğun ortadan kalkmasıyla birlikte "karşı taraf"ını yitiren NATO, yeni bir strateji geliştirmiştir. Geliştirilen strateji, 1994 Brüksel Zirvesi'nde ve 1997'de gözden geçirilmiş ve Nisan 1999 Washington Zirvesi'nde gözden geçirilip yenilenmiş hali ilan edilmiştir. Buna göre "*kapsamlı güvenlik kavramı stratejisi*" konusunda uzlaşmaya varmış ve bu strateji, kitlesel karşılık, ileri savunma ve esnek karşılık stratejilerinin yerini almıştır. Söz konusu yeni strateji, NATO'nun askeri gücünde önemli bir indirimle gidilmesini, fakat bunun yerine esnek, hızlı hareket edilebilen acil müdahale birliklerinin kurulmasına dayanmıştır. Yeni strateji, herhangi bir NATO üyesi olmanın devleti hedef almaktan çok, iki kutuplu sistemin çözülmesi ile ortaya çıkan

⁷² "The illusion of collective security (post cold war international security)", www.encyclopedia.com/doc/1G1-17100943.html, 22 Şubat 2005

yeni “*partikularizm*” hareketlerinin çatışmacı eylemlerini hedef almıştır. Bu nedenle de, NATO dışında kalan ülkelere bir tür gevşek ittifak ilişkisi getirmiştir.⁷³

Bu yöndeki ilk adım 1991 yılında Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi’nin kurulması olmuştur. Adı Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi olarak değiştirildiğinden bu yana, bu konsey NATO ile Avrupa-Atlantik bölgesindeki üye olmayan ülkeler arasında temel danışma ve işbirliği ortamı görevi görmektedir. 1994 yılında NATO, Barış İçin Ortaklık (BİO) adıyla yeni bir girişim başlatmıştır. Bu programın tasarlanma amacı, katılan ülkelerin demokratik bir toplumdaki uygun görevlerini yerine getirmelerini ve NATO’nun yönettiği barışı koruma operasyonlarına katılmalarını sağlamak için silahlı güçlerini yeniden yapılandırmalarına yardımcı olmaktır. BİO ile kazanılan deneyim, Bosna-Hersek’teki İstikrar Gücü (SFOR) ile Kosova Gücü (KFOR) gibi barışı koruma güçlerine katılan ülkeler arasındaki işbirliğine önemli ölçüde katkı sağlamıştır.

1997 yılında NATO-Rusya ile NATO-Ukrayna ilişkileri daha resmi bir temele oturtulmuştur. NATO-Rusya Daimi Ortak Konseyi ve NATO-Ukrayna Komisyonu güvenlik sorunlarını düzenli bir şekilde danışma ve tartışmayı kolaylaştırmak amacıyla kurulmuştur.⁷⁴

Yeni oluşan ilkeler ve 1991 ile 1999’da ilan edilen kararlar doğrultusunda, NATO’nun XXI. yüzyıl güvenlik ve savunma konseptinin özellikleri şu biçimde özetlenebilmektedir.

- Trans-atlantik bağların korunması: Avrupa ile Kuzey Amerika’nın güvenlikleri birbirlerinden ayrılabilir değildir.
 - Etkin askeri kapasiteyi korumak: her koşulda caydırıcı güç olmayı sürdürmek.
 - Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası’nı ittifak çerçevesinde geliştirmek: İttifakın 1996 Berlin Dışişleri Bakanları toplantısı kararları doğrultusunda Avrupa güvenliğinin NATO ile paralel geliştirilmesi.
- A. Kriz yönetimi ve çatışma çözümü: bölge dışı alanlarda ortaya çıkan krizlere müdahale ve çatışmalara barışçı çözüm.

⁷³ Dedeoğlu, a.g.e, s. 237-238.

⁷⁴ “21. Yüzyılda NATO”, a.y.

- B. İşbirliği, ortaklık ve diyalog: özellikle Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Akdeniz ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesi
- C. Genişleme.
- D. Silahlanma, silahsızlanma ve silahların yaygınlaşmasında sorumluluk alma.

Söz konusu ilkeler çerçevesindeki NATO XXI. yüzyıl konsepti, eski Yugoslavya’da ortaya çıkan olaylar sırasında yaşama geçmiştir.⁷⁵ Ayrıca 1990’ların başında bu yana, bazı Doğu Avrupa ülkeleri gelecekteki güvenlik çıkarlarının en iyi şekilde NATO’ya katılmakla korunabileceği sonucuna varmışlar ve üye olma isteklerini dile getirmişlerdir. Katılım müzakerelerine davet edilen üç eski Ortak ülkenin – Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya – Mart 1999’da üyeliğe kabul edilmelerinin ardından üye ülke sayısı 19’ a yükselmiştir.⁷⁶

Aynı şekilde, BAB’ın da askeri yetersizliğinin giderilmesine yönelik üye devletlerin çalışmaları iki kutuplu sistemin yıkılmasından sonra artmıştır. Bu amaçla, Avrupa Birliği Kurucu Anlaşması (ABKA)’na ekli 10 Aralık 1991 tarihli BAB üyesi Devletlerin Deklarasyonu’nda, bu örgütün operasyonel gücünün geliştirilmesi için çeşitli aktivitelerin başlatılması benimsenmiştir. 19 Haziran 1992 tarihi Petresberg Deklarasyonu’nda üye devletler tarafından benimsenen düzenlemelerde ise BAB’ın savunma, üye devletler silah ve ordularının sayısal güçlerinin kontrol edilmesi misyonunun yanı sıra barışın yeniden tesisi operasyonları, krizlerin idaresi için savaş gücü görevleri, barışın sürdürülmesi, kriz bölgesindeki üye devletlerin veya yabancı uyrukluların tahliyesi ve insani görevler konusunda da aktif bir rol oynaması amaçlanmıştır.⁷⁷

1992 yılında görev ve yetkileri yeniden tanımlanan BAB, bu biçimine uygun olarak üç tür üyelik öngörmüştür:

- I. Hem AB hem NATO üyesi olan tam üyeler (Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Fransa, Almanya, İspanya, İngiltere, Portekiz, Yunanistan)
- II. Sadece NATO üyesi olan ortak üyeler (Türkiye, İzlanda, Norveç, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Macaristan)

⁷⁵ Dedeoğlu, a.g.e., s.239.

⁷⁶ “21. Yüzyılda NATO”, a.y.

⁷⁷ Reçber, a.g.m. s. 24.

III. AB üyesi olup da NATO'ya dahil olmayan gözlemci üyeler (Avusturya, Danimarka, Finlandiya, İrlanda, İsveç)

IV. AB'ye aday olan ortaklığa katılımcı üyeler (Bulgaristan, Estonya, Lituanya, Letonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya).

AB'nin Avusturya, Finlandiya ve İsveç ile genişlemesinin ardından, bu devletlerin tarafsızlık statüleri BAB için sorun oluşturmuştur. Bu türeden sorunların bertaraf edilmesi için, BAB'ın AB içerisine dahil edilmesine ilişkin çalışmalara başlanmıştır. Bu çerçevede 1991 Maastricht Anlaşması ve 1997 Amsterdam Anlaşması ile hükme bağlanan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP), NATO'nun 1994 Brüksel, 1997 Madrid ve 1999 Washington toplantılarında şekillendirilmeye çalışılmıştır.

1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması, Ortak Dış ve Güvenlik Politikasını (ODGP) AB'nin varlık nedenlerği arasında sıralamıştır. AGSP, ODGP nin içinde yer almaktadır ve AB üyelerinin güvenlik çerçevesindeki tüm işbirliği mekanizmalarının AB içine dahil edilmesi anlamını taşır. BAB bu bağlamda AB içerisine dahil edilmiş ve ve NATO ve AGİT çerçevesinde yapacağı faaliyetlerin artık AB faaliyetleri haline geleceği beyan edilmiştir.

AB'nin 1990'ların ikinci yarısından itibaren yeniden canlandığı güvenlik ve savunma boyutu, esas olarak NATO ile ilişkilerde sorun yaratmıştır. AGSP'nin NATO'dan "ayrılabilir ama ayrı değil" türündeki yapısı, tam da bu tartışmaların özünü oluşturmuştur. NATO ile ilişkilerin tam olarak nasıl düzenleneceği konusunda tam bir tutumun sergilenmemiş olması aslında AB'nin kendi güvenlik oluşumu için temel prensipleri saptadığını söylemek mümkün değildir.

NATO, AB'nin otonom bir savunma sistemi kurmasına olumlu bir yaklaşım sergilememiştir. Belirli operasyonlardaki Avrupa otonomisinin NATO kararlarına bağlı kılınmasında ABD, İngiltere ve Türkiye gibi üyeler NATO'nun yapabileceği işlevleri ayrıca AB içinde gerçekleştirmeye kalkmanın gereksiz bir girişim olduğunu savunmuşlardır.⁷⁸

⁷⁸ Dedeoğlu, a.g.e., s. 261-267.

Soğuk Savaşın sona ermesi ve blok sisteminin çökmesiyle beraber ortaya çıkan yeni uluslararası sisteme Yeni Dünya Düzeni adı verilmiştir. Bu sistemin istikrarlı bir sistem olup olmadığı konusunda kuşklar dile getirilmeye başlamıştır. Çünkü Yeni Dünya Düzeni ile birlikte etnik çatışmalar, ultra ulusçuluk, radikal akımların gelişmesi, nükleer silahların yayılması gibi güvenliği etkileyecek birçok tehlike ortaya çıkmıştır. İki kutuplu yapı, uluslararası sistemde istikrarın önemli bir nedeni olmuştur. Çünkü bloklar içerisinde, blok önderlerinin diğer blok devletlerine müdahale etmesi diğer bloğun bir karşı müdahalesini gündeme getirmemekteydi. İki kutuplu yapının bozulmaya başlamasıyla beraber blokların denetim alanlarında bir belirsizlik ortaya çıkmış ve bazı devletlerin bu boşluktan yararlanmaya çalışmaları söz konusu olmuştur. Irak'ın Kuveyt'i işgali bunu en açık örneğidir.⁷⁹

Yeni uluslararası sistemin hakkında değişik tanımlamalar yapılmaktadır. Birçoğu, ABD'nin tartışılmaz üstünlüğünün söz konusu olduğu tek kutuplu yapı olarak tanımlamaktadır. ABD kendi çıkarlarını koruma ve değerlerini yayma ile birlikte uluslararası güvenliliği sağlayabilecek tek üstün güç haline gelmiştir düşüncesi hakimdir. ABD'nin nasıl bir güce sahip olduğunu ve günümüz dünyasında hegemon ve tek güç olduğu konusu ileride Yugoslavya'nın parçalanması sürecinde daha net bir şekilde ortaya çıkacaktır.

Uluslararası sistemdeki Yeni Dünya Düzeni'nin en önemli özelliğinden biri askeri ve siyasi gücün yerini ekonomik gücün almaya başlamasıdır. Ekonomik rekabet kuzeyin gelişmiş devletleri ile güneyin az gelişmiş devletler arasındaki uçurumun gittikçe büyümesini ortaya çıkarmaktadır. Bu durum az gelişmiş ve çok gelişmiş ülkeler arasında gerilimin artmasına neden olarak batı karşıtlığını artırarak dini hareketlerin yaygınlaşmasına neden olarak güvenliği sarsabilecek duruma getirebilir. Dikkat çeken bir diğer olgu ise, çok uluslu veya çok kültürlü devletler içinde yıllarca barış içinde birlikte yaşamış olan insanların etnik ve dini kimliklerini ortaya atmalarıdır. Bu durumda, birçok devletin siyasal, toplumsal ve ekonomik yapılarını değiştirebilir(SSCB ve Yugoslavya'daki ulusçuluk hareketleri gibi).⁸⁰

⁷⁹ Arı, **Uluslararası İlişkiler ve ...**, a.g.e., s. 103-104.

⁸⁰ a.y.

Son olarak radikalizmin yükselişi ile bir kısım aşırı uçların çeşitli terör örgütleri ve terörist metotlar vasıtasıyla başta ABD olmak üzere Batı değerlerine karşı mücadeleye başlamıştır. Bu saldırılar, dünya terör tarihinde bir milat olan 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'deki ikiz kulelere saldırı ile neticelenmiştir. 11 Eylül saldırıları, ABD için dünyayı yeniden şekillendirecek bazı projelerin yürürlüğe sokulmasına sebep olmuştur (Büyük Ortadoğu Projesi gibi). ABD terörizmle mücadele gerekçesi ile peş peşe Afganistan ve Irak'a yapılan askeri müdahaleler uluslararası terörizmle mücadele boyutlarını aşarak uluslararası yeniden yapılanma sürecine dönüşmüştür. Tabii Rusya ve Çin gibi iki dev ülkeye de yakın olması ve onları kuşatması bakımından da önemlidir.⁸¹

Uluslararası yapıya baktığımızda, Amerika'nın ulusal egemenliği ve güvenliği, günümüzde uluslararası güvenlikle bir tutulmaktadır. Zamanın geçmesiyle beraber ABD'nin dünya sahnesindeki rolü hiçbir zaman olmadığı kadar dialektik olmaya başlamıştır. ABD, kendi dominant gücüne dayanarak, uluslararası güvenliğin kalesi rolündedir. Bu arada, ABD toplumu, globalizmin sağladığı kolaylıklarla kendi geleneksel topraklarını aşarak geleneksel toplumsal düzenini bozmaktadır.⁸² Bu anlamda, 11 Eylül saldırılarının ardından Amerikan yönetimi, kendilerine yönelik tehlikenin Ortadoğu'dan geldiği algılamasını tüm dünyaya duyurmuştur. Kuzey Afrika'dan Afganistan'a, Suudi Arabistan'dan Kafkaslar ve Orta Asya'ya uzanan coğrafyanın ciddi anlamda elden geçirilmesi, Amerika ve müttefikleri açısından dünya'nın güvenle yaşanabilir bir alan olması yönündeki en ciddi adım olarak ortaya konmuştur. Bu bakımdan Afganistan ve Irak'ın coğrafik konumları dikkate alınırca, bu müdahalelerin sadece terörü yok etme değil ABD'nin bu coğrafyada bulunan petrol ve petrol kaynaklarını ele geçirerek uluslararası düzeni kendi lehine çevirmeye çalıştığı daha iyi anlaşılmaktadır.⁸³

Güvenlik, özellikle 11 Eylül sonrasında uluslararası ilişkiler tartışmalarında sıkça dile getirilen ve teorik tartışmaların merkezine yerleşmiş bir kavramdır. Soğuk Savaş dönemi sonrası yaşanan hızlı değişim ve küreselleşme sürecinin vardığı nokta güvenliğin yeniden ve daha geniş tanımlanmasına ve uluslararası niteliğinin

⁸¹ Bülent Aras, "Büyük Ortadoğu, Türkiye ve AB", www.moraldergisi.com.tr/arsiv/2004/04/21/g9.htm, 10 Nisan 2007.

⁸² Brzezinski, a.g.e., s. 23

⁸³ Aras, a.g.m.

vurgulanmasına neden olmuştur. İnsan ticareti, göçmen kaçakçılığı ve yasa dışı göç gibi konular hemen bütün ülkeler için güvenlik kapsamında ele alınması gereken konular haline gelmiştir. Terörizmin uluslararası niteliğiyle ön plana çıkması ve devletlerin güvenliğine yönelik açık bir tehdit oluşturması güvenliğin sağlanması konusunda devletleri işbirliğine zorlamaktadır. Artık sadece bir ülkeyi ilgilendiren güvenlik sorunundan bahsetmek imkansızdır. Bölgesel güvenlik sorunlarının da küresel düzeyde ele alınması gerekmektedir.⁸⁴

⁸⁴ Kamer Kasım - Zerrin A. Bakan Montreo Muriel, "Uluslararası Güvenlik Sorunları", **Asam Yayınları**, Ankara, 2004, s. 5.

İKİNCİ BÖLÜM

YUGOSLAVYA'NIN TARİHİ VE SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE YUGOSLAVYA

1. BALKAN YARIMADASI VE YUGOSLAVYA

Geleneksel tarihin formülleri sevdiğini söylememiz mümkündür. Balkanlar, Avrupa ve Asya arasında “köprü” ya da “yol kesişimi” ya da Avrupa da “barut fiçisi” veya “çatışma sahası” olarak adlandırılır. Bütün bunların birer gerçek ya da belli bir tarih süreci içerisinde gerçek olduğunu söylemek mümkündür.

Yarımada, üç tarafı denizlerle çevrilen yer parçası olarak bilinir: Balkanlara, batıda Adriyatik, güneyde Akdeniz, doğuda Ege ve Karadeniz, kuzeyde ise coğrafya Tuna sınırını yerleştirmiştir.⁸⁵

Balkanlar, Avrupa'nın güneyinde, Akdeniz'e uzanan üç yarımadadan en doğuda kalanını ifade eder. Balkan ülkeleri kavramı ise, aynı zamanda, bu yarımadada ve yarımadaya komşu coğrafyalarda yaşayan ülkeler için kullanılır. Bu ülkeler Türkiye, Makedonya, Yunanistan, Arnavutluk, Kosova, Bosna-Hersek, Sırbistan ve Karadağ, Hırvatistan ve Slovenya'dır. Dolayısıyla, Balkanların siyasal coğrafyası, fiziksel coğrafyasından daha geniş ve nüfus olarak daha kalabalıktır.⁸⁶

Balkan Yarımadası'nın bulunduğu herhangi bir haritaya bakılacak olursak, Balkanların hem geçmişte, hem de günümüzde göç, ulaşım ve ticaret yollarının geçiş güzergâhı üzerinde olduğu görülür. Bölge, Batı ve Orta Avrupa ile Orta Doğu arasında bir köprü durumundadır. Batı Asya ile Orta Avrupa, Kuzey Afrika ile Orta ve Kuzey Avrupa arasında, ulaşım ve taşımacılık açısından oldukça önemli bir bölgedir.⁸⁷

Avrupa, Akdeniz ve Asya arasında stratejik önemi büyük bir bölgeyi oluşturan ve XIV. yüzyıldan itibaren uzun süre Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altında

⁸⁵ Georges Castellan, **Histori e Ballkanit** (Balkan Tarihi), Çev: Arben Puto, Luan Omari, Çabej Yayınevi, Tirana, 1991, s.17.

⁸⁶ İhsan Gürkan, **Jeopolitik ve Stratejik Yönleriyle Balkanlar ve Türkiye**, Orta Doğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997, s. 261-264.

⁸⁷ a.g.e. a.y.

bulunan Balkanlar, çok uluslu, çok kültürlü bir etnik yapı arz etmiş ve dinsel çeşitliliğin de etkisiyle diğer büyük devletlerin ilgi odağı olmuştur.⁸⁸ Bu özellikleri nedeniyle, tarih boyunca bunalımlardan ve istikrarsızlıklardan kurtulamamıştır.⁸⁹

Jeopolitik ve jeokültürel bir önem taşıyan Balkanlar, XX. yüzyıl boyunca uluslararası ilişkilerin temel bunalım bölgelerinden birisi olmuştur. Yüzyılın başında Birinci ve İkinci Dünya Savaşları bu bölgede atılan bir kurşunla başlamış, yüzyılın sonunda ise Soğuk Savaş'ın bitişi ile yaşanan en yoğun çatışmalar da bu bölgede görülmüştür. Bölgenin hassas jeokültürel ve jeopolitik ayırım hatları uluslararası ilişkilerde yaşanan bunalımların bölgeye doğrudan ve en sert şekilde yansımaları sonucunu doğurmuştur.⁹⁰

Soğuk Savaş sonrası dönemde Yugoslavya'nın bölünmesi sonucu yaşanan Bosna Savaşı ve 1999'da yaşanan Kosova Savaşı ile yeni bir boyut kazanan Balkanlar bölgesel nitelikli bir çatışma olmaktan çıkarak uluslararası sistemin ve bu sistemin merkezindeki güçlerin kader ibresi olma sürecine girmiş bulunmaktadır. Bu çerçevede Balkanlar, hem II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmış uluslararası örgütlerin, hem de yeni dönemin güç merkezlerinin sıranma alanı olmaktadır.⁹¹ Bu durum özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Soğuk Savaş'ın getirdiği statik denge dolayısıyla, yaklaşık yarım asır fiili çatışma görmemiş Avrupa kıtasını derinden etkilemiştir. Doğu Avrupa ülkeleri bu bunalımlı geçiş dönemini küçük çatışmalar ve rızaya dayalı bölünmelerle daha az sıkıntı ile atlatırken, etnik ve dini farklılaşmalara ve karmaşık bir jeokültürel yapılanmaya sahip olan Balkanlar paramiliter çatışmaların odağı haline gelmiştir.⁹²

Balkanlar, gerek geçmişte gerek günümüzde Avrupa'nın güvenliği ile doğrudan ilgili bir coğrafya niteliğine sahip olmuştur. Geçmişte doğudan gelen akınları ve istilaları karşılama açısından, günümüzde ise, daha çok içerdiği istikrarsızlık ve krizler nedeniyle, Avrupa'nın güvenliğini yakından etkilemiştir. Yeraltı kaynakları yönünden de zengin olan Balkanlar, Avrupa'nın güvenliği ve bütünleşmesi bakımından önem arz

⁸⁸ İbrahim S. Canbolat, **Yeni Dünya ve Türkiye (Aşkın Olma Zamanı)**, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 2000, s.56.

⁸⁹ Suat İlhan, **Balkanlar'ın Gelişen Jeopolitiği**, Türk Kültürü Yayınları, Ankara, Şubat 1999, s.430.

⁹⁰ Ahmet Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, Küre Yayınları, İstanbul, 2001, s. 21.

³⁵ Gürkan, a.g.e., s. 262

³⁶ Davutoğlu, a.g.e, s. 292.

³⁷ a.g.e, s. 291.

³⁸ Gürkan, a.g.e. 263.

eden stratejik bir işleve sahiptir. Bu nedenle, Balkanların bütünüyle veya büyük ölçüde, güçlü bir devletin kontrolüne girmesi, o devlete bu sayılan coğrafyalarda etkili olma imkânı verecektir.⁹³

XX. yüzyılın son çeyreğinde Balkanlarda ve Balkan devletlerinin büyük bölümünde, hayatın tüm alanlarında büyük toplumsal değişimler meydana gelmiştir. Balkanlarda büyük izler bırakan temel olaylardan biri sosyalizmin çöküşü ve bu çerçevede Yugoslavya'nın dağılma süreci ve yeni devletlerin kurulması olarak gösterilebilir. Bilindiği gibi, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti (YSFC), Balkanlar'da dominant devlet ve toplumsal organizasyon biçimini temsil eden ve diğer Balkan devletleriyle kalıplaşmış ekonomik, siyasi ve diğer pek çok türden ilişkileri kurmuş bir devlettir. Sosyalist sistemin ve Yugoslavya'nın dağılması, ardında iç ve dış nedenlerden dolayı çıkan ve büyük ekonomik, siyasi, moral ve güvenlik sonuçları olan bir iç savaşı beraberinde getirmiştir. Balkanlarda istikrarın kaybolması ve savaşın yarattığı sonuçlar, Balkan ulusları ve vatandaşlarına oldukça zor günler yaşatmıştır ve yaşatmaya da devam etmektedir.

Osmanlı Öncesinde Balkanlar

Balkan yarımadasının bir parçası olan Yugoslavya'ya ilk insan yerleşiminin tarım ve hayvancılığa elverişli topraklara ve ırmak vadilerine olduğu arkeolojik bulgulardan anlaşılmaktadır. Hint-Avrupa dillerini konuşan yarı göçebe kavimler, Balkan Yarımadasına M.Ö. 3500'lü yıllarda gelmişlerdir. Askeri aristokrasiler tarafından yönetilen bu kavimlerin Adriyatik kıyılarına kadar uzanan akınları, buralarda yerleşik uygarlığın gelişmesini uzun bir süre engellemiştir.⁹⁴

Göçlerden sonra İliyalılar, Makedonlar ve Traklar, Balkanlarda kısa ve uzun ömürlü yönetimler kurmuşlardır. M.Ö. IV. yüzyılda bölgenin büyük bir bölümü Makedonya Krallığının idaresi altına girmiştir. Ancak kuzeyden ve doğudan devam eden akınlar sebebiyle, bazı küçük krallıklar dışında, bölgede kalıcı devlet yönetimi kurulamamıştır.

⁹⁴ İrfan Kaya Ülger, **Yugoslavya Neden Parçalandı?**, Seçkin Yayınları, Ankara , 2003, s. 23-24

Makedon idaresinin zayıflaması ile birlikte bölge M.Ö. III. yüzyılda, Roma İmparatorluğu'nun istilasına uğramıştır. Böylece Balkanlarda Romalılaştırma dönemi başlamıştır.⁹⁵

Balkanlar 527–65 yılları arasında Bizans İmparatorluğu denetimi altına girmiştir. Bu arada Gotlar bölgeyi istila etmeye başlamışlar ve ilk başta Yunanistan'ı istila etmişlerdir, daha sonra ise Arnavut kıyılarına kadar yayılmışlardır. Attila altındaki Hunlar buraya 440'lı yıllarda saldırmış, Bulgarlar ise daha sonra buralara hırsızlık yapmak için gelmişlerdir. Nevarki bu gelenlerden hiçbiri Slavların Balkanlarda bıraktığı etkiyi bırakmamıştır. Türkçe konuşan Bulgarlar VII yüzyılda Balkanlara kesin olarak yerleşmeye geldiklerinde, Slav elementi oraya o kadar iyi yerleşmişti ki, Bulgar istilacılar daha sonra dillerini kaybedip, Slavca konuşanlar kervanına katılmışlardır.⁹⁶

Hint-Avrupa kökenli olan Slavlar, Balkan Yarımadasına V. Yüzyılın sonunda, barbar akınlarının yarattığı kargaşanın ardından, Karpatların kuzeyinden gelmişlerdir. İlk dönemde, bölgede bulunan Avarların kontrolüne giren Slavlar, tarımla uğraşıyorlardı ve yerleşik hayat düzenini benimsemişlerdi.⁹⁷

Aralarında Sırp ve Hırvatların da bulunduğu büyük bir Slav asil halkı vardı. Bunlar V. ve VI. yüzyıllarda, Tuna nehrinin kuzeyinde ve Orta Avrupa'da yaşamaktaydılar. Sırpın temeli Çek Cumhuriyeti'nin bir kaç bölgesinde ve Saksonya'daydı. Hırvatların ise Bavarya, Slovakya ve Güney Polonya'daydı.

İlk büyük Slav saldırıları Bizans İmparatorlarından olan Justinian'ın hakimiyetinin ortalarında gerçekleşmiştir. 547 ve 548 yıllarına bunlar bugünkü Kosova'yı işgal etmiş, sonrasında ise Makedonya ve Via Egnatia'dan geçerek, Orta Arnavutluk'tan, Draç ve Arnavutluğun kuzey sahiline kadar gelmişlerdir.⁹⁸

Ortaçağ başlarında, Slav halklarının kurduğu devletler uzun ömürlü olamamıştır. Bunun nedenlerinden ilki, bölgenin o dönemde Frank, Macar ve Bulgar devletleri arasında egemenlik mücadelesine sahne olmasıdır. İkinci olarak, aile ve kabile temeline dayanan Slav toplumsal yapısı daha geniş örgütlenme önünde engel oluşturuyordu.

⁹⁵ a.y.

⁹⁶ Noel Malcolm, **Kosova, Nje Histori e Shkurter (Kosova, Kısa bir Tarih)**, Koha&Shtepia e Librit Yayinevleri, Prishtina-Tirana, 2001, s. 23.

⁹⁷ Charles&Barbara Jelawish, **History of the Balkans**, Vol I, London , 1985, s. 15.

⁹⁸ Malcolm, a.g.e, s. 23-25.

XX. yüzyılın başında Yugoslavya’da bir araya gelen Güney Slav halklarının tarihi Osmanlı ve Habsburg İmparatorlukları’nın egemenliğine girene dek alabildiğine ayrışik gelişmiştir.⁹⁹

Balkanlara yerleşen ilk Slav kavimlerinden olan Slovenler, 748 yılından itibaren Frankların yönetimi altına girmişleridir. Slovenler Katolikliği bu dönemde benimsemiştir.¹⁰⁰ Slovenya’nın toplumsal tarihi istikrarlı biçimde Roma merkezli Hıristiyan kültürünün etkisi altında biçimlenmiştir.¹⁰¹

Hırvatlarda X. yüzyıl başında oluşan yönetim, sadece 910–1120 yılları arasında bağımsız kalmıştır. Fazla uzun ömürlü olmayan bu devlet Dalmaçya – Hırvatistan - Slovenya Üçlü Krallığı adı altında özerkliğini belirli bir ölçüde Macaristan Krallığı’nın yönetimine girmiş ve 1526 yılında Macarlarla birlikte Habsburg İmparatorluğuna katılmışlardır.¹⁰²

Bölgede ilk Sırp devleti ise, Sırpların Vlastimur adlı bir şerifin etrafında Bulgar yayılmacılığına karşı birleşmesiyle kurulmuştur. Ortaçağ Sırp Devleti, Stefan Duşan’ın iktidarı (1331–1355) döneminde Arnavutluk, Karadağ, Bosna-Hersek’in doğu kesimi, Teselya, Epir ve Makedonya’ya kadar olan uzanan geniş bir bölgeyi içine alıyordu.¹⁰³ Stefan Duşan’a 1346 yılında, Üsküp’te “Sırpların ve Greklerin Çarı” unvanı verilmiştir. Daha sonra ise Bulgarlar ve Arnavutlar da, bu unvanın kapsamı içine alınmıştır.¹⁰⁴ Aynı yıl Makedonya’da Sırp egemenliğine girmiştir.

Coğrafi olarak Hırvatistanla Sırbistan arasında kalan Bosna’da siyasi toplumsal yapılanma daha özel bir seyir izlemiştir. Bosna, XIV. Yüzyıldan itibaren bağımsız bir prenslik altında yönetilmiştir. Roma Katolik Kilisesi’nin etki alanında olmasına rağmen, XX yüzyıldan sonra burada Bulgaristan kökenli, hem Ortodoksluğu hem de Katolikliği reddeden Bogomil öğretisine bağlı ayrı bir Bosna Kilisesi oluşmuştur. Böylelikle Bosna feodal güçler, dinsel–kültürel dünyalarını Sırbistan ve Hırvatistan’dan ayırmışlardır.

Ortaçağ Kosovası çoğu zaman, sanki başından beri Sırbistan’ın kalbi imiş gibi “Sırbistan’ın Beşiği” olarak anılır. Oysaki gerçekler bunun böyle olmadığını açıklar.

⁹⁹ Tanıl Bora, **Milliyetçiliğin Provokasyonu**, Birikim Yayınları, İstanbul, 1995, s. 20.

¹⁰⁰ Ülger, a.g.e., s. 24

¹⁰¹ Bora, a.g.e., s. 24

¹⁰² Ülger, a.g.e., s. 24-25.

¹⁰³ Jelawish, a.g.e., s. 19

¹⁰⁴ Ülger, a.g.e., s. 26.

Sırpların Balkanlar'a VII. yüzyılda gelmeleri ile 1450 yılı Osmanlı hâkimiyetini başlangıcına kadar arada tam 800 yıl vardır. Kosova bu VII. yüzyıl içinde Sırpların elinde sadece son iki buçuk yüzyıl kalmıştır. Arnavutların kökenleri incelendiğinde Balkan yarımadasına en erken gelen Hint-Avrupa kökenli topluluklardan biri olan İllirlere dayandığı görülür. İllirlerin yaşadıkları bölge, Epir'den başlayıp Tuna ve Sava nehirlerine kadar uzanan, bugünkü Arnavutluk, Dalmaçya, Kosova, Karadağ ve Bosna-Hersek'i kaplayan bölge olarak ifade edilmektedir. Antik dönemde ise bölgenin Dardania olarak adlandırıldığı ve MÖ. IV. yüzyılda burada Dardania Krallığı'nın kurulduğu belirtilmektedir. Bu coğrafyada yaşayan halka Albanoi'ler, coğrafyaya da Albanon denmiştir. XII. yüzyılın başlarında ise Arnavut ismi ortaya çıkmıştır.

Kosova coğrafyası uzun tarihi boyunca çeşitli kavim ve devletlerin istilalarına tanık olmuştur. MS. 300'lü yıllarda Roma İmparatorluğu yönetimine giren Kosova, 395'te Roma'nın ikiye bölünmesi sonucunda bu kez Bizans yönetimine girmiştir. Kısa bir dönem (35 yıl) Bulgaristan Krallığı yönetiminde bulunan Kosova, 1018'de tekrar Bulgarları yenilgiye uğratan Bizans yönetimine girmiştir..Balkanlara yönelik Slav göçleri VI. ve VII. yüzyıllarda gerçekleşmiştir. Kosova'nın Slavlaşması yine aynı döneme rastlar. Sırp bu dönemde bölgede güçlü bir yapı oluşturmuşlardır. Bizans'la mücadeleleri neticesinde bir devlet kurmayı başarmışlar ve Kosova'nın bir kısmı 1170 tarihinde Stefan Nemandiya'nın kurduğu Ortaçağ Sırp Devleti'nin bir parçası olmuştur. Bölgenin tamamen ele geçirilmesi ise 1216 tarihinde gerçekleşmiştir. Sırp Ortodoks Kilisesi'nin patrikhanesi de yine 1219 tarihinde bugünkü Batı Kosova'nın önemli kentlerinden İpek'te kurulmuştur. Sırpların kendilerini Kosova'nın tarihi mirasçıları olarak kabul etmesinde bu kilisenin payı önemlidir.¹⁰⁵

1.3. Osmanlı ve Avusturya - Macaristan İmparatorluğu Döneminde

Yugoslavya

Güney Slav halklarının Osmanlı ve Avusturya – Macaristan İmparatorluğu egemenliğine girmeden önceki siyasal yaşamı, farklı bir gelişim çizgisi izledi. Hırvatlar ve Slovenlerin toplumsal yaşamı Roma merkezli Hıristiyan kültürünün etkisi altında

¹⁰⁵ “Osmanlı Öncesi Dönem”, <http://www.ihh.com/kosova>, 11 Mayıs 2007.

biçimlenirken, Sırp, 1389 Kosova Savaşının ardından, Osmanlı idaresine tabi olmaya başlamışlardır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Yugoslavya coğrafyası üzerinde egemenlik tesisi, adım adım gerçekleşmiştir. 1454 yılında Arnavutluk toprakları ve Sırbistan'ın bazı bölümleri Osmanlı kontrolüne geçmiştir. 1459'da Smederevo'nun fethinin ardından Sırp, Osmanlı Devletine tabii olmuşlardır. Balkanlarda yaşayan Ilıryalılar, Slavlar, Yunanlılar, Türk kökenli Avarlar, Bulgarlar, Pomaklar ve diğerlerine ilave olarak Osmanlı döneminde bölgeye yeni göçler olmuştur. Anadolu'dan Türkler, Kafkasya'dan Çerkezler, Kırım'dan Tatarlar, İspanya ve Rusya'dan Yahudiler, Hindistan'dan Çingenerler ve ayrıca Ermeniler bölgeye gelip yerleşmişlerdir.¹⁰⁶

Sırp Kralları, bölgedeki egemenliklerini Doğu Roma İmparatorluğu'nun tarihsel mirasını sahiplenerek ezeli-ebedi kılma saikıyla, Bizans devlet geleneğini sürdürmeye çalışmışlardır. Kilise ile devletin bütünleştiği teokratik yapıyı Doğu Roma Ortodoks Kilisesi'yle ilişkileri çerçevesinde, Bizans geleneğinde devr almışlardır. Ancak Sırbistan bu siyasi sentezi olgunlaştırmadan, XIV. yüzyılın ortalarında itibaren Batı'ya doğru yayılan Osmanlı İmparatorluğu'nun menziline girmiştir. Sırbistan İmparatorluğu 28 Haziran 1389 yılında Kosova Meydan savaşında Osmanlı ordusu karşısında aldığı ağır yenilgiden sonra yıkılmıştır. XII yüzyılda Sırp egemenliğine giren Karadağ, bir süre bağımsızlığını koruduysa da 1478 de Osmanlı İmparatorluğu denetimine girmiştir.

Bosna Bogomil öğretisini kabul ettikten sonra, 1463 yılında Osmanlı egemenliğine girmiş ve bu durumun Boşnakların Müslümanlaşmasında pay sahibi olduğu düşünülebilir. Sonraki onyıllarda feodal güçler de İslam'a dönmüş ve XVII yüzyıla gelindiğinde Bosna'da nüfusun yaklaşık dörtte üçü Müslüman olmuştur.¹⁰⁷

XV. ve XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıl sonlarına kadar bugünkü Yugoslavya coğrafyası Doğu'da Osmanlı, Batı'da Habsburg İmparatorlukları'nın hükümlerinde kalmıştır.¹⁰⁸

Böyle çok milletli, heterojen yapı içerisinde düzen, "*milletler sistemi*" adı verilen yönetim biçimiyle sağlanmıştır. Osmanlı devletinin uyguladığı millet sistemi, Batıda Roma hukukunun devamı olarak kabul edilmiş ve Balkanlardaki Türk yönetimi

¹⁰⁶ Ülger, a.g., s. 27

¹⁰⁷ Bora, a.g.e., s. 21

¹⁰⁸ a.g.e., a.y.

“*Türkokratia*” olarak adlandırılmıştır. Bu yönetim içerisinde gayri müslimlere de devlet idaresinde görev verilebiliyordu. Osmanlı yönetim sisteminde, sadece yükseliş döneminde değil, gerileme ve çöküş evresinde bile, Müslüman olmayan azınlıklar, hiçbir ayrımla karşılaşmadan stratejik görevlere gelebilmiştir.¹⁰⁹

1.4. Çokuluslu İmparatorlukların Dağılması ve Ulus – Devletlerin Oluşumu

Balkan yarımadasında yaşatan halkların Osmanlı Devletine karşı ilk ayaklanma girişimi, XVIII. yüzyılın sonunda meydana gelmiştir. Asrın başından beri ise Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile Osmanlı Devleti arasında savaş hali devam etmekteydi.

Sırlar, Osmanlı Devletine karşı ilk kez 1788–1791 savaşında ayaklanmışlardır. Kısa sürede bastırılan ayaklanmanın ardından, 1804 yılında yeni bir ayaklanma başlamıştır. Kara Corce önderliğindeki bu ayaklanma, aralıklarla 1812 yılına kadar devam etmiştir. Bu olaylardan üç yıl sonra, Miloş Obrenoviç’in başlattığı ayaklanma sonucunda Sırbistan’a kısmi özerklik verilmiştir.

1929 yılında imzalanan Edirne Anlaşmasıyla Rusya’ya Sırbistan üzerinde koruyuculuk hakkı tanınıyordu. 1830’da Osmanlı Sultanı bir hatm –i şerif yayınlayarak Sırbistan’a otonomi statüsü vermiştir. Bu dönemde Sırbistan’da işbaşında bulunan yönetim, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’na daha yakın bir politika izlemekteydi. Sırbistan’daki gelişmeler ayrıca Rusya, Fansa ve İngiltere tarafından da yakından takip ediliyordu. 1870’de bağımsızlık kazanan Sırbistan, bu tarihten sonra topraklarını genişletmeyi hedefleyen politikalar izlemiştir.¹¹⁰

1875 yılında Bosna-Hersek’te ayaklanma patlak vermiştir. Bu ayaklanmada Pan-Slavizm etkilerinin yanında, Osmanlı yönetiminin vergi toplama işini devrettiği mültezimlerin sömürüsüne karşı köylülüğün tepkisinin payı da önemliydi. Sırbistan yönetimi ve Karadağ çete beyleri, Bosna-Hersek ayaklanmasını, ülkelerinde, Osmanlıya karşı Slav “*milli uyanışını*” bayraklaştıran bir seferberliğe dönüşleştirmişlerdir.¹¹¹ Böylece Osmanlı’ya karşı savaş ilan edilmiş ve Rusya’nın müdahalesi ile savaşın boyutları daha

¹⁰⁹ Ülger, a.g.e., s.27-28

¹¹⁰ a.g.e., s. 30-31.

¹¹¹ Bora, a.g.e., s. 23

da genişlemiştir. 1878 başında imzalanan Ayastefanos Anlaşması, Balkanlarda Osmanlı egemenliğine son verilmiştir.¹¹²

Yüzyıllardır karma bir nüfusu barındıran Kosova, gerek Sırp'ların gerekse Arnavutların ulusal bilincinde önemli bir yer işgal etmektedir. Etnik Arnavutlar nüfusun çoğunluğunu oluşturdukları için, Arnavut ulusal uyanışı 1878'de Prizren Birliği'nin kurulmasıyla birlikte Kosova'da başlamıştır.

Ne var ki, Arnavut ulusal uyanışı Balkan sahnesine geç bir tarihte çıkmıştır. Osmanlı bölgelerinde yaşayan Arnavutların çoğunluğu Müslüman olduğu için ve ilerlemelerinin önünde herhangi bir engel bulunmadığı için bir Arnavut ulusal devletinin kurulması için duyulan istek, komşu uluslardaki kadar güçlü olmamıştır. Bu komşu ulusallıklar özellikle, görünüşte ideolojik nedenlerle ve daha sık olmak üzere, kendi çıkarları için Büyük Güçlerden destek sağlama eğiliminde olmuşlardır. Arnavut ulusal uyanışının birçok bakımdan Osmanlı İmparatorluğu çökerken ortaya çıkan Sırp ve Yunan iddialarına karşı bir tepki olduğu ileri sürülebilir. Arnavutlar örgütlenmeselerdi, bölgesel çıkarlarını tamamen kaybedeceklerdi. Bu durumda Arnavutların yaşadığı bölgeler kuzeyde Sırbistan ve güneyde Yunanistan arasında bölünebilirdi.

Sonunda Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'da nihai olarak dağılmasının ardından, Büyük Güçlerin, daha çok, yeni Balkan devletlerinin özellikle de Sırbistan'ın yayılması karşısında büyük bir endişe duyan Avusturya-Macaristan'nın teşviki ile modern Arnavut devleti 1912'de kurulmuştur. Ne var ki, Arnavutların geç kalmaları yeni devletin bir ölçüde güdük kalmasıyla sonuçlanmıştır. Komşu sınır bölgelerinde yerel düzeyde çoğunluğu oluşturan geniş Arnavut azınlıklar vardı ve bu azınlıkların en kalabalığı Kosova'da bulunmaktaydı.¹¹³

Kosova, Balkanların en karmaşık sorunlarından biridir. Haziran 1389 yılında Priştina yakınlarında Gazi Mestan Ovasındaki muharebede hem Sırp Kralı Lazar'ın öldürülmesi ve Sırp'ların yenilmesi, hem de Osmanlı padişahı, Sultan Murat'ın Miloş Obiliç tarafından öldürülmesi Sırp tarihinde ve kültüründe derin bir iz bırakmıştır. 1912'ye kadar Osmanlı yönetimi altında kalan Kosova bu tarihte Sırp egemenliğine

¹¹² Ülger, a.g.e., s. 31

¹¹³ Hough Poulton, **Balkanlar, Çatışan Azınlıklar, Çatışan Devletler**, Çev: Yavuz Alagon, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1993, s. 71-72.

birakılmıştır. İki savaş arası dönemde ise yoğun Sırplasma politikasına tabi tutulmuştur.¹¹⁴

1878 Temmuz ayında toplanan Berlin Kongresi'nde Ayastefanos Anlaşması geçersiz kabul edilmiş ve Balkan Devletleri'nin sınırları yeniden belirlenmiştir. Anlaşmaya göre Sırbistan ve Karadağ'a bağımsızlık tanınmış, Bulgaristan'ın ise sınırları daraltılmıştır. Bosna-Hersek Osmanlı denetiminde kalmış ama buna karşılık Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun etkisine açık olacağı vurgulanmıştır. Berlin düzenlemeleri tarflardan hiçbirini, tatmin etmemiştir. Rusya, güçlü bir Slav devleti oluşturamamış, Avusturya-Macaristan ise Bosna-Hersek'i ilhak etmiştir.¹¹⁵

Neticede Berlin Anlaşması hiçbir devleti memnun etmemiş ve dolayısıyla Balkan Devletleri'nin birbiri ile çatışan arzu ve hedefleri, Güneydoğu Avrupa'nın bu bölgesinde XX. Yüzyılın değişik siyasi olaylarını belirlemiştir. Bu devletler aralarına gevşek yapılı bir Balkan İttifakı kurmuşlardır. Bir paradoks gibi gözüke de, Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Bulgaristan tarafından oluşan bu ittifak sağlam temelleri olmayan ve sadece o anın çıkarları için ve Osmanlı'ya karşı koyabilmek için kurulan bir ittifaktır.

İttifak devletleri, 8 Ekim 1912'de Trablusgarp savaşıyla meşgul olan Osmanlı'ya karşı savaş açmışlardır ve böylece Doğu Trakya'ya kadar olan bölgeyi ele geçirmişlerdir.

I. Balkan Savaş'ının yarattığı sorunları çözmek üzere Büyük Güçler olan Avusturya, Almanya, İngiltere ve Rusya, Londra'da bir araya gelerek Elçiler Konferansını düzenlemişlerdir. Bu konferanstan önce Kosova'nın tamamı, Üsküp, Tetova, Debre, ..., Sırp ve Karadağ işgaline uğramış, sonraları ise Konferansı'nın almış olduğu kararlar doğrultusunda bu devletler tarafından kesin olarak işgal edilmiştir.¹¹⁶

1912 yılında Balkan devletleri tarafından kurulan ittifakın ne denli gevşek yapılı olduğunu gösteren en önemli olaylardan birisi 1913 yılında bu devletler arasında

¹¹⁴ İlhan Uzgel, "Kosova Sorunu", TDP, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar, ed.

Baskın Oran, Cilt II, 1980-2001, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 509.

¹¹⁵ Oral Sander, Siyasi Tarih, Birinci Dünya Savaşının Sonundan 1980'e Kadar, İmge Yayınları, Ankara, 1989, s. 225-226.

¹¹⁶ Marangelen Verli, "Perpjekjet e Serbise dhe te Malit te Z1 per Pushtimin e Kosoves" (Sırbistan ve Karadağın Kosovayı İşgal etme Çabaları), Studime Historike, Sayı 4, Tirana, 1993, s. 24.

gerçekleşen İkinci Balkan Savaşı'dır. Kuşkusuzdur ki, Balkanlar trajedisinde bu küçük devletleri kıskırtan Büyük Güçlerin rolü olmasındır. Bunlar özellikle yeni oluşan devletlerin koruyucuları olan Rusya ve Avusturya-Macaristan'dır.¹¹⁷

Balkan Savaşında istedikleri toprakları alamadıklarına inan ve birbirinin topraklarında gözü olan Balkan devletleri tekrar savaşa başlamışlardır. Ama, bu kez savaş Osmanlıya karşı değil birbirlerine karşı yapılyordu. Bulgaristan kazandığı topraklardan memnun olmayınca 1913 yılında Sırbistan ve Yunanistan'a saldırmıştır. Bulgar Kuvvetleri, Yunanistan, Romanya ve Sırbistan güçlerine yenilmiş, Osmanlı ise bu fırsatı değerlendirip Bulgaristan'ı taaruz ederek en sonunda Meriç nehrini Türk – Bulgar sınırı yapabilmeyi başarmıştır.

Arnavutlar için ise söylenecek şey, tarih bir kere birbirinden kopan Arnavutluk ve Kosova'nın ancak dünya savaşlarında bir araya gelebileceklerini, savaş bitip Almanlar yenildikten sonra tekrar ayrılacaklarını göstermiştir¹¹⁸.

1913 yılında yapılan Bükreş Anlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlardaki egemenliği sona ermiştir. I. Dünya Savaşından sonra, Katolik Slav Halkaları bünyesinde barındıran Avusturya-Macaristan İmparatorluğu da dağılmıştır.XV-XVI yüzyıldan XIX yüzyıla kadar, Balkanlarda bulunan Slav halkları, Doğuda Osmanlı Devleti'ne Batı'da ise Avusturya-Macaristan İmparatorluğu idaresine tabii olarak yaşamışlardır. I. Dünya Savaşı sonrası ise Balkanlarda yeni bir dönem başlayacaktır.¹¹⁹

2. SIRP-HIRVAT-SLOVEN KRALLIĞI'NIN KURULMASI – BİRİNCİ YUGOSLAVYA

2.1. Birinci Dünya Savaşı ve Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı

Birinci Dünya Savaşı sonunda Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından 1918'de Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı olarak kurulan devletin adı,

¹¹⁷ Marangelen Verli, **Kosova ne Fokusin e Historise** (Tarihin Foküsünde Kosova), Botimpex, Tirana, 2002,

s.126.

¹¹⁸ Osman Karatay, **Kosova Kanlı Ova**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 66.

¹¹⁹ Ülger, a.g.e., s. 32.

1928 yılında Yugoslavya olarak değiştirilmiştir. Sırpça-Hırvatça dilinde “*Yugoslav*” Güney Slavları anlamına gelmektedir; “*Yugoslavya*” ise Slavların yurdu demektir. Kelime ilk kez 1839 yılında Teodor Pavloviç adlı bir Sırp tarihçi tarafından kullanılmıştır.

Güney Slav ulusları, Sırlar, Hırvatlar, Slovenler ve Bulgarlardan oluşmaktadır. Slav dünyasında Polonyalılar, Çekler ve Slovaklar Batı Slavları; Ruslar, Ukraynalılar ve Beyaz Ruslar ise Doğu Slavları olarak adlandırılmaktadır. Bosna-Hersek’te yaşayan Boşnaklar da etnik bakımdan Slav kökenlidirler.¹²⁰

Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı, Güney Slav halklarının ilk birlik denemesidir. 1941 yılındaki Alman işgaline kadar sürecek olan bu dönem, Yugoslav Siyasal tarihinde “Birinci Yugoslavya” olarak adlandırılır.

I. Dünya Savaşı öncesi Sırbistan sadece ele geçirdiği toprakları ve mümkünse bunları genişletmeyi amaçlıyordu. Büyük Sırbistan’ın¹²¹ sınırları Bosna-Hersek, Dalmaçya ve Slovenya’yı kapsıyordu. Avusturya-Macaristan sınırları içerisinde bulunan Sloven ve Hırvatlar ise kendilerine daha geniş özgürlük sağlayacak otonomi peşindeydiler.¹²²

I. Dünya Savaşı öncesinde Sırbistan ve Avusturya-Macaristan arasında, Balkanlardaki gelişmelerden kaynaklanan ve her an sıcak bir çatışmaya dönüşmesi beklenen bir gerginlik vardı. Sırbistan, 1908 yılında Bosna-Hersek’in Avusturya-Macaristan tarafında ilhak edilmesini bir türlü kabul etmemiş, bu durumu Büyük Sırbistan hayalini sınırlayan bir engel olarak görmüştür.¹²³

28 Haziran 1914 yılında, Sırp milliyetçisi Gavrilo Princip’in Bosna-Hersek’te Avusturya Velihatı Prensi Frans Ferdinand’ın öldürülmesi, ünlü kıvılcımı çakmıştır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile Sırbistan arasında başlayan savaş, önceki yıllarda oluşmuş ittifaklar zincirinin harekete geçip Almanya’nın, sonra İtalya’nın

¹²⁰ İrfan Kaya Ülger, “Ortadoğu Sorunu ve Yugoslavya’nın Dağılması’nın Avrupa Dış Politikası Çerçevesinde Analizi”, <http://stradigma.com/turkce/eylul2003/print04.html>, 16 Mayıs 2003.

¹²¹ Bu projenin ideolojik temelleri hazırdı. Tüm Sırların tek bir devlet altında birleştirilmesi düşüncesi ilk kez

İlyas Graşanin (1812-1874) adlı bir Sırp devlet adamı tarafından ortaya atılmıştır.

¹²² Ülger, *Yugoslavya Neden ...*, s. 33.

¹²³ Oral Sander, *Siyasi Tarih*, A.Ü. SBF Yayınları, Ankara, 1984, s. 253-254.

Habsburglar, Rusya ve Fransa'nın sonra ise İngiltere'nin Sırbistan'ın yanında yer almasıyla I. Dünya Savaşına dönüşmüştür.¹²⁴

Sırbistan Slav birliğin kurulması gerektiğini gündeme getirdiyse de müttefikler savaş sırasında kendi çıkarlarını gözetmişlerdir. Ancak Sırbistan Başbakanı Nikola Paşiç, parlamento tarafından da onaylanan bildirgesinde Savaşın amacını açıklamıştı, buna göre Sırbistan'ın savaştaki amacı, Sırp, Sloven ve Hırvat uluslarının birleşmesiydi. Avusturya-Macaristan egemenliği altında Slovenler Cermenleşme, Hırvatlar da Macarlaşma tehdidi altında olmuşlardır. Dolayısıyla Güney Slav halklarının birleşmesi, Sloven ve Hırvatlar için kimliklerini ortaya koyma işlevi görecekti.

4 Aralık 1918 yılında toplanan Meclis'in ilk oturumunda Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı kurulmuştur. Sırp Karacorçeviç hanedanından Prens Aleksander'in babası Peter, Kral ilan edilmiştir. 10 Eylül 1919 yılında imzalana St. Germein Barış Anlaşması ile yeni kurulan devlet uluslararası toplum tarafından tanınmıştır.¹²⁵

Krallık halkalar bakımından bir milletler mozağini andırıyordu. Sayım raporunda yer alan milletlerin ve azınlıkların oranı, şu şekilde belirlenmişti: Sırlar %43, Hırvatlar %23, Slovenler %8.5, Bosnalı Müslümanlar %6, Makedonlar %5, Arnavutlar %3.6, Macarlar, Ulahlar, Çingeneler ve diğerleri %14.¹²⁶

Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı kurulduğunda Kosova bu sürece kendiliğinden dahil olmuştur, çünkü o Sırbistan Krallığı'nın bir bütünleşmiş parçası olarak değerlendiriliyordu. Bu durum haliyle Arnavutların hiç de arzu etmedikleri bir şeydi.¹²⁷ 1913 tarihi, Kosova'nın sömürgeleştirilme sürecinin başlangıcı olmuştur. Bu süreç sonunda, bölgede %25 olan Sırp nüfusunun %33'lere yükseldiği gözlemlenmiştir.¹²⁸

Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı döneminde Sırbistan idarecilerinin Kosova'nın demografik yapısını değiştirmek için çaba sarf ettiklerini ve başlıca üç yöntem kullandıklarını görebiliriz: Arnavutları, Arnavutluk ya da Türkiye'ye göç etmeye teşvik, Slav kolonizasyonu ve asimilasyon bu üç yöntemi oluşturmuştur. Ancak bu yöntemlerle

¹²⁴ Bora, a.g.e., s. 37-38

¹²⁵ Ülger, *Yugoslavya Neden ...*, s. 36-37.

¹²⁶ Bora, a.g.e., s. 41.

¹²⁷ Malcolm, a.g.e., s. 270

¹²⁸ "Sırp-Sloven-Hırvat Krallığı Dönemi", <http://www.ihh.com/kosova>, 11 Mayıs 2007.

başarılı sonuçlar alınmamıştır. Arnavutların bir kısmı Türkiye ve Arnavutluğa göç etmiş de, göç beklenen boyutlarda olmamıştır.¹²⁹

1919–1941 yılları arasında devam eden birinci Yugoslavya’da her hangi bir siyasal statüleri olmamakla birlikte nüfus itibariyle Kosova’da nüfusun %70’ini oluşturan Arnavutlar hızlı nüfus artışına rağmen her zaman azınlık olarak değerlendirilmişlerdir.¹³⁰

Sırp-Hırvat-Sloven Krallığının siyasi tarihini kaba bir ayrımla 1918–1929 parlamenter demokrasi dönemi ve 1929–1941 diktatörlük dönemi olarak ikiye ayırmak mümkündür.

I. Dünya Savaşı’nı sona erdiren anlaşmalardan biri olan Trianon Anlaşmasına göre, Voyvodina bölgesi yeni kurulan Krallığa katılmış, buna karşılık Adriyatik kıyıları ile Trieste ve Riyeka İtalya’da kalmıştır. Bu anlaşma Hırvat ve Slovenleri memnun etmemiştir. Sırpların bu durumda Hırvatistan ve Slovenya topraklarına gereken özeni göstermediği kanısı oluşmuştur. Hırvatlar ve Slovenler kendilerinin de yönetimde söz sahibi olabilecekleri bir federal yapı istemişlerdir. Fakat Krallık 1921 yılında tamamen Sırbistan kontrolü altına girmiştir. 1921 Anayasası muhaliflerin olmasına karşın kabul edilmiş ve devlet tamamen merkezileşmiştir.¹³¹

Hırvat ve Slovenlerin bütün bunları kabullenmemesi üzerine bir sürü ayaklanma gerçekleşmiş ve Ocak 1929’da Kral Aleksander Karacorçević parlamentoyu ve 1921 anayasasını fes-h ederek istikrar adına yönetime el koymuştur. Ekim’de tarihi-millî sınırlar dikkate alınmaksızın dokuz bölgeye ayrılarak Sırp egemenliğini pekiştiren yeni bir anayasa yürürlüğe konmuştur. Devletin adı “Yugoslavya” olarak değiştirilmiş “*tek Kral, tek millet, tek devlet*” şiarı benimsenmiştir.¹³²

1930’ların sonlarında Avrupa’da güç dengesi hızlı bir değişim içerisineydi. Fransa ve müttefikleri güç kaybediyorlardı. 1940–41 yılları arasında Almanya, Almanya-İtalya-Japonya mihverine katılması için Yugoslavya’ya baskı uygulamaya başlamışlardır. Komşuları, Macaristan, Slovakya ve Romanya’nın da Alman güdümüne

¹²⁹ Aydın Babuna, “Kosova Sorunu Üzerine”,

http://www.foreignpolicy.org.tr/turkish/dosyalar/ababuna_p.htm, 25 Kasım 2005.

¹³⁰ Hasan Ünal, “Balkanlar’da Geniş “Arnavut Meselesi” ve Türkiye”, *Avrasya Dosyası*, Sayı 1-2, Cilt 4, İlkbahar-Yaz, 1998, ss., 111-149, s. 134.

¹³¹ Ülger, *Yugoslavya Neden ...*, s. 38-39.

¹³² Bora, a.g.e., s. 45-46.

girmesiyle iyice bunalan Yugoslav hükümeti, Mart 1942’de Mihvere katılma anlaşması imzalamıştır. Almanya – Yugoslavya anlaşmasının imzalanmasından sonra, 27 Mart 1941’de General Dušan Simoviç’in öndeliğindeki Cunta, Kralı düşürerek yönetime el koymuştur. Bunun üzerine Alman ordusu, 6 Nisan’da Belgrat’ı bombalayarak Yugoslavya’ya girmiştir. 17 Nisan’da Yugoslav ordusu koşulsuz olarak teslim olmuştur.¹³³

Kosova’nın büyük bir bölümü ve Makedonya’nın batısı İtalyan işgal bölgesi, geri kalan bölümü de zengin maden yatakları nedeniyle Alman işgal bölgesi olmuştur. İtalya kendi işgal bölgesindeki yerlerin Arnavutluk ile birleşmesine izin vermiştir. Alman hükümeti de Birleşik Arnavutluk’u savaş sonunda tanıyacağını bildirmiştir. II. Dünya Savaşı boyunca Birleşik Arnavutluk’un bir parçası olan Kosova ve Batı Makedonya’da, Almanlar tarafından Arnavut okulları, idaresi ve jandarması kurulmuştur.¹³⁴

2.2. İkinci Dünya Savaşında Yugoslavya

Yugoslavya’da 1945 sonrası ortaya çıkan ihtilafların önemli bir kısmı, II. Dünya Savaşı yıllarında yaşanan gelişmelerle doğrudan ilintilidir. Bu nedenle, Yugoslavya’nın işgal ve direniş yılları olan 1941–1945 evresi üzerine durulmadan, İkinci Yugoslavya’nın sorunlarını ve dağılma sürecini ele almak mümkün değildir.

1941 yılında Yugoslavya’nın Mihvere teslim olmasından sonra, Kral Peter ülkeden ayrılarak Londra’da sürgün hükümeti kurmuştur. Öte yandan ise, Almanya’nın himayesi altında Hırvatistan ve Bosna topraklarını içerecek şekilde “*Bağımsız Hırvat Devleti*” kurulmuştur. Devletin başına faşist eğilimli Ustaşa harekâtı önderi Ante Paveliç getirilmiştir.¹³⁵

Slovenya’nın kuzey bölgeleri, Almanya ve Macaristan arasında paylaşılmıştır. Macaristan ayrıca Voyvodina’da Macar azınlığın yaşadığı Tuna ve Tisa ırmakları arasında kalan bölgeyi ilhak etmiştir. Karadağ bölgesi İtalya, Sırbistan ile Voyvodina’nın doğu bölümü, Almanya tarafından işgal edilmiştir. Yugoslavya’yı

¹³³ e.g.e., s. 46

¹³⁴ “Sırp-Sloven-Hırvat Krallığı Dönemi”, <http://www.ihh.com/kosova>

¹³⁵ Charles and Barbara Jelawich, **History of the Balkan, Vol II**, Cambridge Univ. Press, London, 1985, s. 263.

kontrol altına alan Hitler, 22 Haziran 1941'de Sovyetler Birliğine karşı bir saldırı başlatmıştır. Alman himayesi altında bulunan Hırvat devleti de, Hitlerin Doğu seferine bir birlik ile katılmıştır.¹³⁶

Alman işgaline karşı Yugoslavya'da ilk direnişi Sırp milliyetçilerinin örgütü Çetnikler (Anavatan İçin Kurtuluş Ordusu) başlatmıştır. İşgale karşı direnen ikinci örgüt, Tito önderliğindeki Partizan Hareketi olmuştur. Partizanların amacı sadece işgalci güçleri ülkeden çıkarmak değil aynı zamanda Komünist parti önderliğinde kitlelerin desteğini alan bir yönetim kurmak olmuştur.

Çetnikler, işgalin ardından Yugoslavya'da Sırp'ların hakim olacağı bir yönetim kurulmasını savunurken, Partizanlar, savaş sonrasında kurulacak Yugoslavya'nın tüm ulusların yönetimde temsil edilmesini zorunlu görmüşlerdir. Etnik bakımdan Hırvat olan Tito'nun savaş sonrası kurulacak Yugoslavya'nın ulus ötesi olacağını ve bu sistemde tüm uluslara temsil hakkı tanınacağını açıklaması, Sırp'ların dışında kalan Yugoslavya halkları tarafından da sempati ile karşılanmıştır.

Müttefiklerin savaş sonrasında Balkanlar için öngördüğü düzen, savaş içinde şekillenmeye başlamıştı. Balkanlar o dönemde ABD'nin ilgi alanı dışında kalıyordu, çünkü onun öncelikleri Almanya ve İtalya'nın yenilgiye uğratılmasıydı. Rusya ise Balkanlarda etkinliğini artırma çabasıydı. Rusya'nın bölgedeki emelleri İngiltere'nin tutumunda belirleyici olmuştur. İngiliz yönetimi, SSCB'nin etkisini bertaraf etmek için Doğu Akdeniz ve Tuna bölgesine de müttefiklerin çıkarma yapmasını teklif etmiş ancak ABD bunu kabul etmemiştir.

Alman işgaline karşı yapılan direniş örgütlerine yapılan yardımlar hem Partizanlara hem de Çetniklere gidiyordu. Çetnikler yapılan yardımların Partizanlara gitmemesi için, sürgünde bulunan Mihver yanlısı General Nediç ile yaklaşmıştır. Bu olaydan sonra yapılan yardımlar seyrini değiştirmiştir. İngiliz araştırma subayları bu durumda Çetniklerin başarılarını Partizanlara rapor etmeye başlamış ve böylece 1943 yılının ortalarında yardımların neredeyse tamamı Partizanlara gitmeye başlamıştır.¹³⁷

SSCB ise bu zamanlarda Tito'nun yardım taleplerini cevapsız bırakmış ve Çetniklerle diyaloga girmiştir. Stalin o dönemlerde ABD ve İngiltere'yi kızdıracak

¹³⁶ Ülger, **Yugoslavya Neden ...**, s. 45-46.

¹³⁷ a.g.e., s. 49-50.

eylemlerde bulunmasından endişe duymuştur. Ayrıca Stalin, işgalden kurtulmak için Tito ve Mihayloviç'in işbirliği yapmasını istemiştir.¹³⁸

Alman işgaline karşı mücadele eden direniş örgütlerinden Partizanların kontrol ettiği coğrafik alan, müttefik yardımlarının da etkisiyle giderek genişlemiştir. Bu zamanda Ustaşa hareketinin baskılarından kaçanlar Partizanlara katılmışlardır.1943'ün sonunda İtalya'nın teslim olması üzerine bu bölgede bulunan savaş araçları da Partizanların eline geçmiştir. Almanya'nın savaşı kaybedeceğini anlamları üzerine birçok Ustaşa yanlısı Partizanlara katılmıştır. Burada Tito'nun Hırvat olması önemli bir rol oynamıştır.

Yugoslav Komünist Partisi lideri olan Tito, savaş içinde Ulusal Kurtuluş Anti Faşist Konseyi (AVNOJ) adı verilen bir cephe kurmuştur. Bünyesinde bütün ulusların ve azınlıkların temsilcileri bulunduğu AVNOJ, bir süre sonra kendini hükümet ilan etmiştir. Savaş sonundaki Yugoslavya yönetiminin silueti şekillenmeye başlamıştı. Buna göre, Yugoslavya federasyon olacak, Sırp Hırvat ve Slovenlerin dışında Makedonlara, Karadağlılara ve Bosna-Hersek'te yoğun bulunan Müslümanlara da Cumhuriyet statüsü tanınacaktı. Böylece Almanların yenilgiye uğrayıp geri çekilmesinden sonra 29 Kasım 1945'de Krallık resmen ilga edilmiş ve yerine Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti kurulmuştur.¹³⁹

İkinci Dünya savaşı sırasında Komünist Partisi ile büyük ölçüde onun himaye ettiği Arnavutluk Komünist Partisi arasında Kosova'nın hangi ülkeye ait olacağı konusunda zaman zaman görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Savaştan sonra Kosova 1945 yılında Yugoslav askeri idaresi altına girmiştir.¹⁴⁰ II. Dünya Savaşı sırasında Arnavutların Partizan Hareketine koşulsuz olarak katılmaları ve Alman ve İtalyan güçlerine karşı savaşmalı dolayısıyla Tito onlara bağımsızlık vaatlerinde bulunmuştur.¹⁴¹ 8-10 Temmuz 1945 tarihleri arasında Prizren'de toplanan Kosova

¹³⁸ Beyto Nobırdalı, *Çağdaş bir Önder Tito, Çağdaş bir Ülke Yugoslavya*, Tan Yayınevi, İstanbul, 1977, s.119.

¹³⁹ Ülger, *Yugoslavya Neden ...*, s.50.

¹⁴⁰ Babuna, a.g.e.

¹⁴¹ Henry Perritt, "Final Satus for Kosovo", *Chicago-Kent Law Review*, Vol, 80:3, s. 7.

Ulusal Kurtuluş Komitesi'nin ikinci konferansında Kosova'da Sırbistan'a bağlı otonom bölge oluşturulmasına dair karar alınmıştır.¹⁴²

3. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ VE YUGOSLAVYA SOSYALİST FEDERAL CUMHURİYETİ'NİN KURULMASI

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Kurulan yeni Yugoslavya aslında Soğuk Savaşın bir belirtisidir. Yeni Yugoslavya eski Krallık Yugoslavya'nın arazisi üzerine İtalya'dan alınan Riyeka ve İstriya yarımadasını katarak “Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti” şeklinde kurulmuştur. Yeni devlet Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Sırbistan, Karadağ ve Makedonya olmak üzere altı federal cumhuriyetten oluşmaktaydı. Sırbistan sınırları içerisinde Voyvodina ve Kosova'ya ise önce “özel” sonra da birincisine “özerk” vilayet, ikincisine de “özerk” birim statüsü verilmiştir.¹⁴³

3.1. SSCB ile Yugoslavya'nın Yollarının Ayrılması

İkinci Dünya Savaşından sonra bloklar haline dönüşen dünya Doğu ve Batı Bloklarına ayrılmıştı. Tito'nun liderliğinde Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti halinde yeni bir devlete dönüşen Yugoslavya, sosyalizmi benimsemiş olsa da bir çok açıdan diğer Doğu Bloğu ülkelerinden farklılık gösteriyordu. Öncelikle bütün Balkan ve Orta Avrupa ülkeleri arasında Alman işgaline en sert direnişi Tito'nun önderliğindeki Partizan hareketi vermiştir. Gevşek iki kutuplu sistemin hüküm sürdüğü bu dönemde, diğer Doğu Bloğu ülkelerinden farklı olarak Yugoslavya Alman işgalinden, SSCB'nin Kızıl Ordusuna ihtiyaç duymadan kendi çabası ile kurtulmuştur. Bu yüzden Yugoslavya savaş sonrasında bir Sovyet uydusu olmamış, Bağılantısızlık hareketinin liderliğini yapabilmıştır.¹⁴⁴

Yugoslavya Sosyalist Halk Cumhuriyetini kuran 1946 Anayasası, SSCB'nin 1939 tarihi anayasasından esinlenerek hazırlanmıştır. 1946 Anayasası'na göre, yasama Meclisinin iki kanadı olacak ve böylece ülkede yaşayan bütün ulusların ve etnik

¹⁴² Babuna, a.g.e.

¹⁴³ Karatay, a.g.e., s.90.

¹⁴⁴ İlhan Uzgel, “Yugoslavya'nın Kuruluşu”, **TDP, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1980-2001**, Cilt II, ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 482.

grupların temsiline imkân sağlayacaktı. Halk Meclisi doğrudan yapılan seçimlerle belirlenecek, Milliyetler Meclisi ise Cumhuriyetlerden gelen temsilcilerden oluşacaktı.

Yugoslavya'da Tito önderliğinde tesis edilen sosyalist sistemin ilk yıllarında Stalin uygulamaları taklit edilmiştir. Ancak Tito, hem sosyalist ülkeler arasında dayanışma olmasını savunuyor hem de SSCB'nin uydusu olmak istemiyordu. Tito'nun dış dünyada Moskova'ya sağladığı destek, 1948 yılında Yugoslavya'nın Kominform'dan ihraç edildiği tarihe kadar sürmüştür.

SSCB ile Yugoslavya arasında anlaşmazlıklar vardı. *Kominform*: Komünist Partiler aralarında işbirliği sağlamak amacıyla kurulan Komintern'in 1943'de ortadan kalkmasının ardından aynı işlevi yerine getirmek amacıyla 1947'de kurulmuştur. Bu örgüt Stalin'in denetimi altında faaliyet göstermekteydi. Bükreş'te yapılan bir toplantıda Yugoslavya sınırları içerisinde bulunan Sovyet askeri danışmanlarına kötü davranıldığı gerekçesi ile Yugoslavya suçlanmış ve aynı zamanda Marksist-Leninist çizgiden saptığı öne sürülüyordu. Bu iddialar durumunda Stalin'in bir tek hedefi vardı, o da Tito ve Yugoslavya Komünist Partisi Politbürosunu ortadan kaldırıp doğrudan kendine bağlı bir kadroyu işbaşına getirmektir. Ancak Tito'nun karizması ve Yugoslavya'daki saygınlığı Stalin'in müdahalesini sonuçsuz bırakmıştır. Bu doğrultuda Yugoslavya Kominform'dan 1948'de ihraç edilmiştir.¹⁴⁵

İki taraf arasındaki bir diğer anlaşmazlık ise Balkan coğrafyası ile bağlantılıdır. Tito'nun hayalinde bir Balkan Federasyonu kurmak vardı. Bu Federasyonun içerisinde Bulgaristan, Arnavutluk ve hatta Romanya yer alacaktı ve Balkan coğrafyasında barış ve istikrar hâkim olacaktı. Stalin bu projeyi SSCB açısından düşmanca bir tutum olarak değerlendirmekteydi ve ona göre Yugoslavya Orta Avrupa'da Sovyet üstünlüğü açısından tehdit yaratacaktı.¹⁴⁶

Yugoslavya'nın Kominform'dan ihraç edilmesi Tito'yu Sovyet modeli ekonomi politika izlemekten uzaklaştırmamıştır. SSCB ile köprüleri attıktan sonra Yugoslavya'da Stalinci uygulamalar bir süre daha devam etmiştir. Yugoslav siyasal yaşamında "Stalin'den kopuk Stalinci dönem" olarak adlandırılır ve 1953 yılında sona erer.

¹⁴⁵ Ülger, *Yugoslavya Neden ...*, s.54-57.

¹⁴⁶ Oral Sander, *Balkan Gelişmeleri Ve Türkiye (1945-1965)*, A. Ü. SBF Yayınları, Ankara, 1969, s. 59.

Tito, 1950 yılında özyönetim uygulamasına başlamıştır. SSCB ve yandaşları tarafından yürütülen ideolojik savaşta, Tito, sosyalizmden sapmakla suçlanmıştır. Ancak Tito'ya göre özyönetim, sosyalizmden ayrılmayı simgelemiyor, aksine sosyalizmin insani taraflarını öne çıkarmaktaydı.

II. Dünya Savaşı'nın ardından kurulan Yugoslavya'da ideolojik boşluk, 1946 yılında SSCB modeli esas alınarak doldurulmuştur. 1948 yılında bu iki ülkenin yolları ayrılması sonucunda, Tito'nun sorunu SSCB den farklı olmak, fakat aynı zamanda sosyalist kalmaktı. Özyönetim, Yugoslavya'daki bu boşluğu doldurmaktaydı.¹⁴⁷

3.2. Yapılan Anayasal Değişiklikler ve Yugoslavya'yı Ayakta Tutma Çabaları

1963 yılında yeni Yugoslavya Anayasası yapıldığında Kosova için “özerk birim” tabiri “özerk bölgeye” çevrilmiştir. Cumhuriyetlerin onar kişi ile temsil edildikleri Federal Mecliste özerklerin de beşer milletvekili olmuştur. Yani Kosova ve Voyvodina, Sırbistan'a bağlılığının sürmesinin yanında aynı zamanda Federal birer birim olmuşlardır.¹⁴⁸

1966 yılından sonra Sırp lar Kosova'nın siyasi ve idari aygıtları üzerindeki hâkimiyetlerini kaybetmişlerdir. Kasım 1968'de Arnavut hoşnutsuzluğunun, Kosova'ya Cumhuriyet statüsü verilmesi için çağrıda bulunulan büyük gösterilerle serbestçe ifade edilmesine izin verilmiştir. Bu şekilde bir cumhuriyetin kurulması resmi olarak Kosova bölgesinin ve özellikle Makedonya'daki Arnavutların yaşadıkları bölgelerin komşu Arnavutluk ile birleşmesine giden yolun ilk aşaması olarak görülmüştür.¹⁴⁹

1968 yılında rejime karşı yapılan direnişlerin örneklerinden biri de “Hırvat Baharı” olarak adlandırılan akımdır. Hırvatlar, Yugoslavya içerisinde özerkliklerini savunmaktaydılar. Hırvat aydınları, Hırvat dilinin ayrı bir dil olarak kabul edilmesi için bir bildiri yayınlamışlardır. Bildiriyi imzalayanlar daha sonra Komünist Parti'den ihraç edilmişlerdir. Bu olayların ardından Hırvatistan Komünist Partisi'nin ulusal soruna yaklaşımını resmi olarak değiştirmede, ancak içten içe de kıpırdanmalar başlamıştı.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Ülger, *Yugoslavya Neden ...*, s.62.

¹⁴⁸ Karatay, a.g.e., s., 92.

¹⁴⁹ Malcolm, a.g.e., 275.

¹⁵⁰ Ülger, *Yugoslavya Neden ...*, s.67

1968 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile Kosova ve Voyvodina'ya cumhuriyetlerinkine benzer bazı yetkiler verilmiştir ve aynı zamanda Kosova'nın Arnavut bayrağı çekmesine izin verilmiştir. Tüm bu değişiklikler 1974 Anayasasına yansımıştır.

1974 senesinde Yugoslav Anayasası'nda yapılan kapsamlı değişiklikler sonucunda Yugoslavya'yı oluşturan altı kurucu cumhuriyete (Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya, Bosna-Hersek Makedonya ve Karadağ) ilaveten iki tam otonom bölge oluşturulmuştur. Sırbistan'ın altında kurulan bu iki özerk bölgeden biri kuzeyde Macarların yaşadığı ancak çoğunluğu oluşturmadıkları Voyvodina diğeri de Arnavutların toplam nüfusunun %90'ına ulaştığı Kosova idi. Otonom statü verilen bölgeler hukuki açıdan pek çok konuda kurucu cumhuriyetlerle eşit bir konuma getirilmiştir. Mesela bu özerk bölgeler Yugoslavya federal kurumlarında cumhuriyetlerle eşit konumda temsil hakkı elde etmişler ve bilhassa Yugoslavya Başkanlık Konseyi'nde tıpkı cumhuriyetler gibi veto hakkına sahip hale getirilmişlerdir. Ayrıca kurucu cumhuriyetler gibi bu bölgelerin de idari sınırları çizilmişti. Buna ilaveten bölgelerin iç yönetimlerinin tamamı kendilerine bırakılmıştı. Örneğin, hukuk sistemi, adliye, polis idaresi bölge yönetiminin kontrolündeydi. Her iki bölgenin de kendi parlamentosu ve kendi hükümetleri bulunmaktaydı. Parlamentolara kendi anayasalarını değiştirme yetkisi de verilmişti.¹⁵¹

1974 Anayasasına göre Yugoslavya altı federe cumhuriyet ve iki özerk bölge olarak yeniden biçimlendirilirken, Tito'nun amacı belliydi; Çokuluslu Yugoslavya'nın daha 1960'ların başında kendini gösteren etnik temelli siyasal krizleri aşmasının yolu, mevcut altı cumhuriyeti geniş yetkilerle donatmak ve ayrıca Arnavut ve Macar nüfusun yoğun olarak yaşadığı Kosova ve Voyvodina'yı, neredeyse cumhuriyetlerinkine benzer yetkilere sahip özerk bölgeler haline getirmekten geçiyordu.

Kosova ve Voyvodina "Cumhuriyet" olamazlardı, çünkü diğerlerin aksine Arnavut ve Macarların Yugoslavya dışında ana-devletleri vardı. Anayasaya göre federasyonun kurucu milletlerine tanınan *kendi kaderini tayin hakkı*, federe cumhuriyetlerin federasyondan ayrılma hakkını da içeriyordu. Ama Yugoslavya dışında anayurtları olduğu gerekçesi ile Yugoslavya içinde "millet" statüsü elde edemeyen

¹⁵¹ Ünal, a.g.m. s. 134.

Arnavutlar ve diğerk “milliyet”lerin (ulusal azınlık), tüm *narodlar* (halklar) için geçerli kendi kaderini tayin hakkını ayrılık yönünde kullanabilmeleri anayasal olarak söz konusu değildi. 1974 Anayasası çokuluslu Yugoslavya’nın toprak bütünlüğünü koruyabilmesi için bulunmuş en iyi düzenleme idi. Ama yükselen milliyetçilik sonucunda artık bugün ortada ne eski Yugoslavya var nede onun anayasası.¹⁵²

3.3. Tito’nun Ölümü

Yugoslavya, 1945’den 1980 e kadar 35 yıl boyunca Tito idaresi altında kalmıştır. Karizmatik kişiliği ve Yugoslavya sorununa objektif yaklaşımı nedeniyle Tito, Yugoslav halklarından destek görmüştür. Ülkede istikrarın devamı ile Tito arasında doğrudan bir bağlantı kurulmuştur. Tito işbaşında kaldığı dönemde Slav uluslarının ulusal kimliklerini aşmaları ve bunun yerine daha geniş bir Yugoslav kimliği benimsemeleri projesinde başarı kazanamamıştır.

Tito, Yugoslavya içerisinde en fazla nüfusa sahip olan Sırların diğerleri üzerinde tahakküm kurmasına engel olmuştur. Bu amaçla ortaya konan projelerden birisi de, Kosova ve Voyvodina’ya özerk statü verilmesi olmuştur.

Tito döneminde karar vericiler kadrosunun etnik aidiyeti dengeli dağılmıştır. Devlet Başkanı Tito, Hırvat kökenliydi, Dışışleri Bakanı olan Eduard Kardelj, Sloven, İstihbarat Teşkilatı Başkanı Aleksandar Rankoviç ise, Sırp’tı.

Yugoslavya’yı oluşturan uluslar ve halklar arasındaki dengeyi korumak için Tito’nun ölümünden sonra Kolektif Başkanlık Konseyi oluşturulmuştur. Bu durumda birer yıllık aralarla Cumhuriyet ve Özerk bölge liderleri Devlet Başkanlığı görevini üstleneceklerdi. Ancak bu sistem başarılı olmamıştır çünkü Tito’nun yeri doldurulamamıştır. 4 Mayıs 1980’de Tito’nun ölümü ile Yugoslavya’da yeni bir dönemin kapıları aralanmıştır.¹⁵³

¹⁵² Şule Kut, “Kosova, Milliyetçiliğin Kör Düğümü”, **Foreign Policy**, Sayı 3, İstanbul,1998, ss., 55-64, s. 56.

¹⁵³ Ülger, **Yugoslavya Neden ...**, s. 68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARARASI SİSTEMDE GÖRÜLEN YAPISAL DEĞİŞİKLİKLER VE YUGOSLAVYA’NIN DAĞILMASI

1. ÇİFT KUTUPLU SİSTEMİN DAĞILMASI VE ULUSLARARASI GÜVENLİK

Soğuk Savaş’ın bitimi global anlamda bölgelerin barış ve güvenlik alanlarına kesin ve drastik bir şekilde girmiştir. Son zamanlara kadar, uluslararası güvenlik sistemi, iki kutbun ideolojik kapsamlı sistemlerinin, olası bir nükleer saldırısı üzerine kuruluydu. Hızlı dünya değişimleri, özellikle malların, kapitalerin ve insanların daha kolay bir şekilde hareketi, Soğuk Savaş sırasında oluşturulan örgütlerin yeniden yapılanmalarını gerektirmiştir.

Daha başlarda açıklandığı gibi, Soğuk Savaş sırasında, uluslararası güvenlik, iki süper güç arasındaki olası nükleer saldırıyı engellemek amaçlı, silahların dengelenmesi üzerine kuruluydu. Diğer devletlerin egemenlikleri ise güçlerden birine bağlı olarak kalmakta ve diğer gücün saldırısına karşı kendini koruma altına almaktaydı. 1990’ların başlarına kadar uluslararası güvenlik genelde düşman tarafın rezistansına dayanmaktaydı ve Batılıların endişeleri iki blok arasında bir termonükleer çatışmanın olmasına dayanmaktaydı. Fakat Soğuk Savaş’ın bitimiyle beraber ve askeri ve politik blokların dağılması ile beraber uluslararası güvenlik eski tanımını bir anlamda kaybetmiştir. Artık bir tek tarafın tehdidi ile uğraşmak yerine oluşan yeni sistem içerisinde ve özellikle Sovyet Rusya’nın dağılmasıyla ortaya çıkan sistem de birçok tehditle karşı karşıya kalmıştır. Ayrımcılık ve aşırı milliyetçilik dünyada çatışmaların ortaya çıkmasına tohum ekmiştir. Self-Determinasyon ve ayrılma durumları gibi ortaya çıkan oluşumlar daha önceden belirlenmediği ve hazırlanmadığı, Yugoslavya’daki gibi kanlı olaylara zemin hazırlamıştır. Daha önceden ağır bir şekilde silahlanmış olan bir İmparatorluğun dağılması, bunun ardından bir sürü problemi olan yeni egemen devletin ortaya çıkması ve aynı zamanda Avrupa’da bulunan eski Sovyet bloğunun birçok üye

devletinin siyasal ve ekonomik yapılanmaları, uluslararası güvenlik alanında çok ciddi sorunlara yol açmıştır.¹⁵⁴

1.1. Doğu Avrupa'da Sosyalist Rejimlerin Yıkılması

Doğu Avrupa'daki sosyalist rejimlerin 1989 sonuna doğru teker teker yıkılmaya başlaması, Türkiye ve Yunanistan dışında, bu rejimleri benimsemiş olan Balkan ülkelerinde de etkisini göstermiştir.

Bulgaristan'da 35'yıldır iktidarda bulunan Todor Jivkov gitmiş yerine Dışişleri bakanı olan Petar Mladenov gelmiştir. Bulgaristan böylece daha yumuşak bir sisteme daha yumuşak bir geçiş yapmıştır.¹⁵⁵

Romanya ise Bulgaristan gibi yumuşak bir geçiş yapamamıştır. 25 yıldır iktidarda bulunan Nicolae Ceausescu bütün Doğu Bloğu'nu sarsan değişmeye direnince ayaklanma sonucu devrilerek ve kaçmaya çalışırken yakalanıp, ülke yönetiminde söz sahibi olan eşi Elena Ceausescu ile birlikte kurşuna dizilmiştir. Romanya'da değişme yanlılarının oluşturduğu ılımlı sol eğilimi Ulusal Selamet Cephesi İon İliescu liderliğinde yönetimi ele geçirmiştir.

Arnavutluk'ta Enver Hoca'nın 1985'te ölümünden sonra başa gelen Ramiz Alia 1990 başından itibaren bir dizi ekonomik-siyasal önlemler alarak bu değişimlerden etkilendiğini göstermiştir. Bu ülkede Nisan 1990'da başlayan gösteri ve ayaklanmalar sonucu hem dış politikada SSCB ve ABD ile ilgili ilişkiler kurmaya başlamıştır, hem de ülke içinde çok partili düzene geçilmiştir.

Yugoslavya'daki rejim değişikliği ise, bu ülkenin kendisine özgü yapısından dolayı, tüm bu ülkelerden daha farklı bir biçimde yaşanmıştır. Bu ülke zaten diğer tüm doğu Avrupa ve Balkan ülkelerinden gerek ekonomik yapısı*, gerek etnik yapısı ve federal sistemi, gerekse dış politikası açısından farklılık gösteriyordu. Dolayısıyla, zaten

¹⁵⁴ Claude Nicolet, "The Interrelationship Between the Evolution of Civil Society and Progress in Regional Security: The Case of the Balkans", www.iew.org/publications.nsf, 17 Ocak 2006.

¹⁵⁵ İlhan Uzgel, "Doğu Blokunda Sosyalist Rejimlerin Çöküşü Balkanlar ve Türkiye", **TDP, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1980-2001**, Cilt II, ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, ss. 480-498, s. 481.

* Burada dikkat çeken unsur, ekonomik yapının özyönetime dayalı olması ve 1960'lardan itibaren başlayan liberalleşmenin söz konusu olmasıdır.

hassas dengeler üzerinde duran Yugoslavya'da rejim değişikliğiyle birlikte, bir parçalanma sürecine de tanık olunmuştur.¹⁵⁶

1.2. Yugoslav Uyumunun Ortadan Kalkması

Yugoslavya'daki etnik ve siyasi hoşnutsuzluklar, bunların tabii sonuçları olarak patlak veren İç Savaşlar aniden başlamamıştır. Aksine belli bir tarihi süreci takip ederek önce yatay olarak gelişmiştir. Fakat daha sonra bunlar 1980'li yıllarda belirginleşerek, 90'ların hemen başında çıkan ve sonuçları itibariyle hal-i hazırdaki korkunç tabloyu hazırlayan İç Savaşlara neden olmuştur. Bu son aşama dikey aşama olarak bilinmektedir.¹⁵⁷

Bu isteklerin yatay halden dikey hale gelmesi Yugoslavya Devlet başkanı Tito'nun ölümünden sonra bu göreve getirilen Slobodan Miloşeviç zamanına rastlar. Miloşeviç Tito'dan çok daha farklı bir Yugoslavya hayaliyle yaşıyordu. Ortodoks inancına, komünizme ve Sırp ırkçılığına dayanan bir sentezle sistem içerisinde kalarak değişik bir yapılanma arzulamıştır. Miloşeviç'in bu niyetinin sezilmesi, dağılma sürecinin başlamasına neden olmuştur.

Miloşeviç ile başlayan dağılma sürecinin ilk ayağını, Kosova'daki hoşnutsuzluklar oluşturmuştur. Bunu sırasıyla Slovenya, Hırvatistan, Makedonya ve Bosna-Hersek takip etmiştir.¹⁵⁸

1.2.1. Kosova'daki etnik kırırdama

Tito'nun ölümünden sonra Kosovalı Arnavutlar arasında özerk bölge olarak kalmak yerine Yugoslavya içerisinde "yedinci kurucu cumhuriyet" olma eğilimlerinin gelişmeye başladığı gözlenmiştir.¹⁵⁹ Nitekim 1981 yılının Mart ayında Arnavut üniversite öğrencileri Kosova'nın başkenti Priştine'de, ekonomik koşulları protesto etme maskesi altında rejime karşı ilk gösterilerini düzenlemişlerdir. 2 Nisan 1981'de olaylar zirvesine ulaşmıştır. Artık "Kosova Cumhuriyeti" sloganları atılmaya başlanmıştır. Bunun üzerine Federal Hükümet tarafından bölgede üç ay sürecek olan

¹⁵⁶ a.g.m., a.y.

¹⁵⁷ Necmettin Alkan, **Dağılan Yugoslavya Mozaikinde BOSNA**, Beyan yayınları, İstanbul, 1995, s. 25.

¹⁵⁸ e.g.e., s. 26.

¹⁵⁹ Ünal, a.g.m., s. 134.

sıkıyönetim ilan edilmiştir. Federal düzeydeki emniyet güçleri bir araya getirilerek olaylar çok sert bir şekilde bastırılmıştır.¹⁶⁰

Kosova'daki gösteriler 1980'lerin ikinci yarısında da devam etmiştir. Kosova'daki gelişmelerin Makedonya'daki Arnavutlar ve Bosna-Hersek'teki Müslümanlar arasında ayrılıkçı eğilimleri körükleyeceği kaygısını dile getiren Sırbistan yönetimi, kendi anayasasında değişiklik yapma hakkını federal düzeyde savunmaya başlamıştır. Sırbistan'ın bu talebinin gerisinde Kosova ve Voyvodina'nın federal yönetimle ilişkisini sınırlama ve denetim altında tutma düşüncesi vardı. Voyvodina liderliği Sırbistan'ın anayasasında değişiklik yapmasına karşı olduğunu açıklamıştır.¹⁶¹

Bunun üzerine Kosova Sırpları, Voyvodina'nın başkenti Novi Sad'da diğer Sırpların da desteği ile gösteri düzenlemişlerdir Arnavutlar ise misilleme olarak Priştine'de 100 kişinin katıldığı bir gösteri düzenlemiştir. Sırplar kısa zamanda buna karşılık vermişlerdir: "Kosova Sırplarına yönelik baskılara son verilmesi" amacıyla Belgrad'ta düzenlene gösterilere 1 milyon kişi katılmıştır. Azem Vlasi, Kaçuşa Yaşari gibi üst düzey yöneticileri görevlerinden alınmıştır. Tüm bunların sonucunda ise Kosova Parlamentosu Sırpların denetimine girmiş ve 23 Mart 1989'da yapılan oylamada otonomi statüsüne son veren anayasa değişikliği onaylanmıştır.¹⁶²

Artık Yugoslavya dağılma süreci içerisinde hızla yuvarlanmaya başlamıştır. Fakat bölgeyi yakından izleyen hemen herkes savaşın Kosova'da patlak vereceğini tahmin ederken, bilindiği gibi savaş önce Slovenya'da başlamıştır. Oradan ise süratle önce Hırvatistan'a sonra da Bosna'ya yayılmıştır.¹⁶³

1.2.2. Yugoslavya mozağinde ilk kopan kare: Slovenya

Slovenya, Yugoslavya'nın en batısında yer alan ve Orta Avrupa ile sınırı olan bir ülke konumunda idi. Bu coğrafik konumun kendisine sağladığı bazı faydaları vardı. Bunlardan ilk akla gelenlerden biri, özgürlükçü ve demokratik isteklerin çok çabuk

¹⁶⁰ Emir Türkoğlu, "Kosova Arnavutlarının Milliyetçiliği", **Balkan Diplomasisi**, ed. Ömer E.Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Asam Yayınları, Ankara, 2001, ss. 103-130, s. 113.

¹⁶¹ İrfan Kaya Ülger, "Sırplar'a Göre Kosova Sorunu", **Avrasya Dosyası**, Sayı 1-2, Cilt 4, İlkbahar-Yaz, Ankara, 1998, ss. 162-174, s. 166.

¹⁶² a.y.

¹⁶³ Ünal, a.g.m., s. 136.

gelişip, tabanda yer bularak eylem halini almasıydı. Nitekim Yugoslavya'dan ayrılan ilk üye devlet olması tesadüf olmasa gerek.

1991 yıllarının başlarında Slovenya Yugoslavya'dan ayrılma isteğini açık bir şekilde telaffuz etmeye başlamıştır. Bunun ardından Slovenya Parlamentosu, bağımsız silahlı kuvvetlerin oluşturulmasını öngören bir yasayı kabul etmiştir. Kısa bir süre sonra da, Cumhuriyet sınırlarında gümrük merkezleri oluşturmuştur. 25 Haziran 1991'de Slovenya tek taraflı olarak Yugoslavya Federasyonundan ayrıldığını duyurmuş ve bağımsızlığını ilan etmiştir.¹⁶⁴

Slovenya'nın bağımsızlık kararına Belgrat'ın tepkisi tahmin edileceği gibi oldukça sert olmuştur. Slovenya'nın bu tür davranışlarını geçersiz kabul ederek, Federal Ordu'ya bağlı 200 askeri ve polisi, Slovenya'nın işgal ettikleri sınır karakollarını geri almak ve ilan edilen sınırları tekrar Yugoslavya sınırlarına dahil etmek için bu bölgelere göndermiştir. Fakat Sırpları büyük bir sürpriz bekliyordu. 32 bin kişiden oluşmuş ve iyi şekilde organize edilmiş bir Sloven ordusuyla karşılaşmışlardır. Brioni Anlaşması ile Federe Ordu'nun üç ay içerisinde Slovenya'dan çekilmesi kararlaştırılmıştır. Bu anlaşmanın manası ise, Slovenya'nın Yugoslavya'dan ayrıldığının Sırp tarafından resmen tanınmasıdır.¹⁶⁵

1.2.3. Slovenya'yı Hırvatistan takip ediyor

Zagreb Parlamentosu, 25 Haziran 1991'de Hırvatistan'ın bağımsızlığını ilan etmiştir. Bağımsızlık ilanından sonra Federal Ordu ilk defa 13 Temmuz'da Vukovar bölgesini havadan bombalamıştır. Kara kuvvetleri ise Ağustos 1991'de Hırvatistan'a girmiştir. Bu arada Hırvatistan'ın Krayina bölgesindeki Sırp, Sırpların hâkim olduğu Federal Ordu'nun desteği ile şiddetli çarpışmalar sonunda, çoğunlukla Sırpların oturduğu bölgeler başta olmak üzere, Hırvatistan'ın üçte birini denetim altına almışlardır.¹⁶⁶ Kısa bir süre sonra Hırvatistan Sırpaları Doğu ve Batı Slavonya'yı ve Krayina'yı içeren “ Bağımsız Sırp Krayina Cumhuriyeti”ni ilan etmişlerdir.

¹⁶⁴ Keesing's Contemporary Archives, 1990, s. 38324

¹⁶⁵ Alkan, a.g.e., s. 31-35.

¹⁶⁶ Milovan Baletić, Croatia 1994, Zagreb, 1994, s. 84.

BM barış gücü askerleri ülkeye gelerek bu bölgeye yerleşmişler ve ateşkes anlaşması imzalanmasını sağlamışlardır, ancak bu çabalar iki taraf arasındaki çatışmaların sürekli olarak alevlenmesini engelleyememiştir. Bu arada Hırvat ordusu hızla silahlanarak önce “*Yıldırım*” harekâtı (Bliyeşak) ile Batı Slavonya’yı, ardından ise “*Fırtına*” (Oluja) harekâtı ile işgal edilen topraklarını geri almışlardır. Sonuçta bu savaş Hırvat ve Sırp toplumları arasında kolay kolay düzelenmeyecek bir nefret ve güvensizlik duygusu inşa etmiştir.¹⁶⁷

1.2.4. Makedonya’nın ayrılması

8 Eylül 1991 yılında, Yugoslavya’da İç Savaş sürerken, Makedonya Meclisi referandum kararı almıştır. “Bağımsızlık Referandumu” %95,4’lük bir oranla bağımsızlıktan yana sonuç vermiş ve bunun ardından 17 Eylül’de parlamento Makedonya Cumhuriyeti’nin bağımsızlığını dünyaya resmen ilan etmiştir.¹⁶⁸ Diğer federe devletlere nazaran, Yugoslavya’dan savaşız, barışçıl yollarla ayrılan tek cumhuriyet Makedonya olmuştur. Bu başarısını Makedonya büyük ölçüde, o dönemin Cumhurbaşkanı olan Kiro Gligorov’a borçludur.

Yugoslavya’nın dağılma süreci içinde Makedonya’nın bağımsızlığını kazanması, yeni “Makedonya Sorunu”nu ortaya çıkarmıştır. Bulgaristan Makedonya’yı tanıır ama* artı bir Makedon ulusu tanımazken, Yunanistan bu ülkenin adına, anayasasına, tarihine, bayrağına, parasındaki simgelere kadar, aslında varlığına itiraz etmektedir. Sonunda ABD’nin arabuluculuğuyla Eylül 1995’te New York’ta yapılan bir anlaşmayla Makedonya bayrak, anayasa ve isminde Yunanistan’ın dayattığı şekilde bazı değişiklikler yapmış ve BM’ye “Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya” adıyla üye olmuştur.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Pınar Yürür, “Tarihi Süreç İçerisinde Hırvatistan Dış Politikası”, **Balkan Diplomasisi**, ed. Ömer E.Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Asam Yayınları, Ankara, 2001, ss. 205-225, s. 213.

¹⁶⁸ M. Murat Hatipoğlu, „Kuruluşundan Günümüze Makedonya Cumhuriyeti’nin Dış Politikası ve Balkan Ülkeleriyle İlişkileri (1991-2000)“, **Balkan Diplomasisi**, ed. Ömer E.Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Asam Yayınları, Ankara, 2001, ss. 165-181, s. 169.

* Türkiye, Bulgaristan, Rusya gibi birçok sayıda ülke, bu ülkeyi “Makedonya Cumhuriyeti” olarak tanımaktadır.

¹⁶⁹ İlhan Uzgel, “Makedonya Sorunu“, **TDP, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1980-2001**, Cilt II, ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, ss. 495-517, s. 504.

1.2.5. Bosna-Hersek'in ayrılması

Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlık mücadeleleri devam ettiği sırada, Bosna-Hersek'teki eylemler de siyasi bir harekete dönüşmüştür. 29 Şubat 1992 yılında yapılan halk oylamasında %99'luk çoğunlukla bağımsızlık kararı alınmıştır. 1 Mart 1992 ayında ise Müslüman-Sırp İç Savaşı başlamıştır. Bu kanlı savaş tam dört yıl sürmüş ve ancak uluslararası güçlerin (gecikmeli de olsa) devreye girmesiyle sonuçlanmıştır.¹⁷⁰

Dayton Anlaşmasıyla birlikte Bosna-Hersek devleti Republika Sırska ve Bosna-Hersek Federasyonu olmak üzere iki ayrı entiteye bölünmüştür. Boşnak, Sırp ve Hırvatlardan müteşekkil üçlü cumhurbaşkanlığı sisteminin kurulduğu Bosna-Hersek'te, savaş öncesinde var olmayan ayrı bir Sırp devleti ihdas edilmiştir. Tüm bunların üzerinde ise uluslararası gücün temsilcisi belirleyici bir konumda bulunmaktadır.¹⁷¹

Uluslararası güçlerin geç devreye girmesinin nedenlerini ve sonuçlarını daha aşağıda ayrıntılı bir şekilde ele alacağız.

1.2.6. Yeni Yugoslavya (Sırbistan - Karadağ)

Slovenya ve Hırvatistan'ın ardından Makedonya ve Bosna-Hersek'in de bağımsızlık ilan etmesiyle beraber, Yugoslavya'dan geriye sadece Sırbistan ve Karadağ kalmıştır. Bu iki Cumhuriyet arasında 27 Nisan 1992'de kabul edilen yeni bir anayasa ile federasyon kurulmuştur. Cumhuriyetlerim eşitliği temeline dayanacak ve aynı anda görev yapacak olan Cumhurbaşkanı ve Başbakan farklı Cumhuriyetlerden olacaktır.

1992 Mayıs ayında yapılan seçimlerde Sırbistan Sosyalist Partisi başarı kazanmıştır. Şeşely'in ise liderliğini yaptığı Sırp Radikal Partisi ana muhalefet parti olmuştur.

Tito'nun kurduğu Yugoslavya'dan bakiye kalan Sırbistan ve Karadağ, kendi aralarında Yugoslav federasyonu kurmuşlardır. Ancak bu federasyon üçüncü Yugoslavya değil, bir Sırp devleti olmuştur.¹⁷²

¹⁷⁰ Alkan, a.g.m., s. 40.

¹⁷¹ Yusuf Armağan, "Balkanlar: Balkanlar'daki son komşumuz: Amerika!", <http://www.dusuncegundem.com/sayi-26/balkanlar-balkanlardaki-son-komsumuz-amerika.html>, 22 Mayıs 2007

¹⁷² Ülger, *Yugoslavya Neden*, s. 134-136

2. ULUSLARARASI TOPLUMUN İKİLEMİ VE DEVREYE GİRMESİ

Avrupa Birliği'nin Balkanlar'a yönelik bir politika yürütmeye başlamasının temellerini Ortak Dış ve Güvenlik Politikası yapılandırması çalışmalarında görmek mümkündür. AB'nin ODGP oluşturma konusundaki ciddi çalışmalarına Soğuk Savaş'ın sona ermesi döneminde rastlanmaktadır. Bu dönemde Avrupa'nın doğusu ve güneyinde meydana gelen politik gelişmelerle Avrupa Topluluğu üyesi devletler, dış politikalarında ortak bir bilince doğru yönelme gerekliliği duymuşlardır. Bosna ve Kosova krizlerinin yaşanmasından sonra bu ihtiyaç daha açık ve karalı bir şekilde biçimlendirilmeye çalışılmıştır. Meydana gelen her yeni krizle bu ihtiyacın aciliyeti daha kesin olarak ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaca cevap verme isteği, yeteri derecede ortak bir bilincin oluşmamasından ve farklı milli çıkarların gözetilmesinden dolayı tam olarak ortaya konulamamıştır.¹⁷³

AT Yugoslavya bunalımının ilk aşamasında kararsız bir tutum sergilemiştir. 1991 yılı Haziran ayında Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlık ilan etmesinin hemen ardından Federal Ordu'nun müdahalesi ile çatışmalar başladığında AT bir açıklama yaparak "Yugoslavya'nın toprak bütünlüğü"nü desteklediğini bildirmiştir.

AT Yugoslavya krizinin Hırvatistan-Sırbistan çatışmaları şeklinde cereyan eden birinci aşamasında bir yandan gözlemci göndererek durumu kontrol etmeye, öte yandan savaşan taraflar arasında arabuluculuk yapamaya özen göstermiştir. Bu önlemlerin etkili olmadığı ortaya çıkınca, ekonomik yaptırım kararlarının uygulanması tartışmaya açılmıştır.¹⁷⁴

Federal Ordu desteğindeki Sırların Hırvatistan'a saldırması ile 1991 ortasında başlayan çatışmalar aralıklarla devam ederken AT'nin önerisi ile savaşan taraflar 5 Kasım'da Lahey Barış Konferansı'nda bir araya gelmiştir. Konferansta AT'nin Yugoslavya'yı oluşturan Cumhuriyetlerin mevcut sınırlarının uluslararası sınır olmasını öngören siyasi çözüm önerisi, ekonomik yaptırım tehditlerine rağmen Sırbistan

¹⁷³ Başak Kale, "Avrupa Birliği'nin Balakn Politikası: Çelişkiler İçinde Bir Yanılsama?", **Balkan Diplomasisi**, ed. Ömer E.Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Asam Yayınları, Ankara, 2001, ss. 293-311, s. 293.

¹⁷⁴ Ülger, "Ortadoğu Sorunu" ve ..., a.y.

tarafından kabul edilmemiştir. Konferansın başarısızlığı üzerine, AT tarafından diplomatik çabalara ek olarak ekonomik yaptırımların uygulanması kararı alınmıştır.

Konferansın ardından çatışan taraflar arasında tampon bölge oluşturulması ve buralara barış gücü askerleri yerleştirilmesi önerilmiştir. Bu konuda AT tarafından bir eylemde bulunulmazken çatışmaların yoğunlaşarak devam etmesi üzerine BM Güvenlik Konseyi, Kasım ayı sonunda Yugoslavya'ya Barış Gücü gönderme kararı almıştır. Öte yandan 12 Kasım 1992'de Avrupa Siyasi İşbirliği çerçevesinde konu tartışılmış ve AT Yugoslavya'ya ekonomik yaptırım kararı almıştır. Söz konusu kararın içeriği şu şekildedir:

- Yugoslavya'nın AT ile imzalamaya hazırlandığı ticaret ve işbirliği anlaşmasının dondurulması,
- Tekstil limitlerinin düşürülmesi,
- Silah ambargosu ve petrol ambargosu için BM'ye çağrı yapılması,
- Yugoslavya'nın PHARE programından yararlanan ülkeler listesinden çıkarılması,
- G-24 forumundan çıkarılması.

Yugoslavya krizinde AT için dönüm noktası Vukovar kentinin düşmesi olmuştur. Kentin Sırpların eline geçmesinden sonra AT tarafından yapılan açıklamada "koşulların oluşması halinde", Yugoslavya'dan ayrılan cumhuriyetlerin 15 Ocak 1992'den itibaren tanınabileceği ifade edilmiştir. Bu çerçevede bağımsızlık ilan eden cumhuriyetlerin tanınma yeterliliklerini saptamak için Fransız hukukçu Robert Badinter başkanlığında bir komisyon kurulmuştur. Komisyonun görevi, bağımsızlık ilan eden ülkelerin ekonomik yeterliliklerini ve insan hakları ve demokrasi bakımından içinde buldukları durumu saptamak olarak belirlenmiştir.¹⁷⁵

AT üye ülkelerinin kesin olarak inandıkları bir gerçek vardı ki o da AT üyesi devletlerin ferdi hareketlerinin oluşturulmaya çalışan ortak dış politika girişimlerinin altını oymasının kaçınılmaz olacağı gerçeği idi. Ancak 1 Temmuz 1991 tarihine Almanya Başbakanı Helmut Kohl'un self-determinasyon hakkının tanınması

¹⁷⁵ a.g.m., a.y.

gerektirdiğini açıklaması ile ortak cephe dağılmıştır.¹⁷⁶ Dolayısıyla Almanya 23 Aralık 1991’de daha önce bağımsızlık ilan eden Hırvatistan ve Slovenya’yı tanımıştır. Böylece Yugoslavya’nın çözülmesinin geri dönülmez bir noktaya ulaştığı ortaya çıkmış he mde aynı zamanda AT ortak dış politikasının zayıflığı gösterilmiştir.¹⁷⁷

Bu tanımayla ilgili Almanya’da dışa yansıyan genel anlayış eğer Almanlar *self-determinasyon* hakkı sayesinde kendi birliklerini gerçekleştirdiyseler aynı hak Hırvatistan için neden tanınmamalıdır şeklindedir. Ayrıca Almanya’nın partnerlerini bu yönde ikna etmesi gerektiği düşünülmektedir. Alman davranışları AB içerisinde büyük bir kızgınlık ve karışıklık yaratmıştır. Almanya’nın Balkanlar için revizyonist bir perspektif geliştirdiği noktada şüpheler uyanmıştır. Fransız basınına göre Almanya büyük güçler arasında yerini alarak bir dünya politikası geliştirmeye başlamış ve bunu göstermek için de hiç duraksamamaktadır.¹⁷⁸ Almanya bu konuda Fransa, İngiltere ve ABD’nin görüşlerine karşı gelerek, meydan okuma cesaretini göstermiş ve bu Almanya’nın dış politikasında radikal bir değişiklik olarak algılanmıştır. İki Almanya’nın birleşmesinden sonra yürüttüğü dış politikada Almanya, çok daha aktif ve özerk bir rol üstlenmiş ve bunu her fırsatta göstermekten çekinmemiştir.¹⁷⁹

Bu bağlamda İngiltere’nin politikalarına bakacak olursak, İngiltere’nin Yugoslavya’ya karşı yürüttüğü politikanın en fazla tartışmaya yol açan noktası Slovenya, Hırvatistan ve Bosna-Hersek’in tanınması konusu olmuştur. Krizin başlangıcında Mayıs 1991’de toprak bütünlüğü konusunda ısrarcı davranırken, aynı yılın Temmuz ayına gelindiğinde; toprak bütünlüğünün sağlanması konusunda ilk şüphelerini açıklamak durumunda kalmıştır. Her ne kadar diğer AT üye ülkelerini kendisi uyararak, politik bir çözüme ulaşmadan erken tanıma kararının cumhuriyetler arasında şiddete neden olabileceğini belirtmişse de, İngiltere, 15 Ocak 1992 tarihinde Slovenya ve Hırvatistan, 7 Nisan 1992 tarihinde de Bosna-Hersek’i tanımıştır.

Krizin ortaya çıkmasını takip eden uzun bir süre boyunca, ABD, bu bölge ile olan ilgisini net olarak ortaya koymamıştır. Bu yüzden Yugoslavya sorunu Avrupa’ya

¹⁷⁶ Dursun Aslan, “Soğuk Savaş Sonrası Almanya“, **Avrasya Dosyası**, Cilt-5, Sayı :4, Kış-1999, ss, 101-112, s. 106.

¹⁷⁷ Ülger, “**Ortadoğu Sorunu**” ve ..., a.y.

¹⁷⁸ Aslan, a.g.m., s. 107.

¹⁷⁹ Kale, a.g.m., s. 300.

bırakılmıştır.¹⁸⁰ Ancak o dönemde Soğuk Savaşın sona ermesinden kaynaklanan uluslararası dengelerin değişikliği ve uluslararası örgütlerin bu gibi krizlerde ne gibi ve ne kapsamda rol oynayacakları da belirsizlik halindeydi. AGİK, NATO, BAB ve AT bu krizde, hangi konularda işbirliğine giderek, hangi konularda farklı görevler üstleneceklerine ilişkin belirsizliği yok edememişlerdir. AT devletleri'nin diplomatik ve siyasi tepkilerinin hız ve nitelik farklılıkları AT'nin ortak bir dış politika ekseninde hareket etmediğinin bir göstergesidir. Tüm bunların sebebi olarak, AT'nin politik önceliklerinin farklı olması, ortak ve tutarlı bir dış politikanın olmaması, bu politikayı oluşturabilecek araçlardan topluluğun yoksun olması ve son olarak krizin boyutlarının ve etkisinin geç anlaşılması sayılabilir.¹⁸¹

ABD'nin bölgeye girmesi ile beraber bölgede yaşanan gelişmelere aşağıda ayrıntılı olarak değinilecektir.

3. BOSNA SAVAŞI VE ULUSLARARASI TOPLUMUN TUTUMU

Bosna-Hersek 29 Şubat 1992'de bağımsızlığını ilan etmiş ve 1 Mart 1992'de Bosna'da dört yıla yakın sürecek bir İç Savaş başlamıştır. Bu savaş başta Sırp-Boşnak savaşı niteliğini taşımaktaydı. 1993 yılına gelindiğinde, Bosna-Hersek etnik yapısı dolayısıyla bir taraftan Yugoslavya Federal Cumhuriyeti, diğer taraftan da Hırvatistan saldırılarına maruz kalmaya başlamıştır.¹⁸² Çatışmalar bütün şiddetiyle devam ediyordu, ama daha önce de belirttiğimiz gibi bölge bir bakıma AB'nin etki alanına bırakılmıştı dolayısıyla, konunun çözümüyle ilgili AB içerisinde ortak bir uzlaşma yoktu.

ABD ise daha önce de belirttiğimiz gibi, Balkanlardaki bunalımın ilk safhasında Körfez bölgesinde sağladığı kesin üstünlük karşılığı Doğu Avrupa'nın, NATO'yu genişletme operasyonları dışında, genelde Avrupa'nın özelde ise Almanya'nın etki alanına kaymasına sınırlı bir şekilde göz yummuştur. Bu çerçevede Avrupa-içi çelişkilerin nabzını son derece soğukkanlı bir diplomasi ile tutan ABD bu karşı

¹⁸⁰ Tufik Burnazoviç, „Bosna Örneğinde ABD'nin Balkan Siyasetini Anlamak,“ Çev: Emir Türkoğlu **Balkan Diplomasisi**, ed. Ömer E.Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Asam Yayınları, Ankara, 2001, ss. 279-291, s. 281.

¹⁸¹ Kale, loc.cit., s., 297.

¹⁸² Burnazoviç, loc.cit., s., 282.

hamlelerin Balkanlar üzerindeki etkisini 90'lı yılların başlarından itibaren yakın takibe almıştır.¹⁸³

Nitekim Almanya'nın bu dolaylı etki alanı bölüşümünün sonucunda Yugoslavya'nın bölünmesi sürecini bir süper devlet adayı psikolojisi ile yürütmesi ve etki alanını Slovenya ve Hırvatistan üzerinden Adriyatik'e doğru genişletmesi Avrupa-İç dengeleri harekete geçirmiştir. BM Güvenlik Konseyi kararı ile devreye giren İngiliz-Fransız bloğu, klasik Germen-Slav rekabetini dengeleyen üçüncü bir unsur olarak Bosna'daki statünün Sırbistan lehine devamını sağlayan müdahale karşıtı bir politika takip etmeye başlamıştır. Avrupa'da artan Alman etkisinden kaygı duyan İngiliz-Fransız diplomatik ve askeri misyonu bir denge unsuru olmanın tabii psikolojisi içinde risk üstlenmeksizin bunalımı uzun döneme yayarak dondurma taktiğini izlemiştir. Bosna'daki etnik kıyıma dayanan statükonun hukukileşmesini isteyen Rusya'nın desteğini kazanan bu politika Bosna'daki katliamın iki yıl süre ile seyredilmesi sonucunu doğurmuştur.¹⁸⁴

Bu arada şüphesizdir ki Ruslar ve Sırlar “etkinlik alanlarının artması” yönündeki arzularının gerçekleşebilmesi için “ Hıristiyanlığı ve Ortodoksluğu” bir araç olarak kullanmışlardır. Fakat İngiltere'nin “ Müslüman bir Saraybosna'ya” el altından karşı çıkmasını yalnızca “Hıristiyanlığın korunması” düşüncesine bağlamak mümkün değildir. Zira Balkanlar'da Rus etkinliğinin artışı İngiliz dini duygularından çok “siyasi çıkarlarıyla” ilgili olmak durumundaydı. NATO kararının alınması sırasında neredeyse tamamen devre dışı tutulan Rusya niçin bir anda problemin en etkin taraflarından biri haline gelmiştir? Bu sürecin, özellikle İngiliz Başbakanı'nın Rusya'yı ziyaretinden hemen ardından büyük bir ivme kazandığı da unutulmamalıdır.¹⁸⁵

Son yıllarda Avrupa'da giderek artan bir etkinlik grafiğine sahip olan Almanya, daha önce de belirtildiği gibi, Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınması sırasında sergilediği aktif politikayla Balkanlarda nüfuz sahasını arttırmıştır. Almanya'nın bu önlenemez yükselişini kendi siyasi gücüyle dengeleyemeyen İngiltere özellikle Yugoslavya krizi sırasında, bir denge unsuru olarak Rusya'yı kullanmak istemiştir.¹⁸⁶

¹⁸³ Davutoğlu, a.g.e., s. 294.

¹⁸⁴ a.g.e., s., 295.

¹⁸⁵ Ahat Andıcan, **Değişim Sürecinde Türk Dünyası**, Emre Yayınları, İstanbul, 1996, s. 248-249.

¹⁸⁶ a.g.e., s. 249.

Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemde ortaya çıkmakta olan yapıda, ABD'nin askeri gücü kabul ediliyor ama ABD'nin bu gücü kullanmaktaki kararlılığı konusunda giderek artan bir endişe yaratmıştır. Başarısız devletler konusu ile ilgili olarak, alternatif çözümler inanılabilirliğini yitirdikçe ABD üzerindeki odaklanma artmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle bir örgüt olarak BM'den daha fazla şeyler beklenmeye, ona daha fazla umut bağlanmaya başlamıştır. BM her ne kadar birçok yerde takdirle karşılanacak çalışmalar yürütmüş ise de, bazı başarısızlıkları (özellikle Ruanda ve Yugoslavya'da ki gibi) bu örgütün maddi ve kültürel sınırlarını ortaya koydu. Ve bütün kurumları ve gücüne rağmen Avrupa'da Yugoslavya'nın dağılmasına yol açan sorunları çözmekte başarısız olmuştur. Bu durumda ABD'nin olayların içine çekilmesi ve Yugoslavya'nın dağılmasına neden olan savaşı geride kalan parçaları bir araya getirecek (ilk önce Bosna ve Hersek, sonra Kosova) ve barışa arabuluculuk yapacak tek güç olarak görülmesi ABD'nin "kaçınılmaz bir güç" olduğu kavramının gelişmesine yardımcı olmuştur.¹⁸⁷

Bosna savaşı son vermeye yönelik AB girişimlerinden memnun olmayan ABD hükümetinin Boşnak ile Hırvatlar arasında barışı sağlamak amacıyla tarafları bir araya getirmesi sonucunda, Washington Anlaşması imzalanmıştır. 1994 yılında imzalanan bu anlaşmanın doğrudan sonucu, Bosna-Hersek Federasyonu'nun kurulması olmuştur.¹⁸⁸ Bundan sonra artık ABD'nin bölgeye el attığını söyleyebiliriz.

Bosna Savaşı boyunca siviller kitlesel bir şekilde hayatlarını yitirmişlerdir. Boşnaklara, dünya kameraları önünde, soykırım uygulanmıştır. Bundan sonra Clinton yönetimi bu ülke ve bütün bölge ile ilgili ABD politikasının yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacını duymuştur. Clinton daha önce, ABD Devlet Başkanlığı seçimleri için, Demokrat Parti'nin adayı olarak ortaya çıktığında, düzenlenmiş olan seçim kampanyalarında, seçilmesi durumunda öncelik vereceği sekiz konudan yedincisinin Bosna-Hersek sorunu olduğunu duyurmuştu. Ancak seçimleri kazanan Clinton vermiş olduğu sözü derhal uygulamaya koymamıştır.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Dana H. Allin , „Müdahale Tartışması“, <http://www.nato.int/docu/review/2002/issue4/turkish/art1.html#top>, 13 Eylül 2005

¹⁸⁸ Amer Kapetanoviç, „Bosna-Hersek'in On Yıllık Dış Politika Tecrübesi“, Çev: Emir Türkoğlu, **Balkan Diplomasisi**, ed. Ömer E.Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Asam Yayınları, Ankara, 2001, ss. 183-204, s. 190.

¹⁸⁹ Burnazoviç, a.g.m., s. 281.

ABD yetkilileri, ancak Srebrenica trajedisinden sonra, yani 1995 yılının trajik yazında, ABD'nin NATO içindeki üstünlüğünü göstermek ve Clinton'un konumunu güçlendirmek için, Bosna-Hersek'e ABD askerlerinin gönderilmesinin riskli olmadığını ABD Kongresi'ne açıklamaya çalışmıştır. Bununla beraber ABD, Avrupa'da kendisi olmadan karar verme sürecinin bittiği mesajını vermiştir. Yani, ABD Avrupa'da olduğu gibi Balkanlar'da da üstün bir güç olduğunun itiraf edilmesi gerektiğini, Avrupalıların Hırvatistan ve Bosna-Hersek'teki savaş ile ilgili dört yıl içerisinde yaptıkları yetersiz kılarken, kendisinin Balkanları yönetebileceğini belirtmiştir.¹⁹⁰

21 Kasım 1995 yılında imzalanan Dayton Barış Adlaşması Bosna'da barışı sağlamış, ancak dünyanın en karmaşık hukuki ve siyasi sistemini de beraberinde getirmiştir. Başta ABD olmak üzere, dünya diplomasisi Bosna konusunda stratejik hatalar yapmaya devam etmiştir. Diğer taraftan Bosnalı temsilciler sözleşmelere fazla düşünmeden imza atmışlardır. Ne pahasına olursa olsun, Bosna'daki savaşa son vermeye çalışan uluslararası topluluğun bütün anlamsız çözümleri kabul edilmiştir. Ve her şeyden önce, dünyada anayasası bir anlaşmanın eki* olan tek devlet Bosna Hersek'tir.¹⁹¹

Bu bağlamda, Bosna bunalımını son derece etkin bir diplomasi için kullanan ABD hem Avrupa'nın bunalım çözme ve güç kullanma konusundaki zaafalarını ortaya koymuş, hem de ABD ve NATO olmaksızın Avrupa'nın iç güvenlik meselelerinin çözülemeyeceğini göstererek fiili olarak bölgeye girme şansı elde etmiştir. Dayton sürecinden sonra da NATO, AB'nin ekonomik olarak yayıldığı her alana, bir güvenlik unsuru olarak girmeye başlamıştır, yani Avrupa'nın ekonomik etki alanının güvenliği NATO ve ABD'nin fiili gücü ile sağlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Bosna'yı tanımlanması güç bir politik varlık haline getiren Dayton Barış Anlaşması nihai bir çözüm değil, küresel rekabetin bölgesel bunalım alanlarına yayılmasını kontrol eden geçici bir bunalım erteleme operasyonu olarak görülebilir¹⁹²

¹⁹⁰ a.g.m., s. 281-283.

* Bosna-Hersek anayasası, Dayton Andlaşması'nın 4 no'lu ekidir; daha geniş bilgi için bkz: <http://www.bihpress.com>.

¹⁹¹ Kapetanoviç, a.g.m., s. 193.

¹⁹² Davutoğlu, a.g.e., s. 295-296.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARARASI SİSTEMDEKİ YENİ GÜVENLİK YAPILANMASI BAĞLAMINDA KOSOVA SAVAŞI, SONRASI VE NİHAİ STATÜSÜ SORUNU

1. SOĞUK SAVAŞ SONRASI KOSOVA SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI

Sırbistan Devlet Başkanlığı görevine gelir gelmez Miloseviç'in yaptığı ilk iş, Sırbistan'a bağlı bulunan Kosova ve Voyvodina özerk bölgelerinin özerkliklerini iptal etmek olmuştur. Bu ilk icraatı Miloseviç'in takip edeceği stratejinin başlangıç adımlarını teşkil etmekteydi ve yakın gelecekte Eski Yugoslavya topraklarını kan gölüne çevirecek Sırp saldırganlığının ilk işaretlerini vermektedir. Miloseviç, Sırbistan'a bağlı bu iki özerk bölge üzerinde tam denetim kurmak amacındaydı. Böylece ilk aşamada resmen Sırbistan'a ait bölgelerin işi bitirerek Büyük Sırbistan'a uzanacak yolda kolay elmaların sepete atılması hedeflenmekteydi ve bu hedefe de kolaylıkla ulaşıldı. Kosova ve Voyvodina'nın anayasal güvence altındaki özerk yönetim hakları ellerinden alınmıştı.¹⁹³

Bu dönemde yaşanan eşzamanlı gelişmeler arasında sağlıklı bir neden-sonuç ilişkisi kurmak güç görünmektedir. 1989'dan sonra, Arnavut çalışanlar yaygın bir biçimde işten çıkarılmış; Kosova ekonomisinin % 90'ını oluşturan ve "sosyal olarak korunan işletme" statüsündeki işletmelerin özelleştirilerek Sırlara ya da yabancılara satılmış; Arnavut esnaf mali polislin ağır baskısı altında alınmış; mahkemelerde, poliste, okullarda ve üniversitede Arnavut varlığına son verilmiş; Sırpça tek resmi dil olarak kabul edilmiş; Arnavut ortaöğretim ve yükseköğretim kurumları kapanmıştır.¹⁹⁴

Özerkliğin kaldırılmasıyla Kosova'nın yönetimi doğrudan doğruya Sırbistan'a bağlanmıştır. Buna karşılık, Kosovalı Arnavutlar, özerk Kosova'da faaliyet yapan organları hayatta tutmayı kararlaştırmışlardır. Kosova'nın eski statüsünün geri alınması o sıralarda imkansız olduğu için, Sırbistan'dan bağımsız olarak hareket edilmeye ihtiyaç duyulmuştur. Kosova bağımsızlığa doğru ilk ciddi adımını 28 Aralık 1989 tarihinde, Kosova Demokratik Birliği (LDK) partisinin kurulması ile atmıştır. Parti başkanlığını

¹⁹³ "Kosova Meydanından Kosova Katliamına", <http://www.netpano.com/kos.html>, 15 Mayıs 2003

¹⁹⁴ Gökçen Alpakaya, "NATO Müdahalesi Üzerine", <http://politics.ankara.edu.tr/~alpkaya/kosova.htm>, 27 Mart 2004.

yapan İbrahim Rugova, Kosova'nın Sırbistan'dan ayrılması için gereken alt yapıyı oluşturmaya başlamıştır.¹⁹⁵

Kosovalı Arnavutlar ise 1989'dan başlayarak kararlı bir direniş tutumu benimsemişlerdir. Kosova parlamentosunun beşte dördünü oluşturan Arnavut temsilciler, 2 Temmuz 1989'da Kosova'yı Yugoslavya Federasyonu içinde ayrı bir cumhuriyet olarak kabul eden bir karar almış, 1990'da yeni bir anayasa yapmış, 22 Eylül 1991'de de bağımsız Kosova Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir.¹⁹⁶ Kosova Cumhuriyeti'nin ilanı ile birlikte 26–30 Eylül 1991 tarihleri arasında Arnavutlar bir halk oylaması düzenlemiştir. Bu oylamaya Kosova nüfusunun % 87'si katılmış, Kosova'nın cumhuriyet olarak ilan edilmesi için %99.87 oranında oy verilmiştir.¹⁹⁷

1.1. Sosyalist Teori Çerçevesinde Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Kosova

Bugünün Kosova'sı 11.000 km² ve %90'ı olan 2 milyon üstünde bir nüfustan oluşmaktadır. Kosova halkının kendi kaderini tayin ve bağımsız bir devlet olma hakkı, Kosova'nın daha önceki devletin ağılmasıyla bağlantılı olarak, son on yılda geliştirmeye çalıştığı devlet yapısı ve tarihi, etnik ve hukuki konumundan kaynaklanmaktadır. Kosova'nın kendi kaderini tayin hakkını mümkün kılan argümanların başında: etnik realitesi, halkın isteği, Kosova'nın Yugoslavya'daki statüsü, toprağı ve anayasa ile belirlenmiş olan sınırları sayılabilir.

Kosova'nın Yugoslavya'dan ayrılan diğer devletlerden farklı olarak, etnik bakımdan daha belirgin bir yapısı vardır. Halkın % 90'ı etnik bakımdan Arnavut'tur, %10'luk azınlığı ise %7 oranında Sırlar, %3 oranında Müslümanlar, Karadağlılar, Türkler ve Romlar oluşturmaktadır.¹⁹⁸

Kosova'nın hukuki statüsü bildiğimiz gibi 1974 senesindeki anayasa değişikliği ile genişletilmişti. Ama diğer cumhuriyetlere tanınmayan ayrılma hakkı Kosova'ya tanınmamıştı. Ancak komünist teori ve uygulamaya göre ayrılmaya kadar uzanan kendi kaderini tayin hakkının sadece keyfi olarak federal cumhuriyetlere ait olduğuna

¹⁹⁵ Türkoğlu, a.g.e., s. 116.

¹⁹⁶ Alpkaya, a.g.m.

¹⁹⁷ Türkoğlu, a.g.m., a.y.

¹⁹⁸ Edita Tahiri, *The Rambouillet Conference, Negotiating Process&Documents*, Dukagjini, İpek, 2001, s. 15.

inanılırdı ki bu statüde keyfi olarak komünist ülkelerin bazı bölgelerine verilirken bazı bölgelerine verilmemiştir.^{*199}

Buna rağmen 1974 anayasasını baz alacak olursak, Kosova'nın dayatılmış olsa dahi, çok belirgin bir şekilde tanımlanmış bir toprağı ve uluslararası ilişkiler alanında kendi kimliği olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca Kosova'nın yetkileri söz konusu olur ise, Kosova birisi Almanya Demokratik Cumhuriyeti diğeri Dünya Bankası ile olmak üzere iki uluslararası anlaşma imzalamıştır ki hiçbir eski federal cumhuriyet veya bölgenin imzaladığı böyle bir anlaşma yoktur. Burada tabi ki Kosova'nın diğeri cumhuriyetler ve Voyvodina özerk bölgesi ile aynı olan hakları ve görevlerinin olduğunu unutmamak lazım. Kosova'nın Merkez bankası kurma, vergi toplama vs. yetkileri vardı. Bu geniş hakların yanında Federal Başkanlık da dahil olmak üzere federasyon organlarında eşit temsil hakkı vardı.²⁰⁰

Dolayısıyla, özerkliğinin kaldırılmasından sonra Kosova Parlamentosu tarafından Kosova Cumhuriyeti'nin ilanı bu argümanla dayandırılmaya çalışılmıştır. Kendi kaderini tayin hakkı ile uyum içinde olan özgür iradenin dile getirilmesi anlamında yapılan referandum, Badinter Komisyonu aracılığı ile AB'nin ve BM'nin Yugoslavya'nın çözülme sürecinde olduğunu kabulünden kısa bir süre sonra gerçekleşmiştir. Kosova'da bütün bağımsızlık isteyenlerle birlikte 21 Aralık 1991'de AB'nin 16 Aralık 1991'de açıkladığı ilkeler doğrultusunda uluslararası tanıma için başvurmuş ancak olumlu cevap alamamıştır.²⁰¹

Bütün bunlardan sonra, Kosovalı Arnavutların bir dönemdeki tutumu, "pasif direniş" adına, Sırbistan ve Yugoslavya ile her türlü ilişkiyi, hatta iletişimi reddetmek, dolayısıyla Sırp demokratik muhalefetini de yalnız bırakmak olmuştur. Kosovalı Arnavutların, sorunun çözümü için uluslararası müdahaleye güvendikleri, pasif

* Ayrılmaya varan kendi kaderini tayin hakkı sadece federal cumhuriyetlere verilmiştir, bu SSCB ve Çekoslovakya gibi bazı ülkelerde anayasa ile belirtilirken, Yugoslavya gibi bazı ülkelerde ise anyasa ile belirtilmemiştir.

¹⁹⁹ Enver Hasani, "Kosova Krizi: Hukuki ve Siyasi Boyutu", *Avrasya Dosyası*, Sayı 1-2, Cilt 4, İlkbahar-Yaz, 1998, ss. 121-130, s. 126.

²⁰⁰ a.y.

²⁰¹ Tahiri, a.g.e. s. 16.

direnişin bekledikleri desteği sağlamadığını görünce silahlı mücadele seçeneğinin ağırlık kazanmaya başladığını görürüz.²⁰²

1.2. Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK)'nun Ortaya Çıkışı

Bosna-Hersek savaşını durdurmak için yapılacak olan Dayton Andlaşması Kosovalılara bir umut ışığı olmuştur. Ancak bu anlaşma Kosovalıları bir hayal kırıklığına daha uğratmıştır. Görüşmelere hiçbir Kosovalı temsilci çağırılmamış ve Kosova sorununa acil bir çözüm gerekmediği üzerinde durulmuştur. Uluslararası toplumun o andaki tek odak noktası Bosna-Hersek topraklarının bütünlüğü olmuştur. Bu şekilde Dayton Anlaşması Kosova'daki sorunun büyümesine ivme kazandırmıştır. Arnavut siyasetçilerinin sorunun barışçıl yollarla çözülmesi için bunca yıllık yoğun çabaları boşa çıkmış oluyordu. Kosova'daki çatışmaların giderek artmasının tek sorumlusu olan Miloşeviç ise burada uluslararası bir anlaşmanın garantörü olarak boy göstermiştir. Bütün bölgeyi kapsamaması gereken anlaşma Kosova'yı tamamen bir kenara itmiştir.²⁰³

Uluslararası toplumun bu döneme kadar ki amaçlarına bakacak olursak: Aslında söz konusu "topluluğun" heterojen bir yapıda olduğunu söylememiz mümkündür. Bu belirleme özellikle Avrupalı aktörler için söz konusudur. ABD tek bir sesle konuşma konusunda zorluk çekmezken, Avrupalılar "harmonik" bir şekilde karar verme konusunda son derece zor ve uyumsuz bir polifonik sese sahip idiler. Yugoslavya problemi o dönemde bir bakıma Avrupa'nın etki alanında olduğu için başlangıç aşamasında genelde AB tarafından ele alınmıştır. Avrupalı devletlerin bu dönemde ortak bir dış politika alanında ortak amaçlarında uygun bir birlikten söz edebilmek mümkün değildir. Savaşın patlamasıyla beraber hazırlıksız bir durumda idiler ve kriz yönetme konusundaki girişimleri oldukça düşük düzeyde kalmıştır. Ayrıca Kosova konusunu ikinci plana itmelerinin sebeplerinden biri de Yugoslavya'da patlak veren savaşlardan dolayı AB'nin dış politikasına aşırı bir yük gelmesidir. Bu yüzden asıl dikkat Sırp-Hırvat-Boşnak savaşına barışçıl bir çözüm bulmak için verilmiştir. Bu

²⁰² Alpakaya, a.g.m.

²⁰³ Wolfgang Petritsch - Robert Pichler, **Rruga e Gjate ne Lufte, Kosova dhe Bashkesia Nderkombetare 1989-1999, (Savaşa Doğru Uzun bir Yol, Kosova ve Uluslararası Toplum 1989-1999)**, Koha Print, Prishtine, 2002, s. 72.

yüzden araya Kosova sorununun da sıkıştırılması Belgrat'ın hazır olmadığı bir konu olacağı için Dayton'dan da sonuç alınmamasına neden olacaktı.²⁰⁴

1995 yılı gerçekten de Kosova için bir dönüm noktası olmuştur. Dayton Anlaşması'nın, İbrahim Rugova'nın sivil itaatsizlik politikasıyla bir yere varılmadığının kanıtı olduğunu öne süren Kosova muhalefeti bu tarihten sonra giderek güçlenmiştir. Muhalefet liderlerinden Adem Demaçi ve Kosova dışındaki hükümetin başkanı Buyar Bukoşi'nin isimleri giderek daha çok duyulur hale gelmiştir. Her üç lider de Kosova'nın bağımsızlığını savunmakla birlikte, bu hedefe hangi aşamalardan geçilerek varılacağı konusunda aralarında görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Ama üçünün de öngöremediği bir gelişme olarak Kosova Kurtuluş Ordusu (Ushtrija Çlirimtare e Kosoves-UÇK) 1997'de ortaya çıkmıştır.²⁰⁵

Sırbistan'ın Kosova'yı işgalinin kabul edilemeyecek olması ve sorunun siyasi çözüm olanaksızlığı görüldükten sonra, 1990 yıllarının başlarında UÇK'nın oluşumu için hazırlıklar başlamıştır.²⁰⁶ Amacı Kosova sorununu uluslararası gündeme taşıyarak Batı'nın desteğini almaktı. UÇK'nın kuruluşunun bilindiği yıl 1993'tür. Başlıca taktiği, Sırp güçlerine saldırılar düzenleyerek, Sırpların Arnavutlara karşı saldırıya geçmelerini sağlamak olmuştur. Çıkan çatışmalarda Sırp masum halka saldırdıkça, Kosova sorunu uluslararası toplulukta önemli bir yer işgal etmeye başlamış, bu şekilde Arnavutlar bekledikleri desteği Batıdan sağlamışlardır.²⁰⁷

UÇK'nın asıl ve açık bir şekilde sahneye çıkış yılı 1997 yılıdır. 1997 yılı ayrıca Arnavutluk'ta banker skandalının ardından girilen kargaşa ortamında silah depolarının yağmalandığı yıl olmuştur. Silahların bir bölümü Kosova ve Makedonya'ya geçmiştir. Artık Kosova'da silahlı direnişe geçilebilirdi.²⁰⁸

Kurtuluş amacıyla kurulan UÇK kısa bir süre içerisinde halkın desteğini almayı ve aynı zamanda sorunun çözümü ile ilgili uluslararası görüşmelerde temel belirleyici unsur olmayı başarabilmiştir. Ortaya çıkışının ilk günlerinden itibaren UÇK'nın yabancı diplomatlarla diplomatik ilişkileri başlamıştır. Bu ilişkiler sonucunda UÇK *de facto*

²⁰⁴ Petritsch-Pichler, a.g.e., s. 80-81.

²⁰⁵ Kut, a.g.m., s. 59.

²⁰⁶ Arsim Bajrami, **Kosova's Law in Transition**, Priştine Üniversitesi Yayını, Prishtine, 2001, s. 69.

²⁰⁷ Türkoğlu, a.g.m., s. 119.

²⁰⁸ Kut, a.g.m., s. 59.

olarak tanınmış, *de jure* olarak tanınması ise Rambouillet Konferansında gerçekleşmiştir.²⁰⁹

Daha 1997 yılı başlarında UÇK bir gerilla grubu iken, çok kısa bir zamanda bir orduya dönüşmüştür. Sırp polisleri Drenica bölgesinde, UÇK mensuplarını bastırmak için, Şubat 1998’de düzenlemiş oldukları operasyon sonucunda direnişçilerin başı olan Adem Yaşari’yi öldürmeyi başarmıştır. Ancak ölenler arasında kadın ve çocuklar da vardı. Bu durum UÇK’nın işine yaramıştır, çünkü ilgili fotoğraflar dünyayı dolaşmaya başlamıştır. Milliyetçi duyguları iyice kabaran gerek Kosova içindeki, gerek yurt dışındaki genç Arnavutlar bu örgüte katılmaya başlamışlardır. Toplanan vergiler ve yurt dışında bulunan Arnavut ailelerin gönderdikleri paralar sayesinde, UÇK mali yönden de destek bulmuştur. Böylece gerekli silahların alımı için gerekli fonlar oluşturulmuştur.²¹⁰

UÇK’nın ortaya çıkışı ve silahlı mücadelenin başlaması en sonunda uluslararası topluluğun dikkatini çekmeyi başaramamıştır. Yıllarca barışçıl yollarla gerçekleşmeyen şey birkaç ay içerisinde şiddete başvurma yoluyla başarılmıştı. Gerçi AGİT Kosova’da insani bir vahşet tehlikesinin söz konusu olabileceği haberini ta 1992 yılında vermişti, ama bu dönemde uluslararası dinamikler bölgeye müdahale etme gereği duymamışlardır.²¹¹

1.3. Uluslararası Dinamiklerin Kosova Sorununu Çözme Çabaları

UÇK ile Sırp güçleri arasında sürekli artan gerilim uluslararası dinamiklerin sorunun çözümüne yönelik hareket alanını daraltmaya başlamıştır. Sorunun çözümüne yönelik ilk başta yapılması gereken şey ABD, Rusya Federasyonu ve Avrupa’nın ortak bir platformda uzlaşmaya varmalarıydı. Bu yüzden 1994 yılında Bosna savaşı esnasında kurulan “Temas Grubu” bu amaç için uygun bir enstrümandı. Temas Grubu ABD, Rusya, Fransa, İngiltere ve İtalya’dan oluşmaktaydı. Bu yüzden bu grup 1997 yılında Kosova sorunun çözümü için yeniden aktive edilmiştir.²¹²

29 Nisan 1998 tarihinde Roma’da Temas Grubu’nun bir toplantısı olmuştur. Toplantıda çatışan taraflardan durumun düzeltilmesi için gerekli önlemlerin acilen

²⁰⁹ Bajrami, a.g.e., s. 69-70.

²¹⁰ Türkoğlu, a.g.m., s. 119-120.

²¹¹ Petritsch-Pichler, a.g.e., s. 72.

²¹² Verli, *Kosova ne Fokusin*, s. 332.

alınması istenmiştir. BM GK'nın 1160 sayılı kararı çerçevesinde Belgrat'ın bütün savaş eylemelerini hemen durdurması istenmiştir.²¹³ GK 31 Mart 1998 tarihinde aldığı 1160 sayılı kararda, gerek Sırp polisinin sivillere ve barışçı göstericilere karşı aşırı güç kullanımını, gerekse UÇK'nın terörizm eylemlerini kınamış, Yugoslavya'yı diyalog yoluyla siyasi bir çözüm bulmaya, Kosovalı Arnavut liderliği de her türlü terörist eylemi mahkûm ederek amaçlarını sadece barışçı eylemlerle gerçekleştirmeye davet etmiştir. GK, aynı kararında, Kosova'da barış ve istikrarı sağlamak için, Kosova da dahil olmak üzere Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne her türlü silah satışı ya da sağlanmasını yasaklamıştır. Yine aynı kararda, Yugoslavya'nın, Temas Grubu'yla işbirliği içinde yapıcı bir diyaloga başlamasından, özel polis birimini çekerek güvenlik güçlerinin sivil halkı etkileyen eylemlerini sona erdirmesinden, Kosova'ya insani örgütlerin, Temas Grubu temsilcilerinin ve diğer büyükelçiliklerin girişine izin vermesinden, AGIT özel temsilcisinin misyonunu ve AGİT misyonlarının Kosova'ya dönüşünü kabul etmesinden sonra durumun gözden geçirileceği belirtilmektedir.²¹⁴

Belgrat'ın özel tim polislerini geri çekmeyi kabul etmemesi üzerine Temas Grubu Yugoslavya'nın yurt dışında bulunan fonlarını dondurma kararı almıştır. 9 Mayıs'ta diyalog için temel şartlar oluşana kadar bu böyle devam edecekti ve ancak ondan sonra bu yaptırım kaldırılması söz konusu olacaktı aksi takdirde Yugoslavya'ya yatırımların durdurulması kararı da alınacaktı. Bu tutum Sırbistan tarafından iç işlerine karışma olarak değerlendirilirken, Kosova tarafından ise çok etkisiz ve yetersiz olarak değerlendirilmiştir.²¹⁵

Durumun gittikçe gerginleşmesi ile birlikte NATO Konseyi 28 Mayıs'ta Lüksemburg da toplanmış ve görüşmelerden sonra NATO askerlerinin Arnavutluk-Kosova sınırına yerleştirilmesi kararı alınmıştır. Rusya bu gelişmelerden tedirgin olmuş ve NATO'nun böyle bir görevi üstlenmesine ve Arnavutluk ve Makedonya sınırlarına NATO askerlerinin yerleştirilmesine karşı çıkmıştır. ABD yönetimindeki Batı ise NATO müdahalesi olasılıklarını göz önünde bulundurmaya başlamıştır. Moskova yönetimi buna karşı çıkıyordu ama gerekli başka alternatifler de sunamıyordu.²¹⁶

²¹³ Petritsch-Pichler, a.g.e., s. 102.

²¹⁴ Alpakaya, a.g.m.

²¹⁵ Petritsch-Pichler, a.g.e., s. 102-103.

²¹⁶ a.g.e., s. 106.

NATO askerleri 15 Haziran 1998'de Arnavutluk ve Makedonya'da 15 NATO ülkesinin katılımıyla ve 83 savaş uçağı ile bir askeri manevra yapmıştır. Bu durumda Miloşeviç hemen Moskova'ya gitmiş Boris Yeltsin ile bir centilmenlik anlaşması imzalayarak ilk defa uluslararası gözlemcilerin (AGİT) Kosova'ya girmesini kabul etmiştir. Yabancı gözlemci misyonun amacı bölgedeki olayları sürekli gözleyip belgelendirmektir. Bölgeye ABD, AB ve Rusya'dan gözlemci gelmiştir. Bu misyonun çalışmaları Güvenlik Konseyi'nin Eylül ve Ekim aylarında aldığı kararların şekillenmesinde belirleyici olmuştur.²¹⁷

Güvenlik Konseyi, bu konudaki 23 Eylül 1998 tarihli 1190 sayılı ikinci kararında, Kosova'daki durumun kötüleşmesinin bölgede barış ve güvenliğe bir tehdit oluşturduğu saptamasını yaparak, bütün tarafları, grupları ve bireyleri derhal ateşkes yapmaya çağırması; Yugoslavya'dan ve Kosovalı Arnavut liderlerinden derhal insani durumu iyileştirecek ve insani felaketi önleyecek adımlar atmalarını istemiş; her ikisini de derhal ve önkoşulsuz olarak diyaloga girmeye çağırmıştır.

Bu kararın ardından NATO'nun kuvvet kullanma tehdidiyle devreye girdiği bilinmektedir. NATO Genel Sekreteri, 9 Ekim 1998'de Yugoslavya'nın GK kararlarına uymadığını, Yugoslavya'nın soruna barışçı bir çözüm bulmak üzere somut önlem almadığı için Kosova'da insani bir felaket yaşanmakta olduğunu, GK'dan görülebilir bir gelecekte Kosova'ya ilişkin açık bir zorlama eylemi kararı çıkmasının beklenmediğini, Kosova'daki durumun kötüleşmesinin 1199 sayılı kararda belirtildiği gibi bölgede uluslararası barış ve güvenliğe ciddi bir tehdit oluşturduğunu, NATO'nun Kosova'daki krizin bu özel koşullarında, kuvvet kullanma tehdidinde bulunması ve gerekirse kuvvet kullanması için meşru temeller bulunduğunu belirtmektedir.²¹⁸

GK, 24 Ekim tarihli ve 1203 sayılı son kararında, Kosova'da çözülmeyen durumun, bölgede barış ve güvenliğe sürekli bir tehdit oluşturduğunu saptamakta; Yugoslavya'nın NATO ve AGİT ile 1199 sayılı kararın uygulanmasını denetlemek üzere yaptığı anlaşmaları desteklediğini belirtmektedir. Kararda NATO tehdidine değinilmediği ve kararın uygulanması için NATO'ya veya devletlere herhangi bir yetki verilmediği vurgulanmalıdır.

²¹⁷ Tahiri, a.g.e., s. 43.

²¹⁸ Alpkaya, a.g.m.

Bundan sonraki bütün gelişmeler NATO tehdidi altında gerçekleşmiştir. Bu süreçte Yugoslavya iki kez GK'ya başvurarak egemenliğine yönelik NATO tehdidine karşı önlem almasını istemiştir.²¹⁹

Uluslararası toplumun devreye girerek çözüm üretmeye çalışması ile beraber, Amerikalı diplomat Richard Holbrook'un arabuluculuk girişimi üzerine, Miloşeviç ateşkes anlaşması imzalamıştır. Ancak iki ay sonra Arnavutluk sınırından Kosova'ya sızmak isteyen 140 UÇK mensubu ile Yugoslav sınır muhafızları arasında çatışma meydana gelince, bu anlaşma bozulmuştur. UÇK bu çatışmada 36 mensubunu kaybetmiştir. Ardından gerçekleşen Raçak katliamı dünyanın dikkatini ciddi boyutta Kosova'ya çekmiştir. Raçak'ta 45 sivil Arnavut cesedi ortaya çıkmıştır. Hemen ardından, barış için seferber olan uluslararası toplum Kosova'da çatışan tarafları 6 Şubat 1999'da Fransa'nın başkenti Paris'in yakınlarındaki Rambouillet şatosunda bir araya getirmiştir.²²⁰

1.3.1. Rambouillet Konferansı

Rambouillet Konferansı Kosovalı Arnavutlara karşı işlenen jenosidin politik yollarla çözülmesinin son aşaması, Kosova'nın NATO gözetimini altına girmesi, Kosova için geçici bir statünün belirlenmesi ve sorunun uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiğinin teyidi için yapılan bir konferanstır.²²¹

Konferans Temas Grubu tarafından düzenlenmiştir. Konferansa Arnavut delegasyonu, Sırp-Yugoslav delegasyonu ve uluslararası taraf katılmıştır. Arnavut delegasyonu o zamanki politik süjeler, UÇK temsilcileri ve bağımsız uzmanlar tarafından oluşmaktaydı. Sırp-Yugoslav delegasyonu ise Sırp yüksek yetkileri ve Sırp hükümetinin temsilcileri tarafından oluşmaktaydı. Konferans üç yüksek baş yürütücü olan, ABD'li Kristofer Hil, Avrupa Konseyi'nden Volfagang Petriç ve Rusya Federasyonu'ndan Boris Mayorski tarafından yürütülmekteydi.²²²

Bu konferansın temel amacı, Kosova'nın siyasal geleceğine dair hukuki ve siyasi bir çözüm bulmak olmuştur. Kosova'nın geçici bir süre için NATO'nun denetimi altına

²¹⁹ a.y.

²²⁰ Türkoğlu, a.g.m., s. 120-121.

²²¹ Gjeke Gjonlekaj, "Ne Rambouillet Kosoves i ishte bere Gjyqi i Solomonit" (Rambouillete Kosova'ya Solomon Yargısı Yapılmıştır), **Koha Ditore**, sayı 3128, 2 Mart 2006, s.12.

²²² Tahiri, a.g.e., s. 52.

girmesi, üç yıllık bir süre içerisinde Kosova'nın kendi kendini yönetmesini ve bununla beraber üç yıl sonra nihai siyasi statüsüyle ilgili karar vermesi bu konferansın temel prensiplerini oluşturmuştur.^{223*}

Sırlar anlaşma metnine karşı çıkarak görüşmeleri zora sokmaya başlamıştır. Bunun temel nedeni ise NATO'nun EK B'yi imzalamasını istemesinden kaynaklanmaktadır. Ek B Sırlara göre, bu anlaşmanın temelini oluşturan amaçlarından dolayı, egemenliklerinden vazgeçmek demektir, aynı zamanda ise NATO'nun sadece Kosova'da değil, tüm Sırbistan'da serbestçe hareket etmesine izin verilmesi istenmiştir.²²⁴

Sırları görüşme sürecine bağlamak için Rusya'nın sorumluluğunun arttırılması konusunda karar verilmiştir. Moskova anlaşmanın sivil konularıyla ilgili konulara karşı çıkmaz iken askeri konularla ilgili bölüme sadece Belgrad'ın evet demesi durumunda karşı çıkmayacaktı. Bu görüşmelerin yavaş ilerlemesinin nedeni Sırların izlediği taktiktir. Görüşmeler 20 Şubat'a kadar devam ettirilmiştir. Sırlara bu durumda tekrar tekrar tanınan süreler caydırıcılığı zayıflatmış ve Bosna Savaşı'ndan sonra Sırlara tekrar meşruiyet zemini hazırlanmıştır. Bütün çabalara rağmen Rambouillet Konferansı Arnavutlar tarafından imzalanmasına rağmen Sırlar tarafından imzalanmayınca geçerliliğini yitirmiştir.²²⁵

Böylece Rambouillet görüşmelerinden bir sonuç alınamayınca 78 gün sürecek olan NATO müdahalesi 24 Mart 1999 tarihinde başlamıştır.²²⁶

²²³Bajrami, a.g.e., s.71.

* Rambouillet tasarısının metni için bkz: <http://jurist.law.pitt.edu/ramb.htm>, ayrıca bkz, Edita Tahiri ,**The Rambouillet Conference, Negotiating Process&Documents**, Dukagjini, İpek, 2001.

²²⁴Vassilis K. Fouskas, **Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya**, Çev. Ali Çakıroğlu, Aykırı Yayıncılık, İstanbul, 2004, s.59 .

²²⁵ Bajrami, a.g.e., s. 74.

²²⁶ Türkoğlu, a.g.m., s. 121.

1.3.2. Yeni güvenlik algılamaları çerçevesinde NATO ve Kosova'ya müdahalesi

NATO 1999 yılının Mart ayında gerçekleşen olaylar çerçevesinde Yugoslavya'ya saldırarak savaşa girişmiş oluyordu. Bunu, hep varolan bireysel veya kolektif nefsi müdafaa hakkını desteklemek amacıyla ya da BM GK'nın kesin onayını alarak yapmamıştır²²⁷, çünkü ABD öncülüğünde NATO'nun amacı etnik kıyıma giden bu çatışmaları bir an önce durdurmakta ve BM Anlaşmasına uyarak GK kararının bu bakımdan olumlu çıkması Rusya ve Çin'in VETO haklarını kullanmak istemeleri nedeniyle mümkün gözükmemiştir.

BM Anlaşmasına bakacak olursak, bir ülkeye bombalama gibi bir müdahalede bulunabilmesi için: a) BM Anlaşmasının 39. Maddesine göre GK'nın barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu ya da bir saldırı eylemi gerçekleştiğinin saptaması* b) 42'nci Maddeye göre de her türlü kuvvet kullanımına izin verilmesi gerekmektedir.^{*228}

Daha önce GK'nın Kosova'ya yönelik 3 temel karar aldığını belirtmiştik. Bunlardan 1190 sayılı karar ile GK 39'uncu Madde çerçevesinde belirlenen formüle uyarak Kosova'daki durumun bölgede barış ve güvenliğe karşı tehdit oluşturduğunu belirlemiştir. Ama kuvvet kullanması için gerekli olan ikinci adımı atarak 42'nci Maddeye göre önlem alınması yönünde bir karar almamıştır. Bu nedenle, NATO'nun bu 1190 sayılı kararda yapılan belirlemeye dayanarak BM kararını yerine getirdiğini söylemek mümkün değildir.²²⁹ NATO 1999'daki askeri kuvvet kullanımını GK'nın onayına sunmamıştır, zira Rusya Çin'in de sessiz desteğini alarak bu yönde herhangi bir kararı VETO edeceğini belirtmiştir. Buna karşılık ne Moskova ne Pekin NATO

²²⁷ Ivo H. Daalder-Michael E.O'Hanlon, „Kosova'dan Farklı Dersler Çıkarmak“, **Foreign Policy**, Bilgi Üniversitesi Yayını, İstanbul, Güz 1999, ss. 76-88, s. 82.

* BM Md. 39. Güvenlik Konseyi, barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu veya saldırı fiilinin oluştuğunu tesbit ederse uluslararası barış ve güvenliğin korunması veya yeniden tesisi için tavsiyelerde bulunur ve 41 ve 42'nci maddeler gereğince hangi önlemlerin alınacağını kararlaştırır. Bkz: Mehmet Genç, **BM ve Uzmanlık Örgütleri Mevzuatı**, Ezgi Kitabevi, Bursa-1999, s.,40

* BM Md 42. Güvenlik Konseyi 41'nci md. De belirtilen önlemlerin uygun olmayacaklarına veya uygun olmadıklarının sabit olduğuna hükmederse, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını veya yeniden tesisi için, hava, kara ve deniz kuvvetleri aracılığıyla gerekli gördüğü her türlü teşebbüse geçebilir. Bu teşebbüse, nümayişler, abluka önlemleri ve Bm üyelerinin hava, deniz veya kara kuvvetleri tarafından yapılabak başka hareketler dahil olabilir. Bkz, Genç, a.g.e., s., 40.

²²⁸ Funda Keskin, “Yugoslavya'nın Bombalanması ve Uluslararası Hukuk“, **TDP, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1980-2001**, Cilt II, ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları , İstanbul, 2001, s. 512.

²²⁹ a.g.m., s. 513.

müdahalesini engelleyebilecek ve burada yaşanan etnik kırımı durdurabilecek alternatif bir çözüm ve strateji sunamamıştır.²³⁰

Diğer yandan, Kosova müdahalesinin herşeyden önce insancıl amaçlı bir müdahale olduğunu görmek çok zor olmamaktadır. Çünkü, bir devlet kendi vatandaşlarına temel insan haklarını reddedecek ve insanlığın vicdanını sarsacak biçimde davranıyorsa, bu onun iç işi olmaktan çıkar ve müdahale etmek hukuka uygun olur. Bu durumda Sırbistan kendisine verilen uyarılara rağmen Kosova’da yaşayan Arnavutları acımasızca öldürerek ve sürgüne zorlayarak kendi vatandaşları niteliğinde olan bu halkın temel insan haklarını reddetmiş ve insanlık vicdanını sarsacak biçimde davranmıştır. Her ne kadar bazı yazarlar Kosova müdahalesini uluslararası hukuka aykırı olarak görselerde, bu ülkede yaşanan insanlık dramı ve 20 bin insanın ölmesi müdahalenin haklı olarak yapıldığının bir kanıtı olmaktadır.

1.3.3. Soğuk Savaş sonrası bölgeye hâkim olabilme çabaları ile AB ve ABD’nin müdahale ile ilgili tutumları

Avrupa devletlerinden Fransa ve İngiltere’nin Kosova sürecinde de öne çıkararak NATO müdahalesi öncesinde yapılan görüşmeler esnasında NATO kararlığını olumsuz yönde etkilediğini söyleyebiliriz. İngiliz-Fransız bloğunun müdahale öncesi barış görüşmeleri esnasında Bosna’ya göre daha sert bir söylem benimsemeleri de Bosna tecrübesinden ders almış olmaktan değil, Dayton ile birlikte bölgeye kaçınılmaz olarak giren ABD’nin bölge politikasındaki ağırlığını yitirmeme çabasıyla kaynaklanmıştır.²³¹

ABD artık NATO üzerinden Orta ve Doğu Avrupa’da doğrudan müdahil bir konumdadır ve bu konum bölge problemlerini Amerikan stratejisinin doğrudan unsurları haline dönüştürmektedir. Bu nedenledir ki, NATO müdahalesi sürecinde ve sonrasında kendi içinde çatlama yaşayan İngiliz-Fransız-Rus bloğunun hareket alanı Bosna’ya göre daralırken, kıta içi güçler arasındaki diplomatik esneklik alanını etkin bir şekilde kullanan Almanya önemli bir manevra kabiliyeti kazanmıştır. Almanya böyle bir durumda doğrudan bir ABD etkisinden çok NATO’nun çok taraflı etki alanının

²³⁰ Daalder-O’Hanlon, a.g.m., s. 82.

²³¹ Davutoğlu, a.g.e., s. 297.

devreye girmesini istemiştir ve böylece Almanya II. Dünya Savaşı'ndan sonra ilk Alman askeri güç kullanımına uluslararası ve ulusal meşruiyet zemininin önu açılmıştır.²³²

Kosova konusundaki etkisizliğin bölgeye yayılabileceğini ve gerek Bosna gerekse Makedonya'daki ABD ve NATO güçlerini zaafa uğratabileceğini düşünen ABD bu kez zamanlama konusunda daha hassas davranmıştır.²³³

Amerika'nın liderliğinde 1999'da Yugoslavya'ya yönelik gerçekleştirilen NATO müdahalesi "insani müdahale" olarak tanıtılmış, bunun yanında Sırbistan'daki Miloşeviç rejimine son vermek istemiş olması da göz önünde bulundurulmalıdır.²³⁴

Bu açıdan bakıldığında, müdahalenin hedefi insanlık trajedisini durdurmak ne aynı zamanda NATO'nun Orta ve Doğu Avrupa'ya doğru genişlemesi (Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Polonya) ile beraber Orta ve Doğu Avrupa'da oluşmakta olan yeni stratejik dengelerin merkezine oturmaya başladığı ve bu yeni dönemde saldırgan politikalarını sürdüren Miloşeviç'in askeri ve stratejik gücünün törpülenmek istenmesidir. Yugoslavya'nın Soğuk Savaş süresince Avrupa'nın belli başlı askeri gücü olması da düşünülürse bu törpülenmenin taşıdığı önem daha da netlik kazanmaktadır.²³⁵

Ayrıca, bişindiği gibi Arnavutluk, Balkanların güney batısında yer alan, stratejik konumu itibarıyla önemli bir coğrafyada bulunmaktadır. Adriyatik Denizinin çıkış noktası olması ve deniz ticareti açısından taşıdığı önemin yanı sıra Trakya-Adriyatik karayolu bağlantısının bulunması, otoyol projesinin ve hatta petrol boru hattı projelerinin gündemde olması nedeni ile son dönemlerde ilgi görmeye başlayan bir ülkedir. Arnavutların yoğun olarak yaşadığı Kosova ve Makedonya'nın batısı da, Balkanların kilit noktaları olarak dikkati çekmektedir. Bu açıdan Arnavutların yaşadığı coğrafya jeopolitik dengeler açısından önemli bir bölgedir.

Arnavutların özellikle Kosova ve Makedonya'daki taleplerinin bölge dengelerinde önemli değişikliklere yol açacağını gören Büyük devletler mevcut dengeleri kendi lehlerine değiştirmenin yollarını aramaktadırlar. Balkanlara yerleşerek

²³² a.g.e., s. 297-298.

²³³ a.y.

²³⁴ Erhan Türbedar, "Kosova Sorunu: Yarım Bırakılmış İş", **Stratejik Analiz**, Cilt 5, Sayı 49, Mayıs-2004, ss. 59-65, s. 63.

²³⁵ Davutoğlu, a.g.e., s. 299.

hem AB hem de Rusya karşısında önemli bir avantaj yakalamak isteyen ABD, Bosna ve Kosova Krizlerinden akıllıca yararlanarak bölgede etkinlik kazanmıştır. Balkanlarda süren rekabette gelişmelerin Rusya aleyhine ilerlediğini görmemek mümkün değildir.²³⁶

ABD, küreselleşme sürecinde ortaya koyduğu yeni stratejik hedefleri gerçekleştirmek için Balkanlara yerleşmeyi çıkarları açısından hayati olarak görüyordu. Bu bölgede çıkan sorunlar ve karışıklıkların Avrupalı Devletler tarafından çözülememesi ABD'ye bölgeye yerleşmek için uygun fırsatı vermiştir.²³⁷ ABD ve NATO'nun Balkanlar'daki çatışma bölgelerinde gerçekten konuşlanması ancak bütün taraflar arasında anlaşmaların imzalanmasından sonra olmuştur. Esas mesele, NATO'nun Doğu Avrupa ve Balkan ülkelerinin birçoğunda üsler kurarak bu bölgede yayılmasını sağlamak ve bu arada Amerikan donanmasına da liman temin etmektir.²³⁸

Balkanlar, "...petrol ve doğal gaz boru hatları için önemli bir ulaşım yolu ve bu yüzden stratejik bir köprüdür. Bu açıdan Balkanlar, Batı ve Doğu Avrasya arasında NATO ve ABD için önemli bir güvenlik boyutu taşıyan jeopolitik bir beklenti olarak" değerlendirilmektedir.²³⁹ Önde gelen ABD ve Avrupa petrol yatırımcılarının ortak olduğu Arnavutluk-Makedonya-Bulgaristan Petrolü'nün başını çektiği Balkanlardan geçen boru hattı projesi, Bulgaristan'ın Karadeniz'deki Burgaz liman kentinden başlamakta, Makedonya'yı aşarak Arnavutluk'un Adriyatik'teki liman kenti Draç'ta son bulmaktadır. 2005 yılında bitmesi planlanan projede boru hattı Kosova'nın güney sınırından sadece 20km. uzağından geçmektedir.²⁴⁰

ABD enerji kaynaklarını kontrol altına almak ve enerji akışını güvence altına almak için bölgeye yerleşme isteğini daha Soğuk Savaşın hemen ardından toplanan NATO konferanslarında açıkça göstermiş ve doğuya doğru yayılma stratejisini uygulamaya koymuştu. Eski Varşova Paktı ülkelerini NATO'ya alarak genişleme süreci başlatılırken, ABD küresel bir güç olarak Doğu Avrupa ve Balkanlara nüfuz etmeye başlamıştır. Sırpların Bosna ve Kosova'da giriştiği "etnik temizlik ve soykırım" ABD'nin bölgeye yerleşmesine ortam hazırlamıştır.

²³⁶ <http://kisi.deu.edu.tr/bilgin.celik/Tarih%20.html>, 19 Aralık 2005.

²³⁷ Fouskas, a.g.e., s. 38

²³⁸ Catherine Samary, "Protoktoralar", <http://www.kozmopolit.com/Druck/haziran03>, 15 Haziran 2005.

²³⁹ Balkanlarda yapılması planlanan boru hattı projeleri hakkında bilgi için bkz. Gözde Kılıç Yaşın, "Balkanlarda Boru Hattı Yarışı", **Cumhuriyet Strateji**, 11 Nisan 2005, sayı:41, s.17-18

²⁴⁰ Fouskas, a.g.e., s. 38-39.

NATO ve ABD'nin Kosova harekâtının bölgede stratejik bir konuma kavuşmak amacı taşıdığı ileri sürülürken harekâtın sonuçları hakkında şu yorum yapılmaktadır;

“ Sırbistan'ın NATO politikalarıyla uyumlu bir çizgiye getirilmesi, Arnavutluk, Kosova ve Makedonya'ya NATO'nun denetimde istikrar kazandırılması, başka şeylerin yanı sıra Yunanistan ve Türkiye arasında işbirliği sağlanması, Balkanları Hazar Denizine bağlayan petrol ve doğal gaz boru hatları projelerine ilişkin olası pürüzlerin giderilmesi” ‘dir.’²⁴¹

Balkanlarda 1990'larda yaşanan karışıklıklar NATO ve ABD'ye, Yugoslavya'daki gelişmeleri Bosna ve Kosova krizleri aracılığıyla zor kullanarak yönetmek, böylece Balkanlar'ı Alman ve Rus etkisinden arındırıp, denetim altına almak için uygun zemini hazırlamıştır. Kosova'ya NATO müdahalesinin en önemli amacının, insani nedenlerden çok NATO'nun doğuya doğru yayılması ve ABD'nin enerji alanındaki çıkarlarını güvence altına alarak Balkanlarda Alman ve Avrupa etkisine son vermek olduğu ileri sürülmektedir.²⁴²

Rusya ise bu gelişmeler karşısında sınırlı tepkiler vermiş, karar alma sürecinde dışarıda bırakılmasına ve BM kararı olmaksızın hava saldırısının başlatılmasına karşı çıkmıştır. Şu an için Balkanlarda önemli bir dış güç görüntüsünden uzaklaşmıştır. Bu durum en çok Sırlarda hayal kırıklığı yaratmıştır.²⁴³

Dolayısıyla, 1999 Washington NATO zirvesi öncesinde müdahalenin gerçekleşmesi bir tesadüf değildir. Soğuk Savaş dengelerinin sarsılmasından sonra Orta ve Doğu Avrupa'da ortaya çıkan jeopolitik boşluk alanını doldurmaya kararlı olan ABD ve NATO, Polonya'dan Adriyatik'e inen kuşak üzerinden en ciddi askeri güce sahip olan ve bu gücü bir saldırganlık halinde gösteren Sırp askeri gücü bu operasyonla belli bir düzeyin altına indirilmek istenmiş ve bunda da başarılı olunmuştur. Operasyonun özellikle hava savunma sistemine yönetilmiş olmasının belki de ana sebebi budur. Oysaki Kosova'daki etnik kırımını gerçekleştiren bu savunma sistemi değildir.²⁴⁴

²⁴¹ a.g.e., s. 34.

²⁴² a.g.e., s.15.

²⁴³ Alexander Nikitin, “Barışı Korumada Ortaklar” <http://www.nato.int/docu/review/2004>, 28 Ağustos 2005.

²⁴⁴ Davutoğlu, a.g.e., s., 299-300

Bilindiği gibi NATO sadece hava harekâtına girişmiş ve kara gücü kullanımını da baştan devre dışı bırakmıştır. Bu durumda Miloşeviç'in üzerinden büyük bir kısıt kalkmış oldu.²⁴⁵ Kara harekâtına yönelik gerekli lojistik hazırlığın yapılmamış olması hava operasyonlarının ilk safhasında karada yürütülen etnik temizlik harekâtının ivme kazanmasına yol açmıştır. Muhtemel bir kara harekâtı için en azından 6 hafta gerekli olduğunun NATO yetkililerince ifade edilmesi de Sırp'lara bir zaman esnekliği tanımak suretiyle etnik temizlik harekâtının hızlandırılmasına zemin hazırlamıştır.²⁴⁶

Clinton, 18 Mayıs tarihli konuşmasında "hiçbir seçeneği dışlamadık ve dışlamayacağız" diyerek kara kuvvetlerinin kullanılmasının söz konusu olabileceğinin üzerinde durmuştur. Miloşeviç, kara gücü kullanma konusunda süren tartışmalardan haberdardı. Batı basınındaki yaygın spekülasyonların yanı sıra, Rus barış temsilcisi Viktor Çernomirdin, NATO'nun hava harekâtı sonuç vermezse kara kuvvetlerinin kullanılacağını ve Rusya'nın bunu engellemeye kalkışmayacağını, Miloşeviç'e bildirmişti. Çernomirdin'e göre, Miloşeviç için tek çıkış yolu bir kara savaşı NATO'nun taleplerini arttırmadan önce anlaşmaya razı olmaktı. 3 Haziran'da yani Clinton'un Kuvvet Komutanları ile toplanıp, kara harekâtı seçeneklerini görüşeceği gün, Miloşeviç kendisine söyleneni yapmıştır.²⁴⁷

NATO hava saldırılarının 72. gününde Yugoslavya Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç, G8'lerin hazırladığı barış planını kabul etmiştir. Miloseviç, planın Sırbistan parlamentosunda 74'e karşılık 136 oyla onaylanmasından sonra, Belgrad'ta bulunan Avrupa Birliği Kosova Özel Temsilci Finlandiya Devlet Başkanı Martti Ahtisaari ile Rusya Özel Temsilcisi Victor Çernomirdin'e ülkesinin barış planını kabul ettiğini bildirdi. Ahtissari, bu gelişme üzerine, Belgrad'dan Avrupa Birliği zirvesi için Köln'de bulunan Avrupa ülkeleri liderlerine bilgi vermek üzere Almanya'ya geçmiştir. Çernomirdin de Moskova'ya dönmüştür. Rus İnterfax haber ajansı, NATO askeri yetkililerinin barış planını görüşmek üzere yakında Belgrad'a gidebileceklerini duyurmuştur.²⁴⁸

²⁴⁵ Daalder-O'Hanlon, a.g.m., s. 78.

²⁴⁶ Davutoğlu, a.g.e., s. 311.

²⁴⁷ Daalder-O'Hanlon, , a.g.m., s. 79-80.

²⁴⁸ "Slobo'dan Barışa Evet", <http://arsiv.hurriyetim.com.tr/hur/turk/99/06/04/dunya/01dun.htm>, 19 Nisan 2003.

Ahtissari, Belgrad'tan ayrılırken yaptığı açıklamada, iyimser olduğunu, her türlü askeri harekâtı sona erdirebilecek duruma geldiği söylemiştir. Ahtissari, Miloseviç'le görüşmesinde herhangi bir belge imzalamadıklarını belirtmiştir.

Ahtissari'nin AB liderlerini bilgilendirdiği saatlerde, G8'i oluşturan ABD, Rusya, Japonya, Kanada, Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya'nın atadığı diplomatlar, barış planını Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararına dönüştürme çalışmalarına başlamışlardır. Batılı bir diplomat, karar taslağının çok hızlı bir biçimde hazırlanarak Güvenlik Konseyi'ne ulaştırılacağını bildirmiştir.²⁴⁹

Barış planında neler var: Yugoslavya'nın kabul ettiği G8'lerce hazırlanan barış planı 10 maddede oluşmaktadır:

- Kosova'daki baskı ve şiddete derhal son verilecek.
- Mültecilerin yurtlarına dönmelerine izin verilecek.
- Kosova'daki bütün Sırp askeri ve milis gücü belirlenecek süre içinde geri çekilecek.
- Bu gücün yerini BM gözetiminde uluslararası bir güvenlik gücü alacak.
- Uluslararası güçte NATO askeri varlığı da bulunacak.
- Kosova idari olarak da BM'nin denetimine verilecek.
- Kosova Ulusal Kurtuluş Ordusu silahsızlandırılacak.
- Bu işlemlerin tamamlanmasından sonra sınırlı miktarda Sırp askeri ve polis gücü Kosova'ya girebilecek.
- Sırp askeri varlığı, uluslararası insanı yardım kuruluşlarına destek verecek, mayınlı alanların temizlenmesine katkıda bulunacak.
- Yugoslavya toprak bütünlüğü içinde Kosova'ya otonomi verilecek.²⁵⁰

Bu olayları takiben Sırbistan ile Makedonya Cumhuriyeti sınırındaki Blace ve Kumanova'da KFOR (Kosovo Force) ile Yugoslav Silahlı Kuvvetleri ve İçişleri arasında günlerce süren yoğun tartışmalar başlamıştır. Bu görüşmeler Haziran'da bir Askeri teknik Anlaşma ile sonuçlanmıştır. Bu Anlaşma Yugoslav güçlerinin geri çekilişi ve KFOR askerlerinin onların yerini almak üzere ilerlemeleri ile ilgili ayrıntıları belirliyordu. Bundan bir gün sonra ise, 10 Haziran'da BM Güvenlik Konseyi 1244

²⁴⁹ a.g.m., a.y.

²⁵⁰ a.g.m., a.y.

sayılı kararı kabul etmiştir.; böylece Uluslararası Güvenlik görevinin NATO başkanlığındaki KFOR tarafından sağlanması ve Uluslararası Sivil Unsur'un UNMİK (BM Kosova Geçici İdari Misyonu) adı altında bölgede mevcudiyeti resmîyet kazanmıştır.

Böylece Kosova'da bundan sonra:

- İnsani Yardım Görevi, UNCHR,
- Sivil İdare, UNMİK,
- Kurum Oluşturma Görevi, AGİT ve
- Yeniden Yapılanma Görevi AB, tarafından gerçekleştirilecektir.²⁵¹

2. NATO MÜDAHALESİ SONRASINDA KOSOVA'NIN DURUMU

BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 numaralı kararı gereğince, Kosova kağıt üzerinde Sırbistan ve Karadağ'ın bir parçası olarak gözükmektedir. Ancak fiili durumuna bakıldığında, Sırbistan'ın Kosova'daki gelişmelerde neredeyse tamamen devre dışı kaldığı gözlemlenmektedir.²⁵²

İlk başta Kosova'nın iç egemenliğe dayalı bir otonomiye sahip olması temel çözüm alternatifi olarak sunulmaktaydı. Ancak soyut bir otonomi alternatifinden çok otonominin muhtevası önem taşımaktadır. Yugoslavya içerisinde Karadağ benzeri kurucu bir statü ya da Bosna içindeki Sırp Cumhuriyeti gibi iç sınırları egemenlik alanı şeklinde tanımlanmış bir *de facto* otonomi benzeri bir çözüm Kosova'nın geleceği için bir kıyas niteliği taşıyabilir. Yoksa Sırbistan içinde tanınan kültürel/ekonomik ağırlıklı bir otonomi, Kosova için herhangi bir güvenlik ve istikrar garantisi oluşturmayacaktır. Daha önce çok daha kuvvetli bir otonominin Sırp yetkililerce merkezi bir kararla kaldırıldığını bilen Kosovalılar için otonomi ancak ve ancak iç egemenlik alanının net olarak tanımlandığı bir durumda kısmi bir çözüm niteliği taşıyabilir.²⁵³

Ancak hiç kimse sorunun otonomi ile çözülmesinin mümkün olmayacağı üzerinde kafa yormak istememiştir. Çünkü Kosova'daki sorunlar 1974 Yugoslav

²⁵¹ Mike Jackson, "KFOR Kosova'nın Geleceği İçin Güvenlik Sağlıyor", *NATO Dergisi*, No 3, Sayı 48, Sonbahar-1999, ss., 14-17, s.15.

²⁵² Türbedar, a.g.m., s. 59.

²⁵³ Davutoğlu, a.g.e., s. 313.

Anayasası ile bu bölgeye verilen kapsamlı özerkliğin 1980 sonrasında yeterli olmaması ve Arnavutların Yugoslavya içerisinde yedinci cumhuriyet olamaya çalışması ile başladığı bilinmek zorundadır.²⁵⁴

28 Ekim 2000'de Kosova'da düzenlenen yerel seçimlerden, Kosovalı Arnavutların ılımlı lideri olarak tanınan İbrahim Rugova'nın, eski UÇK lideri Hashim Thaqi'nin karşısında galip çıkması, Kosova'nın statüsünün çözümü konusunda, Arnavutların şiddeti değil, en başta demokratik araçları tercih ettiklerini göstermiştir. Buna rağmen, hem Rugova'nın hem de Thaqi'nin Kosova yerel seçimlerini bağımsız Kosova'ya doğru atılan ilk adım olarak yorumlamaları, ikisinin de Kosova'nın bağımsızlığından vazgeçmeyeceklerini göstermektedir. Durumun böyle olması, Kosova'ya bağımsızlığın tanınmaması durumunda, Arnavutlar arasında yeni bir milliyetçilik dalgasının yükseleceğine, bölgenin tekrar istikrarsızlaşacağına dair önemli ipuçları vermektedir ki Mayıs 2004 olayları bunun en önemli göstergesidir.

UNMIK, Kosova'da öz-yönetimi yapılandırma, kurumlar oluşturulduktan sonra idari sorumlulukları öz-yönetim geçici kurumlarına devretme, nihai statüsün belirlenmesine yönelik siyasal süreci hazırlamak konusunda yardımda bulunmak ve son aşamada öz-yönetim geçici kurumlarından yetkiyi siyasal anlaşmayla kurulmuş kurumlara devretmek amacını gütmektedir. UNMIK sivil idareyi organize etme konusunda olabildiğince yavaş davranmıştır. Yönetimde de başarılı olduğunu söylemek pek mümkün değildir (bazı alt yapı inşaları ve adil seçimlerin gerçekleşmesinin başarısı dışında). Ayrıca nihai statü konusundaki çalışmalarda ve yetkilerini devretme konusunda da pek fazla bir şey yaptığı söylenemez.²⁵⁵

17 Mart 2004'te Kosova ve ardından Sırbistan'da yaşanmaya başlayan şiddet eylemleri, Sırp ve Arnavutlar arasındaki nefret dolu duyguların son derece taze olduğunu ve en küçük bir sokak kavgasının bile, bölgesel bir çatışmaya dönüşme eğilimini taşıdığını göstermiştir. Özellikle Arnavutların ezici bir çoğunluğu teşkil ettiği Kosovalıların, bağımsızlık arzularını zedeleyebilecek olan bütün gelişmelere karşı koyacakları mesajını hem Sırbistan'a hem de uluslararası topluluğa ilettikleri söylenebilir. Dolayısıyla, normal koşullarda Kosova'nın nihai statüsünün

²⁵⁴ Ünal, a.g.m., s. 132.

²⁵⁵ Perritt, a.g.m., s. 4.

görüülmesinin planlandığı 2005 yılında, bölgede sıcak gelişmelerin yaşanabileceğini söylemek mümkündür.²⁵⁶

2.1. Kosova Geçici Özyönetim Anayasa Çerçevesi ve Kosova'nın Yapısı

10 Haziran 1999 tarih ve 1244 Sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı (1999) ile kendisine verilen yetkiye dayanarak, Genel Sekreter Özel Temsilcisi, Kosova'da Geçici Yönetim Yetkisine ilişkin olarak 25 Temmuz 1999 tarih ve 1999/1 Sayılı Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetim Misyonu (UNMIK) Yönetmeliğini dikkate alarak, Kosova halkının serbest ve adil seçimlere katılımı ile yasama, yürütme ve yargı alanlarında öz-yönetim geçici kurumları tesis edilene ve nihai bir çözüme varılana kadar, Kosova'da anlamlı bir öz-yönetimin geliştirilmesi için, mevcut düzenleme ekinde yer alan " Kosova Geçici Öz-yönetim Anayasal Çerçevesini" 15 Mayıs 2001 de yürürlüğe koymuştur.

Kosova, bu Anayasal Çerçeve ve BM GK 1244 Sayılı Kararına (1999) uygun olarak yasama, yürütme ve yargı organları ve kurumları tarafından demokratik bir biçimde yönetilmelidir.

Öz-Yönetim Geçici Kurumları şunlardır:

- (a) Meclis,
- (b) Kosova Başkanı,
- (c) Hükümet,
- (d) Mahkemeler ve
- (e) Bu Anayasal Çerçevde belirtilen diğer kurum ve kuruluşlar.

Öz-Yönetim Geçici Kurumlarının merkezi Priştine'dir.

Öz-Yönetim Geçici Kurumları, sadece UNMIK yönetmeliklerince belirlenen ya da belirlenecek olan sembolleri kullanır.

Öz-Yönetim Geçici Kurumları aşağıdaki alanlarda sorumluluklara sahiptir:

- (a) Ekonomi ve finans politikası,
- (b) Mali ve bütçe konuları,
- (c) Yönetim ve yürütülen gümrük çalışmaları,

²⁵⁶ Türbedar, a.g.m., s. 59.

- (d) Yerli ve yabancı ticaret, endüstri ve yatırımlar,
- (e) Eğitim, bilim ve teknoloji,
- (f) Gençlik ve spor,.
- (g) Kültür,
- (h) Sağlık,
- (i) Çevre koruma,
- (j) Çalışma ve sosyal refah,
- (k) Aile, cinsiyet ve küçükler,
- (l) Ulaşım, posta, telekomünikasyon ve bilgi teknolojileri,
- (m) Kamu yönetimi ve hizmetleri,
- (n) Ziraat, ormancılık ve kırsal gelişim,
- (o) İstatistik,
- (p) Saha planlama,
- (q) Turizm,
- (r) İyi yönetim, insan hakları ve eşit fırsatlar,
- (s) Yabancılarla ilgili işler (Kosova dışında yaşayan kişiler).

Meclis, Kosova'daki Öz-Yönetim Geçici Kurumlarının en üst düzeydeki temsil ve yasama organıdır. Meclis, gizli oylama ile seçilen 120 üyeden oluşur. Mecliste, Meclisin 120 sandalyesinden yüz (100) adeti, seçimlerde aldıkları geçerli oylarla orantılı olarak tüm partiler, koalisyonlar, yurttaş inisiyatifleri ve bağımsız adaylar arasında paylaşılır.

Mecliste 120 sandalyeden yirmi (20) adeti, Kosova'daki Arnavutlar dışında kalan toplulukların ek temsilinin sağlanması için aşağıdaki şekilde paylaşılır: On (10) sandalye, Kosova Sırp Topluluğunu temsil ettiğini ilan eden partiler, koalisyonlar, yurttaş inisiyatifleri ve bağımsız adaylar arasında paylaşılır. Mecliste, bu sandalyeler seçimlerde aldıkları geçerli oylarla orantılı olarak anılan bu partiler, koalisyonlar, yurttaş inisiyatifleri ve bağımsız adaylar arasında paylaşılır.

Diğer on (10) sandalye ise şu şekilde paylaşılır: Roma, Aşkale ve Mısır Toplulukları dört (4), Boşnak Topluluğu üç (3), Türk Topluluğu iki (2) ve Gorani Topluluğu bir (1). Mecliste, bu Topluluk ya da Topluluk gruplarına ayrılan sandalyeler seçimlerde aldıkları geçerli oylarla orantılı olarak bu tür Toplulukları temsil ettiklerini

ilan eden partiler, koalisyonlar, yurttaş İnisiyatifleri ve bağımsız adaylar arasında paylaşılır.²⁵⁷

2.2. Kosova’da 17 Mart 2004 Olayları ve Bölgede Güvenlik

17 Mart 2004’te Kosova’da yaşanmaya başlayan ve üç gün süren şiddet olayları, Balkanlarda savaşların bitmediğini, sadece uluslararası topluluk tarafından yasaklandığını ortaya koymuştur.²⁵⁸

Kosova’nın Sırplarla Arnavutlar arasında bölünmüş şehri Mitroviça’da 17 Mart’ta bir Arnavut’un bir Sırp öğrenciyi yaraladığı, ardından da Sırpların kovaladığı iki ya da üç Arnavut çocuğun nehirden boğulduğu iddiası şiddetin fitilini tekrar ateşlemiştir.

NATO’nun Arnavutları Sırp şiddetinden kurtarmak için düzenlemiş olduğu harekâttan yaklaşık beş yıl sonra yeniden tırmanan etnik gerilimin bilançosu 28 ölü ve 600’ün üzerinde yaralı olmuştur. Ölenler arasında bir BM aracına düzenlenen saldırıda hayatını kaybeden iki BM polisi de bulunmakta olup yaralıların ise en az 61’ini KFOR’a bağlı askerler oluşturmaktadır. Olaylarda Sırpılara ait evler de zarar görmüştür: 400’den fazla ev harabeye dönmüş, 72 BM aracı da şiddet nedeniyle zarar görmüştür.²⁵⁹

Olayların bir anda Kosova’nın diğer şehirlerine yayılması, hatta Sırbistan’da da yansımalarının görülmesi farklı şekillerde yorumlanabilir: Bir bakış açısına göre Sırplarla Arnavutlar arasındaki gerilim zaten mevcuttu ve bu olay gizli nefretin yeniden gün ışığına çıkmasına neden olmuştu. Başka bir bakış açısı ise son günlerde bölgede yaşananların önceden örgütlenmiş, planlanmış bir eylem olduğu şeklindedir. Aslında gerek BM gerekse AB’den gelen son açıklamalar yaşanan şiddetin organize olduğu yolundadır. AB’nin Dış İlişkiler Komiseri Javier Solana, bu eylemlerin bazı grupların planları çerçevesinde gerçekleştiğini belirtmiştir. Solana bu bağlamda doğrudan Arnavut siyasi partilerine seslenerek olayları gerçekleştirdiği düşünülen grupların saf dışı bırakılmalarını istemiştir. Olayların kendiliğinden gerçekleşmediğini belirten AB

²⁵⁷ genis bilgi için bkz , ww.unmikonline.org/pub/misc/FrameworkPocket_TUR.pdf, 11 Ağustos 2005.

²⁵⁸ a.g.m., s.59.

²⁵⁹ <http://fbc.binghamton.edu/commentr.htm>

Komiseri, bu olayları düzenleyenlerin muhtemelen siyasi partilere üye olduklarını ifade etmiştir.²⁶⁰

Ekim 2003'te uluslararası topluluğun baskılarıyla Kosova ile Sırbistan arasında bir diyalog süreci başlatılmıştır. Normal koşullarda bu sürecin Mart veya Nisan 2004'te devam etmesi gerekirdi. 23 Ekim 2004'te Kosova'da parlamento seçimleri düzenlenecek, dolayısıyla, Sırlarla müzakere etmek oy kaybetmek anlamına gelecektir. Bu yüzden son olaylar bir bakıma siyasetçiler için yararlı olmuştur. Çünkü şu anda Sırbistan Kosova'daki gelişmelerde devre dışı kalmıştır ve istisnalar hariç neredeyse bütün kontrol Arnavutların elindedir.²⁶¹

Kosova'nın Sırbistan ile müzakeresini talep eden Temas Grubu'dur. Temas Grubu içinde yer alan ülkelerden 4'ü, aynı zamanda VETO hakkına sahip BM GK'nın daimi üyeleridir. Dolayısıyla Temas Grubunun karar ve kurallarına uymayan taraf Kosova'nın nihai statüsü konusunda son sözü söyleme hakkına sahip olan GK'yı karşısında bulabilecektir.²⁶²

Bilindiği gibi Kosova'daki savaşı büyük bir ölçüde Amerikalılar yürütmüştü. Saldırı uçuşlarının 2/3'si ABD uçakları tarafından gerçekleştirilmiştir. Hemen hemen tüm hedefler ABD'nin istihbarat birikimi kullanılarak tespit edilmiş ve hassas güdümlü silahların tümüne yakını, Amerikan uçaklarından fırlatılmıştır.²⁶³

Ne var ki, Amerika'nın Arnavutlara olan desteği, Orta Doğu'daki meşguliyeti yüzünden mevcut koşullarda yarım kalmış gözükmektedir. ABD bölgedeki sorunların çözümü ve bölgenin yeniden yapılanması için topu AB'ye atmış bulunmaktadır. Burada vurgulanmaya çalışılan, işin mali kısmı yüzünden, Amerika'nın Balkanlar'ı siyasi anlamda AB'ye terk ettiği'dir. Günümüzde Kosova'nın yeniden yapılanması için verilen bağışlardan sadece %15'i Amerika'ya aittir. Bütün bunlar, ABD'nin Kosova'daki varlığını sona erdirmeye çalıştığı şeklinde algılanmamalıdır. Her şeyden önce ABD'nin Kosova'daki askeri varlığının daha uzun süreceği ortadadır. 1999'da Kosova'da inşa

²⁶⁰“Kosovo LDK, PDK, AAK Parties Deny Organizing 17-18 March Violence”, [http:// www.bbc.uk](http://www.bbc.uk), 29 Mart 2004.

²⁶¹ Erhan Türbedar, “Sırbistan-Kosova Diyalogu: Ekranların Yeni Yarışma Programı”, **Stratejik Analiz**, Cilt 4, No 43, Kasım 2003, ss. 55-60, s.52.

²⁶² Türbedar, Kosova Sorunu: ..., s. 61.

²⁶³ Daalder-O'Hanlon, a.g.e., s. 84.

edilen “Bondsteel” askeri üssü, Vietnam savaşından bu yana, Amerika sınırları dışında inşa edilen en büyük askeri üs olarak bilinmektedir.²⁶⁴

AB'nin ve ABD'nin Kosova'ya yaklaşımlarındaki ortak nokta, Kosova'nın Sırp ve Arnavutlar arasında bölünmesine karşı çıkmalarında yatmaktadır.

2.3. 2004 Parlamento Seçimleri

Kosova 23 Ekim 2004'te parlamento seçimleri için sandık başına gitmiştir. Dünya medya kaynakları Kosova seçimlerine geniş yer verip, genel olarak Kosova'nın nihai statüsünün çözüme kavuşturulmadığını hatırlatmış ve seçimleri boykot eden Kosovalı Sırp'ların zor koşullarda yaşadığını kaydetmiştir. Birçok medya kaynağı, Sırp'ların seçim boykotunu, UNMIK'in çok etnikli projesinin suya düştüğü şeklinde yorumlamıştır. Buradan bir kez daha, uluslararası topluluğun çok etnikli Kosova ile genelde Sırp ile Arnavutların bir arada yaşamasını kast ettiği, Kosova'da yaşayan diğer toplulukları ise ihmal ettiği anlaşılmaktadır.

Açıklanan seçim sonuçlarına göre, ilk üç parti içinden Kosova Demokratik Birliği (LDK) oyların %45,30'unu, Kosova Demokratik Partisi (PDK) % 28,65'ini, Kosova'nın Geleceği için İttifak (AAK) ise % 8,28 [oy alabilmiştir](#). 2001'deki seçim sonuçlarına kıyasla aşağı yukarı benzer bir siyasi dengenin ortaya [çıkması](#), Kosova siyasi sahnesinin istikrarlı olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ancak bu, Kosova içi siyasi ilişkilerin normal olduğu anlamına gelmez. Geçen hükümetin çok zor bir şekilde kurulabilmiş olmasının yanı sıra, hükümette hizmet etmiş olan bazı bakanların muhalefet gibi davrandıkları da bilinmektedir. Bu yüzden LDK yeni hükümeti kurmakta yine zor bir seçim yapmak durumunda kalmıştır.²⁶⁵ Nitekim LDK bu kez hükümetini AAK ile koalisyona girerek kurmuştur. AAK başkanı olan Ramush Haradinaj Başbakanlık koltuğuna geçmiş, ancak kısa bir süre sonra, 2004 yıllarının sonunda Kosova savaşı sırasında Arnavut olamayan topluluklara karşı kıyım gerçekleştirdiği gerekçesiyle Lahey Uluslararası Suçlar Mahkemesine bir suçlu olarak çağırılmıştır, Haradinaj ise gönüllü olarak hiç çekinmeden kendisi Başbakanlıktan istifa ederek La

²⁶⁴ Türbedar, Kosova Sorunu: ..., s. 63.

²⁶⁵ Erhan Turbedar, „Kosova: Aktörler Aynı, Roller Değişti“, <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=106&kat1=3&kat2>, 27 Aralık 2006.

Hay'e gitmiştir. Onun yerine AAK parti başkanı olan Bajram Kosumi başbakanlığa getirilmiş ancak onunda standartları gerçekleştirme yolunda gerektiği kadar başarı sağlamaması sonucu, KPC'nin (Kosova Protection Corps) başında olan Agim Çeku, ordudan çekilerek 2005 yılının sonunda başbakanlığa getirilmiştir.

2.4. Kosova İçin Yeni Statüko'nun Hazırlanması ve Statü için Müzakerelerin Açılması

— *Kosova için Standartlar*

Kosova Sorununun çözümü öylesine güçlüklerle dolu ki, BM'nin Kosova'ya atadığı temsilciler ya görev sürelerini zorlukla tamamlamakta ya da tamamlamadan çeşitli bahanelerle görevlerinden istifa etmektedirler. 1999 yılından beri BM'nin Kosova'ya atadığı temsilci sayısının altıya çıkması bunun göstergesidir. Dördüncü temsilci Finli Harri Holkeri süresinin dolmasına 2 ay kala sağlık sorunlarını gerekçe göstererek istifa etmiştir. 2004 Haziranından itibaren Danimarkalı diplomat Soren Jessen-Petersen bu görevini 2006 Haziran'a kadar devam ettirmiştir. Son olarak bu görevi Johacim Ruker yürütmektedir.²⁶⁶

Kosova'nın geleceği konusunda BM'nin yaptığı ilk önemli çalışma, Kosova'nın nihai statüsüne ulaşması için izlenmesi gereken aşamaları belirten bir yol haritası hazırlamasıdır. 10 Aralık 2003 tarihinde **Kosova İçin Standartlar** belgesi olarak adlandırılan belgenin açıklanması sırasında yapılan törene Kosovalı Sırp liderlerin katılmaması çözümün zorluğunu açıkça göstermiştir. Dönemin UNMIK başkanı Holkeri, belgede; "*Etnik kökeni ne olursa olsun bütün toplumların saygı gördüğü, serbestçe dolaşabildiği, çalışabildiği ve kendi dillerini kullanabildiği, hükümet kurumlarının ayırım yapmaksızın bütün Kosova halkına hizmet ettiği ve herkes için adil hak ve güvenliğin mevcut olduğu bir toplumun*" ayrıntılı bir tanımlamasının yer aldığını ifade etmiştir.²⁶⁷ 10 sayfadan oluşan belgede BM, nihai statü görüşmelerine başlanması için 8 standarda ulaşılması şartını koymuştur. Bu standartlar;

²⁶⁶ <http://www.zaman.com.tr/> Fikret Ertan, 29 Mayıs 2004.

²⁶⁷ "UNMIK Şefi Kosova Haritasını Sundu", www.balkan-info.com, 25 Mart 2006.

1. Demokratik kurumların yerleşmesi
2. Mültecilerin geri dönüşü-ki bu daha çok Sırpların dönüşü anlamını taşıyor
3. Etnik gruplar arasında diyalogun yerleşmesi
4. Hukukun üstünlüğünün yerleştirilmesi
5. Serbest dolaşım
6. Mülkiyet haklarının güvenliğe kavuşturulması
7. Ekonomik kurumların oluşturulması
8. Kosova Koruma Güçleri'nin ordu görüntüsünden uzaklaştırılması, dır.²⁶⁸

Kosova ile ilgili haberlerde en çok anılan isimlerden biri, BM Kosova Özel Elçisi Kai Eide olmuştur. Norveçli diplomat Eide, Kosova için belirlenmiş standartların ne ölçüde yerine getirilmiş olduğunu değerlendirmek üzere, BM Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından Haziran 2005'te görevlendirilmiştir. 2005 yılında Kosova'nın statüsü üzerine müzakerelerin başlayıp başlamayacağı meselesinin, Eide'nin değerlendirmesine bağlı olacağı belirtilmektedir. Hatırlatmak gerekirse, uluslararası topluluk Kosova'da "önce standartlar sonra statü politikası" izlemekte ve bununla Kosova'nın nihai statüsünün belirlenmesinden önce, sekiz başlık altında toplanmış standartların yerine getirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.²⁶⁹

Medya kaynaklarına yansıyan bilgiler, Eide'nin Kosova'da gördüklerinden pek memnun olmadığını göstermektedir. Nitekim Annan'ın GK'ya sunduğu 23 Mayıs 2005 tarihli raporda da standartlar konusunda daha çok şeyin yapılması gerektiği belirtilmektedir. Standartların yerine getirilmesi konusunda Kosova'nın yeterince ilerleyemediği hususu uzun süreden beri konuşulmaktadır. Buna rağmen uluslararası topluluk Kosovalıları, 2005'te statü müzakerelerinin başlatılabileceği konusunda ümitlendirmiştir.

Uluslararası topluluğun Kosova'daki şiddet tehlikesinin farkında olduğu apaçiktır. Bu yüzden bir daha Kosova'da "yanan BM arabalarını" görmemek için, statü üzerine başlatılması beklenmektedir. 2005 yılının sonuna doğru adalet ve içişleri alanlarında bazı yetkilerin bakanlıklar düzeyinde, Kosova'nın geçici BM yönetimi

²⁶⁸ Bilgin Çelik, „Vesayetten Bagimsizliga mi? :Kosova'nin Gelecegini Belirleyecek Muzakere Süreci Yakinda Basliyor“, <http://www.usakgundem.com/makale>, 09 Mayıs 2007.

²⁶⁹ Erhan Türbedar, “Kosova Sorunu'na Yeni Statüko Hazırlanıyor”, <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=674&kat1=23&kat2>, 02 Mayıs 2005

UNMIK'ten Kosova Hükümeti'ne devredilmiş olmasının gerisinde yatan temel nedenin, o sıralarda Kosova'da iyice gerginleşmesi beklenen ortamın yumuşatılmasını sağlamak olduğu söylenebilir.²⁷⁰

Birleşmiş Milletler, varlığının 60. yıldönümünü kutladığı 24 Ekim 2005 tarihinde, GK'nın kararıyla Kosova'nın gelecekteki statüsü üzerine müzakerelerin başlatılmasına yeşil ışık yakmıştır. Bununla, son altı yıldan beri BM yönetimi UNMIK tarafından idare edilen Kosova'nın tarihinde yeni bir sayfa açılmıştır. Diğer taraftan Sırbistan, tarihinde ilk defa silaha sarılmadan, bir toprak sorununa medeni yoldan çözüm aranan bir sürece girmiş bulunmaktadır²⁷¹

BM Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından, Sırpların pek fazla hoşlanmadığı eski Finlandiya Devlet Başkanı Marti Ahtisaari'nin arabulucu olarak atanacağı ve müzakerelere mekik diplomasisini (shuttle diplomacy) uygulanacaktır.²⁷²

1999'daki NATO'nun Yugoslavya'ya müdahalesi öncesinde Sırp ve Arnavut tarafları arasında arabuluculuk yapmış olan Ahtisaari'nin ismi, Uluslararası Kriz Grubu'nun (ICG) yönetim kurulu üyeleri arasında da geçmektedir. Oysa ICG'nin 24 Ocak 2005 tarihli raporunda yer alan Kosova'ya bağımsızlığın verilmesi gerektiği çağırısı yüzünden, Sırbistan'da Ahtisaari'ye tereddütle bakılmaktadır.²⁷³

Kosovalı Arnavutların Amerika'nın desteğine güvenmekte oldukları, Sırpların ise BM GK'nın sözünden dönmeyeceğini ümit ettikleri görülmektedir. Hatırlatmak gerekirse, BM GK'nın 1244 sayılı ve 10 Haziran 1999 tarihli kararında, Kosova'nın gelecekte Sırbistan ve Karadağ'ın bir parçası olarak kalması öngörülmüştür. GK 1244 Sayılı Kararı kabul ettiği gibi, bu kararı değiştirmeye yetkili tek kurumdur. Ne var ki Sırbistan, veto hakkına sahip GK daimi üyelerinden sadece Rusya ve Çin'e güvенеbilmektedir. Çünkü diğer daimi üyeler ABD, İngiltere ve Fransa'nın, Kosova'ya "şartlı bağımsızlığın" tanınması gerektiği düşüncesini benimsedikleri bilinmektedir.

²⁷⁰Türbedar, "Kosova Sorunu'na...", a.g.m.

²⁷¹ Erhan Türbedar, "Kosova'nın Statüsü Müzakereye Açılıyor", <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=728&kat1=23&kat2>, 25 Mayıs 2005.

²⁷² a.y.

²⁷³ Erhan Türbedar, "Müzakelere Doğru Kosova", <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=722&kat1=23&kat2>, 21 Ekim 2006.

Oysa şartlı bağımsızlık, eninde sonunda Kosova'yı tam bağımsızlığa doğru götüreceği için, Arnavutlar için kabul edilir bir çözümdür.²⁷⁴

2.5. Sırbistan-Karadağ Cumhuriyetinin Kurulması ve Karadağ'ın Ayrılması

Bu arada, Sırbistan-Karadağ eski Yugoslavya'nın bir arada kalan iki parçası olan Sırbistan ve Karadağ arasında, önce 1992'de Yugoslavya Federal Cumhuriyeti adıyla oluşturdukları, ancak bu tanımın uluslararası camiada kabul görmemesi üzerine, 4 Şubat 2003'de resmen benimsedikleri birliğin adıdır. Bu birlik içinde ki iki ulusal oluşumu teşkil eden Sırbistan ve Karadağ pek çok alanda kendi politikalarını belirleme serbestliğine sahiptirler. Kosova ve Voyvodina bu birliğin içinde otonom bölgeler olarak otomatikman yer almışlardır.²⁷⁵

Sırbistan ve Karadağ devlet birliğinin beş ortak bakanlığı vardı: Dışişleri bakanlığı, savunma bakanlığı, uluslararası ekonomik ilişkilerden sorumlu bakanlık, iç ekonomik ilişkilerden sorumlu bakanlık ve insan ile azınlık haklarının korunmasıyla ilgili bakanlık. Ancak, bu bakanlıkların hiçbiri gerektiği ölçüde işlevsel olamamıştır. Yürürlüğe giren yeni devlet anayasası da, hem Sırbistan hem de Karadağ tarafından defalarca çığnenmiştir. Bu süreç içinde Karadağ iktidarı, Sırbistan yüzünden AB yolunda yavaş ilerlediklerini sık sık dile getirmiş ve bağımsızlık durumunda Karadağ'ın AB'ye daha erken üye olabileceğini savunmuştur. Nitekim Karadağ yetkilileri bu konuda haklı olduklarını defalarca göstermişlerdir. Örneğin, en son olarak 3 Mayıs 2006'da, Belgrat'ın eski Yugoslavya ile ilgili Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi ile yetersiz işbirliği yüzünden, Karadağ da cezalandırılmıştır. Sırbistan, savaş suçlusu Ratko Mladiç'i bu Mahkeme'ye teslim etmediği için, AB, Sırbistan ve Karadağ ile başlattığı "İstikrar ve Katılım Anlaşması" müzakerelerini askıya almıştır.²⁷⁶

Podgoritsa'nın, Sırbistan ve Karadağ Devleti'nin Çekoslovakya modeline göre bölünmesi önerisini Belgrat reddedince, Karadağ halkoylaması yolunu tutmak zorunda

²⁷⁴ a.g.m.

²⁷⁵ "Sırbistan-Karadağ", <http://tr.wikipedia.org/wiki/S%C4%B1rbistan-Karada%C4%9F>, 21 Aralık 2006.

²⁷⁶ "Prekinuti Pregovori sa EU", <http://www.b92.net>, 03 Mayıs 2006

kaldı.²⁷⁷ AB'nin, Karadağ'ın bu kararını beğenmediğini gösteren olgu, Podgoritsa'ya halkoylamasıyla ilgili dayatılan kriterdir. Resmi görüşünü 16 Şubat 2006'da açıklayan Brüksel, Karadağ'ın statüsünü değiştirme kararının geçerli olabilmesi için, halkoylamasına katılanlardan en az yüzde 55'inin oyunu alması gerektiğini belirtmiştir.

21 Mayıs 2006'daki halkoylamasında, Karadağ halkı tarihî bağımsızlığını geri almayı başardı. Bağımsızlığın küçük bir farkla kazanılmış olması, Sırbistan ile beraberliğin devam etmesi için mücadele eden siyasi bloğu usulsüzlük şikâyetlerinde bulunmaya sevk etmiştir. Ancak, bütün halkoylaması süreci AB ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın sıkı denetimi altında gerçekleştiği için, şaibeye pek yer bırakılmamıştır. Bu arada halkoylaması sonuçları, ülke statüsü konusunda Karadağ vatandaşlarının neredeyse yarı yarıya bölünmüş olduğunu (bağımsızlığa yüzde 55,5 evet oyuna karşılık, yüzde 44,5 hayır oyu) bir kez daha ortaya koymuştur. Bu bölünmüşlük, Karadağ'daki toplumsal barışın en büyük tehdididir. 21 Mayıs gecesi Karadağ'ın bir kargaşaya sürüklenmesi engellenmişse, bunun temel sebebi, halkoylaması ile ilgili sürecin bütün aşamalarında AB temsilcilerinin yer almış olmasıdır.²⁷⁸

Karadağ bağımsızlığının Balkan ülkeleri tarafından sıcak karşılandığı belirtilmelidir. Özellikle Hırvatistan ve Bosna-Hersek gibi Karadağ'ın komşuları, söz konusu bağımsızlığın nihayet "Büyük Sırbistan" hayalini tarihe gömeceğine inanmaktadır. Büyük ihtimalle Karadağ'ın bağımsızlığını ilk tanıyacak olan bu Balkan ülkeleridir. Karadağ'ın bağımsızlığına en çok sevinenlerden biri Kosova olmuştur. Karadağ'dan farklı olarak, YSFC içinde Self Determinasyon hakkını hiçbir zaman elde edememiş olan Kosova, en çok Sırbistan'ın özerk bir bölgesi statüsüne yükselebilmıştır. Geline nokta bakıldığında zaman, benzer durumun kâğıt üzerinde günümüzde de devam ettiği görülmektedir. Sırbistan'ın bütün hukuki belgelerinde, Kosova'ya özerk bölge muamelesi yapılmaktadır. Diğer taraftan 10 Haziran 1999'da BM GK tarafından kabul edilen 1244 sayılı Karar'da da, Kosova'ya YFC sınırları içinde geniş bir özerklik vaat edilmektedir. BM GK'nın 1244 sayılı Kararı'nın kabul edilmesinden sonra yaşanan önemli bir gelişme, YFC'nin tarihe karışması ve yerine "Sırbistan ve Karadağ" devlet

²⁷⁷14 Mart 2002 tarihli anlaşma gereğince, 4 Şubat 2006'dan sonra hem Sırbistan'ın hem de Karadağ'ın bağımsızlık halkoylaması düzenleme hakkı doğmuştur.

²⁷⁸ Erhan Turbedar, "Sırbistan ve Karadağın Yolları Ayrıldı," <http://www.asam.org.tr/temp/temp101.pdf>, 22 Şubat 2007.

birliğinin ilan edilmiş olmasıdır. Bu yüzden, 1244 sayılı Bağımsız Sırbistan'ın yapması gereken ilk işlerden birisi, daha önce Sırbistan ve Karadağ'ın ortak olan bazı bakanlıklarını, bu sefer Sırbistan düzeyinde belirlemektir.

Benzer şekilde eskiden ortak olan ordu, Sırbistan ordusuna dönüştürölüp, yeni genelkurmay atanmalıdır. Sırbistan'da mevcut koalisyon hükümetinin "kırılğan ayaklarla" yere bastığı bir dönemde, bu tür konular üzerinde uzlaşmaya varmak kolay değildir. Bu ve diğer sebepler yüzünden, 2006 yılı içinde Sırbistan'da erken seçimlerin düzenlenmesi kaçınılmaz gözükmektedir. Bu seçimlerin ardından ise; Karadağ'ın kopması, Kosova'da işlerin yolunda gitmemesi, savaş suçları konusunda uluslararası topluluğun artan baskıları gibi nedenlerden dolayı, Sırbistan'daki radikalleşme eğilimleri yükselebilir.²⁷⁹

2.6. Müzakerelerin Başlaması, Tarafların Tutumu ve Uluslararası Topluluğun Görüşleri

Uluslararası toplum, savaş ve barış konularında eski Yugoslavya içerisinde 15 yıldan beri faal durumdadır. Balkanlar'ın bu bölümü, daha önce tarihte hiç bir zaman ve hiç bir yere gerçekleşmemiş finansal ve askeri yardımlarla boğulmuştur. Bunun sonuçlarının yer yer olumlu olduğunu söylemek mümkündür. Buna göre, 1990'larda etnik olarak temiz devletlerin oluşturulmak istenmesi sonucu patlak veren savaşlar sona ermiştir. Bugün ise Balkanların bu bölgesine baktığımızda durumun giderek daha da olumlu yöne uzandığını görmemiz mümkündür.

Yugoslavya'dan ilk ayrılan cumhuriyet olan Slovenya AB ve NATO'nun üyesidir. Hırvatısan, General Ante Gotovina'nın yakalanmasını ve Lahey Uluslararası suçlar mahkemesine teslim edilmesinden sonra, AB ile tam üyelik konusunda görüşmelere başlamıştır. Bosna-Hersek siyasal liderleri kendi hükümetlerini daha da güçlendirmek ve AB'ye uygunluk sağlamak için, Dayton Anlaşmasını reform etme çabası içerisindeyler. Makedonya, 2001 yılındaki Makedon ile Arnavutlar arasındaki küçük ölçekli çatışmadan sonra, AB'ye girmek için çok daha yakın hale gelmiştir. Ohri Anlaşması, ülkeye barışı getirmiş ve ayrıca Arnavutlara geniş haklar verilerek, Makedonya kurumları içerisinde yer almaları ve temsil edilmeleri sağlamıştır. Böylece

²⁷⁹ a.g.m.

Aralık 2005 yılında AB'ye üyelik başvurusunda bulunmuş, şimdi ise AB'ye girme müzakerelerinin başlamasını beklemektedir.²⁸⁰

Kosova'nın gelecek siyasal statüsü Balkanlarda çözümlenmemiş tek konu olarak kalmıştır. Temas Gurubu açık bir şekilde statü ile ilgili yapılacak müzakere prensiplerinde Kosova'nın ayrılmayacağını ve 1999 öncesine dönemeyeceğini vurgulamıştır.²⁸¹ Bütün gelişecek olan olaylar ve müzakereler bu prensip altında yürüyecektir.

Yeni bir devletin oluşumu, en iyi koşullarda bile çok karmaşık bir ticari nitelik taşır. Yeni kurulan devlet, kendi istikrarı ve onu tanıması gereken diğer devletler tarafından yok edilebilir. Bu durum adeta bir barut fiçisini andıran Balkanlardan daha fazla başka hiçbir bölgede bu kadar net bir biçimde karşımıza çıkamaz.

Bugün Kosova'nın devlet olma yolunda önemli bir yol kat ettiğini söylememiz mümkündür. Aslında hala yasal olarak Sırbistan'dın parçası olarak gözüken Kosova, yasal bakım dışında her açıdan Sırbistan'dan ayrıdır. Kosova hala BM himayesi altında bulunmaktadır. Şimdi ise, 2005 yılı sonunda başlatılan müzakerelerde Kosova bağımsız bir devlet olabilecek mi ve olursa nasıl ve neye istinaden sorusuna cevap aranmaktadır. Bu konuyla ilgilenen diplomatların, Kosova'nın bağımsızlığını kazanması gerektiği konusunda geniş bir konsensüse vardığını söylememiz mümkündür. Ama, bu konsensüs aynı zamanda bu oluşumun barışçıl bir şekilde nasıl gerçekleşeceği konusunda endişe duymaktadır.

Yapılan müzakereler, Kosova'daki diğer topluluklar ve özellikle de Sırlar arasında çeşitli endişe durumları ortaya çıkmaktadır. Düşmanlık duygusu, artık eskisinden çok daha az saldırgan olmasına rağmen, birçok Sırp hala kendisini güvende hissetmemektedir.²⁸² Dolayısıyla, Kosova'nın bir an önce azınlıkları en kapsamlı biçimde koruma ve kurumlara bütünleşmiş etme konusundaki görevlerini yerine getirmesi gerekmektedir.

²⁸⁰ Daniel Serwer - Yll Bajraktari, "Kosovo, Ethnic Nationalism at Its Territorial Worst", United States Institute of Peace Special Report, www.usip.org, 02 Eylül 2006.

²⁸¹ United Nations Office of the Special Envoy for Kosovo, **Guiding Principles of the Contact Group for a Settlement of the Status of Kosovo**, <http://www.unosek.org>, 19 Mart 2006

²⁸² Carne Ross, "Krijimi i Shtetit" (Devletin Oluşumu), **Koha Ditore**, sayı 3130, 4 mart 2006, s. 10.

Daha yukarıda da vurgulandığı gibi, Kosova'nın geleceği hakkında birçok kişi ve yetkili bağımsızlık öngörse de, şuan için baskın olarak üç olasılık üzerinde durulmaktadır.

- Statüko,
- Sırbistan himayesi altına geri dönme ve
- Gözetim altındaki bir “şartlı bağımsızlık”.

Bu üç olasılık arasında bölgeyi en az istikrarsızlaştıracak olasılık “şartlı bağımsızlık” olarak gözükmektedir.

Statüko'nun devam etmesi durumunda, AB egemenliği altına girme koşuluyla önce karşı prodüktif sonra ise destrüktif bir yapı ortaya çıkacaktır. Bu durum belirsizliği güçlendirecek ve aynı zamanda Sırp ve Arnavutların radikalleşmesini sağlayacaktır. Bu yapılanma içerisinde Sırlar Kosova'yı kendi himayeleri altına çekmeyi isteyecekler, Arnavutlar ise çok istenilen bağımsızlığı kazanamamanın etkisi altında kalacaklar ve böylece yerine getirilmesi gereken standartlar konusunda yerinde sayacaktır.

Kosova'nın Sırbistan'a geri verilmesi daha da destrüktif bir yapının oluşmasına yol açacaktır. Kosova, daha önce Sırbistan'ın otonom bölgesi olmasına karşın hem otonomisi hem de bütün yetkileri elinden alınmıştır, bundan dolayı 1999 yılı öncesine dönmek Kosova için kabul edilebilir olmadığı gibi, Arnavutları çok ciddi bir şekilde kızdıracak ve dolayısıyla yeni ayaklanmaların ortaya çıkmasına neden olacaktır.

Bunlara ilaveten, Sırlar tarafından iki tane daha olasılık ortaya atılmıştır. Bunların ikisi de yeni istikrarsızlıklar getirebilecek olasılıklardır. Bunlardan biri Kosova'nın ayrılması öbürü ise, Kosova'nın ayrı bölgelerde (etnik bazlı) kurumsallaşmasıdır. Kosova'nın ayrılması durumu, sınırların sadece Kosova'da değil bütün Balkanlar'da yeniden çizilmesini gerekecektir. Etnik bazlı olarak Bosna'daki gibi bir Sırp Cumhuriyetinin kurulması ise olası gözükmemektedir, ayrıyeten uluslararası toplum da yeni ve zayıf bir devlete asla evet demeyecektir.²⁸³

Burada ilgi ile izlenmesi gereken Sırp ve Arnavut tarafların deklarasyonlarıdır. Arnavutlar, kesinlikle şartsız “bağımsızlık” isterken, Sırlar ise “otonomiden fazla, bağımsızlıktan az” bir statü üzerinde durmaktadırlar. Aslında Sırlar tarafından öne

²⁸³ Janusz Bugajski, “A do te destabilizuje Kosova Balkanin” (Kosova Balkanı İstikrarsızlaştırmı), **Koha Ditore**, Sayı 3100, 2 Şubat 2006, s. 12.

sürülen bu olasılıklar, Temas Gurubu üyelerinin Kosovalı Arnavutlar tarafından Kosovalı Sırlara otonomi statüsü verilmemesinin ardında yatan hayal kırıklığıdır. Bu düşüncenin arkasında yatan sebep, Sırbistan'ın Kosova'ya şartlı bağımsızlık verilmesi durumunda bu durumun sadece kabul edilemezliği değil, ayrıca Sırbistan'ın olabildiğince kazançlı çıkmaya çalışmasıdır.

Kosova'nın bağımsızlığı durumu ise, Sırp milliyetçiliğinin artması olasılığı üzerine, Sırları Beyaz Rusya yada Brüksel arasında bir seçim yapma konusuna yönlendireceği bir gerçektir. Eğer ki seçimlerde bu bağımsızlığa karşı çıkacak olan radikal bir parti hükümete geçerse o zaman Sırbistan'ın yolları AB ye tamamen kapanacaktır.²⁸⁴

Kosova'nın nihai statüsü yolunda, uluslararası toplumun denetimi altında, NATO, ABD ve AB'yi kapsayacak şekilde şartlı bağımsızlık olursa, o zaman Sırbistan'ın AB ye girmesi konusu güçlenecek ve ayrıca NATO'nun güçlü yerleşimi altında, Sırp azınlığına güvenlik ve gerekli bütün diğer garantiler verilerek olası çalkantılar minimize edilecek ve dolayısıyla ortaya daha istikralı devletler çıkacaktır.

Balkanlarda, Kosova'nın bağımsızlığından yararlanmak isteyen olan ve dolayısıyla bölgesel güvenliği sarsabilecek tek milliyetçi temellere dayanan yapı Bosna'daki Republika Sırska'dır (Bosna Sırp Cumhuriyeti). Republika Sırska liderlerinin Kosova'nın durumundan yararlanması, uluslararası toplumun buna karşı güçlü bir sesle hayır demeleri durumunda olası görülmemektedir. Kosova'nın statüsü belli olana kadar ki sürede ABD ve AB aynı safta yer alarak, Kosova'da çözüm ne olursa olsun Sırska Republika'da bu durumun uygulanmasının söz konusu olamayacağını bildirmeleri ve sürekli olarak bu konuyu yenilemeleri gerekmektedir. Bununla beraber, Washington ve Brüksel, Bosna'da Saray Bosna'nın merkezi hükümetini güçlendirmeye çalışarak fonksiyonel bir devlet yapısı oluşturma çabaları içindeyken, her şeyin bir anda yok olması ve yeni bir uluslararası krizin ortaya çıkması, Bosna Sırp liderleri tamamen izole edecek ve buradaki yoksulluğun marjinalleşmesini ortaya çıkaracaktır.²⁸⁵

²⁸⁴ Tim Judah, "Viti Ose-Ose" (Ya-Ya yılı), **Koha Ditore**, Sayı 3070, 31 Aralık 2005, s. 13

²⁸⁵ Bugajski, a.g.m. s.12.

Kosovalı Arnavutlar ile Sırlar arasında 2006 yılının başlarında başlayan müzakerelerde Arnavut taraf kesin olarak amacını belli etmiştir: *Bağımsızlık*. Sırbistan Başbakanı Voyislav Koštunica, Temmuz ayında BM de yapılan bir konuşmasında bu durumu keskin bir dille ret etmiştir. Bu durum karşısında Sırp yöneticilerinin uluslararası toplum tarafından kati suretle bir cevap alması gerekmektedir. Sırbistan geçmiş ve gelecek arasında seçim yapabilir, ama ikisine aynı anda sahip olamaz. Sırbistan liderinin ve yöneticilerinin bilmeleri gereken şey eğer Milošević milliyetçiliğini kucaklamaya devam ederlerse uluslararası toplum tarafından dışlanacaklarıdır. Öbür taraftan eğer müzakerelerin şimdiki sonuçları kabul edilirse ki bu yeni bir devletin uluslararası toplum denetiminde, azınlıkların tam korunması anlamında bağımsız bir devlet oluşumudur, o zaman Sırbistan'ı AB ile NATO içerisinde bir gelecek bekleyecektir.²⁸⁶

Savaşın sonra geçen yedi yıl içinde UNMIK bölgeyi yönetmiş, şimdi ise UNMIK'in yetki devri ile idare birçok alanda geçici öz-yönetim adı altında kurulan hükümetin elindedir. BM ve Temas Gurubu baskılarıyla şu anki hükümet standartlar konusunda gelişme kaydetmişlerdir. Ama Arnavutlar tabi ki kendi çıkarları doğrultusunda ellerini daha fazla Sırbistan'a uzatamazlar. Statünün belirlenmesinde en önemli standart aşamasını oluşturan Ademi-Merkeziyetçilik konusunda Sırlara verilecek belediyeler sayısı hakkında iki taraf bir türlü anlaşmaya varamamıştır. Ayrıca, kültürel varlıkların korunması ve mültecilerin geri dönüşü konuları da müzakerelerin önemli bir kısmını kapsamaktadır.²⁸⁷

Sırbistan'dın bu durumda en önemli dayanağı Rusya'dır. Rusya Temas Gurubu üyelerinden biri ve Güvenlik Konseyi'nde veto yetkisine sahip daimi ülkelerden biridir. Rusya Kosova'nın statüsü ile ilgi çözümü evrensel normlara uygun olarak değerlendirmekte ve burada alınacak olan kararların kendi sınırları içerisinde de uygulanabilir olmasından korkmaktadır. Rusya kendi sınırları içerisinde Çeçenistanı tutmak istemekte öbür tarafta ise Abazistan ve Güney Osetya'yı, Gürcistan'dan ayırıp kendi bünyesine katmak istemektedir. Rusya aslında Belgrat ve Priştina arasında Kosova'nın statüsü konusunda aralarında anlaşmaya varmaları durumunda buna karşı

²⁸⁶ Morton Abramowitz - Mark Schneider, "Zgjidhje ne Ballkan", (Balkanlarda Çözüm), **Koha Ditore**, sayı 3275, 28 Temmuz 2006, s. 13.

²⁸⁷ a.y.

çıkmayacağını belirtmiş ama Kosova'nın Sırbistan'dan tek taraflı olarak kopartılması durumunda aynı şeyin Gürcistan'da gerçekleşeceğini açıklamıştır.

Rusya'nın bu durum karşısında her iki bakımdan da kazançlı çıkacağını söyleyebiliriz. Eğer ki Rusya, Kosova'nın bağımsızlık kazanmasını engelleyebilirse, bu durum Rusya'nın yararına olacaktır, çünkü bu durumda Çeçenistan'ın bağımsızlık hakkının olmadığını savunacaktır. Kosova'nın bağımsızlık kazanması durumunda ise Rusya, Güney Osetya ve Abhazistan ve Transdnyester de ayrılıkçı hareketleri teşvik edecek ve dolayısıyla bu bölgelerin bağımsızlık haklarını olduğunu savunacaktır.²⁸⁸

Güney Osetya ve Kosova arasındaki farklılıklardan bir diğeri ise bu bölgelerin jeopolitik yapılarıdır. Batı Gürcistan'a karşı, Güney Osetya Rusya açısından tarafsız bir bölge konumundadır. Gürcistan ise ABD açısından Rusya'ya karşı tarafsız bir bölgedir. Burada dikkate alınması gereken sorunlardan birisi elektrik enerjisidir. Hatırlamak gerekirse, Hazar Denizi, burada daha fazla etki kurmaya çalışan, ABD, Rusya ve Çin arasında yoğun mücadele alanıdır. 2006 ortalarında Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) petrol boru hattı açılmıştır. BTC petrolü Hazar Denizinden, Rusya'yı geride bırakarak Türkiye Akdenizinden geçirmektedir. Tiflisten geçen bu boru hattının Güney Osetya yakınlarından da geçtiğini göz önünde bulundurursak, o zaman Güney Osetya'ya bağımsızlığın verilmesi Gürcistan'ı bir bakımdan zor bir duruma sürükleyecektir. Ve ayrıca Gürcistan'da ABD'nin etkisi hesaplandığında bu bölgeye neden bağımsızlık verilemeyeceği açıkça ortaya çıkar. Oysa ki Kosova'ya bağımsızlık vermek daha kolay gözükmektedir. Sırbistan'nın Batı açısından pek fazla bir stratejik değeri yoktur, bundan dolayıdır ki uluslararası toplum burada ateşle oynamaktan pek fazla korkmaktadır. Bu durum sadece Belgrad tarafından kabul edilemez bir olay olarak görülür ve olabilecek tek negatif şey Sırbistan'da hükümete aşırı milliyetçiler gelebilir ki bu durum da zaten Sırbistan için, Sırbistan'ın demokratikleşme ve AB'ye üye olma yolunda geride kalır.²⁸⁹

Temas Gurubu içerisinde varılan bir konsensüs vardır o da Kosova'nın statüsü ile ilgili müzakerelerin 2006 yılının sonuna kadar bitmesi gerektiğidir. Son döneme

²⁸⁸Tim Judah, "Rusja Pobednik" (Kazanan taraf Rusya), http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2006&mm=09&dd=20&nav_category=11&nav_id=212921&fs=1, 12 Ocak 2007

²⁸⁹Jen Aliq, "Kosova vs Osetia Jugore" (Kosova ve Güney Osetya), **Koha Ditore**, sayı 3312, 16.11.2006, s.11.

kadar bu doğrultuda Viyana’da yapılan görüşme ve müzakerelerden tam bir sonuç alınamamıştır. Bu yüzden ki Temas Gurubu, Baş müzakereci olan Marti Ahtisaari’den 2006 Kasım ayına kadar Kosova’nın statüsüyle ilgili bir teklif tasarısının hazırlanmasını beklemektedir.

Müzakerelerde teknik konularla ilgili görüşmeler bir çıkmaz sokağa saptanmış, dolayısıyla Ahtisaari Temas Gurubuna en son verdiği raporda onlardan bu tasarının hazırlanması için kendisine yeşil ışık vermelerini istemiştir.

Sırbistan Dışişleri Bakanı olan Vuk Draškoviç, Rusya’nın bir süre belirtilmesi karşısında olduğunu söylemiş ve bu süre hakkında Temas Grubu diğer üyeleri arasında da tam bir konsensüsün olmadığını vurgulamıştır.²⁹⁰

Rusya, bu arada BM 1244 kararına uyulması gerektiğini ve bu doğrultuda statü ile ilgili çalışmaların süreye bağlanmasına kesin olarak karşı çıkmıştır. Hala Kosova’yla ilgili alınacak kararın evrensel nitelikte olması gerektiğini savunan Rusya bu doğrultuda konun aceleye getirilmemesinin üzerinde durmaktadır. Rusya’nın bu tutumu şüphesiz Sırp Hükümetini sevindirmiş ve şimdiye kadar Rusya’nın Temas Gurubu üyeleri ile aynı kanıda olmasının yanlış olduğunun anlamasını sevinçle karşılamışlardır.²⁹¹

2006 yılının sonuna kadar açıklanması beklenen Kosova’nın nihai statüsünü belirleyecek karar, Sırbistan’da 21 Ocak’ta yapılacak genel seçimlerin sonrasına bırakılmıştır. BM’nin Kosova özel temsilcisi Martti Ahtisaari’nin ofisinden yapılan açıklamada, Şubat’ta Kosova nihai statüsü ile ilgili önerini iki tarafın yetkililerine gönderileceği duyurulmuştur. Kararın ertelenmesi, AB’nin Sırbistan’da demokrasi çizgisi üzerinde bulunan partilere destek niteliğinde bir gelişme olarak görülebilir. Çünkü söz konusu kararın, Kosova’nın Sırbistan’dan tamamen ayrılması tavsiyesi içermesi beklenmekteydi ve bu durumda Sırp Radikal Partisi’nin (SRS) Sırbistan’da iktidara gelmesi kolaylaşacaktı. Sırbistan’daki seçimlerin Demokratik Parti (DS) ile SRS arasında geçeceği beklenmekte ve başta AB olmak üzere tüm uluslararası toplum

²⁹⁰ “Ahtisari S Kontakt Grupom” (Ahtisari Temas Gurubu ile Birlikte), http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2006&mm=09&dd=20&nav_category=11&nav_id=212442&fs=1, 19 Ekim 2006.

²⁹¹ „Stav Rusije O Kosovu“ (Rusya’nın Kosova hakkındaki tutumu), http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2006&mm=09&dd=21&nav_id=212623&nav_category=11, 13 Kasım 2006.

DS'nin bu yarışın galibi olmasını istemektedir. Bu da "iki kötünden daha az kötüsünü al" demektir. Çünkü hatırlatmak gerekirse, DS'nin de içinde bulunduğu Sırbistan Hükümeti, devlet kurumlarının yardımıyla, saklanan savaş suçu zanlılarını yakalamadığı için AB ile ilişkilerin dondurulmasına neden olmuştur.²⁹²

Karadağ'ın ayrılmasıyla büyük darbe alan Sırp milliyetçiliği, "Sırp ulusunun beşiği" olarak kabul edilen Kosova'yı da kaybetmek üzeredir. Son derece gururlu bir ulus olan Sırlar, son gelişmeler nedeniyle SRS'ye çok sıcak bakmaya başlamıştır. Bu nedenle, Koştunitsa'nın son zamanlarda yaptığı konuşmalara bakıldığında, Sırp milliyetçilerin oylarını toplamaya çalıştığı kolayca anlaşılabilir. Kişisel çabaları sayesinde, Karadağ'ın ayrılmasından sonra oluşturulan anayasada Sırbistan Parlamentosu'nda kabul ettirdiği anayasada Kosova'nın Sırbistan'ın bir parçası olduğunun açıkça vurgulanması, Koştunitsa'nın başbakanlık döneminde en büyük başarısı olduğu söylenebilir.²⁹³

Kosova tarafında ise, ertelemeye rağmen bağımsızlık seslerinin her zamankinden daha güçlü olduğu görülmüştür. Ayrıca başlatılan diplomasi çalışmaları son derece olumlu sonuçlar vermiştir. Kosova'da muhalefetteki iki parti lideri Veton Surroi ve Hashim Taçi, ABD'ye yaptıkları ziyaret sonrasında yaptıkları açıklamalarda Kosova'ya bağımsızlık verilmesi kararı getirildiği ve bunun Sırbistan seçimleri sonrasında açıklanacağını söylemişlerdir.²⁹⁴

2.7. Kosova Statüsü ile İlgili Planın Açıklanması ve Bağımsızlığın Uluslararası Güvenliğe Etkileri

BM Genel Sekreteri'nin özel elçisi Marti Ahtisaari, 14 ay süren müzakerelerden sonra, Kosova'nın nihai statüsü ile ilgili hazırladığı planı BM'ye göndermiştir.

21 Ocak 2007'de gerçekleşen erken meclis seçimleri ardından, Sırbistan belirsizlik yoluna girmiştir. Savaş suçlarından dolayı yargılanmakta olan Voyislav Şeşely'in liderliğindeki SRS aldığı yaklaşık yüzde 29'luk oyla, birinci parti olmayı yine

²⁹² Mirzet Muezinoviç, "Kosova'nın Nihai Statüsü Konusu ve Sırbistan Seçimleri",

<http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=214&type=16>, 31 Ocak 2007.

²⁹³ „Zgjedhjet e Serbise”, (Sırbistan Seçimleri), <http://www.lajm.info>

²⁹⁴ Muezinoviç, a.g.m.

başarmıştır. Seçim sonuçları, demokratik bir hükümetin işbaşına gelmesine müsaade ediyor. Nitekim, aktörler rasyonel davranırsa, yeni koalisyon hükümeti Sırbistan Cumhurbaşkanı Boris Tadiç'in liderliğindeki DS, Sırbistan Başbakanı Voyislav Koştunitsa'nın önderlik ettiği DSS-NS koalisyonu ve G17 Plus isimli siyasi parti arasında kurulabilir. Sırbistan'ı Avrupa Birliği üyeliğine götürebilecek tek seçenek de, böyle bir hükümetin kurulmasından geçer. Ancak, bu hükümetin kurulabilmesi için, DS ve DSS bir anlaşmaya varabilmelidir. Oysa bu iki siyasi parti, karşılıklı desteğe ihtiyaç duymalarına rağmen, birbiriyle iyi geçinememektedirler²⁹⁵.

Nitekim, 21 Ocak 2007 tarihinde Sırbistan'da yapılan seçimlerin ardından, hükümet, yasalarca kendisine tanınan sürenin bitimine saatler kala 15 Mayıs 2007 tarihinde kulmuştur. Batı yanlısı partiler arasındaki anlaşmazlığın temel nedeni, oyların % 16,6'sı alan Voyislav Koştunitsa'nın liderliğindeki DSS'nin hem Başbakan hem de İçişleri Bakanlığı koltuklarını istemesiydi. Miloşeviç sonrası demokratik Sırbistan'ın birinci yüzü olan Boris Tadiç'in Demokrat Partisi, aldığı %22,9 oyla Başbakanlık ve özellikle güvenlik birimleri üzerindeki kontrolünü almak istemiştir. Ayrıca Tadiç'in bu isteklerinin, AB ve ABD tarafından desteklendiği bilinmektedir. Tadiç'in kendisinin desteği olmadan hükümeti kuramayacağını bilen Koştunitsa, görüşmeler boyunca bahsedilen isteklerden vazgeçmemiştir. Hükümetin kurulması için öngörülen son tarih olan 15 Mayıs yaklaştığında, Tadiç'ten istediklerini alamayacağını anlayınca Parlamento Başkanı seçimlerinde Tadiç'in DS adayı yerine Sırp Radikal Partisi Başkan Yardımcısı Tomislav Nikoliç'e destek vermiştir. Böylece Tadiç'e, istediğini alamaması halinde Radikallerle koalisyona girip hükümeti kurabileceği mesajını göndermiştir. Tüm uluslararası kamuoyunun tepkisini çeken bu siyasi manevranın, Koştunitsa için iyi sonuçlandığını söylemek mümkündür. Sırbistan'ın Miloşeviç dönemine geri sürüklenmesinden korkan AB'nin baskısıyla Tadiç, Koştunitsa'ya Başbakanlık ve İçişleri Bakanlığı'nı vermek zorunda kalmıştır. Bunun karşılığında Tadiç, tüm güvenlik birimlerini (Sırbistan Güvenlik-İstihbarat Teşkilatı-BIA dahil) bir çatı altında buluşturacak Ulusal Güvenlik Konseyi'nin Başkanı olacaktır. Ayrıca Tadiç, BIA'nın başına bir siyasetçinin değil bağımsız bir uzmanın getirilmesini istemektedir.

²⁹⁵ Erhan Türbedar, "Sırbistan'da Belirsizlik Günleri"
<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=722&kat1=23&kat2>, 17 Şubat 2007.

Sonuç olarak, AB'nin tabiriyle Sırbistan'da (tekrar) Batı yanlısı ve “demokratik” bir hükümet kurulmuştur. Avrupa Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu Komiseri Olli Rehn, yaptığı açıklamada, Sırbistan'da demokratik hükümetin kurulmasından duyduğu memnuniyeti dile getirdi ve AB'nin, dondurduğu İstikrar ve Katılım Anlaşması'nı tekrar başlatabileceği sinyalinin vermiştir. Koştunitsa ve Tadiç arasındaki görüşmelerin olumlu sonuçlanmasını memnuniyetle karşılayan uluslararası kamuoyu, söz konusu hükümetin sürekliliği konusunda hiç düşünmese de, demokrasiye zıt yönlerden bakan iki liderin koalisyonunun uzun ömürlü olmasını beklemek yanlış olacaktır. Çünkü aynı iki partinin önderliğindeki koalisyon hükümeti, Miloşeviç sonrası dönemde Sırbistan'ı büyük bir izolasyona sürüklemiştir.²⁹⁶

Sırbistan'daki seçimlerin ardından hükümetin kurulmasını beklemeden Ahtisaari, Kosova'nın statüsüyle ilgili hazırladığı planı tarafları açıklamıştır.

Nihai statü planında, Kosova'da şu anki statüko durumunun çok zayıf ve devam edemez olduğunu ve Kosova'nın bağımsız olması gerektiğini açıkça belirten görüşler hakimdir. 2 Şubat 2007 de Sırp ve Kosovalı yetkililere gönderilen plan taslağı ile ilgili şikâyet ve önerilerini sunmaları için, iki ülke yetkilileri 10 Mart'ta son bir kez müzakere masasında buluşmuş, ancak bu toplantıda da herhangi bir sonuç alınamamıştır. Söz konusu toplantıda Sırbistan temsilcileri, Kosovalı Sırpların kontrolünde olacak bir entitenin oluşturulmasını talep etmişlerdir. Kosovalı yetkililer ise bu talebe karşı çıkarak, Kosova'nın idari olarak bölünmesini öngören bu öneriyi reddetmiştir. Sırbistan'ın bu talebi arkasında, Bosna Hersek'te yaşanan benzer ortamın ortaya çıkarması bulunmaktadır. Anlaşma sağlanamadığı için de Maarti Ahtisaari, BM GK'da Mart ayının sonunda veya Nisan'ın başında ele alınması beklenen Nihai Statü Planı'nı 15 Mart 2007 BM'ye göndermiştir.²⁹⁷

Söz konusu planda, Kosova'nın 1999'dan itibaren belirsiz olan anayasal statü ile ilgili önerinin kesinlikle yer aldığı Ahtisaari'nin resmi sözcüsü Remi Durlo tarafından doğrulanmıştır. Rusya'nın karşı çıkmasına rağmen, bu plan çok yakında BM GK'de ele alınacaktır. BM GK gündemini belirleyen o ay Konsey'in Başkanlığını yürüten ülke

²⁹⁶ Mirzet Muezinoviç, “Aylık Balkan Raporu”

<http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=711&type=16>, 03 Haziran 2007

²⁹⁷ Mirzet Muezinoviç, “Kosova Nihai Statüsü Planı Birleşmiş Milletlere Teslim Edildi”

<http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=214&type=16>, 20 Mart 2007

olduğu dikkate alındığında, Kosova'nın bağımsızlığına yakın bir tavır sergileyen ülkeler olan İngiltere Nisan'da, ABD ise Mayıs'ta Başkanlığı devralacağı ve dolayısıyla söz konusu planın ele alınacağı beklenebilir.

Ahtisaari'nin Planı BM GK'ye gönderildiğine göre bundan sonraki süreç iki yolla devam edecektir. Birincisi, BM GK, Ahtisaari Planı'nı kabul ederek, yeni bir kararla Kosova'ya bağımsızlık verilip planda belirtilen koşulların yerine getirilmesinde Bosna Hersek'te benzeri bulunan bir Uluslararası Sivil Temsilciliği'nin kurulmasını onaylayacaktır. İkinci yol ise, BM GK'de (Rusya'nın karşıtlığı nedeniyle) bir karar alınmaması halinde, Kosova'nın tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan etmesidir. Bu durumda, Batılı ülkeler Kosova'yı tanımaya başlayacaklardır.²⁹⁸

Kosova'daki güvenlik misyonunu NATO, sivil misyonu ise AB yürütecektir. AB'nin geliştirdiği ayrıntılı plana göre, geniş yetkilere sahip Uluslararası Sivil Temsilciliği'nin başına, 2000'li yılların başında Sırbistan'ın güneyinde Sırp ile Arnavutlar arasındaki anlaşmazlıkların giderilmesi için BM Genel Sekreteri'nin özel elçisi olarak görev yapan Hollandalı Pieter Feith getirilmesi beklenmektedir. Tüm bunlar doğruysa, BM GK'nin Kosova'ya bağımsızlık verilmesi konusunda bir anlaşma sağlanabileceği söylenebilir, çünkü BM GK'nin kararı olmadan AB'nin bu tür misyona girmesi beklenemez. Bu nedenle Kosova'nın bağımsızlığı önünde tek bir engel vardır; o da Rusya'nın olası vetosu.

Rusya'nın veto hakkını kullanıp kullanmayacağı hakkında çeşitli yorum ve analiz yapılmaktadır. Ancak Rusya'nın veto tehdidinin çok ciddiye alındığının son göstergesi olarak, eski ABD BM Elçisi ve Balkan Temsilcisi Richard Holbrooke'nin 13 Mart 2007'de bir Amerikan gazetesinde yayınladığı makalesi gösterilebilir. Holbrooke, yazdığı makalesinde, BM GK'nin karar alınmasında bir Rus vetosu ile karşılandığı takdirde, çıkacak olaylardan (hatta savaştan da) Rusya'nın sorumlu olacağını belirtmekle kalmayıp, Rusya'nın Batı ile ilişkilerinin ciddi boyutta zarar göreceğini de vurgulamıştır.²⁹⁹

BM Genel Sekreteri Ki Mun Ban yaptığı açıklamada, sekiz yıl sonra Kosova halkının geleceğini bilmesi gerektiğini söylemesi, Ahtisaari'nin Planı'na bir destek

²⁹⁸ a.y.

²⁹⁹ a.y.

olarak yorumlandı. Ayrıca, AB Parlamentosu verdiği kararla, Ahtisaari Planı'na destek verilmesi ve Plan'a dayanılarak, BM GK'nin yeni kararını gecikmeden almasını istenmektedir.

Kosova'nın özgürlüğüne kavuşması Kosova ve Balkanlarda güvenliği sağlayacak tek yoldur. Bugüne kadar Kosova'nın bu bağımsızlık konusundaki bu meşru hakkını görmezden gelmek bir savaşa ve en az iki çatışmaya mal oldu. Eğer BM GK'de Kosova'nın nihai statüsü ile ilgili görüşmeler bir an önce bağımsızlıkla sonuçlanmazsa, daha başka çatışmaların, hem de Kosova'nın dışına sıçrayacak çatışmaların patlak vermesi büyük olasılıktır. Alternatifler düşünülünce, özgürlüğün getireceği istikrar daha net olarak görülebilir. İşin manevi açıdan yanlışlığı bir yana, Kosova'yı tekrar Sırlara vermenin uluslararası istikrar üzerindeki etkisini kim tahmin edebilir ki? Bu aynen 1952'de Fransa'ya tekrar Nazi hâkimiyetini dayatmak gibi bir şey olur. Veya "üç cumhuriyet" veya Belgrat'a gevşek bağlarla bağlı bir başka alternatif? Kosova böyle bir bağlantıyı kabul etmeye ikna edilse bile, bu iki toplumun birbiriyle dostane ilişkiler içinde yaşayıp işbirliği yapacaklarını düşünmek çok güçtür.³⁰⁰

Bağımsızlıktan sonra durum ne olacak? Bu konudaki düşünceler yine çok ciddi. Uluslararası toplumun da yardımıyla, Kosovalı Arnavutlar zaten demokrasinin temellerini atmış durumdalar. Kosova'nın bağımsızlığına kavuşması, etnik uyumun sağlanması ve mültecilerin geri dönmeleri için de bir ön şarttır. Kosova'nın geleceği belirsiz kaldığı sürece gerek Arnavutlar gerek Sırlar gelecekteki bir değişikliğe karşı durumlarını sağlamlaştırmak için kendi toplumlarından destek alacaklardır. Oysa bağımsız bir Kosova'da Arnavutlar kendilerine güven duymaya başlayacak ve Sırlara dostluk elini uzatacaklar; burada kalmak isteyen Sırlar da Kosova'nın geleceklerini kuracakları anayurtları olduğunu anlayacaklardır. Tabii ki bağımsızlık konusunda ortaya tamamen aksi yöne giden bir sonuç da çıkabilir. Eğer uluslararası toplum bağımsızlık konusunu erteler, veya bunu bir başka "standartlar" turuna bağlar, veya verilecek bağımsızlık sözde bir bağımsızlık olursa (örneğin BM'ye hemen üyelik sağlamayan) Kosovalıların ihanete uğradıklarına inanıp sorunu kendi başlarına çözmeye karar vermeleri (1997-99 yılları arasında Kosova Kurtuluş Ordusu'nun yaptığı gibi) tehlikesi

³⁰⁰ Louis Sell, "Kosova'nın Bağımsızlığı Uluslararası Güvenliği Güçlendirir mi, Zayıflatır mı?", <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/turkish/debate.html#header>, 23 Temmuz 2004.

mevcuttur. Bölünme - ister kuzeyde ağırlıklı olarak Arnavutların bulunduğu alanı ayırarak, ister etnik kantonlar yaratarak – Kosova içinde ve çevresinde şiddet olaylarının başlaması riskini getirir.³⁰¹

Önümüzdeki günlerde BM üyelerinin Kosova'nın bağımsızlığını tanımaya hazır olup olmadıklarına karar vermeleri gerekecektir. Bu devletlerin birçoğu bölünmüş toplumlardan oluşmaktadır ve bazıları da ayrılıkçı çatışmaların şiddete dönüşmesine şahit olmuşlardır. Dolayısıyla bu ülkeler için Kosova'nın bağımsızlığının tanınması sadece bir uluslararası diplomasi konusu değil, aynı zamanda kendi devletleri için de akıllara sorular getirebilecek bir karardır. Kosova'ya daha şimdiden dünyanın her yerinde bir örnek olarak bakılıyor. Başka çatışmalardaki taraflar kendi durumlarını meşru kılmak için Kosova örneğini kullanacaklar. Tabii “Kosova modeli”nin çok farklı yorumları var, ama bu yorumların ortak noktası ayrılıkçı çatışmaların istenilen sonucu vermesi için tek yolun kuvvet kullanılması veya diğer tek taraflı eylemler olduğu görüşüdür. Kosova'nın nihai statüsü konusundaki görüşmelere katılan bazı devletler bir “Kosova modeli”nin varlığını reddediyorlar ve bu çatışmayı çözümlenmekte esas alınacak ilkelerin bir başka çatışma için emsal oluşturmayacağını iddia ediyorlar.³⁰²

Gerçekten de, NATO'nun 1999 hava harekâtına yol açan karmaşık faktörlerin ve bugünkü nihai statü görüşmelerinin aynı şekilde bir başka yerde bir araya gelmesi pek olası değil. Ancak sorun bu modelin küresel olarak uygulanıp uygulanamayacağı değil, alınacak kararın gerisinde yatan ilkelerin küresel olarak geçerli olup olmadığıdır. Eğer Kosova'dan alacağımız ders çatışmaya getirilecek çözümlerin duruma özel kriterlere dayanması gerektiği olacaksa, bağımsızlık uluslararası güvenlik açısından istikrarı bozacak bir olguya dönüşebilir.³⁰³

Kosova'da küresel ilkelerin uygulanmasını savunanlar, benzer çatışmalarda duruma özel tavır almak zorunda kalabilirler (Rusya'nın kendi çıkarları için ayrılıkçı hareketleri destekleme durumu gibi). Kosova'dan alınabilecek ve istikrarı tehlikeye sokabilecek nitelikteki ikinci ders ise ayrılıkçı çatışmalarda kuvvet kullanımınıdır. 1999'daki NATO hava harekâtının hemen arkasından o zamanki Gürcistan devlet

³⁰¹ a.y.

³⁰² Bruno Coppieters, “Kosova'nın Bağımsızlığı Uluslararası Güvenliği Güçlendirir mi, Zayıflatır mı?” <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/turkish/debate.html#header>, 23 Temmuz 20

³⁰³ www.lajm.info/doc, 24 Nisan 2007.

başkanı Eduard Shevardnadze ülkesindeki ayrılıkçı çatışmaların Kosova modeli doğrultusunda çözüme kavuşturulması için ilk çağında bulunan kişi olmuştu. O güne kadar Gürcistan'ın yasalara aykırı olan Abhaz hükümetini bastırması için Birleşmiş Milletlere yaptığı çağrı, cevapsız kalmıştı (özellikle Rusya'nın muhalefetinden dolayı). Ama Batılı devletler, Rusya'nın muhalefetini de göz ardı ederek, ayrılıkçı bir krize müdahale edebileceklerini göstermişlerdir. NATO'nun ayrılıkçı bir hareketi desteklemek amacıyla müdahale etmiş olduğu gerçeği Shevardnadze için o kadar da önemli değildi. Onun için daha önemli olan, tarafların çatışan iradeleri durdurmak için en güçlü aracın askeri kuvvet kullanımı olduğu düşüncesinin ortaya çıkmış olmasıydı – tek taraflı olarak ayrılma düşüncesini benimseyen pek çoğu bu sonucu çıkarmıştı.³⁰⁴

Tabii bir de adalet konusu var. Eğer uluslararası toplum Kosova'nın bağımsızlığını reddedecekse veya karalayacaksa, bunun nedenini Kosova halkına açıklamak zorundadır. Bağımsızlıklarının Trans-Dinyester bölgesinden dolayı kabul edilemeyeceğini söylemek hiç de inandırıcı olmayacaktır. 1830 yılında, muhafazakar Viyana Kongresi'nin dengesini bozmamak için bağımsızlık arzularını dizginlemeyi kabul etmeyen Belçikalılar gibi, Kosova halkı da böyle bir açıklamayı kabul etmeyecektir. Bugün Kosova'da geçerli olabilecek tek ve en yararlı çözüm insan hakları ve tüm azınlık haklarına saygı gösteren demokratik bir devletin bağımsızlığıdır.³⁰⁵

Tüm bunlara bakıldığında uluslararası toplum (en azından güçlü devletlerin yer aldığı bir ülke grubu), Birinci Dünya Savaşı sırasında, ittifak devletlerine verdiği destekten dolayı kendisine ödül olarak verilen Kosova'nın, Sırbistan'dan geri alınmasını onaylamaktadır. Kosova'nın bağımsızlığının, Miloşeviç'in uyguladığı ve yürüttüğü şiddet dolu politikasının bir sonucu olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Ayrıca Kosova, bağımsızlığını, büyük ölçüde rahmetli İbrahim Rugova'nın önderliğinde Kosovalı Arnavutların Miloşeviç rejimine karşı yürüttükleri silah dışı mücadeleye borçludur. Çünkü Kosovalı Arnavutlar siyasi araçlar yerine silahlı mücadeleyi seçmiş olsalardı, bugünkü durum çok farklı olurdu. Sonuç olarak, bir zamanlar otonomisi (anayasaya aykırı olarak) elinde alınan Kosova, emin adımlarla bağımsızlığa doğru ilerlemektedir.

³⁰⁴ Coppieters, a.g.m.

³⁰⁵ Sell, a.g.m.

SONUÇ

“Değişen Uluslararası Güvenlik Sorunları Bağlamında Yugoslavya’nın Dağılması ve Kosova Nihai Statüsü Sorunu” adlı bu çalışmada, uluslararası sistemde görülen güvenlik sorunları ve Soğuk Savaş’ın bitmesiyle beraber, bu sorunlarda meydana gelen farklılıklar ve çeşitlikle beraber, farklı uluslararası sistem dönemleri çerçevesinde Yugoslavya’nın nasıl dağıldığı ve Kosova’nın bu dağılma sonucunda nasıl etkilendiği incelenmeye çalışılmıştır.

Uluslararası sistem teorisi ve modelleri baz alınarak uluslararası sistem düzeyi analiz düzeyi olarak benimsenen bu tez konusunda yer yer devlet ve toplum analiz düzeylerine de yer verilerek konu ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır.

I. Dünya Savaşı’nın ardından, 1918 yılında Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı adıyla kurulan Yugoslavya, 1990’ların ilk yarısından itibaren, çift kutuplu sistemin dağılmasından sonra, uluslararası güvenliğin temel tehdidi haline gelen milliyetçilik akımlarının özgürce ifade edilmesinin ardından, fiilen ve hukuksal olarak dağılmıştır. Haziran 1991’de Hırvatistan ve Slovenya, Kasım ayında Makedonya ve 1992 Mart başında Bosna-Hersek Cumhuriyeti bağımsızlığını ilan ederek Yugoslavya Federasyon’dan ayrılmıştır. “Bakiye Yugoslavya” olarak kalan Sırbistan ve Karadağ, “Yeni Yugoslavya” adını almıştır. Ancak 15 Mart 2002 yılında alınan ortak kararlar Yugoslavya adını, “Sırbistan-Karadağ Cumhuriyeti” olarak değiştirmiştir. Yeni düzenlemeye göre, bu iki devletin savunma ve dış politikaları ortak olarak kalırken, ekonomik ve gümrük hizmetleri birbirinden ayrılmıştır. Nitekim 2006’nın sonlarına doğru Karadağ’da gerçekleşen referandumda katılımcıların %55’i ayrılmaya evet diyerek bağımsızlığını kazanmış ve ortaya bu sefer Sırbistan ve Karadağ olarak iki devlet çıkmıştır.

Yugoslavya’nın özgül koşullarından kaynaklanan azınlık sorunları ve milliyetçilik dışında, dış dünyanın tutumunun da ülkelerin dağılmasında rol oynadığını

belirtmek gerekir. AT ülkeleri başta olmak üzere, uluslararası toplum, Yugoslavya bunalımında kararlı bir tutum ortaya koyamamıştır. Cumhuriyetler arasında ilişkilerin gerildiği ortamda bir yanda Yugoslavya'nın toprak bütünlüğü ve egemenliğine vurgu yapılmış, öte yandan bağımsızlık ilan edenleri tanımak için arayış içerisine girilmiştir.

Uluslararası toplumun ikilemini derinleştiren bir önemli faktör de self-determinasyon hakkının sınırlarının belirsizliği olmuştur. Cumhuriyetlerin kendi geleceklerini belirleme ilkesinin kabul edilmesi durumunda, Cumhuriyet sınırları içerisinde yaşayan azınlıkların durumunun ne olacağı ve self-determinasyon hakkından onların hangi koşullarda ve nereye kadar yararlanacağı tartışmalı olması, Batıyı uzun bir süre edilgen halinde bırakmıştır. Almanya'nın Hırvatistan ve Slovenya'yı tanımamasının ardından, bağımsızlık ilan eden diğer Cumhuriyetler de Batı ülkeleri tarafından tanınmışlardır.

Sırbistan'a bağlı özerk bir bölge iken, Sırbistan'ın tek yönlü kararı ile bu statüsünü kaybeden Kosova'ya, 1999 baharında NATO güçleri müdahale etmiştir. Miloşević rejiminin etnik temizlik uyulmasına tepki olarak gerçekleşen operasyonun ardından Kosova'ya barış gücü konuşlanmıştır. BM Güvenlik Konseyi'nin Kosova ile ilgili almış olduğu 1244 sayılı kara göre Kosova geçici bir süre içerisinde BM'nin himayesi altında kalacaktır. Dolayısıyla, Kosova, 1999 yılından itibaren de facto olarak Sırbistan'dan ayrılmıştır. Ancak Kosova'nın daha uzun süre BM'nin denetimi altında kalması mümkün değildir, statükonun devam etmesi mümkün gözükmemekle beraber Kosovalı halkın daha fazla bu durumu içlerine sindiremeyip ayaklanma çıkararak bölgedeki güvenliği ve dolayısıyla uluslararası güvenliği tehdit eder niteliğe varabilmesi mümkündür. Bu yüzden 2006 yılının Mart ayından itibaren Kosova'nın nihai statüsü konusunda tarflar ve uluslararası toplumun katılımıyla müzakerelere başlanmış ve Kosova yine uluslararası gündeme taşınmıştır.

BM Genel Sekreteri'nin Kosova'nın nihai statüsüyle ilgili müzakereleri yürütmesi için atadığı eski Finlandiya başkanı Marti Ahtisari, müzakereden hiçbir sonuç alınamamasının ardından Kosova için şartlı bağımsızlığını öngördüğü planını hazırlamış ve BM GK sunmuştur. Prensip olarak GK üyelerinin Rusya dışındaki birçok üyesi bu planın desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Sırbistan'ın reddettiği Ahtisaari'nin raporunun Nisan ayının başında BM GK'da görüşülmeye başlanmış ve

Rusya, Kosova'ya bir BM heyetinin gönderilmesini ve nihai statüsü görüşmeleri öncesinde Kosovalı yetkilileri gerekli standartların yerine getirip getirmediikleri araştırılmasını istemiştir. Hatırlatmak gerekirse, 1244 satılı BM GK kararına göre, Kosova'nın özellikle insan hakları, hukukun üstünlüğü, azınlık hakları ve mültecilerin geri dönüşümü gibi konularda uluslararası standartları karşılaması gerekmektedir.

Rusya'nın bu önerisi BM'de kabul görmüş ve 26 Nisan'da, Belçika'nın BMGK Büyükelçisi'nin başkanlığında, Güvenlik Konseyi'ne üye olan 15 ülkenin büyükelçileri veya yardımcılarında oluşan bir heyet Belgrat'a gelmiştir. Belgrat'tan sonra Kosova'ya giden heyet, Kosovalı yetkililer, uluslararası toplum temsilcileri ve etnik Sırplarla görüşmek üzere Priştine'ye girmiştir.

Sırbistan Başbakanı Voyislav Koštunica yaptığı açıklamada, BM heyetinin ziyaretinin, Kosova'nın nihai statüsünü belirleme sürecinde "tamamen yeni bir safha" olduğunu söylerken, BM özel elçisi Martti Ahtisaari'nin öne sürdüğü statü planının başarısızlığa uğradığını da sözlerine eklemiştir. Diğer taraftan, Kosova Başbakanı Agim Çeku'ya göre, heyetin gelişi BM üye ülkelerinin Kosova'daki mevcut durumla ilgili sahip olabilecekleri bütün şüpheleri ortadan kaldırmak için bulunmaz bir fırsat. BM heyeti, Kosova'da üç gün boyunca Kosovalı yetkililer, Kosova'daki AB, ABD ve BM yetkilileri ile diğer ülke temsilcileriyle görüştüktan sonra, bazı Sırp yetkilileri, Müslüman, Katolik ve Ortodoks din adamlarıyla görüşmeler yapmıştır.

BMGK heyetinin Kosova'ya gönderilmesi, AB ve ABD'nin Rusya'ya verdiği bir taviz olarak yorumlanabilir. Çünkü Rusya, her iki tarafın kabul etmediği bir statü kararını kabul etmeyeceği beyanıyla, Kosova sorunundan daha çok ABD'ye karşı bir politikayı izlemektedir. Kosova'nın nihai statüsü ile ilgili Belgrat ve Priştine arasında bir görüş birliğinden bahsetmek ise imkânsızdır. Belgrat yönetimi Rusya'nın Batı'ya karşı başkaldırışını en iyi şekilde kullanarak, BM K'nin Kosova ile ilgili kararını mümkün olduğunca ertelemek istemektedir. Ayrıca Belgrat yönetimi, BM K'nin heyet raporunun olumsuz olacağı ve bu nedenle Kosova ile Sırbistan arasında yeni statü müzakerelerin başlatılabileceği umut etmektedir. Ancak bu durum birkaç nedenden dolayı pek mümkün görülmemektedir. En önemli nedenlerden biri, UNMIK'in Kosova'daki son sekiz yıl içerisindeki gelişmelerini düzenli olarak takip ettiği ve en son Mart ayında hazırlanan raporda Kosova'da önemli ölçüde ilerleme sağlandığı

belirtmesidir. UNMIK Başkanı Joakim Riker'in sunduğu Mart raporunda, Kosova'nın 1244 sayılı BM GK kararında belirtilen standartların büyük ölçüde sağlandığı belirtilmiştir. Dolayısıyla, Kosova'ya gelen yeni heyetin, UNMIK misyon raporlarına ters düşecek tespitleri yapması zordur. Bu nedenle, BM GK heyetinin hazırlayacağı raporun, Kosova'nın "gözetmeli bağımsızlığı"nı engelleyecek beklentisi yanlıştır. Bu çerçevede Rusya'nın baskısı sonucu BM Güvenlik Konseyi'nin bölgeye gönderdiği 'gerçekleri yerinde tespit heyeti' taraflarla yaptığı görüşmeleri tamamlamıştır.

Heyet başkanı, 2007 Mayıs'ın ilk haftasında BM GK'de misyon raporunu sunmuş ve standartların tam olarak yerine getirilmediği kanısına varmışsa da planın GK görüşülmesi için şartların oluştuğunu açıklamıştır.

Kosova'nın nihai statüsü ile ilgili gelişmelerde son dönemece yaklaşıyor. Bu rapor Kosova ile ilgili son BM raporu olacak şüphesiz ve bundan sonra konu son defa GK'da ele alınacak. Üyeler son raporun ışığında Konsey'de nasıl davranacaklar, Kosova'ya şartlı ve denetime tabi bağımsızlığı öneren Ahtisaari planını bir kararla sonuca bağlayacaklar mı, henüz tam anlamıyla bilinmemektedir; ama Ahtisaari planına baştan bu yana karşı çıkan Rusya'nın Konsey'de problem çıkarmaya devam edeceğine hiç şüphe yoktur.

Bu bapta en son olarak Rusya'nın Dışişleri Bakan Yardımcısı Vladimir Titov'un birkaç gün önce yaptığı son açıklamada Rus haber ajanslarına göre, Titov, Sırbistan ve Kosova'nın kabulü olmadan Ahtisaari planının Konsey'den geçmesinin mümkün olmadığını söylemiştir. Sırbistan'ın, Ahtisaari planını hiçbir zaman kabul etmeyeceğini defalarca açıkladığı göz önüne alındığında Kosova ve diğer Konsey üyeleri kabul etse bile planın Konsey'de Rus vetosuyla karşılaşabileceği hususunu Titov'un sözlerinden kolaylıkla çıkarmak mümkündür.

Peki Rusya neden Sırbistan'ı destekliyor, neden Kosova'nın bağımsızlığına karşı çıkıyor? Bunun birkaç önemli sebebi var. Bunlar da şöyle ifade edilebilir: Geleneksel Slav ve Ortodoks dayanışması; Sırbistan'ın Balkanlar'da iş yapan ve yayılma eğilimi içindeki Rus şirketleri için bir üs olması durumu; Kosova'nın Balkanlar'daki eski güç ve nüfuzunu yeniden kazanmak isteyen Rusya için uygun bir siyasi fırsat olması; NATO'nun Kosova'ya 1999 yılında yaptığı müdahaleyi hala içine sindirememiş ve bunun rövanşını almak istemesi; Kosova konusunda AB içinde var olan görüş

farklarından yararlanmak istemesi ki burada İspanya'nın muhalefetine işaret etmek gerekiyor; son olarak da Kosova'nın bağımsızlığının tanınması halinde bunun başka ihtilafli bölgeler için emsal ya da model teşkil edeceği yönündeki mülahazalar, burada da Abhazya, G.Osetya ve Transdinyester bölgesi akla hemen gelmektedir.

Rusya'nın Kosova mülahazaları böyle; ama Rusya'nın muhalefetine rağmen GK'dan bağımsızlık yönünde bir karar da çıkabilir. Bu Rusya'nın çekimser kalması, vetosunu kullanmamayı tercih etmesiyle pekâlâ olabilir.

Bir diğer ihtimal de Konsey'den bağımsızlık kararı çıkmasa bile Kosova'nın tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan etmesi; bu da bugün güçlenen bir ihtimal; üstelik Amerika Dışişleri Bakanlığı'nın 3 No'lu adamı Nicholas Burns tarafından bu hafta desteklenen bir ihtimal. Burns, 'Konsey'den bağımsızlık kararı çıkmazsa ve Kosova bağımsızlığını kendiliğinden ilan ederse Amerika tek taraflı olarak bu ilanı destekler' diye konuşmuştur.

Kosova'nın nihai statüsünün belirlenmesi sürecinin sonuna yaklaşıldığı, ABD ve AB'nin BM elçisi Martti Ahtisaari'nin uluslararası denetim altında bağımsızlık önerisini destekleyen taslak bir kararı 11 Mayıs 2007 Cuma günü BM GK'ya sunmalarından anlaşılmaktadır. Balkanların çözülmeyi bekleyen son sorunu olarak görülen bu sürecin sonu, Kosova'nın bağımsızlığına karşı çıktığı Rusya'nın BM Güvenlik Konseyi'nde veto hakkını kullanmamasına bağlıdır. Kosova statüsü, her ne kadar ABD ve Rusya arasındaki prestij yarışına dönülmüş olsa da, 6 Haziran 2007'de Almanya'da gerçekleştirilecek G8 Zirvesi'nde, iki ülke arasında bir anlaşmanın sağlanabileceği düşünülmektedir.

ABD ve AB, Martti Ahtisaari'nin önerisi ışığındaki Kosova statüsünü belirleyecek kararının en geç Haziran ayında alınmasını istemektedir. Bu nedenle, G8 Zirvesi bunun için büyük bir fırsat olarak görülmektedir. Nitekim bazı Amerikan ve Hırvat gazeteleri, Rusya'nın üç şartı yerine getirildiği takdirde BM GK'nın Ahtisaari planına dayalı bir karar çıkarmasına engel olmayacağına yönelik bir haber yayınlamışlardır. Bu habere göre, söz konusu şartlar, Kosova'nın BM'ye üyeliği konusunda iki yıllık bir moratoryum söz konusu olması, Rusya'nın Kosova'daki askeri varlığı başta Sırp'ların yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde arttırması ve son olarak NATO'nun Arnavutluk, Hırvatistan ve Makedonya'yı üyeliğe davet etmesinin

beklendiği 2008 yılında Ukrayna ve Gürcistan'a üyelik daveti göndermemesidir. Son şart, Rusya'nın Kosova'nın bağımsızlığına karşı çıkmasının asıl nedeni olarak görülebilir. Ntekim G-8b Zirvesinde de Kosova ile olumlu bir sonuç çıkmamıştır. BM ve AB'de tıkanan Kosova'nın nihai statüsüne G-8 liderleri de çözüm bulamamıştır. Kosova'ya bağımsızlık verilmesine karşı çıkan Rusya, Fransa'nın, konunun 6 ay sonra ele alınması yönündeki teklifini reddedince, konu daha fazla tartışılmamıştır.

Sonuç olarak, Kosova'nın geleceğini pek fazla etkilemeyen Sırbistan'ın son kozunu oynayacağı beklenebilir. Kosova'nın bağımsızlığını hiçbir şekilde önleyemeyecek (veya erteleyemeyecek) duruma gelen Sırbistan, Kosova'nın bölünmesi veya başka bir deyişle, Sırların yoğun olarak yaşadıkları Kuzey Kosova'yı Sırbistan'a bağlamak adına girişimde bulunması oldukça muhtemeldir. Nitekim bazı araştırma kuruluşları, Sırbistanlı yetkililerin bu planı çoktan hazırladıklarını ve bununla ilgili Sırp Bilim ve Sanat Akademisi'nden destek aldıklarını iddia etmektedir. Ancak ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, Rusya ve İtalya temsilcilerden oluşan Uluslararası Temas Grubu'nun Kasım 2005'te belirlediği Kosova müzakere kriterlere göre, Kosova'nın bölünmesine izin verilmeyecektir. Buna göre, istediğini alamayacak olan Sırbistan, Bosna Hersek'te Dayton Anlaşması ile oluşturulan idari yapının Kosova'da da oluşturulmasını talep edebilir. Ancak, AB'nin Batı Balkanlara genişleme sürecinde Bosna Hersek'in en kötü durumda olması, Dayton Anlaşması'nın getirdiği düzen ve Sırlara verilen geniş otonomi yetkilerden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, uluslararası toplumun Kosova'da aynı hatayı yapmayacağı kesin olarak söylenebilir.

Her ne kadar Haziran ayı sonuna kadar Kosova statüsünün belirlenmesi konusunda genel bir fikirbirliği oluşmuş olsa da, son günlerde bu sürenin taraflar arasında yeni bir müzakere turuna zemin hazırlaması için 120 gün daha uzatılması gündeme gelmiştir. Bu müzakerelerden de sonuç alınamazsa o zaman Ahtisaari Planı'nın bazı küçük revizyonlarla BM GK dan bir karar olarak geçmesi beklenmektedir. Şimdi ise tarafların bu yeni müzakereler turuna nasıl yaklaşacağı gündem konusu olmuştur. Arnavut tarafın bu müzakerelere katılmaması beklenirken, Sırbistan'nın son kozlarını oynaması açısından bu olası karara sıcak bakacağı söylenebilir.

Bu çalışmada genel olarak Kosova'nın siyasal statüsünün neden hala özümlemediğini, bu konuda Kosova'ya verilecek olan bağımsızlığın en doğru karar olacağını açıklamaya çalışarak bir uluslararası sorun niteliği taşıyan bu probleme hangi şekilde nokta konarak en doğru biçimde sonuçlanması gerektiği yönünde açıklama getirilmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

ABRAMOWİTZ, Morton - Schneider, Mark, “Zgjidhje ne Ballkan”, (Balkanlarda Çözüm), **Koha Ditore**, sayı 3275, 28 Temmuz 2006,

ALLİN, Dana H., Müdahale Tartışması“, <http://www.nato.int/docu/review/2002/issue4/turkish/art1.html#top>, 13 Eylül 2005.

ALİQ, Jen, “Kosova vs Osetia Jugore” (Kosova ve Güney Osetya), **Koha Ditore**, sayı 3312, 16.11.2006,

ALKAN, Necmettin, **Dağılan Yugoslavya Mozağinde BOSNA**, Beyan yayınları, İstanbul, 1995,

ALPKAYA, Gökçen, **AGİK Sürecinden AGİT’e İnsan Hakları**, Kavram Yayınları, İstanbul, 1996,

ANDICAN, Ahat, **Değişim Sürecinde Türk Dünyası**, Emre Yayınları, İstanbul, 1996,

ARAS, Bülent, “Büyük Ortadoğu, Türkiye ve AB”, www.moraldergisi.com.tr/arsiv/2004/04/21/g9.htm, 10 Nisan 2007

ARI, Tayyar, “Uluslararası İlişkiler Teorileri – Çatışma, Hegemonya, İşbirliği”, Alfa Yayınevi, İstanbul, 2002,

ARI, Tayyar, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1999,

ASLAN, Dursun, “Soğuk Savaş Sonrası Almanya“, **Avrasya Dosyası**, Cilt-5, Sayı :4, Kış-1999, ss, 101-112,

ARMAĞAN, Yusuf, “Balkanlar: Balkanlar'daki son komşumuz: Amerika!”, <http://www.dusuncegundem.com/sayi-26/balkanlar-balkanlardaki-son-komsumuzamerika.html>, 22 Mayıs 2007

ARMAOĞLU, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 1997.

BABUNA, Aydın, “Kosova Sorunu Üzerine”. http://www.foreignpolicy.org.tr/turkish/dosyalar/ababuna_p.html, 25 Kasım 2005.

BALETİÇ, Milovan, **Croatia 1994**, Zagreb, 1994.

BAJRAMI, Arsim, **Kosova’s Law in Transition**, Priştine Üniversitesi Yayını, Prishtine, 2001,

Boğaziçi Üniversitesi – TÜSİAD, Dış Politika Forumu, **Riga Konferansı**, <http://dispolitikaforumu.com/etkin.htm-48k>, 12 Şubat 2007.

BORA, Taml, **Milliyetçiliğin Provokasyonu**, Birikim Yayınları, İstanbul, 1995,

BRZEZİNSKİ, Zbigniew, **The Choice, Global Domination or Global Leadership**, Zenith Yayınları, Prishtine, 2006.

BUGAJSKİ, Janusz, “A do te destabilizuje Kosova Balkanin” (Kosova Balkanı İstikrarsızlaştırır mı), **Koha Ditore**, Sayı 3100, 2 Şubat 2006,

BURNAZOVIÇ, Tufik , „Bosna Öreneğinde ABD’nin Balkan Siyasetini Anlamak,“ Çev: Emir Türkoğlu **Balkan Diplomasisi**, ed. Ömer E.Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Asam Yayınları, Ankara, 2001, ss. 279-291,

CANBOLAT, İbrahim S., **Yeni Dünya ve Türkiye (Aşkın Olma Zamanı)**, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 2000,

CASTELLAN, Georges, **Histori e Ballkanit** (Balkan Tarihi), Çev: Arben Puto, Luan Omari, Çabej Yayınevi, Tirana, 1991,

COPPIETERS, Bruno, “Kosova’nın Bağımsızlığı Uluslararası Güvenliği Güçlendirir mi, Zayıflatır mı?”, <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/turkish/debate.html#header>, 23 Temmuz 2004,

ÇELİK, Bilgin, „Vesayetten Bağımsızlığa mı? :Kosova’nın Geleceğini Belirleyecek Muzakere Süreci Yakında Başlıyor“, <http://www.usakgundem.com/makale>, 09 Mayıs 2007.

DAALDER, Ivo H.-O’ Hanlon, Michael E., „Kosova’dan Farklı Dersler Çıkarmak“, **Foreign Policy**, Bilgi Üniversitesi Yayını, İstanbul, Güz 1999, ss. 76-88,

DAVUTOĞLU, Ahmet, **Stratejik Derinlik**, Küre Yayınları, İstanbul , 2001,

DECAUX, Emmanuel, **AGİK**, Çev.: Gökçen Tunaylı Alpakaya, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992,

DEDEOĞLU, Beril, **Uluslararası Güvenlik ve Strateji**, Derin Yayınları, İstanbul, 2003,

DRAŞKOVIÇ, D., **Osnovi na Metodologijata na İstrajuvanje na Bezbednosnite Pojavi** (Güvenlik Belirtilerini Araştırma Metodolojisinin Temelleri), Univerzitet “ Kiril i Metodij “- Üsküp, 1984,

FIHER, Dietrich , “Nonmilitary Aspects of Security: A Systems Approach UNDIR”, 1993, Fouskas, Vassilis K., **Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya**, Çev. Ali Çakıroğlu, Aykırı Yayıncılık, İstanbul, 2004,

GENÇ, Mehmet, **BM ve Uzmanlık Örgütleri Mevzuatı**, Ezgi Kitabevi, Bursa-1999.

GJONLEKAJ,Gjeke, “Ne Rambouillet Kosoves i ishte bere Gjyqi i Solomonit” (Rambouillete Kosova’ya Solomon Yargısı Yapılmıştır), **Koha Ditore**, sayı 3128, 2 Mart 2006,

GOLDSTAIN, Joshua S., **Marredheniet Nderkombetare (Uluslararası İlişkiler)**, Çev. Arian ve Teuta Starova, Dituria Yayınevi, Tirana, 2004,

“Guiding Principles of the Contact Group for a Settlement of the Status of Kosovo”, **United Nations Office of the Special Envoy for Kosovo**, <http://www.unosek.org>, 19 Mart 2006

GÜRER, Cüneyt – SEZGIN Erkan , “MİT’in Dış Politika Değerlendirmesi ve Uluslararası İlişkiler Teorileri”, <http://www.usakgudem.com/makale.php?id=248-86>, 20 Mayıs 2007

GÜRKAN, İhsan, **Jeopolitik ve Stratejik Yönleriyle Balkanlar ve Türkiye** , Orta Doğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997,

HASANI Enver, “Kosova Krizi: Hukuki ve Siyasi Boyutu”, **Avrasya Dosyası**, Sayı 1-2, Cilt 4, İlkbahar-Yaz, 1998, ss. 121-130,

HATİPOĞLU, M. Murat , „Kuruluşundan Günümüze Makedonya Cumhuriyeti’nin Dış Politikası ve Balkan Ülkeleriyle İlişkileri (1991-2000)“, **Balkan Diplomasisi**, ed. Ömer E.Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Asam Yayınları, Ankara, 2001, ss. 165-181, .

İLHAN, Suat, **Balkanlar’ın Gelişen Jeopolitiği** , Türk Kültürü Yayınları, Ankara, Şubat 1999,

JACKSON, Mike, “KFOR Kosova’nın Geleceği İçin Güvenlik Sağlıyor”, **NATO Dergisi**, No 3, Sayı 48, Sonbahar-1999, ss., 14-17,

JELAWİCH, Charles and Barbara, **History of the Balkans, Vol I**, Cambridge Univ. Press, London , 1985,

JELAWİCH, Charles and Barbara, **History of the Balkan, Vol II**, Cambridge Univ. Press, London, 1985,

JUDAH, Tim, “Viti Ose-Ose” (Ya-Ya yılı), **Koha Ditore**, Sayı 3070, 31 Aralık 2005,

JUDAH, Tim, “Rusja Pobednik” (Kazanan taraf Rusya), http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2006&mm=09&dd=20&nav_category=11&nav_id=212921&fs=1, 12 Ocak 2007

KALE, Başak, “Avrupa Birliği’nin Balakn Politikası: Çelişkiler İçinde Bir Yanılsama?”, **Balkan Diplomasisi**, ed. Ömer E.Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Asam Yayınları, Ankara, 2001, ss. 293-311,

KAPETANOVIÇ, Amir, „Bosna-Hersek’in On Yıllık Dış Politika Tecrübesi“, Çev: Emir Türkoğlu, **Balkan Diplomasisi**, ed. Ömer E.Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Asam Yayınları, Ankara, 2001, ss. 183-204,

KARATAY, Osman, **Kosova Kanlı Ova**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998,

KASIM, Kamer – MURİEL MONTREO, Zerrin A. Bakan, “Uluslararası Güvenlik Sorunları”, **Asam Yayınları**, Ankara, 2004.

Keasing’s Contemporary Archives, 1990, s. 38324

KESKIN, Funda, “Yugoslavya’nın Bombalanması ve Uluslararası Hukuk“, **TDP, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1980-2001**, Cilt II, ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları , İstanbul, 2001, ss. 510-525.

KISTERSKY, Leonid, “New Dimensions of the International Security System after the Cold War”,
http://cisac.stanford.edu/publications/new_dimensions_of_the_international_security_system_after_the_cold_war/, 27 Temmuz 2005.

KÖNI, Hasan, “Genel Sistem Kuramı Ve Uluslararası Sıyasetteki Yeri“, **Asam Yayınları**, Ankara, 2001, <http://www.kho.edu.tr/kutuphane/kitap/ozetler/00065ozet.htm>, 5 Nisan 2006.

KUT, Şule, “Kosova, Milliyetçiliğin Kör Düğümü”, **Foreign Policy**, Sayı 3, İstanbul,1998, ss., 55-64.

MALCOLM, Noel, **Kosova, Nje Histori e Shkurter (Kosova, Kısa bir Tarih)**, Koha&Shtepia e Librit Yayınevleri, Prishtina-Tirana, 2001,

MUYEZİNOVİÇ, Mirzet, “ Aylık Balkan Raporu”
<http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=711&type=16>, 03 Haziran 2007

MUYEZİNOVİÇ, Mirzet, “Kosova’nın Nihai Statüsü Konusu ve Sırbistan Seçimleri”,
<http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=214&type=16>, 31 Ocak 2007.

MUYEZİNOVİÇ, Mirzet, “Kosova Nihai Statüsü Planı Birleşmiş Milletlere Teslim Edildi”,
<http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=214&type=16>, 20 Mart 2007.

NİKİTİN, Alexander, “Barışı Korumada Ortaklar” <http://www.nato.int/docu/review/2004>, 28 Ağustos 2005.

NİCOLET, Claude, “The Interrelationship Between the Evolution of Civil Society and Progress in Regional Security: The Case of the Balkans”,
www.iewe.org/publications.nsf, 17 Ocak 2006

NOBIRDALI, Beyto, **Çağdaş bir Önder Tito, Çağdaş bir Ülke Yugoslavya**, Tan Yayınevi, İstanbul, 1977.

PERRİT, Henry, Satus for Kosovo”, **Chicago-Kent Law Review**, Vol, 80:3.

PETRİTSCH, Wolfgang – PİCHLER, Robert, **Rruga e Gjate ne Luftë,Kosova dhe Bashkesia Nderkombetare 1989-1999, (Savaşa Doğru Uzun bir Yol, Kosova ve Uluslararası Toplum 1989-1999)**, Koha Print, Prishtine, 2002.

POULTON, Hough, **Balkanlar, Çatışan Azınlıklar, Çatışan Devletler**, Çev: Yavuz Alagon, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1993,

REÇBER, Kamuran, “Batı Avrupa Birliği’nin Evrensel ve Bölgesel Barışı Korumada Üstlendiği Rol”, Balıkesir Üniversitesi, **Bandırma İ. İ. B. F. D.**, Bandırma,1999, ss. 23-32.

ROSS, Carne, “Krijimi i Shtetit” (Devletin Oluşumu), **Koha Ditore**, sayı 3130, 4 mart 2006.

- SAMARY, Catherine “Protoktoralar”, <http://www.kozmopolit.com/Druck/haziran03>, 15 Haziran 2005.
- SANDER, Oral, **Siyasi Tarih**, A.Ü. SBF Yayınları, Ankara, 1984.
- SANDER, Oral , **Siyasi Tarih, Birinci Dünya Savaşının Sonundan 1980’e Kadar**, İmge Yayınları, Ankara, 1989.
- SAPİRO, Miriam, “The OSCE: An Essential Component of European Security”, <http://www.asil.org/insights/insight8.htm>, 7 Aralık 2004.
- SELL, Louis, “Kosova’nın Bağımsızlığı Uluslararası Güvenliği Güçlendirir mi, Zayıflatır mı?”, <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/turkish/debate.html#header>, 23 Temmuz 2004.
- SERWER, Daniel – BAJRAKTARI, YIL, “Kosovo, Ethnic Nationalism at Its Territorial Worst”, **United States Institute of Peace Special Report**, www.usip.org, 02 Eylül 2006.
- SPASESKİ, Jordan – ASLİMOSKİ, Pere, **Bezbednost, Odbrana, Mir** (Güvenlik, Savunma, Barış), İnstitut za İstrajuvanje na Turizmot Pri Fakultetot za Turizam i Ugostitelstvo, Ohrid, 2000.
- ŞEN, Sebahattin, “Yeni Dünya Düzeninde Avrupa ve Türkiye”, ed. Sebahattin Şen, **Yeni Dünya ve Türkiye**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1994, ss. 288- 318.
- TÜRKOĞLU, Emir, “Kosova Arnavutlarının Milliyetçiliği”, **Balkan Diplomasisi**, ed. Ömer E.Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Asam Yayınları, Ankara, 2001, ss. 103-130.
- TAHİRİ, Edita, **The Rambouillet Conference, Negotiating Process&Documents**, Dukagjini, İpek, 2001.
- TÜRBEDAR, Erhan, “Sırbistan-Kosova Diyaloğu: Ekranların Yeni Yarışma Programı”, **Stratejik Analiz**, Cilt 4, No 43, Kasım 2003, ss. 55-60.
- TÜRBEDAR, Erhan, “Kosova: Aktörler Aynı, Roller Değişti”, <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=106&kat1=3&kat2>, 27 Aralık 2006.
- TÜRBEDAR, Erhan, “Kosova Sorunu’na Yeni Statüko Hazırlanıyor”, <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=674&kat1=23&kat2>, 02 Mayıs 2005
- TÜRBEDAR, Erhan, “Kosova’nın Statüsü Müzakerelere Açılıyor”, <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=728&kat1=23&kat2>, 25 Mayıs 2005.
- TÜRBEDAR, Erhan, “Müzakerelere Doğru Kosova”, <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=722&kat1=23&kat2>, 21 Ekim 2006.
- TÜRBEDAR, Erhan, “Sırbistan’da Belirsizlik Günleri”, <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=722&kat1=23&kat2>, 17 Şubat 2007.
- TÜRBEDAR, Erhan, “Sırbistan ve Karadağın Yolları Ayrıldı”,

<http://www.asam.org.tr/temp/temp101.pdf>, 22 Şubat 2007

UZGEL, İlhan , “Kosova Sorunu”, **TDP, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar**, ed. Baskın Oran, Cilt II, 1980-2001, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

UZGEL, İlhan, “Yugoslavya’nın Kuruluşu”, **TDP, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1980-2001**, Cilt II, ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları , İstanbul, 2001.

UZGEL, İlhan , “Doğu Blokunda Sosyalist Rejimlerin Çöküşü Balkanlar ve Türkiye”, **TDP, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1980-2001**, Cilt II, ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, ss. 480-498.

UZGEL, İlhan, “ Makedonya Sorunu“, **TDP, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar,1980-2001**, Cilt II, ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları , İstanbul, 2001, ss. 495-517.

ÜLGER, İrfan Kaya, **Yugoslavya Neden Parçalandı?**, Seçkin Yayınları, Ankara , 2003.

ÜLGER, İrfan Kaya, “Ortadoğu Sorunu ve Yugoslavya’nın Dağılması’nın Avrupa Dış Politikası Çerçevesinde Analizi”, <http://stradigma.com/turkce/eylul2003/print04.html>, 16 Mayıs 2003

ÜLGER, İrfan Kaya, “Sırlar’a Göre Kosova Sorunu”, **Avrasya Dosyası**, Sayı 1-2, Cilt 4, İlkbahar-Yaz, Ankara, 1998, ss. 162-174.

ÜNAL, Hasan, “Balkanlar’da Geniş “Arnavut Meselesi” ve Türkiye”, **Avrasya Dosyası**, Sayı 1-2, Cilt 4, İlkbahar-Yaz, 1998, ss., 111-149.

VERLİ, Marangelen, “Perpjekjet e Serbise dhe te Malit te Zi per Pushtimin e Kosoves” (Sırbistan ve Karadağın Kosovayı İşgal etme Çabaları), **Studime Historike**, Sayı 4, Tirana, 1993.

VERLİ, Marangelen, **Kosova ne Fokusin e Historise** (Tarihin Foküsünde Kosova), Botimpex, Tirana, 2002.

VEBSTER, S: New International Dictionari , II.izdanie, içinde T. Stojanovski, “Funkcija na Policijata vo Demokratskoto Opştestvo” (Demokratik Toplumda Polisin Fonksiyonu), **Bezbednost**, Sayı: 4, Üsküp, 1992

YURDUSEV, A.Nuri, “Uluslararası İlişkiler Öncesi”, ed. Atilla Eralp, **Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996.

YÜRÜR, Pınar, “Tarihi Süreç İçerisinde Hırvatistan Dış Politikası”, **Balkan Diplomasisi**, ed. Ömer E.Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Asam Yayınları, Ankara, 2001, ss. 205-225.

YAŞİN, Gözde Kılıç, “Balkanlarda Boru Hattı Yarışı”, **Cumhuriyet Strateji**, sayı: 41, 11 Nisan 2005.

www.encyclopedia.com/doc/1G1-17100943.html, “The illusion of collective security (post cold war international security)” 22 Şubat 2005

<http://www.lajm.info>, “Zgjedhjet e Serbise” (Sırbistan Seçimleri), 24 Nisan 2007

www.balkan-info.com, „UNMİK Şefi Kosova Haritasını Sundu“, 25 Mart 2006

www.enfal.de/sosyalbilimler/u/006.htm, “Uluslararası Sistem”, 28 Mayıs 2007,

http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2006&mm=09&dd=21&nav_id=212623&nav_category=11, “Stav Rusije O Kosovu“ (Rusya’nın Kosova hakkındaki tutumu), 13 Kasım 2006.

<http://arsiv.hurriyetim.com.tr/hur/turk/99/06/04/dunya/01dun.htm>, “Slobo’dan Barışa Evet”, 19 Nisan 2003

<http://www.tbmm.gov.tr/agitpa/sil3/osce/www.osce.at/osze/agit.html>, “PARİS ŞARTI”, 24 Nisan2005

<http://www.ihh.com/kosova>, “Osmanlı Öncesi Dönem”, 11 Mayıs 2007,

<http://www.ihh.com/kosova>, “Sırp-Sloven-Hırvat Krallığı Dönemi”, 11 Mayıs 2007.

http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2006&mm=09&dd=20&nav_category=11&nav_id=212442&fs=1 “Ahtisari S Kontakt Grupom” (Ahtisari Temas Gurubu ile Birlikte), 19 Ekim 2006.

[http:// www.bbc.uk](http://www.bbc.uk), “Kosovo LDK, PDK, AAK Parties Deny Organizing 17-18 March Violence”, 29 Mart 2004.

www.enfal.de/sosyalbilimler/u/006.htm, 05 Mayıs 2005

<http://www.grazian-archive.com/autobiography/journals/67-09-AL.htm>, 28 Haziran 2006

http://www.nstarinformation.blogspot.com/2007_03_18_archive, 10 Mart 2007

www.nato.int, “21. Yüzyılda NATO”, 17 Mart 2004.

<http://kisi.deu.edu.tr/bilgin.celik/Tarih%20.html>, 19 Aralık 2005.

<http://www.tbmm.gov.tr/agitpa/sil3/osce/www.osce.at/osze/agit.html>, 16 Nisan 2005.

www.unmikonline.org/pub/misc/FrameworkPocket_TUR.pdf, 11 Ağustos 2005

<http://www.zaman.com.tr/> Fikret Ertan, 29 Mayıs 2004.

<http://tr.wikipedia.org/wiki/S%C4%B1rbistan-Karada%C4%9F>, “Sırbistan-Karadağ”, 21 Aralık 2006.

<http://www.b92.net>, “Prekinuti Pregovori sa EU”, 03 Mayıs 2006

EK 1. Yugoslavya Haritasi

Former Yugoslavia

EK 2. Kosova Haritası

EK 3. Kosova Kronolojisi

1389	Sırp, Kosova Meydan Muharebesi'nde Osmanlı İmparatorluğu önünde büyük bir yenilgiye uğradılar.
1918	Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun yıkılmasından ve Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesinden sonra Kosova, Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı'nın bir parçası oldu.
1929	Ülke bu tarihte mutlak bir anarşiye kayd. Ayrı bölgeler birleştirilerek Yugoslavya adı altında yeni bir yapı kuruldu.
1941	Alman orduları, bu tarihte Kosova'yı işgal ettiler. Hemen ardından da ülkeyi Bulgarlar, Macarlar ve İtalyanlar işgal ettiler.
1945	İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinden sonra Yugoslavya komünist rejime geçti.
1968	Kosovalı Arnavutlar, ilk kez tam bağımsızlık için gösteri yaptılar, çok sayıda kişi tutuklandı.
1974	Eski Yugoslavya'nın anayasası yeniden şekillendirildi, Kosova, Sırbistan Cumhuriyeti içinde özerk bölge ilan edildi.
1980	Yugoslavya lideri Mareşal Josip Broz Tito öldü.
1981	Kosova'da Arnavut asıllılar, Kosova'nın da ``federal birlik içinde ayrı cumhuriyet ilan edilmesi`` için sokak gösterileri düzenlediler, çıkan çatışmalarda çok sayıda kişi yaralandı.
1987	Slobodan Miloseviç, iktidara geldi. Arnavut kökenlerin haklarını çiğneyerek Sırp milliyetçiliği politikaları gütmeye başlayan Miloseviç, savaşın ilk kıvılcımlarını politik söylemleriyle attı.
1989	Sırbistan Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç, Kosova'nın özerkliğini lağveden bir karar aldı. Bunun üzerine yapılan şiddetli protesto gösterilerinde 20 kişi hayatını kaybetti.
1990	Yugoslavya Federal Ordusu, Kosova'da tam hakimiyetin tesisi için bölgeye birlikler gönderdi; Sırbistan parlamentosu Kosova hükümetini feshetti.
1991	Kosova bağımsızlık teşkilatları, bölgeyi ``ayrı bir cumhuriyet`` ilan etti, bu ilan, komşu Arnavutluk tarafından tanındı.

Nisan 1992	Bosna Hersek, Hırvatistan, Makedonya ve Slovenya'nın Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyetinden ayrılmasının ardından, Sırbistan ve Karadağ, Yugoslavya Federal Cumhuriyetini kurdu.
1992	Kosovalı Arnavutlar, ne Belgrad ne de diğer yabancı ülkeler tarafından tanınan bir plebizit gerçekleştirdi. "Pasif direniş" savunucusu, yazar İbrahim Rugova, kendi kendine bağımsızlığını ilan eden Kosova Cumhuriyetinin cumhurbaşkanı seçildi ve bir meclis kuruldu.
1996	Bağımsızlık için savaşan Kosova Kurtuluş Ordusu (UCK) ilk kez meydana çıktı, polis karakollarına saldırıları üstlendi.
28 Şubat 1998	Kosovalı militan Arnavutlar, iki Sırp polisini öldürdüler. Yugoslavya Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç, güvenlik güçlerine gereken yanıtın verilmesi için emir verdi.
Mart 1998	Sırp güvenlik güçlerinin şüpheli ayrılıkçı Arnavutlara karşı şiddetli saldırılarında 40'a yakın kişi hayatını kaybetti.
Nisan 1998	Sırbistan'da düzenlenen Kosova referandumunda halkın yüzde 95'i sorunun uluslararası müdahaleyle çözülmesine karşı çıktı. Yugoslavya'ya yönelik uluslararası yaptırımlar başladı.
Mayıs 1998	Miloseviç ile Rugova yüz yüze ilk kez konuştular. Arnavut tarafı, bu temasın sürdürülmesini boykot etti.
Temmuz Ağustos 1998	UCK'nın Kosova toprağının yüzde 40'ını ele geçirdiğinin anlaşılmasından sonra Sırp güvenlik güçlerinin, ayrılıkçı örgütün tüm üslerine yönelik kök söktürücü harekatı yoğunlaşmaya başladı.
Eylül 1998	Sırp kuvvetleri Kosova'nın orta kesiminde taarruza geçti, 22 kişi katledildi. BM Güvenlik Konseyi, Kosova için derhal toplanarak, acil ateşkes ve taraflar arası siyasi diyalog çağrısında bulundu.
Ekim 1998	NATO müttefikleri, Sırp askeri hedeflerine yönelik hava operasyonu için onay verdi; Miloseviç, Kosova'daki Sırp askerlerinin çekilmesini kabul etti ve evlerinden-yurtlarından olan on binlerce sığınmacının evlerine geri dönüşlerini kolaylaştırma sözü verdi. Belgrad hükümeti, Devlet Başkanı Miloseviç'in bu taahhüdünün yerine getirilip getirilmediğinin doğrulanması için Kosova'da silahsız 2 bin uluslararası gözlemcinin görev almasını kabul etti.

Ekim - Aralık 1998	ABD'nin Üsküp Büyükelçisi Christopher Hill, arabulucu olarak Kosova'da siyasi çözüm uğraşına başladı; yer yer patlak veren çatışmalar çok kırılğan bir haldeki ateşkesi yıktı.
Aralık 1998	Yugoslav ordusu askerleri 36 UCK militanını öldürdü. Bir kahvehanede 6 genç Sırp öldürüldü; Kosova'daki Sırp kökenli halkın protestoları patlak verdi. Kuzeydeki çatışmalarda 15 kişi öldü.
15 Ocak 1999	Racak'ta 45 Arnavut kökenli Kosovalı katledildi. Katliam üzerine barışın sağlanması için uluslararası çabalar hız kazandı.
29 Ocak 1999	Sırp polisi, UCK'nın saklanma noktalarından birinde 24 kişiyi öldürdü. Batılı müttefik devletler, tarafları, Kosova barış müzakerelerine davet etti, bu davete karşılık verilmediği takdirde NATO'nun askeri müdahalede bulunacağını ilan etti.
6-17 Şubat 1999	Fransa'da başkent Paris'in 50 km yakınındaki tarihi kraliyet köşkü Rambouillet'de Belgrad hükümeti ile Kosovalı Arnavutlar arasında barış görüşmeleri yapıldı.
Şubat - Mart 1999	Yugoslav ordu birlikleri Makedonya sınırında tarama hareketlerine girişti, kuzey bölgede UCK mevzileri bombalandı. UCK militanları Sırp güçlerine yönelik birkaç saldırıda bulundu. Sınırım öte yanında ise barış görüşmelerinde esas koşullardan biri olan, Sırp tarafınının kabul etmediği NATO barışı denetleme birlikleri, Kosova'daki olası barış misyonu için binlerce askeri hazırlamaya devam ediyordu.
18 Mart 1999	Kosovalı Arnavut halkının temsilcileri, Paris'te yeniden başlatılan barış müzakerelerinde üç yıllık geçici özerk yönetim anlaşması ve bu anlaşmanın 28 bin mevcut NATO barış gücü tarafından teminat altına alınmasını öngören anlaşmayı imzaladı. Sırp heyeti, anlaşmayı imzalamaya yanaşmayınca müzakereler tıkanı.
20 Mart 1999	Uluslararası barış gözlemcileri Kosova'yı terketmeye başladı. Yugoslavya ordu birlikleri yığınağını yoğunlaştırıp UCK mevzilerine daha ağır biçimde yüklenmeye başladı. NATO uçakları ve gemileri olası bombardıman hareketi için hazır beklemeye başladı.
22 Mart 1999	Bosna'ya barış getiren Dayton Barış Anlaşması'nın mimarı ABD'li kıdemli arabulucu diplomat Richard Holbrooke, Miloseviç'i son kez uyarmak için Belgrad'a gitti ve ``Paris'teki barış anlaşmasını imzalayın, aksi halde NATO hava hareketina

	<p>girişecektir`` mesajını verdi;</p> <p>Miloseviç, barışı korumak için de olsa, ``Yugoslavya toprağında NATO askerlerinin yer almasına izin verilmeyeceğini`` yineledi.</p>
23 Mart 1999	<p>Holbrooke, son Belgrad temaslarından sonuç alamadığını ilan etti. Yugoslavya devleti, II. Dünya Savaşı'ndan beri ilk kez olağanüstü hal ilan etti.</p>
24 Mart 1999	<p>NATO'nun hava harekatı, Genel Sekreter Javier Solana'nın verdiği yetkiyle birlikte beklenmeye başlanırken, Belgrad polisi, başkent in en büyük bağımsız yayın organı B-92 radyosuna kilit vurdu, radyonun baş editörü gözaltına alındı</p>
24 Mart 1999	<p>NATO, Yugoslavya'ya yönelik hava saldırılarına başladı.</p>
10 Haziran 1999	<p>NATO Genel Sekreteri Javier Solana hava saldırılarını durdurdu. BM Güvenlik Konseyinin 1244 No'lu Kararı ile Yugoslavya'nın, şiddet eylemlerine bir an önce son vererek, askeri, polis ve paramiliter güçlerini hızla bölgeden çekmesi kararlaştırıldı. Kosova'yı BM idaresine bırakan karar çerçevesinde ayrıca UNMIK'in kurulması ve NATO liderliğindeki barışı koruma gücü KFOR'un bölgede konuşlanması öngörülüyordu.</p>
Kasım 2001	<p>Kosova'da gerçekleştirilen ilk demokratik genel seçimi Rugova'nın partisi Kosova Demokratik Ligi (LDK) kazandı</p>
Şubat 2002	<p>Rugova, Kosova cumhurbaşkanı seçildi. Bayram Recepti, başbakanlık görevine getirildi</p>
14 Ekim 2003	<p>Sırp ve Kosovalı Arnavut liderler, 1998-1999 yıllarında yaşanan çatışmaların ardından ilk kez Viyana'da yüz yüze görüştüler</p>
Aralık 2003	<p>BM, Kosova'nın nihai statüsünü belirlemeye yönelik görüşmelerin 2005 yılında başlayabilmesi için Kosova'nın uyması gereken standartları açıkladı</p>
Mart 2004	<p>Üç gün süren ve 1998-1999 yıllarında yaşanan çatışmalardan bu yana bölgede görülen en şiddetli olay olarak kabul edilen etnik çatışmalar sonucunda 19 kişi öldü ve yüzlercesi de yaralandı. Çatışmalar sırasında yüzlerce konut ve düzinelerce dini eser tahrip</p>
Ekim 2004	<p>LDK'nın seçimleri kazanmasının ardından Rugova yeniden cumhurbaşkanı seçildi; Rugova'nın tekrar seçilmesi Kosovalı Sırp lar tarafından boykot edildi. Eski KLA komutanı ve Kosova'nın Geleceği için İttifak'ın lideri Ramush Haradinaj, başbakanlık</p>

	koltuğuna oturdu
Mart 2005	Haradinaj, Eski Yugoslavya Hakkındaki Uluslararası Ceza Mahkemesinde (ICTY) savaş suçu iddialarıyla yargılanacağı için başbakanlıktan istifa etti. Haradinaj'dan boşalan koltuğu Bayram Kosumi devraldı.
21 Ocak 2006	Cumhurbaşkanı Rugova, Priştine'deki evinde akciğer kanserinden öldü. Kendisinden sonra Fatmir Sejdiu cumhurbaşkanı oldu.
20 Şubat 2006	Kosova'nın nihai statüsü ile ilgili olarak Sırp ve Kosovalı Arnavut yetkililer arasında ve doğrudan BM sponsorluğunda gerçekleşen görüşmeler Viyana'da başladı. Görüşmelere, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın temsilcisi, eski Finlandiya Cumhurbaşkanı Martti Ahtisaari başkanlık etti.
2006	Partisinin eleştirilerine maruz kalan Kosumi başbakanlık görevinden istifa etti. Kosumi'nin ardından Kosova'nın yeni başbakanı, eski KLA komutanlarından Agim Ceku oldu.
2006	Ekim – Yapılan referandumda Sırp seçmenler, Kosova'yı Sırp topraklarının ayrılmaz bir parçası olarak nitelendiren yeni anayasayı kabul etti.
2006	Karadağ-Şırbistan Federsyonu, Karadağda gerçekleşen referandumdan sonra sona erdi.
21 Ocak 2007	Şırbistan'da Kosova'nın Statüsünde belirleyici rol oynayacak olan hükümetin kurulması için genel seçimler yapıldı
10 Şubat 2007	Kosova Nihai Statüsü Planı başmüzakereci olan Ahtisaari tarafından açıkladı